

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

SİRÂCÎ DİVANI (İNCELEME-METİN)

Doktora Tezi

Maruf ÇAKIR

Sivas
Ağustos 2021

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

SİRÂCÎ DİVANI (İNCELEME-METİN)

Doktora Tezi

Maruf ÇAKIR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Yusuf YILDIRIM

Sivas

Ağustos 2021

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

03/08/2021

Maruf ÇAKIR

ÖN SÖZ

Dîvân sahibi olmak şairler için asırlarca bir övünç vesilesi olmuştur. Ancak kimi şairlerin eserlerinin nüshaları elden ele çoğaltılıp yayılırken kimi şairler ise şöhret bulamamış ve âsârı kütüphane raflarında unutulmuştur. Şöhreti asırları aşmış şairlerin eserleri defalarca çalışmalara konu olurken, herhangi bir nedenle şöhret bulamamış yahut meşhurların gölgesinde kalmış şuaranın eserlerinin göz ardı edilmesi, kanaatimizce hem edebî tarihimizin hem de kültürel zenginliğimizin mühim bir bölümünü görmezden gelmektir. Müverrih ve tezkirecilerin ilgisine mazhar olamamış şuaranın âsârını günümüze kazandırmak, en azından ecdadın mirasının bir parçasını daha çürümekten kurtarmak olarak görülmelidir. Bu çalışma Sirâcî mahlaslı bir şairin dîvânını gün yüzüne çıkarmayı, ismi bile bilinmeyen şairin hayatı hakkında malumat edinmeyi ve böylece edebî hazinemize katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sirâcî Dîvânı, 16. yüzyılda kaleme alınmıştır. Mutasavvıf bir şairin manzumelerini ihtiva eden bu eser içerdiği manzum hadis tercümeleri, düvazlar, Şehzade Mustafa mersiyeleri ve Kanûnî Sultan Süleyman'a hitaben yazılan şiirler ile ayrı bir önemi haizdir. Eserin baş tarafında yer alan manzum hadis tercümelerinin dışında *Sirâcî Dîvânı* üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olması bizi bu tezi hazırlamaya yöneltmiştir.

Sirâcî Dîvânı İnceleme-Metin başlıklı bu tez üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın başında, şairin yaşadığı sosyal çevre ile edebî ortam hakkında fikir edinmek üzere 16. Yüzyıl hakkında genel bilgi verilen Giriş bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün ardından şairi tanıtmaya yönelik bilgiler ihtiva eden birinci bölüm yer almaktadır. İkinci bölümde *Sirâcî Dîvânı*'nın muhteva incelemesi yapıldıktan sonra üçüncü bölümde eserin çeviriyazı yöntemiyle günümüz alfabesine aktarılan metni verilmiştir. Çalışmamızın sonunda saha araştırmacılarının istifadesine sunulmak üzere metnin indeksi hazırlanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleri ile daima yoluma ışık tutan ve bu çalışmanın her aşamasında emekleriyle her an yanımda olan kıymetli danışmanım Doç. Dr. Yusuf Yıldırım'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca lisansüstü eğitimim boyunca beni destekleyen ve akademik hayatıma yön veren muhterem hocalarım Prof. Dr. Alim Yıldız ile Doç. Dr. Fatih Ramazan Süer'e, çalışmamın kritik aşamalarında desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ersen Ersoy'a, çalışmamın disiplinler arası boyutunda bana yardımcı olan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Erdem Taş, Arş. Gör. Tuğberk Uğurlu ve Arş. Gör. Ramazan Doğanay'a teşekkürü bir borç bilirim. Bu zorlu sürecin yükünü taşımamda her an desteğini hissettiğim ve çalışmamın ilk okuyucusu olan sevgili eşime ayrıca teşekkür ederim. Son olarak; çalışmamı, bu yaşıma kadar maddi ve manevi desteğiyle daima yanımda olan, duasının gücünü her an yanımda hissettiğim ama artık aramızda olmayan rahmetli babam Hüseyin Çakır'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR TABLOSU	vii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	5
1.SİRÂCÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNİ	5
1.1. Hayatı	5
1.2. Edebî Kişiliği	16
1.3. Mahlası	25
1.4. Tarikatı	27
1.5. Eserleri	31
1.6. Dîvânı	32
1.6.1. Tertip Şekli	33
1.6.2. Nazım Şekilleri ve Türleri	37
1.6.2.1. Düvazlar	41
1.6.2.2. Elifnâmeler	42
1.6.3. Vezin	44

1.6.4. Kafiye ve Redif	48
1.6.4.1. Kafiye	48
1.6.4.2. Redif	51
1.6.5. Edebî Sanatlar	53
1.6.5.1. Mecazlar	53
1.6.5.2. Anlamla ilgili Sanatlar.....	57
1.6.5.3. Sözle ilgili Sanatlar	81
II. BÖLÜM.....	87
2. <i>SİRÂCÎ DÎVÂN</i>DA MUHTEVA.....	87
2.1. Dinî Muhteva.....	88
2.1.1. Allah	88
2.1.2. Melekler	90
2.1.3. Kitaplar	92
2.1.4. Peygamberler	93
2.1.4.1. Hz. Âdem	94
2.1.4.2. Hz. Nuh	95
2.1.4.3. Hz. İbrahim	96
2.1.4.4. Hz. Yakup ve Hz Yusuf	97
2.1.4.5. Hz. Eyyûb	100
2.1.4.6. Hz. Musa	101
2.1.4.7. Hz. İlyâs ve Hz. Hızır	101

2.1.4.8. Hz. Davud	103
2.1.4.9. Hz. Süleyman.....	103
2.1.4.10. Hz. Yahya	106
2.1.4.11. Hz. İsa	106
2.1.4.12. Hz. Muhammed.....	107
2.1.5. Dört Halife, Ehl-i Beyt ve On İki İmam	111
2.1.6. Diğer Dinî Kavramlar	117
2.1.6.1. Ahiret.....	117
2.1.6.2. Kaza ve Kader	119
2.1.6.3. Güzel Ahlak.....	120
2.1.6.4. İbadetler.....	121
2.1.6.5. İman ve Küfür	124
2.1.6.6. Şeytan ve Cinler	125
2.2. Tasavvufî Muhteva	127
2.2.1. Cemâl-Celâl.....	129
2.2.2. Vahdet-i Vücûd.....	130
2.2.3. Bezm-i Elest	131
2.2.4. Aşk.....	134
2.2.5. Rind-Zâhid	136
2.2.6. Melâmet	137
2.2.7. Dede	140

2.2.8. Pîr-i Mugân, Mey ve Meyhane	141
2.2.9. Mürşid.....	141
2.2.10. Sâlik, Derviş.....	142
2.2.11. Aba, Kaba, Hırka	142
2.2.12. Halvet, Tecrîd, Uzlet	142
2.2.13. Fakr.....	143
2.2.14. Mâsivâ	144
2.2.15. Tarikatlar.....	145
2.3. Tarih, Toplum ve Kültürle İlgili Muhteva	145
2.3.1. Tarihî Şahsiyetler	145
2.3.2. Efsanevî Şahsiyetler	153
2.3.3. Efsanevi Varlıklar, Yerler ve Kavramlar.....	156
2.3.4. Coğrafi Yerler ve Kavramlar.....	157
2.3.5. Diğer Önemli Kavramlar	160
2.3.5.1. Çâr Unsur	160
2.3.5.2. Felekler ve Gök Cisimleri	161
2.3.5.3. Bitkiler ve Hayvanlar.....	164
2.3.5.4. İktidar Alametleri	167
2.3.5.5. Musiki Kavramları	170
2.3.5.6. Spor Kavramları	173

III. BÖLÜM.....	177
3. SİRÂCÎ DÎVÂNÎ	177
3.1. Nüsha tavsifi	177
3.2. Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol	177
3.3. Metin.....	180
3.4. Ek: <i>Sirâcî Dîvânî</i> 'nda Bulunmayan Sirâcî Mahlaslı Şiirler:	584
SONUÇ	587
KAYNAKÇA	591
İNDEKS	603
ÖZ GEÇMİŞ	611

KISALTMALAR TABLOSU*

a.mlf.	: Aynı müellif.
a.s.	: Aleyhisselâm
a	: (Xa şeklinde sayı ile birlikte) Yazma eserde varağın ön (vech) sayfası
b	: (Xb şeklinde sayı ile birlikte) Yazma eserde varağın arka (zahr) sayfası
b.	: Bin, İbn (Oğlu)
bk.	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.c.	: Celle Celâluh
C	: Cilt
ed.	: Editör
erişim	: Erişim tarihi
haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm tarihi
r.a.	: Radiyallahu anh
s.a.s.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
ts.	: Basım tarihi bilinmiyor (kaynakça ve dipnot için)
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
y.y.	: Yayın yeri yok (kaynakça ve dipnot için)

---

* Çalışmamızda kullanılan kısaltmalar, atıflar ve kaynakça İSNAD Atıf Sistemi referans alınarak hazırlanmıştır.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Şiirlerin Dağılımı	36
Tablo 2. Nazım Şekilleri.....	38
Tablo 3. Nazım Türleri.....	40
Tablo 4. Dîvânda Kullanılan Aruz Vezni Kalıpları.....	45

ÖZET

Dîvân edebiyatının doruğa ulaştığı asır olarak kabul edilen 16. yüzyıl dinî-tasavvufî edebiyatın da birçok zirve isminin yaşadığı bir asırdır. *Sirâcî Dîvânı* (İnceleme-Metin) başlıklı çalışmamız, Sirâcî mahlaslı bir şair tarafından bu yüzyılda kaleme alınmış dinî-tasavvufî muhtevaya sahip bir eseri ve şairini günümüz edebî sahasında yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sirâcî'nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri konusu ele alınmıştır. Mahlası dışında hakkında bir bilgi bulunmayan Sirâcî ile ilgili bilgi edinmek için eldeki en sağlam kaynak yine şairin kendisine ait şiirleridir. Yapılan kütüphane taramalarında başka nüshası bulunmayan dîvândaki malumattan yola çıkarak şair hakkındaki bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde *Sirâcî Dîvânı*'nın muhtevası ele alınmıştır. Bunun için Türk İslam Edebiyatı alanında dîvân tahlilleri yapılırken izlenen yol takip edilmiştir. Manzumelerin dinî ve tasavvufî muhtevası ile şahıslar, yerler ve kavramlar gibi diğer önemli içerikler çeşitli başlıklar altında tahlil edilmiştir. Böylece Sirâcî'nin dinî-tasavvufî terim ve kavramlara yüklediği anlamlar; din büyüklerine, tarihî olay ve şahıslara karşı tutumunu; yaşadığı dönemin bilgi dünyasındaki kavramları ele alış biçimi ortaya konmaya gayret edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise *Sirâcî Dîvânı*'nın metni çeviriyazı yöntemiyle günümüz alfabesine aktarılmıştır. Böylece unutulmaya yüz tutmuş manzumeler edebiyat araştırmacılarının ve şiir okurlarının istifadelerine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Sirâcî, 16. Yüzyıl, Dîvân.

ABSTRACT

The 16th century, when the divan literature reached its peak, is a century in which there are many best writers in religious-mystical literature. This study titled *Sirâcî Dîvânı* (Analysis-Text) aims to revive a religious-mystical manuscript written in the 16th century by a poet nicknamed Sirâcî and its poet.

The study consists of three parts. In the first chapter, the life, literary personality and works of Sirâcî are mentioned. The most reliable source available to get information about Sirâcî, whom there is no information other than his pseudonym, is his own poems. It was tried to reach information about the poet, based on the information in the dîvân, which does not have any other copies.

In the second chapter, the content of the *Sirâcî Divanı* is informed. For this reason, the method used for the divan analyses in the field of Turkish-Islamic Literature is followed. The religious and mystical content of the poems and other important contents such as persons, places and concepts have been analyzed under various titles. Thus, the meanings that Sirâcî attributes to religious-mystical terms and concepts; his attitude towards religious leaders and historical events; the way of dealing with concepts in the world of his time have been tried to reveal.

In the third part, the text of the *Sirâcî Dîvânı* has been transferred to today's alphabet by the transcription method. Thus, poems that have sunk into oblivion have been presented for the use of literary researchers and poetry readers.

Keywords: Turkish-Islamic Literature, Sirâcî, 16th Century, Dîvân.

GİRİŞ

Osmanlı Devletinin pek çok cihetten en parlak yıllarını yaşadığı asır olan 16. yüzyıl, dinî-tasavvufî edebiyatın da birçok mühim isminin yetiştiği bir dönemdir. Siyasî, ekonomik ve askerî yönden gücünün doruğuna ulaşan, coğrafi olarak sınırlarını üç kıtaya yayan Osmanlı Devleti estetik, mimarî ve edebî sanatlar sahasında da zirveyi yakalamıştır. Sanat erbabının saray mensupları ve diğer devlet ricali tarafından üst düzeyde himaye edildiği bu dönemde başta sultanlar olmak üzere pek çok şair yetişmiş ve şöhret bulmuştur. İstanbul'un ilim, kültür ve sanat merkezi haline dönüşümü süreci fetih ile başlamış, Kanûnî Sultan Süleyman döneminde kemâle ermiştir. Fatih döneminde başlayan ilim ve sanat erbabının İstanbul'a davet edilmesi geleneği II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim tarafından sürdürülmüştür. Saray çevresinin himaye ve taltiflerine mazhar olmak isteyen şuara Kanûnî döneminde de payitahta yönelmiş, sultanın ve diğer devlet erkânın katıldığı şiir meclislerinde hünerlerini göstermişlerdir.

Osmanlı Hanedanında şiir yazma geleneği Osman Gazi ile başlamış, Avnî mahlasını kullanan Fatih dîvân tertip eden ilk padişah olmuştur.¹ Muhibbî mahlası ile şiir yazan Kanûnî Sultan Süleyman ise Osmanlı sultanları içinde en hacimli dîvâna sahip şair olmuştur. Çağdaşı olan şairlere nazireler yazması, kendisinin de tanzir edilen zemin şiirlerinin bulunması onun şairlerle hemhal olduğunun göstergesidir. Sultanın gayretleri ile oluşan bu münbit ortamda Hayâlî Bey, Bâkî, Fuzûlî, Bağdatlı Rûhî, Edirneli Nazmî, Usûlî, Taşlıcalı Yahya Bey, Behiştî, Hayretî, Enverî Sitanbûlî, Cinânî ve Lâmi'î gibi önemli isimler eser vermişlerdir.

---

¹ Şair Osmanlı padişahları hakkında ayrıntılı bilgi için bk.; Nihat Öztoprak (ed.), *Osmanlı Hanedan Şairleri 1 Osman Bey'den Vahdettin'e* (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2021). Ayrıca; Mustafa İsen vd., *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2012).

16. yüzyılda dinî-tasavvufî edebiyat sahasında da önemli isimler yetişmiştir. Ümmî Sinan (İbrahim), Vahib Ümmî, İbrahim Gülşenî, Muhyiddin Abdal, Seyyid Nizamoğlu ile yüzyılın sonunda yaşayan Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Aziz Mahmud Hüdayî bu asırda dinî-tasavvufî edebiyatın mühim temsilcileri arasındadır.

Tarihte yaşamış ediplerin hayat hikâyeleri, edebî kimlikleri, eserleri ve dinî-tasavvufî görüşleri edebiyat sahası araştırmacıları tarafından incelenegelmiştir. Sanatkârların eserleri, onların tarih sayfalarına attıkları imzalarıdır. Her imzanın eşsiz olması gibi her eser de -en azından tarihî bir kayıt olma ciheti ile- ehemmiyet arz eder. Edebiyat sahasında yapılan araştırmaların amaçlarından biri de zamanla kütüphanelerin raflarında unutulmaya yüz tutan bu eserleri atalarımızın birer mirası olarak incelenmeye ve gelecek nesillere aktarmaya çalışmaktır. Yukarıda ana hatları ile bahsedilen 16. asırda dîvân tertip etmiş şairlerden Sirâcî'nin dîvânı da hiç şüphesiz tozunun alınmasını hak eden eserlerdendir. Gayemiz bu çalışma ile yaşadığı dönemin parlak güneşleri arasında kendi mütevazı kandilini yakan Sirâcî'nin şiirlerini günümüz araştırmacı ve okurlarının istifadesine sunmaktır.

Çalışmamızın ilk aşamasında *Sirâcî Dîvânı* incelenmek sureti ile onun kimliğini ve edebî kişiliğini ortaya çıkaracak verilere ulaşıldı. Elde edilen veriler ile tezkirelere ve diğer biyografik eserlere, tarih kitaplarına, ansiklopedilere, arşiv kayıtlarına ve bibliyografik kaynaklara müracaat edilip daha teferruatlı bilgiler elde edilmeye çalışıldı. Bu kaynaklarda bulunan Sirâcî mahlaslı şairler tespit edilerek, bu şairlerin yaşadıkları dönem, haklarında verilen bilgiler ve örnek olarak sunulan şiirleri *Sirâcî Dîvânı*'ndaki bilgiler ile karşılaştırıldı.

Çalışmamızın ikinci aşamasında *Sirâcî Dîvânı*'nı incelendi. Katalog taramalarında başka bir nüshasına ulaşılamayan dîvânın tek nüshası üzerinden yapılan bu inceleme ile şairin edebî kişiliği, tasavvufî kimliği ve dönemin olaylarına bakış açısı ortaya konmaya gayret edildi. Böylece şairin sanatkârlığının yanı sıra tasavvufî görüşü, tarikatı, siyasî ve toplumsal olayları yorumlayış biçimi, saray ile ilişkileri gibi yönlerinin de tespiti yapıldı.

Üçüncü aşamada ise *Sirâcî Dîvânı*'nın tahlili yapıldı. Üç ana başlık altında eserin muhtevası incelenerek *Sirâcî* şiirlerinin anlam dünyası keşfedilmeye çalışıldı. Bunu yaparken Türk İslam Edebiyatı alanında dîvân tahlili için izlenen yol takip edilerek manzumelerin dinî ve tasavvufî muhtevası ile şahıslar, yerler ve kavramlar gibi diğer önemli içerikleri çeşitli başlıklar altında incelendi. Bu tahlillerde gayemiz sadece şairin dizelerde söylediklerini sıralamak değil, aynı zamanda dinî-tasavvufî terim ve kavramlara hangi anlamları yüklediğini; din büyüklerine, tarihî olay ve şahıslara karşı tutumunu; o günün bilgi dünyasındaki kavramları nasıl ele aldığını ortaya koymaktır.

Son olarak *Sirâcî Dîvânı*'nın metni çeviriyazı yöntemi ile günümüz alfabesine aktararak araştırmacıların ve dîvân şiiri okurlarının istifadelerine sunuldu. Eserin çeviriyazı metni hazırlanırken olası müstensih hataları vezin ve anlam uyumu gözetilerek ayıklanmaya çalışıldı.

Çalışma sürecinde elde edilen her yeni bilgi ve ipucunda tezkirelere, biyografik ve bibliyografik kaynaklara, ansiklopedilere, yüksek lisans ve doktora tezlerine, akademik makalelere, edebiyat ve tarih kitaplarına başvurularak şair ile ilgili bilgiler tespit ve teyit edilmeye çalışıldı. Hazırlanan çeviriyazı metnin ışığında elde edilen her bulgu ile şairin hayatında karanlıkta kalmış yönler aydınlatılmaya gayret sarf edildi. Böylece müellif ve eserler bakımından edebiyat tarihimizde

müstesna bir yeri olan 16. yüzyıldan günümüze bir ismin daha kazandırılması sağlandı.

I. BÖLÜM

1.SİRÂCÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNİ

1.1. Hayatı

Sirâcî'nin hayatı ile ilgili yaptığımız araştırmalarda karşılaştığımız en büyük güçlük, şairin mahlası dışında elimizde kimliğine dair bir bilginin olmamasıdır. Daha önce hakkında teferruatlı bir çalışma bulunmayan şair ile ilgili yalnızca İdris Söylemez tarafından hazırlanan “*Türk İslâm Edebiyatında Manzum Kırk Hadisler*” başlıklı doktora tezinde, dîvânının başında yer alan hadis tercümeleriyle ilgili bilgi verilmiştir.² Mezkûr çalışmada şair ile ilgili 16. yüzyılda yaşamış olduğu bilgisinden başka malumat bulunmamaktadır.

Yaşadığı dönem ve şairin hayatı ile ilgili bir hayli ipucu ihtiva eden *Sirâcî Dîvânı*, söz konusu onun kimliği olduğunda maalesef yetersiz kalmıştır. Gerek bu bölümde gerekse çalışmamızın ikinci bölümünde görüleceği üzere dîvândaki şiirler şairin yaşadığı döneme, tasavvufî kimliğine, devlet ile ilişkilerine, yaşadığı mühim olaylara ve bu olaylara bakış açısına dair birtakım malumatlar ihtiva etmektedir. Ancak bu bilgiler yine de Sirâcî'nin tam olarak kim olduğunu, nerede ve kaç yılında doğup öldüğünü, ailesini ve -belki de en önemlisi- başka eseri olup olmadığını göstermemektedir. Dolayısıyla onun kimliği ile ilgili elimizdeki tek bilgi mahlası olarak görünmektedir.

---

² İdris Söylemez, *Türk İslâm Edebiyatında Manzum Kırk Hadisler* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017).

Tezkirelerde yaptığımız araştırmalarda Sirâcî mahlasını kullanan dört şaire tesadüf ettik. Bunlar tarihsel sırayla; Ömer Halebî oğlu Sirâceddîn Mehmed Efendi (öl. 1453)³, Germiyanlı Sirâcî (16. yüzyıl)⁴, Antepî Sirâceddîn Efendi (öl. 1759)⁵, Erzurumlu Osman Sirâceddîn'dir (öl. 1888'den sonra)⁶. Bunlar dışında bulabildiğimiz Türkçe şiirler yazan 19. yüzyıl şairlerinden Azerbaycanlı Sirâcî vardır⁷. Bu şairler arasından yalnızca Germiyanlı Sirâcî bizim üzerinde çalıştığımız eser ile tarihsel olarak yakınlık arz etmektedir. Zira *Sirâcî Dîvânı*'ndaki şiirler 16. yüzyılda yazılmıştır.

Germiyanlı Sirâcî ile ilgili bilgi ihtiva eden başlıca çalışmalar Ersen Ersoy tarafından hazırlanan *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya'da Edebî Muhit*⁸ başlıklı yüksek lisans tezi ile M. Fatih Köksal'ın *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* için yazdığı Sirâcî maddesidir.⁹ Germiyanlı Sirâcî'den bahseden en eski kaynak ise Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-şu'arâ*'sıdır. Burada şairden; “Germiyanîdür. Miyân-ı şu'arâda yârânun mû-şikâf u nüktedânıdur. ‘İlm-i belâgatde çerâğı ‘allâmeden yaçar ve fenn-i feşâhatde silsile-i pâyesi Nizâmü'd-dîn-i A'rac'a çıkar. Egerçi zâhirâ refâtarda tek ü tâz ider ammâ tarîk-i ‘ilmde kadem-i râsihi ve râh-ı tahşilde ka'b-ı şâmihi vardur. Şahrâ-yı kesb-i ma'ârifde 'özü-i leng itmeyüp ululara pey-revlik tarîkine gitmişdür. Şi'rün envâ'ına, 'ilm-i kâfiye ve 'arûz u gayra

³ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, thk. Cemâl Kurnaz vd. (Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001), 1/417.

⁴ es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi, *Meşâ'irü's-şu'arâ*, Haz. Filiz Kılıç (PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 415.

⁵ Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, 1/417.

⁶ Fatih Sona, “Osman Sirâceddin'in Pend-i İhvân'ı”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Ekim 2019), 197-211.

⁷ Ahmet Caferoğlu, *XIX'uncu Asır Azeri Şairi: Sirâcî* (İstanbul: Bürhaneddin Matbaası, 1932).

⁸ Ersen Ersoy, *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya'da Edebî Muhit* (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003).

⁹ Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, “Sirâcî” (Erişim 27 Ocak 2021).

geregince kûşîş itmişdür.”¹⁰ şeklinde bahsedilir. Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere kılı kırk yaran ve nüktedan bir kişiliğe sahip olan Germiyanlı Sirâcî iyi bir eğitim almış, belagat ve fesahatte iyi yetişmiştir.

Germiyanlı Sirâcî ile ilgili malumat veren bir diğer eser *Tuhfe-i Nâilî*’dir. Burada yer alan kısa bilgiye göre Sirâcî, Sultan I. Ahmet dönemi şairlerindendir. Nâilî, kaynak olarak *Meşâ’irü’ş-şu’arâ* ile *Sicill-i Osmânî*’yi göstermektedir.¹¹ Sirâcî’nin, Sultan I. Ahmet dönemi şuarasından olduğuna dair kayıt *Sicill-i Osmânî*’de¹² bulunmakta ancak *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*’da yer almamaktadır. Âşık Çelebi ve Nâilî, Germiyanlı Sirâcî’nin; “Demler mi var ki gözlerümüñ yaşı akmaya / Ahum benümle ‘âlemi odlara yaqmaya” matla’lı şiirini örnek olarak vermiştir. Bu şiir elimizdeki nüshada bulunmamaktadır. Bu şiirin dışında Âşık Çelebi’de bulunup Nâilî’de bulunmayan Sirâcî’nin Kanûnî Sultan Süleyman’a sunduğu bir ıydiye mevcuttur. “Sehl oldı mâh-ı rûze vü gösterdi tâb ‘ıyd / ‘Arz eyledi cihâna tamâm âfitâb ‘ıyd” şeklinde başlayan şiirin tamamı tezkireye alınmamış, beş beyti ile yetinilmiştir. Elimizdeki nüshada Sirâcî’nin Kanûnî’ye hitaben yazdığı birçok şiir yer alsa da bu ıydiye bulunmamaktadır.

Tuhfe-i Nailî ve *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*’da Germiyanlı Sirâcî’nin doğum yahut ölüm tarihi maalesef belirtilmemektedir. Ancak *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*’da yer alan Saçlı Emir’in vefatına tarih düşürmüş olduğuna dair ifade, onun milâdî 1556 yılında şiir yazmakta olduğunu göstermektedir.¹³ Şayet Germiyanlı Sirâcî’nin bizim elimizdeki

---

¹⁰ Âşık Çelebi, *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*, 415.

¹¹ Tuman, *Tuhfe-i Nailî*, 1/417.

¹² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, thk. Nuri Akbayar (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), 5/1516.

¹³ Saçlı Emir için yazdığı tarih hicrî 963’ü işaret etmektedir. Saçlı Emir olarak bilinen isimler arasından bu tarihte vefat eden Muhyiddin Mehmet Efendi’dir (Emîr-i Gîsûdar). Detaylı bilgi için bk. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, 4/1110.

dîvânın şairi olduğunu kabul edersek 1520 yılında Kanûnî Sultan Süleyman’a cülûsiye sunacak yetkinlikte olduğunu da kabul edebiliriz. Bu durumda Nâilî’nin, *Sicill-i Osmânî*’den naklettiği; “Sultan I. Ahmet devri şairlerindendir.”, ifadesine ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Zira Sultan I. Ahmet 1603 yılında tahta oturmuştur. Onun döneminin şairi olabilmesi için de 120 yılı aşkın bir ömür sürmesi icap eder. Öyleyse burada iki ihtimal öne çıkmaktadır; ya *Sicill-i Osmânî*’deki Sirâcî ile Germiyanlı Sirâcî farklı şairlerdir. Yahut da *Sicill-i Osmânî* müellifi muhtemelen elimizdeki dîvânın istinsah tarihini (1645) referans almıştır ve şairi I. Ahmet şuarasından saymıştır.

Germiyanlı Sirâcî’nin yukarıda zikrettiğimiz kaynaklarda bulunan iki şiiri dışında *Pervâne Bey Mecmu’ası*’nda ve Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-nezâir*’inde birer naziresi vardır. *Pervâne Bey Mecmu’ası*’nda bulunan Enverî Sitanbûlî’nin “*Kârbân-ı vaşl-ı dildârı begâyet beklerüz / Niçe yıllardur ki derbend-i maḥabbet beklerüz*” matlalı zemin şiirine başta Muhibbî, Hayâlî Bey ve Cinânî olmak üzere farklı şairler tarafından 19 adet nazire yazılmıştır.¹⁴ Germiyanlı Sirâcî’nin bu gazele yazdığı ve mezkûr mecmuada yer alan “*Ḥamdulillâh pâdişâh-ı dîn [ü] devlet beklerüz / Ma’den-i cûd [u] şehâ kân-ı mürüvvet beklerüz*” beyti ile başlayan nazire elimizdeki nüshada mevcuttur (Gazel 146).

Mecma’u’n-nezâir’de yer alan, Kıvâmî’nin “*Öpmege la’l-i lebûñ oldı şehâ emr-i muḥâl / Koçmağa ince bilüñ mümtenî’ oldı bu hayâl*”¹⁵ matlalı zemin şiirine Germiyanlı Sirâcî’nin yazdığı “*Viridi fetvâ ḥat-ı müşkînüñ ile nokta-i ḥâl / Ki harâmî gözüñe ḥûn-ı muhibb ola ḥelâl*” beyti ile başlayan nazire elimizdeki nüshada maalesef mevcut

¹⁴ Kamil Ali Gıynaş, *Pervâne Bey Mecmu’ası* (Yozgat: Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 2092.

¹⁵ Edirneli Nazmî, *Mecma’u’n-nezâir (İnceleme-Metin)*, Haz. M. Fatih KÖKSAL (PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017), 969.

değildir. Ancak şiirde kullanılan kelimeler ve üslup elimizdeki şiirler ile benzerlik arz etmektedir.

Uğur Öztürk tarafından hazırlanan *Tezkire Niteliğinde Bir Şiir Mecmuası* başlıklı makalede müellifi bilinmeyen bir mecmua incelenmiştir. Mecmuanın metnine yer verilmeyen mezkûr makalede; “Sirâcî Beg: Rûmîlerün kethüdâsı olan erbâb-ı timârdan.” ibaresi yer almaktadır.¹⁶ Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Bölümü’nde MC_Yz_K_0479 numara ile kayıtlı bu mecmuayı incelediğimizde Sirâcî mahlaslı; “Kaşlaruñ yâsı ... gâmzeñle ... eylemiş / Hâsretâ ben hastenüñ çatline tedbîr eylemiş” matlalı bir gazel bulunduğunu tespit ettik. Söz konusu gazel üslup ve kelime kadrosu itibariyle elimizdeki şiirlerle benzerlik göstermekte ancak *Sirâcî Dîvânı*’nda bulunmamaktadır.¹⁷ Makalenin yazarı Uğur Öztürk, söz konusu mecmuanın tarihi ile ilgili; “Mecmuadaki kayıtlardan 16. asrın ortalarında yani Kanûnî Sultan Süleyman devrinin son 15 yılı içerisinde hazırlandığı anlaşılmaktadır.” tespitinde bulunmuştur. Elimizdeki bilgiler ışığında Sirâcî’nin tımar sahibi olduğu ve 16. yüzyılda yaşadığı bilinmektedir. Bu durumda mezkûr mecmuada bahsi geçen şair, çalışmamıza konu olan divanın şairidir denilebilir.

Edebiyat tarihimizde pek çok şairin, dîvânları dışında da şiirleri bulunur. Şairler kimi zaman dîvânlarını kendileri hayattayken tertip ederler ve vefat edene kadar yeni şiirler yazarlar. Kimi zaman da onların vefatından sonra şiirleri toplanır ve iki kapak arasında bir araya getirilir. Her iki durumda da şairlerin bazı şiirleri dîvânlarının dışında kalabilmekte yahut bir nüshada bulunan şiirler bir başka nüshada bulunmamaktadır. Böyle durumlarda şairlerin şiirlerini bir araya

---

¹⁶ Uğur Öztürk, *Tezkire Niteliğinde Bir Şiir Mecmuası*, *Turkish Studies* 8/1 (2013), 411-428.

¹⁷ *Şiir Mecmuası* (İstanbul: İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, MC_Yz_K_0479), 41b. Bu şiirin tamamı “Ek: Sirâcî Dîvânı’nda Bulunmayan Sirâcî Mahlaslı Şiirler” başlığı altında verilmiştir.

getirebilmek için dîvân nüshalarının karşılaştırması ve mecmualar üzerinde detaylı araştırma yapılması gerekmektedir.

Söz konusu durumun burada şairimiz için de geçerli olması muhtemeldir. Elimizdeki *Sirâcî Dîvânı* nüshasının istinsah kaydı milâdî 1645-1646'yı göstermektedir. Bu tarihten anlaşıldığına göre nüsha, Sirâcî'nin vefatından sonra kaleme alınmıştır. İstinsah kaydından sonra -muhtemelen mecmualardan toplanan veya o zaman mevcut bulunan diğer nüshalardan- 19 şiir daha nüshaya eklenmiştir. Şairin elimizdeki eser dışında başka manzumelerinin de olması ihtimaline işaret eden bu durum bizi Sirâcî mahlaslı şiirleri incelemeye sevk etti. Tespit ettiğimiz beş manzumeden biri elimizdeki divanda yer almaktadır. Burada yer almayıp 16. yüzyılda yazılmış mecmualarda bulunan ya da tarihi tespit edilemeyen manzumeler, çalışmamızın sonunda “*Sirâcî Dîvânı*’nda Bulunmayan Sirâcî Mahlaslı Şiirler” başlığı altında ek bölüm olarak verilmiştir. Tüm bu saiklerden hareketle;

- M. Fatih Köksal tarafından Germiyanlı Sirâcî’ye atfedilen yukarıda zikrettiğimiz iki nazireden birinin elimizdeki nüshada yer alması,
- Elimizdeki dîvânın 16. yüzyılda kaleme alınmış olması,
- *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*’da yer alan ıydiye gibi bu divanın da Kanûnî’ye yazılmış başka şiirler içermesi,
- Bibliyografik kaynaklarda 16. yüzyılda yaşamış Sirâcî mahlaslı başka bir şaire rastlanmaması gibi bulgular -kesin hüküm vermemiz için yeterli olmasa da- çalışmamıza konu olan eserin Germiyanlı Sirâcî’ye ait olması ihtimalini bir hayli yükseltmektedir.

Sirâcî'nin hayatı ile ilgili yukarıdaki bilgiler dışında elimizdeki dîvândan elde ettiğimiz birtakım ipuçlarını şöyle sıralayabiliriz:

Sirâcî, muhtemelen devlet hizmetlerinde bulunan bir aileden gelmektedir. Aşağıdaki şiirlerde buna işaret etmiş olmalıdır:

*Bendeyüz hizmetde giçmişdür kamu ecdâdımız
Biz ezelden hâk-i pâ-y-i ehl-i ‘irfân olmuşuz (Musammat 59/III)*

*Sirâcî ced-be-ced bendeñdür iy sultân-ı ‘âlem bil
Velîkin ihtiyât ider olursa ger amân avlar (Gazel 112/5)*

Kanûnî’ye hitaben yazmış olduğu şiirlerden, tımar sahibi olmasından ve kendisine padişah tarafından verilen mîr-i meclislik görevinden dolayı yazdığı şiirden hareketle Sirâcî’nin, Sultan Süleyman’ın yakınındaki şuaradan olduğu düşünülebilir. “*Hamdulillâh bir şeh-i ‘âlî-cenâbum var benüm / Mesned-i devletde şâh-ı kâm-yâbum var benüm*” (Musammat 13) dizeleri ile başlayan musammatında padişah tarafından himaye de edildiği anlaşılmaktadır. Sirâcî, Kanûnî Sultan Süleyman’a yazdığı şiirlerden birinde kendisine tevdi edilen mîr-i meclislik vazifesinden dolayı padişaha hem teşekkür etmekte hem de övgüde bulunmaktadır:

*Mîr-i meclis olmağı ben kula fermân eyledi
Mürde cisme lûtf idüp cân virdi dermân eyledi
Ben zelîl üftâdesine lûtf u ihsân eyledi
Ma‘den-i cûd u mürüvvet-kânıdur sultânımız (Musammat 62/II)*

Şiirin devamında kendisinin bu göreve layık olmadığını ancak sultanın lûtfu ile bu görevi aldığını ifade eder. Mezkûr vazifesi olan mîr-i meclislik, kimi zaman padişahın da katıldığı şiir meclislerinin düzeninden sorumlu görevlidir. Enderun ağalarından seçilir.¹⁸ Buradan hareketle Sirâcî’nin, Enderun eğitimi almış olduğu

¹⁸ Halil İnalçık, *Has-bağçede ‘Ayş u Tarab Nedîmler Şairler Mutrîbler* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011), 256.

anlaşılmaktadır.¹⁹ Enderun eğitiminin daha ziyade devşirme çocuklara verildiği düşünüldüğünde de Sirâcî'nin Balkanlardan gelmiş olması ihtimali de ortaya çıkmaktadır.

Sultan Süleyman'a yazdığı bir başka şiirde Sirâcî, kendisine verilmiş olan tımarın geçimi için yeterli olmamasından yakınıp derecesinin zeamete yükseltilmesini talep etmektedir:

Yoluñda cân u baş cümle fedâdur

Kişi varını virmekdür seḥâvet

Sirâcî nâr-ı zilletle yanupdur

Buyur timârın itsünler ze'âmet (Gazel 42/4, 5)

Şairin bu talebinin kabul görüp görmediği ile ilgili bir bilgiye ulaşmak oldukça güçtür. Zira Kanûnî döneminde sadece Anadolu Beylerbeyliğinde 299 zeamet ve 7166 tımar bulunmaktadır.²⁰ Özellikle tımarların birçok kez el değiştirdiği düşünüldüğünde ve tımar kayıtlarının mahlas ile tutulmadığı göz önünde bulundurulduğunda, tımar sahibi olmasının bizi Sirâcî'nin kimliğine götürmesi pek muhtemel değildir. Ancak ilginç bir şekilde şair bir başka şiirde eldeki tımandan olduğundan yakınmaktadır:

Sefer vaktinde timârum alındı

Umaram yine şâh kılsa muḳarrer

İnâyet olmaz ise gitdi ḥâşıl

¹⁹ Enderunlu şairleri konu edinen *Osmanlı Saray Tarihi ve Mir'at-ı Şi'r* adlı eserlerde Sirâcî mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır. Tayyâr-zâde Atâ, *Osmanlı Saray Tarihi Târih-i Enderûn*, haz. Mehmet Arslan (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2010); Enderunlu Akif, *Mir'at-ı Şi'r (Enderun Şairleri Tezkiresi)*, haz. Mehmet Arslan (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018).

²⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osmanoğulları Zamanında Kütahya Şehri* (İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1932), 89.

Nazar kılmaz iseñ hâlüm mükesser

Alındı dirligüm ma'zûl oldum

Baňa raħm eyle iy şâh-ı mużaffer (Gazel 127/15-17)

Tımar kayıtları ile ilgili Osmanlı Arşivlerinde yapılan araştırmalarda;²¹ sefere katılmama yahut yeterince asker getirmeme, ölüm, reayaya zulüm, cinayet ve hırsızlık gibi birçok farklı sebepten tımarlara el konulduğu görülmüştür. Ancak Sirâcî, Sirâceddîn, saraç gibi şairin mahlasını çağrıştıran bir ifade ile tımar yahut azil kaydı bulunamamıştır. Tımarının alınması ile ilgili yine şairin şiirleri bize birtakım ipuçları sunmaktadır. Buna göre Sirâcî yalnızca eldeki tımandan olmamış, muhtemelen sürgüne de gönderilmiştir. Nitekim bazı şiirlerinde padişahla arasının bozulduğuna dair ifadeler, gurbette çektiği sıkıntılar, af dileme ve pişmanlık ibareleri yer almaktadır:

Revâ mı sâye-i 'adlünde şâhum

Çekem ben dâr-ı ğurbetde zillet

Cefâ vü cevre itdün çünki âğâz

İderken sâbıķan mihr ü muħabbet

Sirâcî hânumân terkin uraldan

Aña me'vâ olupdur dâr-ı ğurbet (Gazel 53/3-5)

Şairin çektiği sıkıntıların sebebi Şehzade Mustafa'ya yazdığı mersiyeler olabilir (Musammat 16, Musammat 43, Musammat 49). Zira Taşlıcalı Yahya, Şehzade Mustafa'ya yazdığı mersiyeden sonra -padişah tarafından olmasa da- sürgüne

²¹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), "Aranan: Tımar" (Erişim 17.01.2020). Ayrıca; tımar sistemi ve tımar sahibinin azli ile ilgili detaylı bilgi için bk.; Halil İnalcık, "Tımar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/168-173.

gönderilmiştir. Taşlıcalı Yahya'nın Kanûnî Sultan Süleyman'a en yakın isimlerden olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak maktul şehzadeye yazdığı mersiyede ağır ifadeler kullanması ve Sadrazam Rüstem Paşa'yı bu olayın tezgâhlayıcısı olarak işaret etmesi, mezkûr paşa tarafından -padişaha yakınlığına rağmen- sürgüne gönderilmesinin önünü açmıştır.²²

Çalışmamızın “Tarihî Şahsiyetler” başlığı altında Şehzade Mustafa ve Sirâcî'nin ona yazdığı mersiye ile ilgili malumat verilmiştir. Orada da zikredildiği üzere Sirâcî'nin yazdığı mersiyelerin dili, yer yer Taşlıcalı Yahya'nın ağır olarak nitelendirilebilecek ifadelerini aşmaktadır. Kanaatimizce bu durum, şairin birçok şiirinde hissedilen muhtemel sürgün cezasının nedeni olabilir.

Şairin bir başka dizesinde “Milket-i Yunan” ibaresi geçmektedir. Vatan hasretine vurgu yaptığı şiirinde Sirâcî, padişahın kendisini milket-i Yunan'a göndermesini diliyor. Bu ibareye Sirâcî dışında yalnızca *Cem Sultan Dîvânı*'nda tesadüf ettik.²³ Cem Sultan'ın şiirinde “mülk-i Yunan” olarak ifade edilen yerin hangi bölge olduğu açık değildir. Ancak her iki şairin burada kastettiği yer yahut bölgenin Ege bölgesi olması muhtemeldir. Bu durum elimizdeki eserin şairinin Germiyanlı Sirâcî olması ihtimalini de güçlendirmektedir. Sirâcî, bu beyitte vatan özlemi içerisinde padişah'tan bir dilekte bulunmakta muhtemelen sürgünden memleketine dönüş için müsaade istemektedir:

Cânuma kâr eylemişdür rûz [u] şeb hubbu'l-vaţan

Pâdişâhum milket-i Yûnân'a irsâl it beni (Gazel 295/5)

²² Taşlıcalı Yahya'nın mersiyesi hakkında bk.; Mehmed Çavuşoğlu, “Şehzâde Mustafa Mersiyeleri”, *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi* 12 (1982), 641-686. Ayrıca; Mustafa İsen, *Acıyı Bal Eylemek* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1994), 79-88; Ahmet Atilla Şentürk, *Şehzâde Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Hicviyesi* (İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017).

²³ “Mülk-i Yunân'a ser-â-ser hükm iderken âh kim / Eyledün mesken bize şimdi Freng-istân felek” İ. Halil Ersoylu, *Cem Sultan'ın Türkçe Dîvân'ı* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013), 30.

Öte yandan milket-i Yunan ibaresi ile şair, Balkanları da kastetmiş olabilir. Enderun eğitimi almış olması ve ailesinin devlet hizmetlerinde bulunmuş olması onun Rumeli devşirmelerinden olmasını muhtemel kılmaktadır. Ayrıca, dîvânın tertibi başlığı altında detaylı olarak işleyeceğimiz üzere Sirâcî, 16. yüzyıl şairi Usûlî'den hayli etkilenmiştir.²⁴ Usûlî, Balkanlarda bulunan Vardar Yenicesi'ndendir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde teferruatlı olarak işlenecek olan, şairin Bektaşî olması meselesi de onun Rumeli'den olduğunu düşündürmektedir. Zira Rumeli'de Bektaşîliğin en yaygın tarikatlardan olduğu bilinen bir gerçektir.

Sirâcî'nin ismine ulaşamasak da onun tasavvufî kimliğini şiirlerinde açıkça görmekteyiz. Şiirlerinde Hacı Bektaş'a olan sevgisini ve bağlılığını açıkça izhar eden şair, Hz. Ali'ye (r.a.) ve ehl-i beyte olan sevgisini sıklıkla yineler. On iki imama yazdığı düvazlar ile birçok şiirinde kullandığı tevellâ ve teberrâ kavramları da onun Bektaşî kimliğinin işareti olarak kabul edilebilir. Şair ayrıca bir Bektaşî dergâhı olan Caferabad'a da övgüler dizmiştir (Kaside 1).²⁵

Yukarıda verilen bilgiler ışığında -her ne kadar kim olduğu bilinmese de- Sirâcî'nin 16. yüzyılda yaşadığı, saray muhitinde bulunan bir şair olduğu, Kanûnî

---

²⁴ Şair Usûlî, 16. yüzyılın ilk yarısında vefat etmiştir. Vardar Yenicesi'nde yaşamıştır. Vardar Yenicesi günümüzde Yunanistan'da, Vardar nehri kıyısında bulunan bir şehirdir. O dönemde Vardar Yenicesinden pek çok şair yetiştiği için oraya tezkirelerde şair yatağı denilirdi. Usûlî'nin hayatı ile ilgili teferruatlı bilgi için bk. Mustafa İsen, *Usûlî Dîvânı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1990).

²⁵ Caferabad Tekkesi başlangıçta bir mesire yeri olarak kurulsa da zamanla Bektaşî dergâhı olmuştur. Sirâcî'nin hayli sitayişle andığı bu tekke Vaka-yı Hayriye'ye kadar dergâh olarak kullanılmaya devam etmiştir. Vaka-yı Hayriye'de Yeniçeri Ocağı dağıtılmış ve bu ocağın üzerinde etkili olan Bektaşî dergâhları da mühürlenmiştir. Günümüzde ne mezkûr mesire alanı ne de tekkeden bir iz kalmıştır. Yaptığımız araştırmada tekkenin bulunması gereken yerde günümüzde dar sokaklar ve beton binalar olduğu görülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bk.; Fahri Maden, "Sütlüce'de Bir Bektaşî Ocağı: Caferabad (Bademli-Münir Baba) Tekkesi", *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 5 (Haziran 2013), 155-174.

tarafından şiir meclislerinin tertibinde görevlendirildiği, buradan hareketle Enderun eğitimi almış olduğu, Bektaşî tarikatına intisap ettiği gibi mühim sonuçlara ulaşılmıştır. Sirâcî'nin Enderun eğitimi almış olması ve Bektaşî-meşrep bir şair olması onun Balkanlardan gelmiş olduğunu düşündürmektedir. Aynı zamanda Sirâcî'nin, şair yatağı olarak bilinen Vardar Yenicesi'nden Usûlî'nin tesiri altında kalmış olması, dîvânını tertip ederken onu örnek alması, onun şiirlerine nazireler yazması; kullandığı ağız ve kelime kadrosunun da onunla benzerlik göstermesi şairin o bölgeden gelmiş olması ihtimalini akla getirmektedir.

Mecmualarda bulunan ve Germiyanlı Sirâcî'ye atfedilen şiirlerin, elimizdeki yazmada bulunan şiirlere benzerliğinden ve bu şiirlerden birinin elimizdeki yazmada da mevcut olmasından; hem Germiyanlı Sirâcî'nin hem de şairimizin Kanûnî'ye yazılan şiirlerinin olmasından hareketle elimizdeki dîvânın Germiyanlı Sirâcî'ye ait olması da kuvvetle muhtemeldir. Sirâcî'nin hem Rumeli kökenli görünmesi hem de Germiyanlı Sirâcî olması ihtimali bir çelişki olarak görülebilir. Ancak bu çelişki Niyazî-i Mısırî'nin Malatya'da doğmasına rağmen bir dönem Mısır'da bulunmasından dolayı Mısırî olarak şöhret bulması durumunu akla getirmektedir. Bu durumda kendisi Rumeli kökenli olan Sirâcî bir dönem Kütahya'da yaşaması nedeniyle Germiyanlı nisbesini almış olabilir.

1.2. Edebî Kişiliği

Sirâcî, dîvân edebiyatının zirvesi kabul edilen 16. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Klasik edebiyatın şahikası kabul edilen pek çok şair ve eser bu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Böyle münbit bir asırda şiir yazmış olan Sirâcî'nin mîr-i meclislik gibi mühim bir vazifeye dönemin sultanı aynı zamanda önemli bir şairi olan Kanûnî tarafından layık görülmesi, onun makbul bir şair olduğunu göstermektedir. Zaman

zaman sultanların ve saray erkânının da katıldığı şiir meclislerinin dîvân şiiri açısından önemi de âşikârdır. Şairler burada şiirlerini diğer şairlerin huzurunda arz eder ve beğenilen şairler sultan yahut devlet ekâbirince taltif ve himaye edilirdi. Sirâcî de şiirleri ile sultan tarafından himaye edilmiş olacak ki;

Hamdulillâh bir şeh-i ‘âlî-cenâbum var benüm

Mesned-i devletde şâh-ı kâm-yâbum var benüm

Dergehinde ol şehüñ çok fetḥ-i bâbum var benüm

Bir meh [u] ḥurşîd-ṭal’at âfitâbum var benüm

Bir şeh-i gerdûn-süvâr meh-rikâbum var benüm (Musammat 13/1)

bendi ile başlayan muhammesinde kendisini himaye eden sultana övgüde bulunmaktadır. Bu kabule rağmen meşhur bir şair olmaması, dönemin ulu şairlerinin gölgesinde kalmış olmasına bağlanabilir.

Şiir meclislerinde kabul görmüş olmak, bir şairin edebî kişiliğini çözümlememiz için yeterli değildir. Esasen bir müellifin edebî kimliğini hakkıyla ortaya koymak için hayatı ile ilgili daha fazla bilgiye ve varsa yazdığı diğer eserlerini incelemeye ihtiyaç vardır. Biz burada şairin elimizdeki tek eseri olan dîvânından elde ettiğimiz verilerle edebî kişiliğini ortaya koymaya gayret edeceğiz.

Türk şairlerin aruzda rüştünü ispat ettiği bir asırda yaşayan Sirâcî, aruzu kullanma konusunda çağdaşı olan zirve şairlerin gerisinde kalmıştır denilebilir. Şiirlerini 16 farklı vezin ile yazan şair, en fazla aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbını kullanmıştır. Mezkûr kalıbın dışındaki kullanımlarda ise birçok kez vezin hatasına düşmüş, kasr ve imalelere sıklıkla başvurmuş kimi zaman da şiirin içinde farklı vezinlere geçiş yapmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde metnin çeviriyazısı verilirken söz konusu vezin hataları dipnotlarda “Vezin hatası” notu ile 54 kez yinelenmiştir.

Sirâcî'nin, tasannu konusunda gayret gösterdiği, şiirlerinden anlaşılmaktadır. Hemen her sanatla ilgili örneklere ulaştığımız beyitler çalışmamızın “Edebî Sanatlar” başlığı altında derlenmiştir.

Nazım şekilleri açısından dîvânı incelediğimizde Sirâcî'nin kaside yazmada zayıf kaldığı görülmektedir. Dîvânda sadece iki kaside bulunması bunun işaretidir. Kaside dışında dîvânda gazel, mesnevî, murabba', terbî', muhammes, tahmis, müseddes, tesdis, müsebbâ', terkeb-i bend gibi nazım şekillerine örnekler mevcuttur.

Nazım türleri açısından *Sirâcî Dîvânı* zengindir denilebilir. Dîvânında manzum hadis tercümeleri bulunan şair tevhid, münâcât, na't, miraciye, düvaz, elifnâme, muharremiye, mersiye, methiye, cülûsiye, ıydiye, bahariyye, hiciv ve şehrengiz türlerinde şiirler kaleme almıştır. Ayrıca şair çeşitli şairlerin şiirlerine nazireler ve bir de tehzil yazmıştır.

Yukarıda sayılan özellikleri ile Sirâcî klasik şiirin bir temsilcisi gibi görünse de onun mutasavvıf şairlik yönü daha ağır basmaktadır. Çalışmamızın “Tasavvufî Muhteva” başlığı altında incelendiği üzere, mısralarında yoğun olarak görülen vahdet-i vücûd anlayışı, tekâmül arayışı ve melâmîlik gibi hususlar onun bu yönünün tezahürleridir. Aynı zamanda Bektaşî bir şair olduğunu izhar eden Sirâcî, bunu şiirlerinde okuyucusuna yoğun olarak hissettirmektedir. Ancak onun bu yönünün ön plana çıktığı şiirler sanat bakımından oldukça zayıftır. Özellikle düvaz türünde yazdığı şiirler yer yer okuyucuyu sıkacak derecede edebî zevkten uzaklaşmaktadır.

Sirâcî'nin dizelerinde -pek sık olmamakla- birlikte atasözü ve deyimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şairin şiirlerinde kullandığı atasözleri çalışmamızın

“İrsal-i Mesel” başlığı altında incelenmiştir. Sirâcî, şiirlerini anlam yönünden atasözleri ile desteklerken deyimlerle de ahenk ve canlılık katmıştır. Aşağıda *Sirâcî Dîvânı*’nda karşılaşılan deyimlere birkaç örnek verilmiştir:

*Oğ gibi toğru ol sözüñüñ toğrusını di
Meclisde germ olup kuru efsâne söyleme*

*Bezm-i mey içre lâf ü güzâf itme iy gönül
Derd-i derûnı degme bir oğlana söyleme (Gazel 262/4-5)*

*Neheng-i baħr-ı lâhûtam çü ben deryâ-yı vahdetde
Muhîṭ-i a‘zamı nûş eyledüm bir kerre dem çekdüm*

*Cihânda yok durur dîvâneye gerçi kalem dirler
Elüme hâme alup defter-i ‘aşka kalem çekdüm (Gazel 203/3-4)*

Sirâcî’nin edebî olarak muhtemelen en çok etkilendiği şair Usûlî’dir. Bu etki dîvânın tertibinde çok barizdir. Zira Sirâcî, Usûlî’nin dîvânını örnek alarak dîvânın başına kırk hadis tercümesi koymuştur.²⁶ Bu tercümeleri yaparken Usûlî’nin seçtiği hadislerden 46’sını alarak kendisi de ona yakın kelime kadrosu ve üslup ile tercüme etmiştir. Ayrıca Usûlî’nin hadis tercümelerinden 21 tanesi de *Sirâcî Dîvânı*’nda derkenarda yazılıdır. İlgili hadisler çalışmamızın metin bölümünde belirtilmiştir.

Yukarıda zikredilen benzerliğin dışında Sirâcî, Usûlî’nin yaptığı gibi dîvânına mesnevî şeklinde yazdığı tevhid ve na‘t ile başlamış, bu manzumelerden birine miraciye bölümü yerleştirmiştir. Her iki şairde de düvazlar mevcuttur ve bu

²⁶ Abdulkadir Karahan, “Kırk Hadis”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/470-473; Adem Ceyhan, “Usûlî’nin Hadis ve Vecize Tercümeleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 30 (Temmuz 2012), 152; Gürer Gülsevin, *Usulî’nin 120 Manzum Hadîs Tercümesi* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, 1995), 2.

düvazlardan biri Sirâcî'nin Usûlî'ye yazdığı naziredir. Bu nazirenin dışında Sirâcî altı şiirde daha Usûlî'nin şiirlerini tanzir etmiştir. Bu nazirelerde ve dîvândaki muhtelif şiirlerde Usûlî'nin şiirlerine çok büyük benzerlikler mevcuttur. Bu benzerlik yer yer Eşrefoğlu Rûmî şiirlerinin, Yunus Emre şiirlerini çağrıştırması derecesinde olabilmektedir. Ne var ki Sirâcî bu nazireleri yazarken, geleneksel olarak yazılan nazire başlıkları gibi bir başlık yazmamıştır. Öte yandan, Sirâcî Dîvânı'ndaki terbî', tahmis ve tesdislerde de benzer şekilde gelenekselleşmiş başlıklar kullanılmamıştır. Dolayısı ile bu şiirleri kesin bir ifadeyle nazire olarak belirtmek yerine mezkûr şiirlerden örnekler vermekle yetineceğiz:

Usûlî'nin Gazeli²⁷

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Ey hakikatden haberdârım diyen Mevlâ nedir
Çün şühûdun yok durur bu etdigin gavgâ nedir*

*Bu meleklerdir ki secde eylediler Âdeme
Arasında bunların İblîs'e istisnâ nedür*

*Çünkü sîrâb degil isen epsem ol ey nâ-halef
Âdem ogluyam diyü bu etdigin gavgâ nedir*

*Ey ki âdem-zâdesin âdem nedir bildir bana
Hem ana ta'lîm olan külliyyet-i esmâ nedir*

*Anladınsa bâd u hâk u âb u âteş aslını
Anları cümle ihâtâ eyleyen deryâ nedir*

*Kûh-ı Kâfîn neydigin bildinse ey eşyâ-şinâs
Cism-i ma'dûm ile mevcûd andagı ankâ nedür*

*Ger subûtun nefy edüben bulmasa Hakdan vücûd
Zahid-i hûd-râ ne bilsin lâ nedir illâ nedir*

²⁷ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 123.

Fikh-i ekberdir bunu fehm etmedinse ey fakih
Bil sana lâyeftkahûn ile olan î mân nedir

Mâ ra'eytü şey'en illâ kadra'eytü rabbe fih
Anladın mı Rabbini bildin mi ol eşyâ nedir

Hiss-i hayvânî çü a'mâdır dedi vahyinde Hak
Rabbin idrak eyleyen pes dide-i bînâ nedir

Ey **Usûlî** kimse bilmez bu mu'ammâ nüktesin
Gülşenîden bilmeyince 'alleme'l-esmâ nedir

Sirâcî'nin Gazeli

Âşinâyam baħr-ı tevħide diyen Mevlâ nedür
Çün delilüñ yok durur pes bu yalan da'vâ nedür

Emr-i Hâk ile melekler secde kıldı Âdem'e
İtmedi illâ ki iblîs'e bu istignâ nedür

Sen ki âdemoğlusun aşluñ baña eyle beyân
Ceddüñe ta'lîm olınan 'alleme'l-esmâ nedür

Hâk u bâd u âb u âteş aşlını itdüñse fehm
Şeş cihet mülkin ihâta eyleyen deryâ nedür

Cümle eşyâyı kemâhî añladum dirseñ eger
Kûh-ı Kâf üstindeki sîmurğ ile 'anķâ nedür

Gel vücûduñ nefy kıl dirseñ bula da'vañ şübût
Cân ile bilmek dilerseñ lâ nedür illâ nedür

Añlamazsuñ küntü kenzüñ ma'nisin iy bü'l-fuzûl
Ehl-i 'irfân meclisinde itdigüñ ğavġâ nedür

Görimezsün nûr-ı Hâķķ'ı gözlerüñi tutdı seyl
Göz diyü fahr itdigüñ bu çeşm-i nâ-bînâ nedür

İy **Sirâcî** çünkü bulmaduñ bu esrâra vukûf
İtdigün lâf [u] güzâfyâ[hud] bu istiğnâ nedür (Gazel 126)

Bundan sonraki örneklerde her iki şairin şiirlerinin yalnızca ilk beyti verilecektir:

Usûlî'nin Gazeli ²⁸

Ey libâs-ı fakr ile fahr eyleyen uryân dede
Tâc u taht-ı aleme baş egmeyen sultân dede

Sirâcî'nin Gazeli

İy ferâğat kişverine han olan sultân dede
V'ey kanâ'at milketine cân olan cânân dede (Gazel 250/1)

Usûlî'nin Gazeli ²⁹

Bu yürekden cûş eden tûfâna aşk olsun derin
Gözlerimden mevc uran ummâna aşk olsun derin

Sirâcî'nin Gazeli

Mülk-i hüsnüñ şâhısun sen cânâ 'aşk olsun derin
Bir kemîne bendeyem sultâna 'aşk olsun derin (Gazel 349/1)

Usûlî'nin Gazeli ³⁰

Verirsen cânını cânân senindir
Düşersen derdine dermân senindir

Sirâcî'nin Gazeli

Virirseñ cân u dil cânân senüñdür

²⁸ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 218.

²⁹ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 194.

³⁰ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 125.

Çekersen derdini dermân senüñdür (Gazel 336/1)

Usûlî'nin Gazeli ³¹

Ey ki hüsnün hûb çeşmin hûb cismin cümle hûb
Nâm-ı pâkin ehl-i diller içre mahbûbu'l-kulûb

Sirâcî'nin Gazeli

İy güzeller içre ismüñ hûb resmüñ daği hûb
İsm [ü] resmüñ mâhrûlar içre mahbûbu'l-kulûb (Gazel 27/1)

Usûlî'nin Gazeli ³²

Sûfiyâ sâfi dil olmazsan safâ gelmez sana
Hod-nümâsın zevk-i peygâm-ı Hudâ gelmez sana

Sirâcî'nin Gazeli

Şafâ itmezseñ derûnuñ bil şafâ gelmez saña
Mağv kılmazsañ özüñ nûr-ı Hudâ gelmez saña (Gazel 14/1)

Usûlî'nin Dîvazı ³³

Şükr Hakka kim yine bir mehlîkâdır sevdigim
Nûrdur başdan başa şems-i duhâdır sevdigim
Sâyesinde pâdişâhım bir hümeâdır sevdigim
Serv-kad mahbûblarda münteheâdır sevdigim
Ya Hasan yahud Hüseyin-i Kerbelâdır sevdigim
Lahmûke lahmî Aliy-yi Murtezâdır sevdigim
Sûret-i rahmân ale'l-arş istevâdır sevdigim
Kible hakkı ka'be-i ehl-i safadır sevdigim

³¹ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 102.

³² İsen, *Usûlî Dîvânı*, 99.

³³ İsen, *Usûlî Dîvânı*, 77-78.

Deyr-i dilde bir büt-i lu'bet-nümâdır sevdiğim
Hâşelillâh dostlar nûr-ı Hudâdır sevdiğim
Ben Muhammed ümmetiyem Mustafâdır sevdiğim

Sirâcî'nin Dûvazı

Mest-i 'aşkı lâ-yezâlîyem Hudâ'dur sevdiğüm
Mefhâr-i 'âlem Muḥammed Muştafâ'dur sevdiğüm
Hayder-i Kerrâr 'Aliyyü'l-Murtaẓâ'dur sevdiğüm
Ol Ḥasan İbn-i 'Alî Şîr-i Hudâ'dur sevdiğüm
Gözlerüm nûrî Hüseyin-i Kerbelâ'dur sevdiğüm (Musammat 7/1)

Sirâcî'nin kişiliği ile ilgili dikkat çekici bir diğer husus da sürekli talepkâr şiirler yazmasıdır. Devrin şairlerinden Bâkî'ye benzetebileceğimiz bu yönü ile şair, birçok şiirinde sultandan ihsan ve yardım istemiş hatta bir şiirinde elindeki tımar ile yetinmeyerek zeamet talep etmiştir. Şairin bir diğer önemli yönü, sürekli sağlık sorunları, yokluk ve gurbetten yana şikâyetçi olmasıdır. “Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni” (Musammat 36 ve 65) mütekerrir mısraı ile yazdığı iki murabba bu yakınmaların en bariz örneklerini ihtiva eder. Şairin hayatı bahsinde üzerinde durulan sürgün edilmiş olması ihtimali, onun bu sıkıntılarının sebebi olabilir. Anlaşılan o ki; hayatının bir döneminde kendisine tımar tahsis edilmiş, sarayda mîr-i meclisliğe layık görülmüş olan şair bir zaman sonra -muhtemelen Şehzade Mustafa'ya yazdığı mersiyeler sebebiyle- gözden düşmüş ve hayli meşakkat çekmiştir. Düştüğü bu müşkil durum üslubuna yansımış ve şairin kader ve talihten yana şikâyetlerle memlû mısraları, manzumelerinin öne çıkan özelliklerinden biri olmuştur.

1.3. Mahlası

Sirâcî; kandil, mum, ışık gibi manaları olan sirâc (سراج) sözcüğüne nisbet eki eklenerek türetilmiştir. Cami ve türbelerde kandilleri yakmakla görevli kimse anlamındadır.³⁴ Şairin bu mahlası tercih etmesinin birden çok nedeni olabilir. İlk ihtimal olarak, şairin ömrünün bir döneminde “sirâcî”lik yapmış olması akla gelmektedir. İkinci ihtimal olarak, şairin -tefahür ihtiva edecek şekilde- yazdığı şiirler ile aydınlık saçan, ışık yakan manalarında bu mahlası tercih etmiş olabileceği düşünülebilir. Bir diğer ihtimal ise şairin, isminden mahlas türetme ihtimalidir. Bu ihtimal diğer ihtimallere göre daha kuvvetlidir. Zira bu mahlası kullanan diğer şairlere baktığımızda, yukarıda andığımız şairlerden Germiyanlı Sirâcî hariç (Germiyanlı Sirâcî’nin ismi bilinmemektedir.) hepsinin isminin Sirâceddîn olduğu ve isimlerinden hareketle Sirâcî mahlasını tercih ettikleri görülmektedir. Ancak şairimizin adı ile ilgili bir malumatımız olmadığı için, onun mahlas tercihinde diğer ihtimallerden birinin de etkili olabileceğini düşünmek durumundayız.

Sirâcî’nin üç şiirinde mahlas bulunmamaktadır. Bu durum şairin tercihindən ziyade, muhtemelen müstensih hatası yahut eksik varak sebebiyledir. Zira bunlardan 74 numaralı musammat dört bendden müteşekkil bir murabbadır. Manzume, 37b numaralı varakta son bulmakta ve varağın sol alt köşesinde bir sonraki sayfanın ilk kelimesini gösteren reddâde yer almamaktadır. Ayrıca *Sirâcî Dîvânı*’nda musammatların çoğu beş bendden oluşmaktadır. Bu şiirin dört bend olması da onun yarım kaldığı intibayı uyandırmaktadır. Diğer mahlassız şiirler 148 ve 293 numaralı gazellerdir. Yazmadaki gazellerin ekserinin beyit sayısı tek sayılar iken bu manzumeler sırasıyla dört ve altı beyitten oluşmaktadır. Bu da yine -

³⁴ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi, 2013), “Sirâcî”, 1116.

muhtemelen mahlasın bulunduğu- son beytin unutulduğu ihtimalini akla getirmektedir.

Sirâcî Dîvânı'nda mahlasın klasik kullanımının dışında iki farklı kullanımı ile karşılaştık. Bunlardan ilki yarım kalmış izlenimi veren 35 numaralı musammattır. Şiir biri dört diğeri üç mısradan oluşan iki bendden müteşekkildir. Bu şiirde mahlas, şiirin ilk kelimesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci farklı kullanım ise 10 numaralı gazelde karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirde ise *Sirâcî*, mahlasını redif olarak kullanmıştır.³⁵

Şairin eserinde mahlası dışında kendisi ile ilgili hiçbir bilgi bulunmaması, onun melâmet-î meşreb bir şair olmasından kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki beyitte şair bu durma açıkça işaret etmektedir:

Kâşkî 'âlemde hîç nâm u nişânum olmasa
Bu fenâ içre aîlur ad u sânum olmasa (Gazel 227/1)

Sirâcî, iki kez kimliğini açıklar gibi yapmış ancak açık bir bilgi vermemiştir:

Sirâcî derdmendüñ kimidügi bilmek isterseñ
Muhibb-i hânedân-ı bende-i âl-i 'abâdur bil (Gazel 1/8)

Bu mahlaş şâhibin bilmek dilerseñ
Esîr-i müstemendüñ bir du'âcı (Gazel 1/8)

Şairler kimi zaman muamma ve lugaz denilen çeşitli harf ve kelime oyunları ile isimlerini, mahlaslarını yahut başka bir kelimeyi dizelerinde gizlerler.³⁶ Böyle durumlarda şair çözüme dair küçük ipuçlarını da mısraa gizler. Ancak gerek

³⁵ Şiirlerde mahlasın farklı kullanımları için bk. İlyas Kayaokay, "Gazellerde Mahlasın Yeri ve Mahlasın Redif Olarak Kullanılması", *International Journal of Language Academy* 5/4 (2017), 139-161.

³⁶ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016), 489.

yukarıdaki örnek beyitlerde gerekse beyitlerin bulunduğu şiirlerde böyle bir ipucuna yahut şairin adına dair bir işarete rastlanmamıştır. Anlaşılan o ki şair, düşkün ve aciz bir kul olmanın dışında bir kimliğe sahip olmadığını vurgulamak için kendini tanıtacak gibi yapıp vazgeçmekte, böylece acizyetten başka bir vasfı olmadığını ifade etmektedir.

1.4. Tarikatı

Osmanlı toplumunun, özellikle askerlerinin, Bektaşilik ile tanışması Orhan Bey döneminde gerçekleşmiştir. Beraberindeki dervişler ile gazalara katılmak üzere Osmanlı Beyliği ordusuna katılan Abdal Mûsâ, bu süreçte Hacı Bektaş menkıbelerini askerlere anlatmış ve Hacı Bektaş'ın Osmanlı ordusunca benimsenmesini sağlamıştır. Bu muhabbetin bir neticesi olarak Osmanlı Sultanları, Yeniçeri Ocağını kurarken Bektaşî kimliğinin ön plana çıkmasına izin vermişlerdir. Hatta 16. yüzyılda II. Bayezid döneminde tarikatın yeniden teşekkülü bizzat padişah tarafından desteklenen Balım Sultan tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁷ Neticede, Yeniçeri Ocağı kaldırılana kadar Bektaşilik Osmanlı padişahları tarafından kabul gören hatta himaye edilen bir tarikat olmuştur.

15. yüzyılda Osmanlı fetihleri ile birlikte Rumeli bölgesinde Bektaşilik yayılma alanı bulmuştur. Günümüzde bile bu bölgelerde varlığını sürdüren Bektaşiliğin bölge halkınca benimsenmesi konusuna Ahmet Yaşar Ocak şöyle açıklık getirmiştir:

“... (Hacı Bektaş Velî'nin) İslâmlaştırma faaliyeti, gerek kendisinin yaşadığı kırsal kesimin toplumsal şartlarının, gerekse Bektaşîyye ve Alevîliğin geleneksel ve aktüel çizgisinin tabii

³⁷ Ahmet Yaşar Ocak, “Bektaşîyye”, *Türkiye’de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015) 447-486; a.mlf., “Bektaşilik”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 5/373-379.

bir gereği olarak fıkıhın sıkı ve düzenli bir yerleşik hayat gerektiren kurallarıyla çerçevelenen Sünnî bir anlayışı değil, Horasan Melâmetiyyesi'nin züht karşıtı cezbeci karakteriyle karışık bir biçimiydi. Bu yorum, muhtemelen, Türkmenler arasında hâlâ kuvvetle yaşamakta olan eski İslâm öncesi dinî-mistik inançlarla karışık yarı mitolojik bir İslâm anlayışının telkin ve tâlimini de ihtiva ediyordu. ... Hacı Bektaş-ı Velî'nin ve benzerlerinin uyguladığı bu yöntemin Anadolu'nun müslim ve gayrimüslim toplumlar arasında önemli bir yakınlaşma ortamının doğmasına yol açtığı söylenebilir. Nitekim bölge hristiyanlarının da ona büyük bir yakınlık duyduğu ve kendisini Aziz Charalambos olarak takdis ettikleri bilinmeyen bir konu değildir. ... XV. yüzyıldaki fetihlere paralel bir şekilde Bektaşîyye Rumeli topraklarına adım attı. ... Fetihlerle birlikte Bektaşîliğin yayılma sahaları da Bulgaristan, Girit ve hatta Macaristan gibi pek çok memleketi içine aldı. Hasluck, Bektaşîliğin Arnavutluk'ta ancak Tepedelenli Ali Paşa'nın hâkimiyeti ile yayılmaya başladığını ileri sürerse de Köprülü, Evliya Çelebi'ye dayanmak suretiyle haklı olarak çok daha eski bir devirde (XVI. yüzyıl) bu yayılışın başladığını belirtir. Bektaşîyye Balkan topraklarındaki bu geniş yayılma kabiliyetini bağdaştırmacı yapısına borçlu olmakla beraber Avrupa'nın bu doğu kısmının bir özelliğini de ihmal etmemek lâzımdır. Buralar daha IX. yüzyıldan itibaren, aslında Anadolu'da doğmuş bir mezhep olup Bektaşîliğin bazı yönlerini andıran Paulicianism'in Balkanlar'daki devamı demek olan Bogomilism'in hâkimiyet sahaları idi. Ortodoksluğa şiddetle muhalif olan bu mezhep mensupları herhalde Bektaşîliğe geçmekle fazla bir şey kaybetmemenin yanı sıra pek çok da imtiyaza sahip olmuşlardır.”³⁸

Daha evvel zikrolunduğu gibi Sirâcî, Bektaşî olduğunu açıkça belirtmiştir. Çalışmamızda Sirâcî'nin hayatını ele aldığımız bölümde onun Rumeli bölgesinden gelmiş olması ihtimali üzerinde durmuştuk. Onun Bektaşî olduğunu söylemesi de bu bölgeden gelmiş olmasının bir neticesi olabilir. Lakin burada şöyle bir çelişki ortaya çıkmaktadır; Sirâcî birçok şiirinde Sünnî bir şair izlenimi vermektedir:

---

³⁸ Ocak, “Bektaşîyye”, 454.

Mezhebüñe katma ğayrı mezhebi

Ħalt-ı mezheb şûret-i ilhâddur

...

Diñle imdi n'idügin ħavl-i Nebî

İhtiyâr itdüñse Sünnî mezhebi (Mesneviler 4/17, 19)

Ol Ħabîb'üñ armağanıdur bize beş vaħt namâz

Anuñ için gice gündüz eylerüz Ħaħħ'a niyâz (Musammat 27/4)

Yukarıdaki dizelerinde görüldüğü gibi manzumelerinde Sünniliğin izleri âşikâr olan şair aynı zamanda şiirlerinde dört halifeyi de anmış, onlara methiye yazmıştır. Öte yandan Bektaşî şiirin belirleyici unsurları olan ehl-i beyt sevgisi, tevellâ ve teberrâ kavramları, on iki imama bağlılığın tezahürü olan düvazlar onun dîvânında sık sık karşımıza çıkar. Ancak o, “teberrâ”yı Yezid, Yezid taraftarları ve Haricilerle sınırlı tutmuş, ilk üç halifeyi kapsayacak şekilde kullanmamıştır. Tevellâ ve teberrâyı şiirlerine konu eden bazı şairlerde görülen ilk üç halifeyi zemmetme tutumu Sirâcî'nin şiirlerinde yoktur. Bu durumu, yaşadığı çevre ile izah etmek mümkündür. Zira Ahmet Yaşar Ocak benzer durumların varlığını şöyle izah etmiştir: “... Sünnî İslâm'ın ibadet esaslarına zaman zaman riayet eden Bektaşîler'e her zaman rastlanmıştır. Bu durumu Sünnî çevrelerle kaçınılmaz temasların bir tesiri olarak kabul etmek yanlış olmaz.”³⁹ İstanbul'da, Osmanlı sarayı muhitinde yaşayan ve sultana yakınlığı bulunan şairin Sünnî kaidelere bağlı olması da anlaşılır bir durum olsa gerektir. Nitekim aşağıdaki şiirde İran üzerine sefere çıkan Kanûnî Sultan Süleyman'dan, Hz. Ebubekir'e (r.a.) hakaret eden mülhitlerden intikam almasını istemektedir:

---

³⁹ Ocak, “Bektaşilik”, 5/373-379.

*H'âr u zâr olmuşdur anların katında Yâr-ı Gâr
Sebb iderler nisbet idüp bir bölük kavm-i şîrâr
İntikâm için sa'âdet ile olduñ şehsüvâr
Zehresi yokdur turmaz yine iderler firâr
Niyyetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn (Musammat 14/IV)*

Sirâcî'nin şiirlerinde Bektaşiliğin izleri oldukça yoğundur. “Kul oldum Hacı Bektaş-ı Velî'ye” mütekerrir mısralı şiirinden başka aşağıdaki beyitte de bunu yineler:

*Sirâcî yildi yüpürdi niçe yıl kâ'inât içre
Şoñucı vardı kul oldı derinde Hâcî Bektaşuñ (Gazel 187/5)*

Bektaşî şairlerde adet olduğu üzere Hz. Ali (r.a.) ve ehl-i beyte olan sevgisini sık sık dile getirdiğini ve düvaz türünde şiirler yazdığını daha önce ifade etmiştik. Aşağıdaki beyitte de Hayderî olduğunu tekrarlayarak Hz. Ali'ye (r.a.) bağlılığını vurgulamıştır:

*Ben mevâliyem sözümi añlamañuz serserî
Hayderîyem Hayderîyem Hayderîyem Hayderî (Musammat 1/III)*

Sirâcî, Caferabad tekkesi için övgü dolu bir şiir yazmıştır. Mezkûr tekkeyi araştırdığımızda Bektaşî tekkesi olduğunu ve uzun yıllar bu şekilde kaldığını öğrendik. Çalışmamızın “Hayatı” ve “Coğrafi Yerler ve Kavramlar” başlıkları altında bu konu daha detaylı incelenmiştir.

*Cinân bâğını görmek isteyenler şahn-ı dünyâda
Gelüp gül gibi açılun gelüp bu Ca'ferâbâd'a (Kaside 1/1)*

1.5. Eserleri

Çalışmamıza konu olan dîvânın müellifinin kim olduğu ve başka eserlerinin olup olmadığı bilinmemektedir. *Sirâcî Dîvânı*'nın yazıldığı 16. yüzyılda yaşamış olan Germiyanlı Sirâcî ile ilgili bilgi veren kaynaklarda onun herhangi bir eseri olup olmadığı belirtilmediği gibi dîvânı olduğu da kayıtlı değildir. Daha önce ifade edildiği üzere bu dîvânın Germiyanlı Sirâcî'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. Öte yandan *Sirâcî Dîvânı*'nın başında bulunan manzum hadis tercümeleri ayrı bir eser olarak mütalaa edilebilir. Bu durumda elimizdeki eserin bir dîvân değil de mecmua olarak değerlendirilmesi gerekir. Ancak aşağıdaki saiklerden ötürü manzum hadisleri dîvânın bir cüzü olarak düşünmemiz iktiza eder:

- Eser; “Hâzâ kitâb-ı dîvân-ı Sirâcî raḥmetullâhi ‘aleyh” ifadesi ile başlamaktadır. Bu başlık, eserin tamamının bir dîvân olarak istinsah edildiğini gösterir.

- Şair, manzum hadislerin sebab-i telifini yazarken; “Söyledüm dîvânuma ‘unvân için / Okuyanlardan du‘â iḥsân için” ifadesini kullanmıştır. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere şair, dîvânının bir alamet-i farikası olarak başına manzum hadis tercümelerini yerleştirmiş, eserinin böyle bilinmesini dilemiştir.

- Manzum hadisler, dîvânın bir cüzü gibi tevhid ve na’t şiiirlerinin ardından gelmektedir. Manzum tercümelerden sonra, gazellerin başladığı temmet ibaresinin bulunduğu yere kadar miraciye, muharremiye, düvaz, mersiye, ıydiye gibi şiiirlerin bulunduğu bölüm mevcuttur.

- Sirâcî dışında çağdaşı Usûlî (öl. 1539) de dîvânının başında manzum hadis tercümelerine yer vermiştir. Usûlî'nin 16. yüzyılın başlarında vefat ettiği düşünüldüğünde Sirâcî'nin onun dîvânını örnek almış olduğu düşünülebilir.

- Manzum hadis tercümelerinin arasında “Kelimâtu Hz. Ali” başlığı ile altı tercüme yer almaktadır. Bu sebeple mezkûr bölümü, kırk hadis eserlerinden ayrı tutmak gerekir.

Yukarıda sayılan sebeplerden ötürü yazmada yer alan manzum hadis tercümeleri ayrı bir eser olarak değerlendirilmemiştir. Dolayısı ile Sirâcî’nin eserleri bahsinde yalnızca dîvânı incelenecektir.

1.6. Dîvânı

Sirâcî Dîvânı, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NCTY09503 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Metnin “Hâzâ kitâb-ı dîvân-ı Sirâcî rahmetullâhi ‘aleyh” ifadesi ile başlaması, elimizdeki nüshanın şairin vefatından sonra istinsah edildiğini düşündürmektedir. Ayrıca 100. varakta bulunan “temmet” ifadesinden sonra 101 ve 102. varaklarda da “Gazel-i Sirâcî” başlığı ile 19 gazel daha bulunmaktadır. Bu durum, şairin dîvân dışında farklı yerlerde bulunan şiirlerinin daha sonra nüshaya eklendiği görüntüsü vermekte ve bu ekler nüshanın şairin vefatından sonra tertip edildiği savını güçlendirmektedir.

Şairin hayattayken şiirlerini bir araya getirip getirmediği bilinmemektedir. İstinsah kaydında bulunan tarih hicrî 1055 yılı milâdî 1645-1646’ya denk gelmektedir. Bu durumda 16. yüzyılda yaşadığını düşündüğümüz şairin şiirleri vefatından kısa bir süre sonra toplanmış ve dîvânı tertip edilmiş olabilir. Ancak elimizdeki nüshanın müstensihinin temmet ibaresinden sonra nüshaya başka şiirler eklemiş olması, elinde başka bir nüsha olduğunu yahut mecmualarda bulunup elindeki nüshada bulunmayan Sirâcî mahlaslı şiirleri topladığını düşündürmektedir. Bu durumda müstensih, elindeki nüshayı çoğalttıktan sonra o

nüshada bulunmayan şiirleri başka kaynaklardan derleyerek nüshanın sonuna eklemiş olmalıdır.

1.6.1. Tertip Şekli

Sirâcî Dîvânı, dîvân edebiyatında gelenek haline gelen tevhid, münâcât, na't, din ve devlet büyüklerine methiye şeklindeki tertipten biraz farklılık arz etmektedir. Eser 28 beyitlik mesnevî şeklinde bir tevhid ile başlamaktadır. Ardından “Na't-ı Resûl seyyid-i kâinât ve midhat-ı Ebü'l-Betûl mefhar-ı mevcûdât” başlığı ile yine mesnevî şekliyle yazılmış 21 beyitlik bir na't gelmektedir. *Sirâcî Dîvânı*'nın diğer dîvânlardan farklı yönü burada ortaya çıkmaktadır. Zira na'attan sonra manzum hadis tercümeleri bölümü yer almaktadır. Şairin, tertipte böyle bir tercihte bulunmasında aynı yüzyılda yaşayan Usûlî'nin etkisi kuvvetle muhtemeldir. 16. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Usûlî'nin dîvânında da manzum hadis tercümesi bölümü yer almaktadır. Aynı zamanda Sirâcî vezin olarak da Usûlî ile aynı vezni tercih etmiş, onun hadis tercümelerinde tercih ettiği 46 hadisi Sirâcî de tercüme etmiştir. Öte yandan Usûlî'nin 21 hadis tercümesi olduğu gibi alınmış ve derkenarlara yerleştirilmiştir.⁴⁰ Toplamda 76 tercüme bulunan bu bölümde 55 tercüme Sirâcî'ye aittir.

Şair, manzum hadis tercümelerinin bulunduğu bölüme başlarken “İftitâh-ı makâl” başlığı ile başlayan 23 beyitlik bir girizgâhta çeşitli nasihatlerde bulunur. Nasihatlerden sonra 19. beyitten itibaren manzum hadislerin sebep-i telifi ile bunları yazmaktaki gayesini ve telif yöntemini izah etmiştir:

*Diñle imdi n'idügin kavlı-i Nebî
İhtiyâr itdünse Sünnî mezhebi*

⁴⁰ Gülsevin, *Usulî'nin 120 Manzum Hadîs Tercümesi*, 7-54

*Cem' idüp niçe hadîs-i mu'teber
Kıldum anı tercüme budur haber*

*Münderic zımnında niçe nuş u pend
İki beyt ile edâ kıldum bülend*

*Eyledüm ol dürr için 'azm-ı şadev
Tâ hadîs ile sözüm bula şeref*

*Söyledüm dîvânuma 'unvân için
Okuyanlardan du'â ihsân için (Mesnevî 4/19-23)*

Bu bölümde 76 manzum tercüme yer almaktadır. Bu tercümelerden 68'i hadis tercümeleri iken geriye kalan 8 tercüme muhtelif sözlerin tercümesidir. 7a numaralı varakta derkenarda bulunan “Kelimâtu Hazret-i 'Alî Kerremellâhu vecheh” ifadesi şairin hadis tercümelerinden sonra Hz. Ali'nin (r.a.) sözlerini tercüme etmek istediği anlaşılmaktadır. Ancak bu sözlerden sadece biri doğrudan Hz. Ali'ye (r.a.) isnat edilmekte, diğerleri meşhur rivayet olarak değerlendirilmektedir. Mezkûr rivayetler ile ilgili açıklamalar “Metin” bölümünde dipnot olarak verilmiştir. Burada zikredilmesi gereken bir diğer nokta şudur; Sirâcî'nin aktardığı bu 8 rivayet, Ahmed b. Muhammed b. Alî b. Hacer el-Heytemî'nin eş-Şavâ'îku'l-muhrika 'alâ ehl-i'r-rafzi ve'd-đalâli ve'z-zındıkatı⁴¹ adlı eserinde -neredeyse tamamı ardışık olarak- yer almaktadır.

⁴¹ Ahmed b. Muhammed b. Alî b. Hacer el-Heytemî, eş-Şavâ'îku'l-muhrika 'alâ ehl-i'r-rafzi ve'd-đalâli ve'z-zındıkatı, nşr. Abdurrahman b. Abdullah et-Türkî (Lübnan: Mü'essesetü'r-risâle, 1997).

Her hadisin iki beyit ile tercüme edildiği bölüm “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbı ile kaleme alınmıştır. Sözlerin önce Arapça metni verilmiş daha sonra altına manzum tercümesi eklenmiştir.

Manzum hadis bölümü normal metin diziminde 6b’de son bulsa da 11a’ya kadar derkenarlarda manzum tercümeler devam etmiştir. 46 manzum tercüme normal sayfa düzeninde yer alırken, 21 tanesi Usûlî’ye ait olmak üzere toplam 30 tercüme derkenarda bulunmaktadır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde mezkûr manzumeler günümüz alfabesine aktarılırken -metnin akışında kesinti olmaması için- varaklardaki şiirlere geçilmeden, derkenarlarda bulunan tercümelerin tamamı art arda verilmiştir. Usûlî’ye ait tercümeler ise ayrı bir başlık altında cem edilmiştir.

Eserde 40b numaralı varakta bir “temmet” ibaresi mevcuttur. Manzum hadis tercümelerinin sona erdiği 6b’den buraya kadarki bölümde 94 şiir bulunmakta olup bunların çoğu bend bazıları ise beyit nazım birimi ile kaleme alınmıştır. 40b’den sonra 98a numaralı varağa kadar 320 manzumeden oluşan bir bölüm yer almaktadır. Biri kaside, biri musammat geri kalanı gazel şeklinde kaleme alınmış olan bu manzumeler geleneksel usule uygun olarak alfabetik sıraya göre tasnif edilmiş ve her harf için en az bir şiir yazılmıştır. Şiir sayısının alfabetik sıraya göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Şiirlerin Dağılımı

Harf	Şiir Sayısı	Harf	Şiir Sayısı
ا	6	ض	2
ب-پ	21	ط	1
ت	17	ظ	1
ث	6	ع	3
ج-چ	8	غ	2
ح	4	ف	2
خ	1	ق	11
د	4	ك-گ-ڭ	15
ذ	1	ل	5
ر	56	م	30
ز	20	ن	28
س	2	و	1
ش	4	ه	31
ص	1	ى	56

Mezkûr bölümün sonunda 32 bendlik bir na't bulunmakta olup şiirin sonunda dîvânın temmet ifadesi bulunmaktadır. Temmetten sonra yer alan istinsah kaydının tarihi 1055/1645-1646'tır.

Temmet ibaresinin ardından yukarıda zikredilen, 19 gazelden oluşan ek bir bölüm yer almaktadır. Hayli yıpranmış olan ve yer yer mürekkep lekeleri bulunan bu bölüm ile *Sirâcî Dîvânı* son bulmaktadır. En son varağın arkasında ise tamamlanamamış bir çeşit vefk çizimi mevcuttur. Çalışmamızın birinci ve ikinci bölümlerinde eser incelenirken hadis tercümeleri ile sonradan eklenmiş şiirlerin bulunduğu kısım ayrı tutulmamış, eser bir bütün olarak ele alınmıştır.

1.6.2. Nazım Şekilleri ve Türleri

Dîvânın tertibi başlığında bahsedildiği üzere *Sirâcî Dîvânı* tevhid ve na't ile başlamaktadır. Mesnevî şeklinde yazılmış olan bu iki şiirden sonra 23 beyitlik nasihatnâme tarzında bir girizgâh yapılmış, ardından manzum hadis tercümelerine yer verilmiştir. Şair burada toplamda -diğer meşhur rivayetlerle birlikte- 76 sözü ikişer beyit ile şerh etmiştir. Manzum tercümelerin kafiye düzeni; 32 şiirde aaxa ve 43 şiirde xaxa şeklindedir. 40 numaralı hadis tercümesinde ise kafiye uyumu bulunmamaktadır.

Manzum hadis bölümünden sonra 33 beyitlik bir tevhid ile başlayan 94 manzumeden müteşekkil bir bölüm bulunmaktadır. “Temmet” ifadesi ile sona eren bu bölümde tevhid, münâcât, na't, mersiye, methiye, düvazlar ile bazı şairlerin şiirlerine yazılmış terbî, tahmis ve tesdisler yer almaktadır. Bu şiirlerin ardından başlayan gazeller bölümünde toplamda 319 gazel bir adet kaside ve bir de murabbâ şeklinde kaleme alınmış elifnâme bulunmaktadır. Toplam 32 bendlik bir na't olan bu elifnâmenin ardından tekrar bir temmet ibaresi yazılmıştır. Temmetten sonra 19 adet şiir esere sonradan eklenmiştir. Dîvânda bulunan şiirlerin şekil ve tür tasnifi aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2. Nazım Şekilleri

Nazım Şekli	Şiirler	Toplam
Gazel	13 adet gazel ilk temmete kadar olan bölümde, 319 adet gazeliyyât bölümünde ve 19 adet de sonradan eklenen bölümde bulunmaktadır.	351
Kaside		2
Mesnevî		4
Murabba‘	Musammat 4, 9, 11, 12, 20, 25, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 42, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 77, 79, 80.	40
Terbî‘	Musammat 10 ⁴² .	1
Muhammes	Musammat 3, 5, 6, 7, 13, 14, 16, 19, 22, 23, 26, 27, 29, 37, 40, 41, 46, 58, 59, 61, 70, 76.	22
Tahmis	Musammat 3 ⁴³ , 18 ⁴⁴ , 24 ⁴⁵ , 47 ⁴⁶ , 48 ⁴⁷ .	4
Müseddes	Musammat 1, 8, 15, 17, 21, 28, 39, 63, 78.	8
Tesdis	Musammat 34 ⁴⁸ , 75 ⁴⁹ .	2
Müsebba‘	Musammat 2.	1
Terkib-i bend	Musammat 43.	2

⁴² Ahmet Bellibaş, *Milli Kütüphane 06 HK 319/1 No’lu Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Dizin)* (Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 167.

⁴³ Kanûnî Sultan Süleyman, *Muhibbî Dîvânı*, thk. Kemal Yavuz vd. (PDF: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016), 1/742.

⁴⁴ Kanûnî Sultan Süleyman, *Muhibbî Dîvânı*, 2/1240.

⁴⁵ “Kime feryâd ideyin nâle vü efgânumdan / Kime ılan ağlayayın dîde-i giryânumdan” tahmis-i Kıyâsî (16. yy). Bk. Ülkü Akdağ, *Millî Kütüphane’deki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 70. Ayrıca “Kime ılan ağlayayın dîde-i giryânumdan” mısraı Ahî tarafından da yazılmış. (16. yy) Bk. Fatma Baş Çetinkol, *Pervâne Beg Nazire Mecmuası Mecmu’atü’n-Nezâir (415-440) Transkripsiyonlu Metin Giriş-İnceleme-Dizin* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004), 16.

⁴⁶ Ali Nihat Tarlan, *Necâtî Beg Dîvân’ı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992), 151, 152.

⁴⁷ Ersoylu, *Cem Sultan’ın Türkçe Dîvân’ı*, 46.

⁴⁸ Ali Nihad Tarlan, *Ahmed Paşa Dîvânı* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005), 358.

⁴⁹ Prizrenli Şem’î, *Şem’î Dîvânı*, thk. Murat A. Karavelioğlu (PDF: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014), 202.

Tabloda toplam 437 manzume mevcuttur. 55 hadis tercümesi de eklendiğinde *Sirâcî Dîvânı*'nda toplam 492 şiir bulunduğu görülmektedir.

Tablo 3. Nazım Türleri

Nazım Türü	Şiirler	Toplam
Tevhid	Mesnevî 1, 2, 3; Musammat 30; Gazel 115	5
Münâcât	Musammat 28, 32, 50, 53; Gazel 7, 345.	6
Na't	Musammat 1, 5, 6, 27; Gazel 54, 244.	6
Elifnâme	Musammat 80	1
Miraciye	Mesnevî 2 (17-29 beyitler)	1
Manzum Hadis Tercümesi	Hadis 1-76	55
Düvaz	Musammat 4, 7, 22, 26, 33, 41, 72; Gazel 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 13.	17
Muharremiye	Musammat 37; Gazel 252.	2
Mersiye	Musammat 16, 43, 49, 69.	4
Methiye	Musammat 13, 14, 20, 29, 38, 54, 57, 62, 73, 78; Kaside 2; Gazel 108 (Meth-i çâr-yâr), 127, 155,	14
Cülûsiye	Gazel 190.	1
Iydiye	Kaside 2.	1
Bahariyye	314, 116.	2
Hiciv	Musammat 56.	5
Şehrengiz	Musammat 19.	1

Nazım Türü	Şiirler	Toplam
Nazire	Musammat 39 ⁵⁰ , 44 ⁵¹ , 70 ⁵² , 72 ⁵³ ; Gazel 146 ⁵⁴ . Usûlî'ye yazdığı nazireler; Musammat 7; Gazel 14, 27, 126, 250, 336, 349.	12
Tehzil	Gazel 106. ⁵⁵	1

Tablodaki veriler incelendiğinde Sirâcî'nin 17 farklı türde şiirler yazdığı görülmektedir. Bu türlerden düvazlar Alevî-Bektaşî şairlerin ve elifnâmeler mutasavvıf şairlerin çoğunlukla tercih ettiği manzumelerdir. Bu cihetle şairin kimliğini yansıttığı için bu manzumelerin üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyiz.

1.6.2.1. Düvazlar

On iki imama duyulan derin sevgi ve bağlılığın bir tezahürü olarak ortaya çıkan düvazlar yahut düvaz-imamlar, Alevî-Bektaşî edebiyatının bir ürünüdür. Şairler on iki imamı methetmek amacıyla düvazlar kaleme alırken onların isim ve

⁵⁰ Aynı yüzyılda yaşamış olan Valihî'nin "Minnet Hüdâya ırmışem ol serv-i kâmete / Şükrüm budur ki kalmadı hasret kıyâmete" şeklinde müseddesi var. Ahmet Serdar Erkan, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Haksız Koleksiyonundaki 08802/Hs0753 Numaralı Demirbaş ve T811.21 Yer Numarasına Kayıtlı Mecmu'âtü'l-Eş'âr (1b-249a) (İnceleme -Metin)* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 165.

⁵¹ 16. yüzyıl şairlerinde Şânî'nin "Şakın zamâne sille çalar saña def gibi" mısraı tekrarlanan bir muhammesi mevcuttur. Bk.; Yunus Kaplan, "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Kayıtlı "T 5480" Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi", *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21 (2018), 401-540.

⁵² "Ser virmek olur sırrı 'ayân eylemek olmaz" dizesi *Sarban Ahmed Dîvânı*'ndaki (16. yy) bir murabbada mükerrer mısra olarak aynıyla geçmektedir. Bk.; Ayfer Kayabaşı, *Sârbân Ahmed Dîvânı (İnceleme-Metin)* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995), 354.

⁵³ "Bendeyem men cân u dilden pâdişâhumdur 'Alî / Gözlerüm nûrî cihânda bedr-i mâhumdur 'Alî / Yolına hâk olduğum hem doğru râhumdur 'Alî / Kıblegâhumdur Muḥammed secdegâhumdur 'Alî". İsmâîl b. Haydar el-Erdebilî, *Hatâyî Dîvânı*, Haz. Muhsin Macit (PDF: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017), 136.

⁵⁴ Gıynaş, *Pervâne Bey Mecmu'ası*, 2092.

⁵⁵ Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945), 123.

lakaplarını sayarlar.⁵⁶ *Sirâcî Dîvânı*’nda 17 düvaz bulunmaktadır. Bu düvazlardan 10 tanesi gazel diğerleri musammat şeklinde yazılmıştır. Şair bu manzumelerde edebî bakımdan zayıf bir dil kullanmakta ve yer yer tekrara düşmektedir.

1.6.2.2. Elifnâmeler

Arap alfabesinin ilk harfi olan “elif” ile kitap, mektup, risale anlamındaki Farsça “name” kelimesinin terkibinden oluşan elifnâme; mısra, beyit veya bend başındaki yahut sonundaki harflerin eliften ye’ye ya da ye’den elif’e doğru alfabetik sıra ile dizilmesinden müteşekkil bir manzume çeşididir. Dîvân ve halk edebiyatının ortak ürünü olan elifnâmeler gazel, kaside, musammat, koşma, destan gibi farklı tür ve şekillerde yazıldığı gibi dinî ve din dışı konularda da kaleme alınmıştır. Dolayısı ile elifnâmelerin manzum bir tür yahut şekil olarak sınıflandırılması tartışma konusudur.⁵⁷ Cem Dilçin ise elifnâmeleri akrostiş başlığı altında vererek onu bir söz sanatı olarak değerlendirmiştir.⁵⁸

Elifnâmeler şekil olarak ele alındığında harfler dize başlarında, mısra başlarında, bend veya dörtlük başlarında, beyit baş ve ortalarında yahut beyit

⁵⁶ Fatih İyiyol, “Alevî-Bektaşî Geleneğinde Düvazlar-Düvaz İmamı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/27 (Yaz 2013), 228-250.

⁵⁷ Elifnâmeler ile ilgili detaylı bilgi için bk.; Âmil Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1998) 605; Burhan Kaçar, “Türk Edebiyatında Elifnameler”, *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997), 1/307-316; Lokman Taşkesenlioğlu, “Divan Edebiyatında Elifnameler ve Bilinmeyen İki Elifname Örneği: Memi Can Saruhânî ve Ömer Karîbî Elifnameleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 58 (2017), 159-202; Nihat Öztoprak, “Elifnamelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”, *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu 25-27 Nisan 2007 Bildiriler 2* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2009), 817-829.

⁵⁸ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016), 494.

sonlarında olacak şekilde sıralanmaktadır.⁵⁹ Elifnâmeler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ise, şairlerin kahir ekseriyette harfleri mısra yahut bendlerin başında verdiği görülmektedir. Zira harfleri mısra sonunda vermenin şair için hem harf sırasını bozmamak hem anlam bütünlüğünü korumak hem de uygun kafiyei bulmak gibi güçlükleri ortaya çıkardığı düşünülebilir.

Sirâcî Dîvânı'nda murabbâ şeklinde kaleme alınmış bir elifnâme (Musammat 80) bulunmaktadır. Otuz iki bendlik bir na't olan bu elifnâmenin kafiye harfleri hurûf-ı hecâyâ göre sıralanmıştır. Bu yönüyle şair genel tercihin dışında bir yöntem izlemiştir. Sirâcî dışında Arap alfabesinin kafiye olarak sıralandığı elifnâme yazan dört şair tespit edebilmiştir.⁶⁰ Bu şairlerden Darendeli Kâtipzâde Bakâyî'nin (öl. 1785) Battâl-nâme adlı eserinde yer alan elifnâme 29 beyitten oluşmaktadır:

“İrişdi nev-bahâr zinde oldı şeydâ

Figâna başladı bülbül-i şeydâ

...

Bindi leşkerler sanırsın coşdı çay

*Çünkü İslambol râhına basdı pây”*⁶¹

Sirâcî, bu tarzda elifnâme yazan tespit edebildiğimiz beşinci şairdir. *Sirâcî Dîvânı*'nda yer alan elifnâmenin ilk üç bendi “elif”, 4. ve 5. bendleri “be”, sonraki üç bendi “te” harfleriyle, bunlardan sonraki her bend ise her harf için bir bend olacak

⁵⁹ Doğan Kaya, *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2007), “Elifname”, 309-312.

⁶⁰ Nihat Öztoprak, Bakâyî dışında Nuzûlî, Hâfız ve Nahîfî mahlaslı şairlerin de kafiyesi alfabetik sıralanmış elifnâmeler yazdığını aktarmıştır. Nihat Öztoprak, “Elifnamelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri”, 822.

⁶¹ Namık Açığöz, “Bakâyî'nin Battâl-nâme Adlı Eserindeki ‘Elif-nâme’”, *Fırat Havzası II. Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu 5-7 Kasım 1987* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, 1989), 1-5.

şekilde alfabetik sırayı izleyerek kafiyelendirilmiştir. Böylece toplam 32 bend elde edilmiştir:

*İy işigüñ Ka'be-i ehl-i şafâ
Zât-ı pâküñ menba'-ı cûd u seḥâ
İsm ü resmüñ yazılupdur fi's-semâ
Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed Muştafâ
...
Yaradaldan Hudâ kevn ü mekânı
Daḥi her ne ki var ins ile cânı
Seni naḳş idemez naḳkâş Mânî
Bi-ḥaḳḳi âyet-i seb'u'l-meşânî (Musammat 80/I, XXXII)*

1.6.3. Vezin

Sirâcî, şiirlerinde 16 farklı aruz vezni kalıbı kullanmıştır. Bu kalıpların kullanım sıklığı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 4. Dîvânda Kullanılan Aruz Vezni Kalıpları

Vezin	Bahir	Kullanım Sıklığı
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Remel	217/55 ⁶²
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	Hezec	74
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Hezec	58
fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Hafif	21
mef'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Muzarî	20
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Remel	14
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Remel	13
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Müctes	7
mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Hezec	2
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Remel	1
fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül	Mütekârib	1
mef'ülün mef'ülün mef'ülün fa'	Ahrem	1
mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün	Hezec	1
müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	Münserih	1
mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün	Muzarî	1
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	Rezec	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Sirâcî'nin kullandığı kalıplar içerisinde en çok tercih ettiği kalıp remel bahrinden “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” veznidir. 55 manzum hadisin tamamında bu kalıbı tercih eden şair, hadis tercümeleleri dışında toplamda 437 şiirin bulunduğu dîvânında 215 şiiri bu kalıp ile kaleme almıştır. 7 kalıbı ise yalnızca birer kez kullanmıştır. Dîvân şairlerinin en çok

⁶² Şair, Manzum Hadisler bölümündeki 55 tercümenin tamamında bu vezni kullanmıştır.

tercih ettiği kalıplardan biri olan “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbını şiirlerinin yarısına yakın kısmında kullanması, kullandığı diğer kalıpların çoğunu sadece birkaç şiirde uygulaması ve bu uygulamalar sırasında sık sık vezin kusuru yapması şairin aruzu ustaca kullanamadığı izlenimi uyandırmaktadır.

Şiirlerinde sık sık imâle, zihaf, med ve kasr yapan şair bunların dışında pek çok yerde vezne muhalif hece tercihinde bulunmuştur. Metin transkripsiyonu sırasında 54 ayrı yerde bu tercihlerden kaynaklı vezin hatasına rastladık ve bunları dipnotta gösterdik. Sirâcî’nin bu vezin hataları dışında mısraları vezne uydurmak için çeşitli tasarruflarda bulunduğu da görölmektedir. Şiirlerde tespit edilen bu tasarruflardan birkaç örnek aşağıda gösterilmiştir:

vazgel>vâzgel

Bu fenâ dârına dil virme Sirâcî vâzgel

Nişeler var bu kıru sevdâ ile ğayret çeker (Gazel 110/6)

ķul>ķûl

Ķûl olmuştur gönûl bir serv-i âzâduñ yine

Anuñ içün ol ħabîbüñ ķadd-i bâlâsındayuz (Gazel 147/4)

var>vâr

Göñlümüñ her dem ħayâl-i yârdur eglencesi

Ĥamdulillâh yok degildür vârdur eğlencesi (Gazel 328/1)

ķurtarduk>ķurtârduk

İntikâm alduk bi-ĥamdillâh şehâ Tahmâs’dan

Ķal’a-i Van’ı alup ķurtarduk ol ĥâsdan (Gazel 231/1)

ki oldı>k’oldı

Âferîn şun'ına k'iy Yezdân-ı pâk
K'oldı ekrem emrûñ ile müşt-i hâk (Mesnevî 1/1)
dostum>dôstum
Dôstum cevre gâyet olmaz mı
Zecr ü kahra nihâyet olmaz mı (Gazel 302/1)

nice olur>nic'olur
Hâlîk'idür cümle eşyânuñ Hudâ-yı lem-yezel
Vay eger rahm itmez ise nic'olur hâlûñ senüñ (Hadis 25)

Buradaki örnekler dışında, Arapça kökenli tek heceli sözcüklere sesli harfle başlayan bir ek geldiğinde görülen ünsüz türemesi, birçok mısrada vezin hatasına yol açmıştır. Örneğin; “Hak” sözcüğünün “Hakk’un” şeklinde okunması gerektiği halde, vezin gereği “Hak’un” şeklinde okunduğu pek çok örnek mevcuttur:

Hakk'uñ>Hak'uñ
Bize rahm idüp haber virdi Hak'uñ peygamberi
Kim ki kat'-ı rahm iderse oldı ol dînden berî (Hadis 12)

Cihânı var iden yokdan Hudâ'dur
Hak'uñ nûrı Muhammed Muştafâ'dur (Gazel 108/1)

Şairin aruz konusunda bir diğer farklı tasarrufu da şiir devam ederken farklı bir vezne geçmesidir. Bu durum iki şiirin toplam altı ayrı yerinde görülmüştür (Bk. Gazel 295/4-5; Musammat 80/XI, XIX, XXX, XXXI, XXXII).

Sirâcî, aruz dışında bir şiirde hece vezni kullanmıştır (Gazel 104). 215 numaralı gazelin ise vezni bulunamamıştır.

1.6.4. Kafiye ve Redif

1.6.4.1. Kafiye

Şiirin ahenk unsurlarından olan kafiye göze ve kulağa hitap ederek sözün cazibesini arttırır. Beyit ve bend sonlarında harflerin uyumu ile şekilsel ve okunuşu itibarıyla da işitsel zevk sunar. Kafiye, mısra sonundaki benzer seslerin sayısına göre yarım, tam ve zengin kafiye olarak isimlendirilir. *Sirâcî Dîvânı*'nda bu kafiye türlerinin tamamı mevcuttur. Kafiye türleri şunlardır:

Yarım Kafiye: Mısra sonlarında yer alan son harfe revî denir. Eğer kafiye yalnız revîden ibaret ise yahut redif dışında tek harfin benzerliği söz konusu ise buna yarım kafiye denir.

Bi-ḥamdillâh müzeyyen oldı 'âlem tâze güllerle

Şürâḥî sâgâr u peymâne toldı tâze müllerle

Yiridür göklere aḡsa hezâruñ zâr u feryâdı

Demidür eşk-i çeşmüm 'âlemi atsa sellerle

Beni maḥbûb sevmekde iken men' eyleme zâhid

Göñül mu'tâd olmışdur ezelden bu 'amellerle

Benüm bu ḥâlet-i 'aşkum degildür kâbil-i ta'bîr

Beyân u şerḥ olunmaz biñde bir ricâl-i ḥâllerle

Ḥayât-ı câvidânîdür Sirâcî iki 'âlemde

Gülistân içre zevk itmek gice gündüz güzeillerle (Gazel 259)

Tam Kafiye: Mısra sonlarında redif dışında iki sesin benzerliği ile oluşan kafiye tam kafiye denir.

*Benüm'çün halk olunmuş derd ü miḥnet
Çekerem anuñ içün derd ü ḥasret (Gazel 47/1)*

*Yine ol ma'den-i nazm u selâmet
Buyurmuş muḥlişîn şâhib-sa'âdet (Gazel 55/1)*

*Vişâl-i yâre tâlib olan 'âşık
Gerek aḥvâl [ü] fi'line muvâfık (Gazel 178/1)*

Zengin Kafiye: Mısra sonlarında ve redif dışında üç ve daha fazla sesin benzerliğiyle oluşan kafiye dir.

*İrdi tevfiḳ-i îlâhî tövbe kıldum bâdeye
Lîk çâre olmadı maḥbûb-ı rûy-ı sadeye (Gazel 251/1)*

*Baḥa şâdî yeterdi dilberüm ğamḥâneme gelse
İrerdüm genc-i vaşlına eger vîrâneme gelse (Gazel 263/1)*

Sirâcî Dîvânı'nda zengin kafiye -genellikle- ilk beyit ile sınırlı kalmaktadır. İlk beyitte zengin kafiye yi oluşturan şair sonraki beyitlerde yarım yahut tam kafiye ile devam etmektedir.

*Diküben sîne ṭablın dûd-ı âhumdan 'alem çekdüm
Melâmet tahtına aḡınca biñ dürlü elem çekdüm*

*Diyâr-ı 'aşka sulṭânam dilâ ben de zamânumda
Yedi iklîme şâh oldum anuñ'çün câm-ı Cem çekdüm (Gazel 203/1, 2)*

Yüz sürüp ışığıne yine münâcât idelüm
Dergehin ol şanemüñ kıble-i hâcât idelüm

Ġam u âlâm-ı cihânı yuyuban hâtırdan
Meskenimüzi yine kûy-ı harâbât idelüm (Gazel 216/1, 2)

Hasretâ derdâ müyesser olmadı vaşl-ı habîb
Derd-i 'aşk-ı yâr ile öldüm devâ kıl iy tabîb

Giceler tâ şubha dek cânâ cemâlüñ şevkine
Hasret ile iñlerem gûyâ ki gülden 'andelîb (Gazel 32/1, 2)

Tunç Kafiye: Mısra sonunda bulunan kelimelerden birinin tamamen diğer kelimenin içinde yer almasıyla oluşur.

Dil ü cân nağdini virdüm metâ'-ı vaşl-ı yâr aldum
Cihâna pâdişâh oldum 'acâ'ib şehriyâr aldum (Gazel 211/1)

Olaldan zâd-ı 'aşkuñ cânuma kût
Nişâr olur gözümde dürr-i yâkût (Gazel 48/1)

Cinaslı Kafiye: Mısra sonlarında aynı söyleyişe farklı anlama sahip sözcüklerle oluşturulan kafiye.

Ġirre olma iy göñül 'âlemde mülk ü cân ile
İltifât itme cihân içinde hergiz câhile (Musammat 40/1)

Nâr-ı hasretle Sirâcî yanalum yakılalum
Dest-i firkatle büküp kaddimüzi yâ kılalum (Musammat 68/V)

Sirâcî'nin şiirlerinde tespit edilen en yaygın kafiye müreddef kafiyesidir. Revî harfinden önce imlâ harflerinden (ا, و, ع) birinin gelmesi ile bu oluşan kafiye türü *Sirâcî Dîvânı*'nda sıkça kullanılmıştır.

İy güzeller içre ismüñ hûb resmüñ daği hûb
İsm [ü] resmüñ mâhrûlar içre maḥbûbu'l-kulûb (Gazel 27/1)

Hasretâ kaṭ'-ı muḥabbet itdi cânân 'âkıbet
Âh kim bu ḥasret ile çıkısar cân 'âkıbet (Gazel 50/1)

Ṭalpınur dil murğı bülbül gibi feryâd itmege
Ḥâr elinden çekdügi zaḥmetleri yâd itmege (Gazel 274/1)

1.6.4.2. Redif

Mısra sonlarında revîden sonra gelen ek, takı ve kelimelere redif denir. *Sirâcî Dîvânı*'nda tespit edilen redifler oluşum şekillerine göre dört başlık altında sınıflandırılabilir:

1. Yalnızca Ekten Oluşan Redif:

Bir güneş yüzlü ḥabîbüñ zâr u sergerdâniyuz
Şevk ile bir âfitâbuñ vâlih ü ḥayrâniyuz (Gazel 141/1)

'Alâyıkdan mücerred oluban giçdüm dü 'âlemden
Bi-ḥamdillâh ḥalâş oldum melâl ü guşşa vü ğamdan (Gazel 233/1)

2. Bir Kelimeden Oluşan Redif:

Ḳo kıl ü kâli iy ḥ'âce ki 'aşk içre kitâb olmaz
Dil ü cân ḥarc[ı] 'âşıklar arasında ḥesâb olmaz (Gazel 140/1)

Umarken devr-i hüsnünde şehâ mihr ü vefâ ‘âşık
Dirîgâ hasretâ derdâ çeker cevır ü cefâ ‘âşık (Gazel 180/1)

3. Ek ve Bir Kelimeden Oluşan Redif:

Kâşkî ‘âlemde hîç nâm u nişânum olmasa
Bu fenâ içre añılur ad u sânum olmasa (Gazel 277/1)

Göñlümüñ her dem hayâl-i yârdur eglencesi
Hamdulillâh yok degildür vardur eglencesi (Gazel 328/1)

4. Birden Çok Kelimeden Oluşan Redif:

Ma‘den-i feryâd u efgân ister iseñ üşte ben
Gülşen-i kûyuñda nâlân ister iseñ üşte ben (Gazel 232/1)

Hasretâ ben ‘âşıkı zâr u nizâr itdi bu ‘aşk
Dilde gizlü râzımı hep âşıkâr itdi bu ‘aşk (Gazel 176/1)

5. Ek ve Birden Çok Kelimeden Oluşan Redif:

Himmetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn
Haşmetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn
‘İzzetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn
Niyyetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn (Musammat 14/bendlerin son dizeleri)

Mülk-i hüsnüñ şâhısun sen câna ‘aşk olsun derin
Bir kemîne bendeyem sulţâna ‘aşk olsun derin (Gazel 349/1)

1.6.5. Edebî Sanatlar

İnsanoğlunun -diğer insanlarla iletişime başladığından beri- belki de en büyük sıkıntısı duygularını, hissettiklerini ve isteklerini muhatabına yeterince iletememektir. Üstelik iletişim yazı ile yapılıyorsa kişinin işi daha da zorlaşır. Kelimelerin dar kalıplarına sığmayan duygu ve düşünceler kalemin mürekkebinin akmamış kısmında kalır. Ancak kalem ehli olanlar, kelamla hemhal olanlar bu sıkıntıyı gidermenin bir yolu olarak sanatlara başvurmuş, cümlelerin kalıbına sığmayan duygu ve düşüncelerini sözlerin mana katmanlarına yükleyerek yürekten doğan hisleri doğrudan, kârinin tahayyül gücü nispetince, yüreğe sunmuşlardır. Asırlar süren edebî tekâmül sürecinde türlü mecazlar, mazmunlar, harf ve söz oyunları ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın bu kısmında *Sirâcî Dîvânı*'nda tespit edilen edebî sanatlar incelenecektir. Örnekler verilirken gerekli durumlarda konu ile ilişkili sözcükler **kalın** olarak gösterilecektir.⁶³

1.6.5.1. Mecazlar

1.6.5.1.1. Teşbih

Sözün gücünü arttırmak ve söyleyişi canlandırmak için aralarında türlü yönlerden benzerlik olan iki şeyden benzerlik yönü cihetiyle zayıf olanı güçlü olana benzetmektir. Aşağıdaki beytin birinci mısraında şair, yârin kaşını hilale benzetiyor. Kendi bedeni ise elif gibi dimdik iken aşk derdi ile bükülüp yay gibi olduğunu söylüyor. İkinci mısra da yârin kirpiklerini -delip geçicilik ciheti ile- oka teşbih ederken kendi göğsünü bu okların nişangâhı olarak görüyor:

Yoluñda iy hilâl ebrû elif kaddüm kemân itdüm

Hadeng-i nâveküne tabla-i sînem nişân itdüm (Musammat 8/1)

⁶³ Edebî sanatların tarif ve tasnifinde faydalanılan eser: Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016).

Hilal, sevgilinin kaşları için bir teşbih unsuru olarak kullanılırken Sirâcî aşağıdaki beyitte hilali şeklinden dolayı orağa benzetmiştir. Her ay bir kez görünmekte olan yeni ay, bu devirler ile orağın gidiş-geliş hareketini anımsatmakta; her görüldüğünde şairin ömründen bir ayı düşürmesi cihetiyle de orağın otları biçmesini akla getirmektedir. Öte yandan beyit bir bütün olarak okununca sevgilinin kaşları olan hilal de anlam katmanları içindeki yerini muhafaza etmektedir:

Hasretâ derdâ ki dil ‘âlemde cânânsuz giçer
Tâ tıfildan mâh-ı nev ‘ömrüm ekinini biçer (Gazel 92/1)

Maşukun cevri dolu bakışları âşğın sinisini göz göz etse de o bundan mustarip değildir. Şair bu yaraları yâri gösteren pencerelere benzetir:

Saňa bakmağa her yârem tenümde revzen olmuşdur
Günâhuñ yok senüñ cânâ baña hep benden olmuşdur (Musammat 17/II)

Sirâcî'nin Şehzâde Mustafa için yazdığı mersiyesinden alınan aşağıdaki beyitte, onun ardından dökülen yaşların mücevherat gibi değerli olduğu ifade edilmiştir:

Yaşum bu mâcerâ içün dönüpdür la'ü mercâna
Sirâcîyanalum tâ haşr olunca nâr-ı hicrâna (Musammat 16/V)

1.6.5.1.2. İstiare

Bir şeyi kendi anlamının dışında türlü cihetlerle benzediği bir başka varlığın yerine kullanmaktır. Sirâcî aşağıdaki beyitte sevgilisini gonca, aradaki rakiplerini ise çalı-çırpı ve diken olarak adlandırmıştır. Nitekim güle ulaşmak isteyen

dikenleri aşması gerekir. İkinci mısrada dikenler ile goncanın birbirine yakınlığı sebebiyle gönlünün daraldığını, dünyanın bir kafese döndüğünü belirtmiştir:

Hem-nefes olmuş dirîgâ goncalarla hâr u has

Anuñ için görünür dil murğına ‘âlem kafes (Musammat 18/V)

Şair, burada ise gecenin zulmetini yalnızlığına bağlıyor:

Dâr-ı gurbetde yine yârânum aındum ağıladum

Şâm-ı zulmetde yine tâbânum aındum ağıladum (Musammat 11/I)

Sevgilinin endamı aşağıdaki beyitte mübalağa ile anılmış ancak kendisi yerine endamı ve salınışı yönüyle benzediği servi zikredilmiştir:

Îkmetin ‘arz idicek halka kıyâmet kopusar

Her kaçan şalınup ol serv-i hırâmân görünür (Gazel 96/2)

1.6.5.1.3. Mecaz-ı Mürsel

Benzetme amacı güdülmeksizin bir sözün kendi anlamının dışında kullanılmasıdır. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, dest sözcüğünü kudret ile birlikte kullanarak Yüce Allah’ı kastetmiştir:

Evliyâyâ key şakın itme hâkâretle nazar

Yohsa irer dest-i kudretten saña muhkem zarar (Hadis 31)

Hükümdarlığın simgelerinden olan taht aşağıdaki beyitte at, hükümdar ise süvari olarak anılmıştır:

Her kaçan olsa semend-i devlete ol şeh süvâr

Döne döne vecd olur üstine çarh-ı bî-çarar (Musammat 20/II)

Burada da saltanat ve makamın yerine taç ve kemer sözcükleri kullanılmıştır:

Ğullarına kûşe-i çeşm ile itdükde nazar

Her birine ğûyiyâ ihsân ider tâc u kemer (Musammat 13/V)

1.6.5.1.4. Kinaye

Kastedilen anlamı sözün gerçek manası dışında, benzetme amacı gütmekten, dolaylı olarak anlatmaktır. Bu sanatta sözün gerçek anlamı da anlaşılabilir ancak maksat mecazî anlamdır. “Gayra nazar kılmamak” ifadesi aşağıdaki beyitte, “başkasına değer vermemek” manası kastedilerek kullanılmıştır. Somut anlamda da, sevgiliden başkasına dönüp bakmamak anlaşılabilir.

Ṭâlib-i dîdâr-ı Hakk’âm ğayra kılmazam nazar

Mest [ü] hayrân olmuşam Hakk’uñ temâşâsında ben (Gazel 236/5)

Aşağıdaki beyitte “kapı açılması”, birine yeni imkânlar verilmesi anlamında kullanılmıştır. Ancak, kıymet verilen kişiye -gerçek manada- kapı açmak da anlaşılabilir.

Yüz süregeldüm ayağın tozına

Senden olur fetḥ-i bâbum kandesün (Gazel 225/2)

1.6.5.1.5. Ta’riz

Bir sözü gerçek anlamı dışında mecazî anlamı da kastetmeyecek şekilde kullanmaktır. Ta’rizde genellikle sözün zıddı kastedilirken amaç muhatabı iğnelemek yahut alaya almaktır. Sirâcî aşağıdaki beyitte sevgiliyi över gibi yaparken aslında inceden iğnelemektedir:

Hâlet-i ‘aşkum görüp hergiz teraḥḥüm itmedüñ

*Görmedümcevr ü cefâ kılmakda **takşîrûñ** senüñ (Gazel 186/2)*

Şair, bu beyitte de yine sevgiliye göndermede bulunmuştur. Kendisini insan içinde utanılacak duruma düşüren sevgiliyi ihsan ve lütuf sahibi olarak gösterirken aslında cevr ve cefadan yana ne kadar aşırıya gittiğini vurgulamaktadır:

*Varumı ben yoluñda bezl iderin
Görmedüm lîk merhamet sende*

*Sen şehüñ **luţfına** nihâyet yok
Beni **ihsânunı** itdi şermende (Gazel 264/5, 6)*

1.6.5.1.6. Teşhis ve İntak

İnsan dışındaki bir varlığı insan kişiliğinde göstermeye teşhis; bu varlığı insan gibi konuşturmaya ise intak denir. Sirâcî aşağıdaki beyitte hüsn-i ta'lil sanatından da yararlanarak; kızaran şafağı kan ağlayan, dalgalı denizi de kendisine acıyan bir dost gibi canlandırmıştır:

*Ben ğarîb-i nâtüvân için şafağ kan ağlasun
Mevc uruban cûşa gelsün baħr u 'ummân acısun (Gazel 237/3)*

Burada ise şair, gül bahçesinde öten bülbülleri feryâd etmeleri yönü ile insana benzetmiştir:

*Gülistân içre bülbüller yine feryâda başladı
Sirâcî dahî başlarsa 'aceb mi zâr u feryâda (Gazel 265/7)*

1.6.5.2. Anlamla İlgili Sanatlar

1.6.5.2.1. İktibas

Kur'an ve hadislerin belagat gücünden yararlanarak manayı kuvvetlendirmek ve söze estetik değer katmak maksadı ile onların metinlerinden tam yahut kısmî alıntılar yapmaktır. Dîvân şairlerinin sıklıkla başvurduğu

sanatlardan olan iktibas *Sirâcî Dîvânî*'nda da pek çok kez kullanılmıştır. *Sirâcî*'nin şiirlerindeki iktibaslar aşağıda “Ayet İktibasları” ve “Hadis İktibasları” şeklinde iki başlık altında incelenmiştir:

Ayet İktibasları:

Besmele, Kur'an'da Tevbe suresi hariç bütün surelerin başında, Fatiha suresinin ilk ayeti ile Neml suresinin 30. ayetinin bir kısmında yer almaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözüne binaen Müslümanlar her hayırlı işe besmele ile başlarlar.⁶⁴ *Sirâcî*, aşağıdaki beyitte Kur'an'ın besmele ile başlıyor olmasından hareketle, talebeye Kur'an öğretmeyi “besmele okutmak” tabiri ile ifade etmiştir:

Hayr-ı ümmet ol durur kim bile Qur'ân-ı 'Azîm
*Oğuda şâkirde **bismillâhirrahmânirrahîm*** (Hadis 34)

Burada şair tam iktibas yaparak bismelenin tamamını almıştır. Aşağıdaki örnekte ise önce tam iktibas yaparak İhlas suresinin ilk ayetini alıntılamış ancak sonraki ayetleri vezin gereği nakıs iktibas yaparak kısmen almış yahut metinde kısmî değişiklik yoluna gitmiştir:

İy seni halk eyleyen Hayyü'l-ebed
Cümle 'âşî ümmete kılmış sened
*Hak buyurdu **kul huvalâhu aḥad***
Lem yelidür lem yekun kufuven 'aḥad (Musammat 80/XII)

Hiz. Âdem (a.s.) Kur'an'da; ilk insan ve ilk peygamber olarak yaratılması, ona isimlerin öğretilmesi, meleklerin ona Allah'ın emri ile secde etmesi ve İblîs'in tekebbürü nedeni ile Allah'a (c.c.) karşı gelmesi, Hiz. Havva'nın Hiz. Âdem'e (a.s.) eş olarak yaratılması, her ikisinin işledikleri günah sebebi ile cennetten kovulmaları

⁶⁴ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneḍ*, nşr. Şuayib Arnavut (y.y: Müessesetü'r-risâle, 2001), 14/239 (No. 8712).

ve nihayet duydukları derin pişmanlık ile tövbelerinin kabul edilmesi cihetleri ile ele alınmaktadır. Hz. Âdem'e (a.s.) isimlerin öğretilmesi, meleklerin “Yeryüzünde bozgunculuk yapıp kan dökecek bir varlık mı yaratacaksın?” sorusu üzerine vuku bulmuştur. Sirâcî, aşağıdaki beyitlerde, Hz. Âdem'e esmanın öğretilmesinin sırrına gerçek anlamda insan-ı kâmil olanın erebileceğini, her insanın bu sırra mazhar olamayacağını belirtmiştir:

*‘Alleme’l-esmâ rumûzın bilmez âdem olmayan
Mürşid-i kâmil gerekdür anı tefsîr itmege (Gazel 275/4)*

*Âdem-i zâdum diyüp insân-ı kâmil olmayan
Ol Sirâcî ‘alleme’l-esmâyı bilmez n’idüğün (Gazel 241/7)*

*Küntü kenzüñ ma’nîsin bilmez fakîh-i bü’l-heves
Ben Sirâcî ‘alleme’l-esmâyı bildüm n’idüğün (Gazel 240/4)*

Aşağıdaki beyitte ise Sirâcî, kemâlâtın kısmet meselesi olduğunu ve daha ilk insan dahi yaratılmadan bunun taksimatının yapılmış olduğunu savunmuştur:

*Kalb-i Âdem dahi tahmîr olmadın rûz-ı ezel
Kısmet olmuşdı rumûz-ı ‘alleme’l-esmâ bize (Gazel 255/2)*

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Allah’ın (c.c.) insanlığa rahmetinin tecellisi olan nübüvvet zincirinin son halkasıdır. Kur’an’da O’na birçok kez hitap edilmiştir. Bu hitapların şairlerce en çok iktibas edilenlerinden biri de “rahmeten li’l-‘âlemîn”dir. Sirâcî 26 numaralı muhammes şiirini bu hitapla bitirirken 27 numaralı muhammes-i mütekerrir şiirde 26’nın son mısraını mütekerrir mısra olarak kullanmıştır:

Muṣṭafâ'dur rûḥ-ı a'zam **rahmeten li'l-âlemîn** (Musammat 26/V),
(Musammat 27/I-V)

Sirâcî, dîvânını 32 bendden müteşekkil bir na't ile bitirmiştir. Na'tta aynı ayeti tekrar alıntılanmış böylece yukarıdaki örneklerle birlikte yedi kez “rahmeten li'l-âlemîn” ayetini kullanmıştır:

Saña dindi **rahmeten li'l-âlemîn**

Saña nâzil oldı Kur'an-ı mubîn (Musammat 80/XXIX)

Duhâ suresi, Yüce Allah'ın (c.c.) doğrudan Hz. Peygamber'e hitabı şeklinde nazil olmuştur. Çünkü bir süre vahiy gelmemesi üzerine müşrikler, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) “Rabbin sana küstü!” demişler ve O'nu üzmüşler. Bunun üzerine Duhâ suresi nazil olmuş, sabahın ilk aydınlığı olan duhâya yemin ile İslâm'ın insanlığı aydınlatmaya başladığı sabaha işaret edilmiştir. Sirâcî toplam altı yerde duha ayetini anmıştır. Bunlardan birinde Cafer-i Sadık'a olan sevgisini (Gazel 2/5), ikisinde ise sevgilinin yüzünün aydınlığını ifade etmiştir [(Musammat 20/I) ve (Gazel 163/3)]. Aşağıdaki üç beyitte ise surenin nüzul sebebine sadık kalarak Hz. Peygamber'i (s.a.s.) övmek için iktibasta bulunmuştur:

İy ki şânuñdur senüñ fevka'l-'alâ

Şânuña nâzil olupdur **ve'd-duhâ** (Musammat 80/III)

Zübde-i evlâd-ı Âdem'dür Muḥammed Muṣṭafâ

Âyet-i **levlâk** indi şânına hem **ve'd-duhâ** (Musammat 6/IV)

Es-selâm iy menba'-ı cem'iyet-i şıdk u şafâ

Es-selâm iy maṭla'-ı ḥurşîd-i nûr-ı **ve'd-duhâ** (Musammat 1/I)

İslâm düşünce geleneğinde doğru bilgi üç derecede kategorize edilir. Bunlar derece olarak en düşükten yükseğe; ilme'l yakîn, ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîn şeklindedir. Bunlardan ayne'l-yakîn, kesinlik derecesi olarak ortada yer alır ve göz ile kesin olarak şahit olmak, müşahade ederek bilmek anlamında kullanılır.⁶⁵ Kur'an'da Tekâsür suresi yedinci ayette geçen "ayne'l yakîn"; şüpheyi yer bırakmayacak şekilde gözlerinizle göreceksiniz, şeklinde tercüme edilmektedir. Sirâcî, bu ibareyi şiirlerinde şüpheyi yer kalmayacak şekilde bilmek, can gözüyle görmek, sırra vakıf olmak gibi anlamlarda yedi ayrı yerde [(Hadis 49), (Gazel 5/5), (Gazel 287/5), (Gazel 9/9), (Musammat 80/XXIX)] kullanmıştır.

Çün Muhammed'dür şefî'ü'l-müznibîn
Gördi vü bildi Hakk'ı **'ayne'l-yakîn** (Musammat 5/II)

İrem dirseñ gönül **'ayne'l-yakîn**
Gider gönlündeki şekk ü gümânı (Gazel 324/5)

Miraç olayı, dîvân şairlerinin sıklıkla andığı mucizelerdendir. Mescid-i Aksa'dan göğe yükselen Hz. Peygamber (s.a.s.), Cebrâil (a.s.) refakatinde göğün katlarını aşmış ve nihayetinde Hz. Cebrâil'e bile nasip olmayan bir derecede Yüce Allah'a (c.c.) yakınlaşmış ve O'nun huzuruna çıkmıştır. Bu yakınlığı ifade etmek üzere Kur'an'da "kabe kavseyn"⁶⁶ ibaresi kullanılır. Sirâcî, iki yerde bu olaya işaret ederek "kabe kavseyn" ifadesini kullanmıştır:

Gün gibi çıkdı 'arş-ı a'lâya
Kâbe kavseyni vü **ev ednâya** (Mesnevîler 2/20)

⁶⁵ Yusuf Şevki Yavuz, "Ayne'l-yakîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 4/269.

⁶⁶ Necm 53/9.

Ol Güzîn-i Enbiyâ ü evliyâ Hayru'l-beşer

*Ṭurfetu'l-'ayn içre itdi **kâbe kavseyn** güzêr (Musammat 6/II)*

Şair iki yerde de “kabe kavseyn” ibaresini -iki yay manasını ön plana alarak- sevgilinin iki kaşı anlamında kullanmıştır:

*Kaşuñ yayı habîbüm **kâbe kavseyn**üñ nişânıdur*

Görenler dir ki baş çatmış ikisi bir 'aceb yâdur (Gazel 99/4)

***Kâbe kavseyn**ittihâdı kaşlaruñ mihrâbıdur*

Câmi'-i hüsn içre sensün hem haţîb ü hem imâm (Gazel 333/7)

Fatiha suresi altıncı ayette “Bizi dosdoğru yola ilet” anlamında kullanılan sirâte'l-mustakîm, Allah'ın (c.c.) insanlara peygamberler aracılığıyla gösterdiği yoldur. Sirâcî ise ahirette ancak doğru yolda yürüyenlerin geçebileceği sırat köprüsünü “sirâte'l-mustakîm” ile örtüştürerek kullanmıştır. Zalim olanların bu köprüyü geçemeyeceğini ve onların yerinin “sakar” isimli cehennem olduğunu söylemiştir. Kur'an-ı Kerim'de sakar ibaresi, gelen uyarıcıları inkâr edenlerin cezalandırıldığı cehennemdir:

*Zâlim olan giçmeye yarın **şirâtu'l-mustakîm***

*Zulm idenler kıla yarın zulmı fi'n-nâri's-**sakar**(Hadis 11)*

İslam düşüncesinde insan tertemiz bir fitrat üzere doğar. Ancak dünya metâına kapılıp da ahireti unuttukça günaha batar ve kalbi kirlenir. Sirâcî aşağıdaki beyitte bu şekilde kirlenmiş bir kulun Hak katında kabul görmeyeceğini, Nur suresi 26. ayette geçen “temiz (iyi) olanlar temiz (iyi) olanlara yaraşır” ifadesini şahit göstererek savunur. Beyitte ayrıca “Allah güzeldir, güzel olanı sever; temizdir,

temizliği sever; kerem sahibidir; cömertliği sever.”⁶⁷ hadisine de telmihte bulunulmuştur.

Kim mülevves oldu dünyâ ile itmez Hâk kabûl

*Anuñ için didi Hâk **et-tayyibât li't-tayyibîn*** (Hadis 46)

Kur'an'da canlandırılan kıyamet sahnelerinden birinde; “Aslolan dünya hayatıdır ve ölümden sonra dirilmek yoktur. Ölen insan toprak olacaktır.” diyenlerin yeniden dirildiklerinde bu inançlarından duydukları derin pişmanlık ile; “Keşke toprak olsaydım!” diyecekleri anlatılır.⁶⁸ Sirâcî bu ayetteki “Keşke toprak olsaydım!” sözünü sevgilinin ayağının değdiği toprağı kıskanan feleklere söyletmiştir:

Göricek pâyüñe yüzün sürdüğün rûy-ı zemîn

*Dir felekler reşk idüp **yâ leytenî kuntu türâb*** (Gazel 33/3)

Yukarıda verilen örnekler dışında, metinde aşağıdaki iktibaslar tespit edilmiş ve ilgili sözcükler bold olarak işaretlenmiştir:

Yok durur ‘âlemde bir derd kim aña olmaz devâ

*Derlere dermân iden kendidür **Allâhu’ş-Şamed*** (Hadis 44)

Es-selâm iy vâkıf-ı esrâr-ı sırr-ı Murtaẓâ

*Es-selâm iy ‘âlim-i fehvâ-yı râz-ı **hel etâ***

Es-selâm iy menba‘-ı cem‘iyyet-i şıdk u şafâ

*Es-selâm iy maṭla‘-ı hırşîd-i nûr-ı **ve’d-duḥâ***

Ḥanedânuñ düşmânıdur Şibr ü Mervân [u] Yezîd

⁶⁷ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi‘u’s-şâhiḥ*, nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâu et-turâsi’l-‘arabî, t.y), “İmân”, 147.

⁶⁸ Nebe’ 78/40.

La'net-i Hâk anlaruñ cânındadır *hel min mezîd* (Musammat 1/I-IV)

Bâğ-ı hüsn içre şalındukça o servüñ kâmeti

Çehresinde görünür *innâ fetehnâ* âyeti (Musammat 20/III)

Çağırup ben daği didüm yâ Hû

Hûve Hû *lâ ilâhe illâ Hû* (Musammat 30/I)

Muvahhid iseñ olursun sa'âdet ehline yâr

Senüñle hem-dem olısar kamu *ulü'l-ebşâr*

Gıdâñ olur yûri bâğ-ı cinâna dek her bâr

Nihâl-i *eşhedü en lâ ilâhe illallah* (Musammat 31/II)

Defter-i *nahnu kasemnâ* da olar olundı red (Musammat 58/III)

Hayy-ı Muṭlak'dur Hudâ şeksüz

Böyle gördi anı *ulu'l-ebşâr* (Gazel 122/3)

Vücûdın mahv iden meydân-ı 'aşkda

Olur teşrîf-i *keremnâ* ya lâyıq (Gazel 178/2)

Eyliyelden *len terânî* âyeti gökden nüzûl

Ṭavr-ı 'aşk içre şehâ Mûsâ temâşâsındayam (Gazel 218/3)

Demdür olursa gözlerümüñ yaşları revân

Görenler anı diyeler *'aynâmı tecriyân* (Gazel 244/1)

Lebüñ âbına cân u dil teşne

Ve mine'l-mâ'i külli şey'in hayy (Gazel 283/2)

Hak didi **külli men 'aleyhâ fân**

Añlayup bildüñ ise Kur'ân'ı (Gazel 320/2)

Gice gündüz hasretâ firkatle nâlânım dirîğ

Defter-i **nahnu kasemnâ** yazıldı kısmetüm (Gazel 339/4)

Muşhaf-ı hüsninde hatt-ı yâr okunur

Yûlicu'l-leyle ve'n-nehâr okunur (Gazel 350/1)

- Hadis İktibasları:

“Levlâk” hadisi, dîvân şairlerinin en sık telmih ve iktibasta kullandığı hadislerdendir. Kutsî hadisler arasında yer alan bu rivayete göre Yüce Allah (c.c.); “Ey Habîbim, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.” buyurmuştur.⁶⁹ Özellikle na't türü şiirlerde karşımıza çıkan bu hadisi Sirâcî de beş ayrı yerde [(Mesnevî 2/7), (Musammat 6/IV), (Mesnevî 3/11), (Musammat 80/II)] kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte şair; “levlâke” sözüne muhatap olan Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bile bu dünyadan göçüp gittiğini, dünyada kimsenin kalıcı olmadığını ve herkesin mutlaka öleceğini bu hadisten iktibasta bulunarak hatırlatmıştır:

Çalmadı bunda şâhib-i **levlâk**

Varıcağ buldı vaşl-ı Raḥmân'ı (Gazel 320/7)

Dîvân şairlerinin sıklıkla dillendirdiği kutsî hadislerden bir diğeri de “küntü kenzen” hadisidir. “Gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye kâinatı

⁶⁹ Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Kârî, *el-Maşnû' fî Ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû'*, nşr. Abdulfettah Ebu Gudde (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1398), 150 (No: 255).

yarattım.”⁷⁰ manasına gelen rivayeti Sirâcî, ariflerin erebileceği bir sır olarak belirtmiştir.

‘Ârif oldur *küntü kenzî*ñ sırrını idrâk ide
Cevher-i ‘aşk ile memlûdur ulu kâşânedür (Gazel 109/2)

Añlamazsuñ *küntü kenzî*ñ ma’nisin iy bü’l-fuzûl
Ehl-i ‘irfân meclisinde itdigüñ ğavgâ nedür (Gazel 126/7)

*Küntü kenzî*ñ ma’nîsin bilmez fakîh-i bü’l-heves
Ben Sirâcî *‘alleme’l-esmâ*ı bildüm n’idüğün (Gazel 240/4)

Sirâcî’nin şiirlerinde karşılaşılan bir diğer hazine ibaresi de “tükenmez hazine” olan kanaattir. “Kenz-i lâ-yefnâ” yahut “genc-i lâ-yefnâ” terkipleri ile iktibas olunan hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.); “Kanaat tükenmez bir hazinedir.”⁷¹ buyurmuştur. Aşağıdaki iki beyitte kanaat ile kişinin muhtaçlıktan kurtulup tükenmez bir zenginliğe ulaşacağını vurgulamıştır:

Ķanâ‘at genc-i *lâ-yefnâ* durur bil
Ķanâ‘at ehli olmaz hîç muhtâc (Gazel 70/3)

Gir Ķanâ‘at küncine bul *kenz-i lâ-yefnâ*ya yol
Meskenüñ Ķâf-ı Ķanâ‘at eylegil ‘anĶâ gibi (Gazel 331/4)

Buradaki beyitte ise yukarıdakilerin tersi bir yol izleyerek, kanaatsiz olan kişinin tükenmeyen bir hazine bulsa bile zengin olamayacağını söylemiştir:

Ger Ķanâ‘at künci içre olmaz iseñ sen muĶîm

⁷⁰ Ali el-Kârî, el-Maşnû‘, 141 (No: 232)

⁷¹ Ebu’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu‘cemu’l-evsâd*, nşr. Tarık b. Avdillah (Karhire: Dâru’l-haremeyn, ts.), 7/84 (No: 6922).

Genc-i *lâ-yefnâ*ya irseñ bil ğınâ gelmez saña (Gazel 14/2)

Hız. Muhammed'in (s.a.s.) "Kendini bilen Rabbini bilir."⁷² sözü de şairlerimizin sıklıkla iktibasta bulunduğı hadislerdendir. Sirâcî bu hadisi aşğıdaki beyitlerde idrak edilmesi gereken bir sır olarak anmıştır:

İy Sirâcî *men 'arefe*sırrın idrâk eyledük

Biz ezelden *hâk-i pâ-yi ehl-i 'irfân* olmuşuz (Musammat 58/IV)

Cân gözine mâ'il olmaz dostlar kevn ü mekân

Ben Sirâcî *men 'arefe*sırrın idrâk eyledüm (Gazel 213/5)

Hız. Muhammed (s.a.s.); "...Allah'ım, faydasız ilimden, senden korkmayan kalpten, doymayan nefisten, kabul edilmeyen duadan sana sığınırım."⁷³ buyurmuştur. Sirâcî de faydasız ilimden sakınılması gerektiğini ifade ederken ilgili duadan iktibasta bulunmuştur:

'İlm-i *lâ-yenfa*'dan eyle ictinâb

Menzil-i taḥkîke dut râh-ı şavâb (Mesnevîler 4/16)

Tasavvufî geleneğimizde dünya zevklerine çokça kapılmak nefsi azdırır ve kalbi karartır. Rabitâ-i mevt -ölümü anma- nefsi dizginleyen en önemli reçetedir. Hız. Peygamber (s.a.s.) de "Bütün zevkleri yok eden ölümü çokça hatırlayınız!"⁷⁴ buyurarak bunu işaret etmiştir.

Geliserdür çü *hâdimü'l-lezzât*

Alısar sende komayup cânı (Gazel 320/4)

⁷² Alî b. Muhammed el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a fî aḥbâri'l-mevzû'a*, nşr. Muhammed es-Sabbâğ (Beyrut: Mü'essesetü'r-risâle, ts.), 351 (No: 506).

⁷³ Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *el-Câmi'u's-şâḥîḥ*, nşr. Beşşâr 'Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998), "De'avât", 69 (No: 3482).

⁷⁴ Tirmizî, "Zühd", 4 (No: 2307).

H. Peygamber (s.a.s.) sahabeyi ümmetin en hayırlısı olarak övmüştür⁷⁵.
Sirâcî aşağıdaki beyitte bu övgüyü hatırlatmıştır:

Hayr-i ümmet durur kamu aşhâb
Cân nişâr itse tañ [mı] aḥbâb (Mesnevîler 2/32)

Özellikle Alevî-Bektaşî anlayışta H. Peygamber'in (s.a.s.), H. Ali'ye (r.a.) hitaben söylediği rivayet edilen; "Etin etimdir, cismin cismimdir, kanın kanımdır, ruhun ruhumdur."⁷⁶ sözü Sirâcî'nin aşağıda verilen düvaz türündeki şiirinde H. Ali'yi (r.a.) övmek için kullanılmıştır:

Denildi nâm-ı şerîfine Aḥmed-i Muhtâr
Anuñla *lahmuke lahmî* idi Ḥayder-i Kerrâr (Musammat 22/II)

1.6.5.2.2. Telmih

Telmih bir ayet ya da hadise yahut herkesçe bilinen bir söze veya bir olaya işaret etmek, onu hatırlatmaktır. Sirâcî *Dîvânı*'nda ayet ve hadis telmihleri yoğun olarak kullanılmıştır. Bu başlık altında özellikle ayet ve hadis telmihleri üzerinde durulacaktır.

Ayet Telmihleri

Dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret olduğu gerçeği En'âm suresi 32. ve Ankebût suresi 64. ayetlerde yer almaktadır. Sirâcî, aşağıdaki beyitte bu ayetlere telmihte bulunmuş; boş eğlence anlamındaki "lehv" sözcüğünü Arapçadan, oyun anlamındaki "bâzî" kelimesini ise Farsçadan almıştır:

⁷⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-şâḥih*, nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Ashab", 1 (No: 3650).

⁷⁶ Cemâluddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Cevzî, *el-'İlelü'l-mütenâhiye fi'l-eḥâdisi'l-vâḥiye*, nşr. İrşâdu'l-Hak el-Eserî (Bakistan: İdâretü'l-ulûmi'l-eseriyye, 1981), 1/206 (No. 332).

Dünyâ-yı denî kim töludur lehv ile bâzî

Sen olma muqayyed idegör nâz u niyâzı (Musammat 70/V)

Sevgilinin kapısında bir buse alma umudu ile bekleyen şair; ona “Dilenciye de azarlama!” mealindeki Duhâ suresi 10. ayeti hatırlatıyor:

Dirîğ itme delü dîvânenen bir bûseñi cânâ

Şoma maħrûm gitmesün kapına geldi sâ’ildür (Gazel 106/2)

Bakara suresi 102. ayette “imtihan için” insanlara sihir öğrettikleri anlatılan Harut ve Marut’un kıssası Babil’de geçmektedir. Sirâcî, bu yer isminden hareketle ayete şöyle telmihte bulunmuştur:

Göricek tâḫatüm ḳalmaz ben ol mekkâreyi hergiz

Şanasun sihr-i Bâbil’dür oḳur ol ğamzesi câdû (Gazel 246/2)

Kur’an’da yer aldığı şekliyle, Allah’ın yaratması “kün” demekten ibarettir ve her şey olurur. Aşağıdaki beyitte bu durum “Kâf ile nûn” harfleri ile anımsatılır:

Zıll-ı zâ’ildür vücûd-ı mâsivâ

Kâf ile nûna ḳılurlar âşinâ (Mesnevî 1/20)

Yusuf suresi 93. ayette Hz. Yusuf (a.s.); gömleğini kardeşlerine vererek babasının yüzüne sürmelerini, böylece gözlerinin açılacağını söyler. Sirâcî bu olaya şöyle telmihte bulunuyor:

Gözine nûr virürdün göñül Ya’ḳûb’ınuñ her dem

Tecellâ eyleseñ bir kez eger iy mâh-ı Ken’ânî (Gazel 309/2)

Şair aşağıdaki beyitte de Hz. Musa (a.s.) kıssasında Firavun’un Kızıldeniz’de boğulmasına telmihte bulunuyor:

Nîl-veş taşsun dem-â-dem gözlerün yaşını ḳo

Ġarḳa vir Fir’avn-ı nefsi Ḥazret-i Mûsâ gibi (Gazel 331/2)

Hadis Telmihleri

“Levlâk” hadisi iktibas mevzusunda olduğu gibi telmih konusunda da yaygın olarak karşımıza çıkar. Aşağıdaki beyitlerde Sirâcî, bu hadisi hatırlatarak Hz. Peygamber’i (s.a.s.) övmektedir:

Gelmeseydi ger Muḥammed Muṣtafâ

Ḥalk olunmaz idi eflâk u semâ (Mesnevî 3/12)

Anuñ muḥabbetine yaradıldı kâ’inât

Sen de Sirâcî âteş-i ‘aşkıyla tutuş yan (Gazel 244/7)

Sirâcî, “Kendini bilen Rabbini bilir.”⁷⁷ hadisini Hakk’ı bulmanın, Rabbi anlamının ve kâmil insan olmanın şartı olarak hatırlatır:

Ḥaḳḳ’ı bulmak dilesen kendüñde ara sen seni

Ehl-i tevḥîd olanı şeksüz o Sübhân’um sever (Musammat 61/V)

Kend’özin anlamayan Rabb’ini fehmi eyleyemez

Gerçi âdem görünür kâmil-i insân olmaz (Gazel 137/6)

Günah deryasına battığını ifade eden şair, yazdığı münâcâtta “Rahmetim gazabımı geçti.”⁷⁸ mealindeki kutsî hadisi işaret ederek Allah’tan (c.c.) af dilemektedir:

Ġarîḳ-i baḥr-ı ‘iṣyânum Ḥudâyâ sen meded eyle

Ġadâbdan rahmetüñ sebḳat idüpdür ma-teḳaddemden (Gazel 233/5)

⁷⁷ Muhammed el-Kârî, *el-Esrâru’l-merfû’a fî aḥbârî’l-mevzû’a*, 351 (No: 506).

⁷⁸ Buhârî, “Tevhid”, 22 (No: 7422).

“Mazlumun bedduasını almaktan kork. Zira Allah'la bu beddua arasında perde mevcut değildir.”⁷⁹ hadisi aşağıdaki beyitte sevgiliye bir ikaz olarak verilmiştir. Zira şaire göre sevgilinin ettiği cevr, artık zulüm derecesine çıkmış, âşık mazlum olmuştur:

Her kaçan kim ‘âşık-ı şûrîde dilden âh ider
Perde yokdur âhına tâ âsumâna râh ider (Gazel 93/1)

“Ben ilim şehriyim; Ali ise kapısıdır.”⁸⁰ mealindeki hadis Sirâcî’nin bir düvazının ilk bendinde Hz. Ali’yi (r.a.) methederken anılmıştır:

Bir şehrdür Muḥammed ü bâbı anuñ ‘Alî
Rûz-ı ezelde dimişem anlara ben belî (Musammat 41/1)

Şair, aşağıdaki beyitte “Fakirlik benim iftiharımdır.” hadisi ile amel ettiğini ve bu dünya malına muhtaç olmadığını ifade etmiştir:

Fakr ile fahr eyleyüp şol deñlü itdüm imtizâc
Mâsivâyâ itmezem ‘âlemde ‘arz-ı ihtiyâc (Gazel 67/1)

Sirâcî aşağıdaki beyitte, “Ölmezden evvel ölünüz.” hadisini ölümsüzlüğün yolu olarak göstermiştir:

İy dil öl ölmezden evvel bul ḥayât-ı câvidan
Cân virürseñ râh-ı ‘aşk içre olursun yine ḥayy (Gazel 279/3)

Telmih ve iktibas sanatını şiirlerinde sıklıkla kullanan şair ayetleri, hadisleri, peygamber kıssalarını, aşk efsanelerini, tarihî olay ve şahsiyetleri bu iktibas ve telmihler marifetiyle okura hatırlatır. Bu nedenle çalışmamızın diğer başlıkları altında da yeri geldikçe iktibas ve telmih örnekleri verilmiştir.

⁷⁹ Buhârî, “Zekât”, 63 (No:1496).

⁸⁰ Ebu Abdillâh el-Hakim Muhammed b. Abdullah en-Neysaburî, *el-Müstedrek ‘alâ ş-şâhiḥeyn*, nşr. Mustafa Abdulakdir ‘Atâ (Beyrut: Dâru’l-kütübü’l-ilmiyye, 1990), 3/138 (No: 4639).

1.6.5.2.3. İham

Birden fazla anlamı olan bir sözcüğü bir dizede bütün anlamlarını ifade edecek şekilde kullanmaktır. Sirâcî, aşağıdaki beyitte sa'y ve safa kelimelerini birden çok anlamı ihata edecek şekilde kullanmıştır. Sa'y, hem hac sırasında Safa ve Merve tepeleri arasında gidip gelme hem de çalışma, uğraşma anlamlarında; safa, zevk anlamıyla birlikte hac ibadetindeki yer ismi anlamıyla da kullanılmıştır:

Merve Hakk'ı sa'y ile kimse Şafâ'ya iremez

'Avn-i Hakk olmayacak varılmaz iy cân Ka'be'ye (Gazel 7/2)

Aşağıdaki beytin ilk mısraında “had” ve “had” sözcüklerinin ses benzerliğinden ahengi yakalayan şair ikinci mısrada “gül” sözcüğünü hem çiçek anlamı ile hem de “gülmek” fiilinin emri olarak kullanmıştır:

Haddünle yüz be yüz olıcağ haddini bilür

Haylî kızardı bâğda ol gül didükleri (Gazel 301/4)

Aşağıdaki beytin ilk mısraında bulunan terkip hem “ger belâ-yı aşk” hem de “Kerbelâ-yı aşk” şeklinde okunabilmektedir.

Cân u dilden ger belâ-yı 'aşka didünse belî

Ȧolsa 'âlem ger belâ ile belâ gelmez saña (Gazel 14/7)

1.6.5.2.4. Tevriye

Birden fazla anlama sahip bir sözü yakın anlamı ile verip uzak anlamını kastetmektir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte “mâh” kelimesini; yol gösteren ay olarak vermiştir. Ancak asıl kastettiği, insanlara doğru yolu gösteren Hz. Peygamber'dir.

Muktedâ-yı rusûl durur ol şâh

Rehnümâ-yı sübûl durur ol mâh (Mesnevî 2/12)

Şairin aşağıdaki beyitte verdiği “çâk-ı girîbân” ifadesi elbise yakası anlamındadır. Ancak şairin kastı aşk derdi ile “çâk” olmuş sinesidir:

Tîğ-i hicriñ yâresin sînemde kılmışdum nişân

Sırrımı fâş eyledi çâk-ı girîbân ‘âkıbet (Gazel 50/3)

1.6.5.2.5. İstihdam

Bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamının birlikte kastedilmesidir. Aşağıdaki beyitte baş eğmek tabiri hem “itaat etmek” hem de “rükû” anlamında kullanılmıştır:

Kim durur baş egmeyen mihrâb-ı ‘aşka ey fakîh

Biz imâm-ı ‘aşka çokdan itmişizdür ittibâ’ (Gazel 166/2)

Aşağıdaki beyitte ise “gün doğdu” ifadesi hem güneşin doğması hem de talihin rast gitmesi manalarını ihtiva edecek şekilde kullanılmıştır:

İy Sirâcî başuña gün doğdı yatma gözüñ aç

Çünkü ol gün yüzlü ref itdi cemâlinden niķâb (Gazel 33/5)

1.6.5.2.6. Mugâlata-i Ma’neviye

Birden fazla anlamı olan bir söz marifeti ile beytin genel anlamını birkaç türlü anlaşılabilecek şekilde yazmaktır. Aşağıdaki beyitte Sirâcî “şehriyâr” ifadesini; sultanımdan (şehriyârımdan) ayrıldım ve yârimin şehrinden (şehr-i yârımdan) ayrıldım anlamlarını ihtiva edecek şekilde kullanmış böylece beyte farklı anlamlar katmıştır:

Dostlar ğam gicesinde nice efġân itmeyüm

Nâgehânî olmuşam ol şehriyârımdan ıraġ (Gazel 168/3)

1.6.5.2.7. Tenasüb

Bir beyit yahut mısra da aralarında ilgi bulunan söz, kavram yahut terimleri bir arada zikretmektir. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, devlet yönetimi ile ilgili kavramları bir arada anmıştır:

N'oldı ahvâl-i **re'âyâ** dirse ol '**adl**ıssı Hâk
Kudretüm yokdur cevâba **hükmanuñ fermân**dur (Hadis 17)

Bu beyitte ise kitap ile ilişkili kavramlar yer bulunmaktadır:

Her **vara**da yazılıdur bir **kitâb**
Her kitâb içre niçe biñ **faşl ü bâb** (Mesnevî 1/15)

Tababet ile ilgili terimler aşağıdaki beyitte bir arada verilmiştir:

Dil **mariz**-i 'aşkdur kimse **müdâvî** idemez
Lebleri **dârü's-sifâ** sından olur **emsem** baña (Gazel 16/2)

Aşağıdaki beyitte ise musiki ile ilgili terimler zikredilmiştir:

Temâşâ eyledüm **edvâr**-ı 'aşkuñ hep **makâmâtın**
Lisân-ı hâl ile söyler kimi **zîr**ü kimi **berden** (Gazel 233/2)

1.6.5.2.8. Leff ü Neşr

Bir beytin ilk dizesinde en az iki söz söyleyip ikinci dizede bunların karşılığını vermektir. Aşağıdaki beyitlerin ilk mısraında verilen kavramların anlamca ilişkili oldukları sözcükler ikinci mısra da verilmiştir:

İntikâma niyyet itmişdür kamu **bernâ** vü **pîr**
Ger **sipâhî** ger **za'îm**ü ger **emîr**ü ger **vezîr** (Musammat 14/V)

Ehl-i dünyânun **cefâsı** ile **nâlân** olmuşam
Bu fenânun zehr-i **kahn** ile **giryân** olmuşam (Musammat 32/III)

Evveline **bak**ma her işün soñun **gör**iy püser

‘Ârif olan ‘**ayn**-ı ‘ibretle kıılır çarha **nazar** (Hadis 27)

1.6.5.2.9. Tecâhül-i Ârif

Şairlerin bildikleri bir şeyi bilmezlenerek dolaylı yollardan söylemesine tecâhül-i arif denir. Aşağıdaki dizelerde Sirâcî, istifham sanatını da kullanarak cevabını bildiği sorular sormaktadır:

‘Ârızuñda görünen gîsû mı yâ miskîn-sehâb

Çapladı gün yüzüñi görünmez oldı âfitâb (Gazel 31/1)

Olur mı bâğ-ı dehr içre habîbüm âdem-i bî-ğam (Musammat 77/IV)

Nağş kıldum iy şanem dilde hayâlüñ nağşını

‘Tañ mıdur dirsem eger bu sîneye puthâne ben (Musammat 18/II)

1.6.5.2.10. Hüsn-i Ta‘lil

Bir olayı, durumu yahut olguyu asıl sebebinden farklı daha güzel bir saike dayandırma sanatıdır. Sirâcî aşağıdaki beyitte bülbülün yüzünün sarı rengini aşk derdi çekmesine yormuştur:

‘Andelîbüñ rûy-ı zerdidür dilâ ‘aşqdan eşer

Çalmamışdur hicrden beñzinde kanı bülbülüñ (Gazel 351/3)

Buradaki beyitte ise şair, ufukların kızılığını kendi ahının ateşine bağlamıştır:

Şerâr-ı nâr-ı âhumla od urdum cümle âfâka

Olupdur halk-ı ‘âlem âteş-i sûzâna müstağrak (Gazel 182/2)

Sirâcî aşağıdaki beyitte yıldızların parlaklıklarını yârin ay gibi parlak yüzünden aldıklarını ifade etmiştir:

Hidmetine ney gibi bağladum ol şâhuñ kemer

Yüzi ayından alur cümle kevâkib nûr u fer (Musammat 20/IV)

1.6.5.2.11. İrsâd

Mısra içinde verilen bir ipucu marifeti ile kafiye uyumu da gözetilerek dizenin son sözcüğünün işaret edilmesidir. Sirâcî aşağıdaki beyitte iştikak sanatının da yardımı ile beytin son sözcüğünü önceden fısıldamıştır:

Mâsivâ olsa senüñle bir vücûd

*Bir olur **sâcidü mescidü sücûd** (Mesnevî 1/22)*

Aşağıdaki beyitte ise ilk dizede verilen “leyle” sözcüğü ikinci dizede “mecnûn” sözcüğünün kafiye için geleceğine işaret etmektedir:

Deşt-i ğamda bir saçı leylâya dil virdüm yine

Baňa beñzer bir daği yok şimdi mecnûn olmada (Gazel 253/2)

1.6.5.2.12. Mübalağa

Şairin, hayal gücünü kullanarak bir kavramı yahut durumu ya olduğundan çok fazla ya da çok az göstermesi, böylece mantığın sınırlarını aşmasıdır. Genellikle övgü, yergi ve fahriyede karşımıza çıkan mübalağa sanatı, mecazın da yardımı ile okuyucuyu etkilemek için kullanılır. Aşağıdaki beyitlerde Sirâcî, yanmak ve ağlamak fiilleri ile ilgili mübalağada bulunmuştur:

Âteş-i sûzân ile bağrumı büryân itdiler

Eşk-i hûn-âbum dem-â-dem baħr u ‘ummân itdiler (Musammat 15/IV)

Yine göynüklü bir âh ideyin kevn ü mekân yansun

Şerâr-ı nâr-ı âhumdan zemîn ü âsumân yansun (Musammat 16/I)

1.6.5.2.13. Tezad

Zıt anlamlı sözcükler yardımı ile iki karşıt durum yahut düşünceyi bir arada söylemektir. Aşağıdaki beyitlerde “ak-kara, gülmek-ağlamak, zevk-dert, safa-‘anâ” kelimeleri ile tezat sanatı yapılmıştır.

*Şol ki ğammâz ola olmaz hergiz anuñ yüzi **ag***

*Rûz-ı haşr içre **siyâh**-rû olırsar mânend-i zâğ (Hadis 13)*

*Kısmet olmuşdur baña iy şâh-ı hûbân **aglamak***

*Kim saña **gülmek** naşib oldu baña kan **aglamak** (Musammat 12/I)*

*‘Ömr-i ‘azîz giçmedi **zevk**u **şafâ** ile*

*Giçdi belâ vü hasret ü **derd**ü **anâ** ile (Musammat 34/II)*

1.6.5.2.14. Tekrîr

Manaya güç katmak için vurgunun üzerinde yoğunlaştığı söz ya da söz gruplarını tekrarlamaktır. Aşağıdaki bendde Sirâcî, Hz. Ali’ye (r.a.) olan bağlılığını tekrîr sanatı ile vurgulamıştır:

Şâh-ı merdân-ı ‘Alî’nüñ olmuşam dîr Kanber’i

Hey ne Kanber Kanber’inin Kanber’inin Kanber’i

Ben mevâliyem sözümi añlamañuz serserî

Hayderîyem Hayderîyem Hayderîyem Hayderî (Musammat 1/III)

Aşağıdaki beyitte ise nişan ve nihan sözcüklerinin tekrarı ile şair beyte ahenk katmıştır:

Bî-nişânlıkdur nişânuñdan nişân

Eyledüñ kendüñ nihân-ender-nihân (Mesnevî 1/18)

1.6.5.2.15. Nidâ

Heyecan, coşkunluk ve yoğun duygu halinde şairin seslenme ünlemlerini kullanarak kişi yahut varlıklara seslenmesidir. Sirâcî, aşağıdaki bendde Hz. Peygamber'e (s.a.s.) olan sevgisinin tesiri ile O'na hitap etmek istemiş ve “es-selâm” nidası ile coşkusunu izhar etmiştir:

*Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ
Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ
Es-selâm iy zübde-i evlâd-ı âl-i Muştafâ
Es-selâm iy kıdve-i ebnâ-yı Fahr-i Enbiyâ
Es-selâm iy vâkıf-ı esrâr-ı sırr-ı Murtaẓâ
Es-selâm iy 'âlim-i fehvâ-yı râz-ı hel etâ
Es-selâm iy serverân-ı etkîyâ' vü aşfiyâ
Es-selâm iy mihterân-ı enbiyâ vü evliyâ
Es-selâm iy muḳtedâ-yı zümre-i âl-i 'abâ
Es-selâm iy rehnümâ-yı etkîyâ vü aşfiyâ
Es-selâm iy menba'-ı cem'iyet-i şıdk u şafâ
Es-selâm iy maṭla'-ı hırşîd-i nûr-ı ve'd-ḍuhâ (Musammat 1/1)*

1.6.5.2.16. İstifhâm

Manaya kuvvet ve kimi zaman da ahenk katmak için, herhangi bir cevap beklemezsiniz, sözü soru biçiminde ifade etmektir. Aşağıdaki beyitte şair, şiirlerinin yalnızca hasbihal olduğunu, tasannudan uzak kaldığını soru ile ifade etmiştir:

*Sirâcî hasbihâlümdür bu ebyât
Nice tarz-ı ğazel bu nice eş'âr (Gazel 90/9)*

Aşağıdaki gazelin redifini soru şeklinde oluşturan Sirâcî, şiirin her beytinde bu sanata başvurmuştur:

Yâ Rab ol şehsüvârı kim sevmez
Ol cefâcu nigârı kim sevmez

Nâle kılsam ‘aceb mi bülbül-vâr
O gül-i gül’izârı kim sevmez

Olmışam ‘aşk-ı yâr ile meşhûr
‘Aşk ile iştihârı kim sevmez

Mülk-i dil içre hükmi cârîdür
İy göñül şehriyârı kim sevmez

Ğam degildür Sirâcî cevri-nigâr
Dilber-i ğam-küsârı kim sevmez (Gazel 143)

1.6.5.2.17. Rücû‘

İlk beyitte söylenen sözün manasını güçlendirmek için ikinci beyitte sözü geri çevirmektir. İlk söylenenin eksik yahut fazla olduğunu “yok öyle değil, hata ettim, yok yok” gibi ifadelerle belirten şair, ilk beyitten daha güçlü bir sözü böylece ikinci beyitte söylemiş olur. Sirâcî, aşağıdaki beytin ilk mısraında ay ve güneşi yârinin yüzüne benzetir ancak ikinci mısra da ay ve güneşin yârın güzelliğinin yanında sönük kalacağını rücû‘ sanatı ile vurgular:

Mîhr ü mâhı yine teşbîh eyledüm gün yüzüne
İy Sirâcî eyledüm gibi bu sözümde *ğalaṭ* (Gazel 163/5)

1.6.5.2.18. Tefrik

İki şey arasındaki farkı belirtmek demektir. Tefrik sanatında gaye, aynı yahut eşit sanılan iki şeyden birinin diğerine üstünlüğünü izah etmektir. Aşağıdaki

beyitte Sirâcî, ay ve güneş ile yârin yüzünü kıyaslamış; yârin yüzünün onlardan çok daha aydınlık olduğunu vurgulamıştır:

*Münevverdür yüzüñ ayı meh ile mihr-i enverden
Özini yüzüñe teşbîh ide şems ü kamer hâşâ (Gazel 19/2)*

Aşağıdaki beyitte ise sevgilinin zülüflerinin kokusunun saf amberden daha üstün olduğunu ifade etmiştir:

*Zülf-i ‘anber-bâruña öykünmesün misk-i haşâ
K’oldı her bir târı ânuñ ‘ûr-ı ‘anberden lezîz (Gazel 82/4)*

1.6.5.2.19. İrsâl-i Mesel

Söylenmek istenen sözü pekiştirmek yahut ispatlamak için bir atasözü yahut meşhur bir deyişi delil göstermeye irsal-i mesel veya irad-ı mesel denir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte kimsesizliğin güçlüğünü bir atasözü aracılığıyla ifade etmiştir:

*Öksüz oğlan göbegin kendü keser dir ki meşel
Ağlamazsa kimse hiç bu çeşm-i giryân ağlasun (Gazel 347/3)*

Sirâcî, aşağıda bir başka atasözünü şiirine katmıştır:

*Dem-â-dem hâk-i pâyine revân it eşk-i hûn-âbı
Meşeldür bu dinür ‘ağduğı yire yine akar şü (Gazel 246/5)*

Son pişmanlık fayda etmez, sözü aşağıdaki beyitte “Son hayıflanma fayda vermez.” şeklinde yer almıştır:

*Yolında dilberüñ cânuñ nisâr it
Sirâcî **assı itmez soñ te’essüf** (Gazel 171/5)*

“Kan ile kan yıkanmaz.” darb-ı meseli Sirâcî tarafından “can ile kan yıkanmaz” şeklinde kullanılmıştır:

N'ola ben bende[si]nüñ cürmin 'afv eyle[r] ise ol şâh

Meseldür bu ki yumazlar cihânda cân ile kanı (Kaside 2/18)

Buradaki beyitte ise şair “(İyileşmeyen yara için) Son çare dağlamak/yakmaktır.” anlamında bir Arap atasözünü kullanmıştır:

'Aşk ile cânâ tâze dâğ urdum

*Ki dinür **âhîrî'd-devâ'i el-key**(Gazel 283/3)*

1.6.5.3. Sözle İlgili Sanatlar

1.6.5.3.1. Cinas

Yazılışları aynı anlamları farklı sözcükleri bir arada kullanmaktır. Aşağıdaki beyitlerde Sirâcî, “Safa” sözcüğünü cinaslı kullanmıştır:

***Şafâ** itmezseñ derûnuñ bil **şafâ** gelmez saña*

Mağv kılmazsañ özüñ nûr-ı Hudâ gelmez saña (Gazel 14/1)

*Beyâbân-ı gama düşse **Şafâ** vü Merve haqqıy'çün*

*İricek Ka'be-i vaşla sürer zevk u **şafâ** 'âşık (Gazel 180/6)*

Şayet cinaslı sözlerden biri iki ayrı kelimedden oluşuyorsa buna cinas-ı mefrûk denir. Aşağıdaki beyitte buna örnek bir kullanım vardır:

*Ğirre olma iy göñül 'âlemde mülk ü **câh ile***

*İltifât itme cihân içinde hergiz **câhile**(Musammat 40/1)*

1.6.5.3.2. İştikak

Aynı kökten türemiş birden fazla kelimeyi aynı beyit içinde kullanmak demektir. *Sirâcî Dîvânı*'nda en sık karşılaşılan sanatlardandır. Aşağıdaki beyitlerde aynı kökten türemiş sözcükler işaretlenmiştir:

Mâsivâ olsa senüñle bir vücûd

Bir olur *sâcid*ü *mescid*ü *sücûd* (Mesnevî 1/22)

Çok zamândur kalmışam hâk-i mezelletde dirîğ
Umaram *Fettâh*-ı ‘âlem ide bize *feth*-i bâb (Gazel 24/4)

Eser-i ‘aşkı çün itdi dil ü cân *te’sîr*
Gel miyân-bestelere bağla Sirâcî kemeri (Gazel 326/5)

Fenn-i ‘aşk içre bugün üstâd-ı kâmindür gönül
Cân u ser terk itmede ‘ilmile ‘âmilür gönül (Gazel 199/1)

Görinür çeşmine ‘uşşâkıñ *Hasan*
Şan *Hüseyn*-i Kerbelâ’dur ‘aşk-ı pâk (Gazel 196/4)

Aşağıdaki beyitte ise şair, mahlasını türettiği sözcük ile birlikte kullanmıştır:

Şâm-ı hicrân içre cismüm riştesin kıldum fitil
İy *Sirâc* rehber oldı şu‘le-i nûr-ı *sirâc* (Gazel 65/5)

1.6.5.3.3. İâde

Bir şiir boyunca her beytin son sözcüğü ile bir sonraki beyte başlayarak yapılan sanattır. *Sirâcî Dîvânı*’nda iâde sanatı ile yazılan bir adet gazel mevcuttur:

Bir bakımda beni dîvâne idüpdür o perî
Rağm idüp ben kûluna eylemez oldı nazarı

Nazarı şefkat ile eylese ben bendesine
Ol şehûn yolında bezl eyler idüm cân u seri

Seri sırrıyla fedâ eyleyeyin yolında
Çekeyin itlerine sofra-yı hûn-ı cigeri

Cigeri nâr-ı muḥabbetle dilâ eyle kebâb

Tâ fenâ olubanı kalmaya cismüm eṣeri

Eṣer-i ‘aşkı çün itdi dil ü câna te‘şîr

Gel miyân-bestelere bağla Sirâcî kemeri

Kemer-i ḥidmeti her kim [ki] kuşandı biline

Sırr-ı ‘aşkı aña sor tâ kim alasun ḥaberi

Ḥaberi ol güzelüñ irdi semâ‘-ı câna

Ben nice yakmayayın şevke gelüp bâl ü peri (Gazel 326)

1.6.5.3.4. Tarsî‘

Bir beytin iki dizesindeki sözcükleri hece sayısı, ölçü ve uyak bakımından birbirine denk gelecek şekilde sıralamaktır. Sirâcî, aşağıdaki beyitlerde tarsî‘ sanatına örnekler sunmuştur:

Enîs-i mûnis-i şeyḥ-i zamân olmak diler göñlüm

Celîs-i meclis-i pîr-i muğân olmak diler göñlüm (Gazel 344/1)

Cânını terk itmeyen cânânı bilmez kandedür

‘Ahdini berk itmeyen îmânı bilmez kandedür (Gazel 128/1)

Dâr-ı ğurbetde kalmışam nâçâr

Şâm-ı firḳatde olmuşam bîmâr (Gazel 122/1)

Göñlümi sevdâ-yı zülfüñ bî-karâr itmek nice

‘Aklumu ğavġâ-yı ‘aşkuñ târumâr itmek nice (Gazel 247/1)

İy ferâğat kişverine han olan sultân dede

V'ey kanâ'at milketine cân olan cânân dede (Gazel 250/1)

Yukarıdaki sanatların dışında Sirâcî, şiirlerine ahenk katmak yahut anlamı kuvvetlendirmek için türlü söz ve anlam oyunları oynamıştır. Aşağıdaki bendde şair, kafiyei anlamdaş sözcükler ile oluşturmuştur:

'Ahd u peymân eylemişdüñ bendeñe **def'ât** ile

Niçe hüsn-i va'deler itmiş idüñ **merr'ât** ile

Şimdi dutup çok cefâlar eyledüñ **kerrât** ile

Saña ne gam kim benüm gibi durur cümle saña

Gam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña (Musammat 48/III)

Aşağıdaki beyitlerde de anlamdaş sözcükleri bir arada kullanarak anlama güç katma yoluna gitmiştir:

N'ola 'âlî-cenâb iseñ kuluñam benden 'âr itme

Bir iken derdümi **bülbül** gibi cânâ **hezâr** itme (Musammat 75/II)

Münevverdür yüzüñ **ay meh** ile **mîhr**-i enverden

Özini yüzüñe teşbîh ide **şems** ü **kamer** hâşâ (Gazel 19/2)

Olaldan **zâd**-ı 'aşkuñ cânuma **kût**

Nisâr olur gözümünden dürr-i yâkût (Gazel 48/1)

Gözüm nûrî gerekmez minnet-i **kühl**-i Şifâhân'ı

Ğubâr-ı pâyüñi ider gözine **tûtîyâ** 'âşık (Gazel 180/7)

Cihânuñ tımçurâkına gönül hiç i'tibâr itme

Bu köhne **rûzîgân**ın varını ben virmişem **bâdı** (Gazel 265/3)

Görse bir ‘âşık **düş**inde Hâzret-i Peyğamber’i

Hâk durur **rû’yâsı** anuñ eylesün şek aña (Hadis 28)

Şair aşağıdaki beyitte kan sözcüğünün üç ayrı dilde karşılığını aynı dizeye sığdırmıştır:

Çeşm-i **hûn**-rîzüñ **dem**idür ger dökerse **kanımı**

Pâdişehdür kaçd idermiş ‘adl ile dâd itmege (Gazel 274/3)

Şairler kimi zaman mahlasları ile söz oyunları yaparlar. Tevriyeli yahut tekrîr ile mahlas kullanımları buna örnektir. Sirâcî aşağıdaki şiirde mahlasını redif olarak kullanmış, son beyitte ise tekrîr sanatına başvurmuştur:

Bi-ḥamdillâh Hudâyîyem **Sirâcî**

Muḥammed Muştafâyîyem **Sirâcî**

...

Ezelden nâr-ı ‘aşka yana geldüm

Sirâcîyem **Sirâcî**yem **Sirâcî** (Gazel 10/1, 8)

Aşağıdaki beyitte iki ayrı sözcüğün son heceleri ile farklı bir kelime oyunu yaparak şiire ahenk katmak isteyen şair, emsem (ilaç) sözcüğünden sem (zehir), devlet (mutluluk, baht) sözcüğünden let (dayak, kötek) sözcüklerini oluşturmuştur:

Emsem **sem** **devleti** **let** bâl ü câhı bir belâ

Bâkî kalmaz kimseye bû-yı vefâdan vazgel (Gazel 201/3)

Redd-i mısra ve redd-i matla da şairlerin başvurduğu bir diğer sanattır. Sirâcî şiiirlerinde defalarca bu sanatları kullanmıştır. Aşağıdaki beyitlerin ilkinde redd-i matla, ikincisinde redd-i mısra vardır:

Gelüñ beri idelüm haşr olunca efgânı

Ki nev-civân iken aldırduķ ol güzel hanı (Musammat 43/I,V)

Ehıbbâsınuñ işi rûz [u] şeb zâr u enîn olsun

Peşîmân olup itdigi işe şâh-ı cihân yansun (Musammat 16/I,IV)

II. BÖLÜM

2. *SİRÂCÎ DÎVÂNINDA MUHTEVA*

Dîvân şairleri eserlerini oluştururken gelenek haline gelmiş bir tertibi esas alırlar. Buna göre dîvânlar tevhid ve/veya münâcât ile başlar, na't ve meth-i çâr-yâr ile devam eder, peşi sıra din ve devlet büyüklerini metheden şiirler yer alır. Genellikle kaside şekli ile yazılan bu girizgâh mahiyetindeki şiirlerin ardından bendlerden müteşekkil şiirler ve ardından gazeller ile müfretler eklenir. Hem dîvânların başında yer alan dinî kaygı ile yazılmış şiirlerde hem ardından gelen methiyelerde hem de sevgili ve aşk içerikli gazellerde ayet ve hadis telmih ve iktibasları sıklıkla karşımıza çıkar. Ayrıca dinî kavramlar da dîvânlar boyunca farklı yönleri ile şiirlerde ilmek ilmek işlenir. Örneğin; sevgiliden ayrılmak rûze, ona kavuşmak ıyd, onun bulunduğu mekân ise kible olur. Âşık maşuktan güzelliğinin zekâtını ister, onun eşiğinde kul olur, vuslatı beklediği günler ise rûze gibidir. Üstelik burada anlatılan sevgi beşerî sevgi mi, peygamber aşkı mı yoksa ilahî aşk mıdır çoğu zaman net değildir. Şairin sanat gücüne bağlı olarak mısraların anlam katmanlarında aşkın her boyutu bulunabilir. Bu nedenle dîvân şairlerini dinî-lâdinî diye ayırmak neredeyse mümkün değildir. Zira klasik dönem şairleri yalnızca dîvân tertibinde bir gelenek oluşturmamışlardır. Aynı zamanda muhteva olarak da gelenek haline gelmiş kullanımlarla mazmun ve kavramları şiirlerine nakşetmişlerdir. Bu mazmunların ifade gücü ile şairin tasannu kabiliyeti, karşılıklı ikame edilen iki ayna gibi sözün anlam katmanlarını derinleştirmekte, beşerî ve ilahî aşkı birbiri ardına gizlemektedir.

Sirâcî Dîvânı; manzum hadis tercümeleri içermesi ve girizgâh şiirlerinde kaside değil de mesnevî nazım şeklini tercih etmesi geleneksel dîvân tertibinden farklılık arz etmektedir. Ancak *Sirâcî* muhteva olarak geleneğe uymuş; tevhid, na't ve methiye sıralamasına riayet etmiştir. Bir girizgâh mahiyetindeki bu şiirlerden başka dîvânda Yüce Allah (c.c.) ve Hz. Peygamber (s.a.s.) ile ilgili türlerden pek çok şiir mevcuttur. Şair bu türler dışında düvaz, muharremiye, mersiye gibi dinî muhtevalı türler kaleme almıştır. Ayrıca “Edebî Sanatlar” başlığı altında ve bu bölümde gelecek örneklerde görülebileceği gibi hem telmih ve iktibaslarla hem kullandığı mazmunlarla hem de şiirlerde yer alan kavramla dîvânını yoğun bir dinî-tasavvufî içerikle oluşturmuştur. *Sirâcî Dîvânı*’nın dinî-tasavvufî muhtevası şu başlıklar altında incelenebilir:

2.1. Dinî Muhteva

2.1.1. Allah

Sirâcî Dîvânı tevhid ile başlamaktadır. Allah’ın (c.c.) sıfatları, vahdet-i vücûd, insanın ve kâinatın yaratılışı, esmâ-i hüsnâ gibi konuların işlendiği 28 beyitlik bu şiir mesnevi şeklinde yazılmıştır. Şiirden örnek olarak alınan beş beyit aşağıda verilmiştir:

Âferîn şun‘ına k’iy Yezdân-ı pâk
K’oldı ekrem emrûñ ile müşt-i hâk
...
Vaḥdetüñ sırrını virdüñ aña râh
Hikmet ü kudret senüñ iy Pâdişâh
...
Kılduñ iy Sulṭân-ı peydâ vü nihân
Gizlü gencüñ çâr ‘unşûrdan ‘ayân

Ferd-i muṭlaḳsun naẓîrũ lâ-naẓîr
Ḳudret ü ḥikmetlerũ çok iy Ḳadîr

Fâ'il-i muḥtâr sensün yâ ilâh
Birliḡũ da'vâsına varluḡ güvâh (Mesnevî 1/1, 5, 8, 9, 10)

Yüce Allah'ın (c.c.) güzel isimleri Sirâcî'nin birçok dizesinde karşımıza çıkar. Aşağıdaki beyitte "Ulu ve yüce" anlamındaki Celîl ismi, Hz. İbrahim'i (a.s.) yakmak için Nemrut'un emriyle yakılan büyük ateşi gül bahçesine çeviren "Yüce Tanrı" anlamında kullanılmıştır. Sirâcî'ye göre bu mucizenin saiki, Hz. İbrahim'in (a.s.), Hz. Muhammed'in (s.a.s.) atası olmasıdır.

Oldıḡıyçun ceddî İbrâhîm Ḥalîl
Gülşen itdi nâr-ı Nemrûd'ı Celîl (Mesnevî 3/14)

Yüce Allah (c.c.), Fettâh ismi mucibince kulları için rızık kapıları açandır. Sirâcî aşağıdaki beyitte; acziyetinin farkında olana, Fettâh olan Allah'ın (c.c.) binlerce kapı açacağını ifade etmiştir:

Meskenet kıl cümle 'âlem ḥalkına dervîş iseñ
Kim saña Fettâḥ-ı 'âlem eyleye biñ fetḥ-i bâb (Hadis 20)

Bu dünya fanidir, cümle mevcudat yok olmaya mahkûmdur. Bâkî olan yalnızca Allah'tır (c.c.). Bu sebeple dünyanın varı ile kimse övünmemeli, her şeyin gelip geçeceğini bilmelidir insan:

Bu fenânuñ varına hîç maḡrûr olmasun
Bâkî ol Ḥayy-ı ebeddür maḡv olısar külli şey' (Gazel 279/2)

Vahdet-i vücûd; her varlıkta kâinatı yaratanın tecellisini görmektir. Yüce Allah her dem yaratma halindedir ve her yaratma bir ismin tecellisidir. İnsan-ı kâmil bunun bilincinde olarak her ne yana baksa O'nu görür:

Gâh olur ol Şânî'-i 'Âlem tecellâ gösterür

'Âşık-ı dîdâr olanlara tesellâ gösterür (Gazel 115/1)

Aşağıdaki münâcâtta Sirâcî, içten bir yakarışla eşi benzeri olmayan Allah'tan (c.c.) vuslat dilemekte, O'nun sonsuz rahmetine iltica etmektedir:

Yâ İlâhî vahdetüñ bahrine ğarķ eyle beni

Maħv ola küllî vücûdum rû-be-rû görsem seni

'Afv idüp cümle günâhum rahmet eyle yâ Ğanî

Cümle varluķ senden umar rahmeti iy bî-rûbâr (Musammat 53/II)

Yukarıdaki örneklerden başka Sirâcî esmâ-i hüsnâyı şiirlerinde defalarca anmış, Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarını farklı terkiplerde okuyucuya sunmuştur. Dîvânda tespit edilen esma ve sıfatlar ile ilgili terkipler şöyle listelenebilir:

Esmâ-i Hüsnâ: Allah, Alîm, Samed, Hay, Vedûd, Hâlık, Ganî, Cebbâr, Rahmân, Kâdir, Kahrhâr, Hak.

Sıfat ve terkipler: Kadîm, Bâkî, Kâtib-i kudret, Hudâ-yı lem-yezel, Tanrı Ta'âlâ, Rabbü'l-'âlemîn, Hudâ-yı lâ-yemût, Perverdigâr, 'Allâmu'l-guyûb, Sâni'-i 'Âlem, Hayy-ı Mutlak, Yezdân, Kirdigâr, bî-rûbâr, Pâdişâh, Sultan-ı peydâ vü nihân, Ferd-i mutlak, Fâ'il-i muhtâr.

2.1.2. Melekler

Dîvân şiirinde melekler güzelliğin ve masumiyetin timsali olarak anılır. Aynı zamanda meleklerin nurdan yaratılmış olması, sevgilinin göz kamaştırıcı güzelliğini teşbih için vazgeçilmez bir unsurdur.

Gelmemişdür 'âleme hergiz nazîrûñ iy melek

Hüsn ile mümtâz olduñ 'âlem içre lâ-naẓîr (Gazel 86/4)

Gel kıl tecellâ iy melek ẓulmet şebinde ẓalmışam

Göster cemâlûñ gün gibi ğarķ olalum envârına (Gazel 249/2)

Meleklerin bir diğerk özelliğı de çok güçlü olmalarıdır. Onların bu özelliğini Sirâcî kendi dertlerinin çokluğuna mübalağaa için kullanmıştır:

Ğuşşaa vü derdümi tahrîr idemez ins ü melek

Ol sebebdendür ider kışşaa-i günâh ğarîb (Gazel 40/5)

Meleklerin Allah'a (c.c.) tam itaati de önemli bir özelliktir. Hz. Âdem (a.s.) kıssasında bu itaat anılır:

Emr-i Hâķ ile melekler secde kıldı Âdem'e

İtmedi illâ ki îblîs'e bu istignâ nedür (Gazel 126/2)

İslam'a göre meleklerin farklı farklı vazifeleri vardır. Bu vazifelere göre melekler derece derece sınıflandırılırlar.⁸¹ Bu meleklerden Cebrâîl, Azrâîl, Mikâîl ve İsrâîl dört büyük melek olarak adlandırılmıştır. Sirâcî Dîvânı'nda dört büyük melekten sadece Cebrâîl (a.s.) zikredilmiştir. Onun da doğrudan adı anılmamış, kendisine verilen elkab şiirlere dâhil edilmiştir. Sirâcî aşağıdaki beyitlerde Cebrâîl'i (a.s.) Tâîr-i kudsî, Rûh-ı Kudsî ve Ruhu'l-Kudüs olarak anmıştır:

Tâ'îr-i Ẕudsî irişmez şöyle bâlâ himmetüz

Ol sebebden reşk ider sîmurğ ile 'anķâ bize (Gazel 255/8)

Ğayra ẓul olmam Sirâcî ẓılsalar cismüm dü nîm

Rûh-ı Ẕudsî'dür viren bu pendî baña Hâķ 'Alîm (Musammat 3/V)

⁸¹ Ali Erbaş, "Melek", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/40.

Şehper-i Rûhu'l-Îkudûs'den ger urursañ sen demi

İurfetü'l-'ayn içre irersün Cenâb-ı 'İzzet'e (Gazel 261/2)

2.1.3. Kitaplar

Yüce Allah'ın (c.c.) insanlara peygamberler aracılığıyla göndermiş olduğu dört büyük kitap vardır. Bunlardan yalnızca Kur'an ve Zebûr'a şiirlerinde yer veren Sirâcî, diğerk iki kitaptan bahsetmemiştir. Manzum hadis tercümeleri bölümünde “Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir.” hadisine yer veren Sirâcî, Kur'an öğretmeyi, “besmele okutmak” şeklinde ifade etmiştir:

Hayr-ı ümmet ol durur kim bile Qur'an-ı 'Azîm

Oğuda şâkirde bismillâhirrahmânirrahîm (Hadis 34)

Kur'an ismini şiirlerinde dokuz kez anan şair, halk dilindeki “Allah, Kur'an'dan-imandan ayırmasın!” sözünü şiirinde şöyle işlemiştir:

Kimisi dünyâya tâlib kimisi 'uğbâya hem

Biz Sirâcî soñ nefes îmân u Qur'an istedik (Gazel 191/7)

Kur'an-ı Kerim, Fatiha suresi ile başlar. Kur'an'ın ilk suresi, giriş ve başlangıcı anlamında “Fatiha” ismini almıştır. Bunun dışında suretü'l-hamd, ümmü'l-Kur'an, vâfiye⁸² gibi birçok ismi olan surenin bir ismi de seb'ul-mesânî'dir;⁸³

Kemîne ümmetiyem Muştafâ'nuñ

Bi-hakkın âyet-i seb'u'l-mesânî (Gazel 9/7)

⁸² Emin Işık, “Fâtiha Sûresi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/252.

⁸³ Abdulhamit Birışık, “es-Seb'u'l-mesânî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/261.

Dört kitaptan *Sirâcî Dîvânı*’nda karşımıza çıkan bir diğeri Zebûr’dur. Sirâcî, dört yerde Zebûr’u aşk kelimesi ile terkip içinde kullanmıştır. Hz. Davûd’un güzel sesine de atıfta bulunan Sirâcî aşağıdaki beyitlerde aşkın manasının Zebûr’da bulunduğunu ifade etmiştir:

Nağme-i Dâvûd ile sırrın ‘ayân eyler kopuz
‘Aşk Zebûr’ınun ma’nâsın beyân eyler kopuz (Gazel 139/1)

Tıfl iken gördüm Zebûr-ı ‘aşkı ben Dâvûd’dan
Nâlemi gûş eylesün şavt-ı hoş-elhân isteyen (Gazel 239/5)

Sirâcî “dört kitâb” tabirini üç kez kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte dünya malının, varlığın boş bir hayal olduğunu dört kitabı şahit göstererek vurgulamıştır:

İy dil sıyâb-ı devlet-i dünyâ hayâl [ü] h’âb
Şâhid durur bu sözüme fehvâ-yı dört kitâb (Gazel 39/1)

2.1.4. Peygamberler

İnsanların dünya ve ahiret saadetine erişmeleri için rehber olarak Allah (c.c.) tarafından insanlar arasından görevlendirilen elçilere peygamber denir. Hz. Âdem (a.s.) ile başlayıp Hz. Muhammed (s.a.s.) ile son bulan bu silsilede kimi peygamberlere kitap verilmiş, kimisine verilmemiştir. Son peygamber Hz. Muhammed’e (s.a.s.) nazil olan kitap Kur’an-ı Kerim’dir. Burada birçok peygamberin ismi geçmekte, insanlar öğüt ve ibret alsınlar diye bu peygamberlerin bazısının ve kavimlerinin başlarından geçen olaylar kısaca olarak nakledilmektedir.

Dîvân şiirinde, kıssalarda aktarılan olay ve şahısların mühim bir yeri vardır. Şiirlerde yeri geldikçe telmih yahut iktibaslar ile sık sık bu kıssalar anımsatılır. Bazen uyarı yahut nasihat için bazen bir durumun mübalağası amacıyla bazen de

sevgiliyi övmek ve yüceltmek maksadıyla bu kıssalardaki olay, kişi yahut kavramlara başvurulur.

Sirâcî Dîvânı'nda peygamber kıssaları peygamberlerin isimleri yahut lakapları, meşhur bir özellikleri, mucizeleri veya çektikleri sıkıntılar anılarak okuyucuya sunulmuştur. Aşağıdaki bendde ise *Sirâcî*, peygamberlerin isimlerini yemin etmek için anmaktadır:

*‘Âlemi var eyleyen Allâh hakkıy’cün begüm
Hem Habîb-i Hâk Resûlullâh hakkıy’cün begüm
Hâzret-i Âdem Şafiyyullâh hakkıy’cün begüm
Nûh [u] Mûsâ hem Halîlullâh hakkıy’cün begüm
Mâsivâyı halk iden ol şâh hakkıy’cün begüm
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan (Musammat 15/II)*

Çalışmamızın bu kısmında *Sirâcî Dîvânı*'nda tespit edilen peygamberler tarihsel sıra ile başlıklar halinde verilmiştir:

2.1.4.1. Hz. Âdem

Hz. Âdem (a.s.) ilk insan ve ilk peygamberdir. Bu yönüyle o insanoğlunun babasıdır. *Sirâcî*, Hz. Âdem'i (a.s.) bu yönü ile zikreder ancak -o ilk insan olsa da- Hz. Muhammed'in (s.a.s.) nurunun daha kadim olduğunu belirtir:

*Bü'l-beşer oldı gerçi kim Âdem
Ma'nide Ahmed oldı nûr-ı kıdem (Mesnevî 2/10)*

Sirâcî aşağıdaki beyitte de yine Hz. Âdem'in (a.s.) alnında Hz. Muhammed'in (s.a.s.) nurunun emaneten bulunduğu için meleklerin ona secde ettiğini söyler. Zira Muhammedî nur Hz. Âdem'den (a.s.) başlamak üzere peygamberlik silsilesi boyunca

peygamberden peygambere geçmiş ve nihayetinde Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ulaşmıştır:⁸⁴

*Cebhesinde olmasa nûrî heme
Secde itmezdi melâ'ik Âdem'e (Mesnevî 3/13)*

Sirâcî, bazen bir durumun kîdemini vurgulamak için, “Hz. Âdem'den (a.s.) beri böyledir” anlamında cümleler kurmuştur:

*Hamdulillâh mâ'il olmuştur dil ü cân Ka'be'ye
Devr-i Âdem'den varagelmışdür insân Ka'be'ye (Gazel 7/1)*

*Senüñ gibi cefâcu gelmedi tâ rûz-ı Âdem'den
Bu âdemlik midür andan idersün iy perî şûret (Gazel 46/4)*

Bir beyitte de Sirâcî, Hz. Âdem (a.s.) ve eşini ilk günahı işlemeleri ciheti ile anmış, kendisinin de günahkâr olmasının atadan miras olduğunu söylemiştir:

*'Aceb mi i'tirâf itsem günâh [u] cürmüme şâhum
Baña mîrâs diñmişdür haţâ Havvâ vü Âdem'den (Gazel 233/6)*

Yukarıdakilerin dışında Sirâcî, Hz. Âdem'i (a.s.) lakabı olan Safiyullâh'la, ona esmanın öğretilmesi ve meleklerin ona secde etmesi cihetleri ile de anmıştır.

2.1.4.2. Hz. Nuh

Hz. Nuh, dîvân edebiyatında uzun ömrü ve asi kavmine ceza olarak verilen tufan ile anılır. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, sevgiliye kavuşmak için Hz. Nuh'un (a.s.) ömrüne ve Hz. Eyyûb'un (a.s.) sabrına muhtaç olduğunu belirtmiştir:

Va'de-i vaşl eyledi gerçi ki cânânum benüm

⁸⁴ Mehmet Demirci, “Hakikat-i Muhammediyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/179.

‘Ömr-i Nûh’ı şabr-ı Eyyûb’ı baña hem-râh ider (Gazel 93/2)

Buradaki beyitte ise Sirâcî, Hz. Nuh’un tufandan kurtuluşunu -yukarıda Hz. Âdem örneğinde olduğu gibi- onda emanet bulunan Muhammedî nura bağlamıştır:

*Nûh buldı ğark-ı tûfândan necât
Bâ’iş oldı nûr-ı Faḥr-i Kâ’inât* (Mesnevî 3/16)

Hz. Ali’nin (r.a.); “Yerini bilen helak olmaz.”⁸⁵ mealindeki sözünü şerh eden şair, böyle bir kimsenin Nuh tufanından bile emin olacağını vurgular:

*Ger cihânı fitne vü ğavġâ dutarsa yiridür
Kendü miḳdârını bilen kişîye irmez helâk
Ol dutar mülk-i ferâġat u kanâ’at kûşesin
Nûh vaktidür ki ol tûfân-ı miḥnetden ne bâk* (Hadis 50)

2.1.4.3. Hz. İbrahim

Hz. İbrahim (a.s.); İslam, Hristiyanlık ve Yahudilikte peygamberlerin atası olarak görülen ve hakkında üç dinin mukaddes kitabında da geniş malumat bulunan peygamberdir. İslami literatürde ulü’l-azm peygamberlerden biri olarak kabul edilen Hz. İbrahim (a.s.), Yüce Allah’ın varlığı ve birliğine dair istidlalleri, putları kırması, Nemrut’un ateşine atılması, oğlu Hz. İsmail’i (a.s.) kurban ile emrolunması, Kâbe’yi inşa etmesi gibi pek çok ciheti ile anılır.

Sirâcî Dîvânı’nda Hz. İbrahim’den (a.s.) putları kırması ve ateşe atılması olayları hatırlatılarak söz edilir. Daha önce ifade edildiği gibi Hz. Âdem (a.s.) ve Hz. Nuh (a.s.) Muhammedî nurun emanetçisi olarak gösterilmiş ve yaşadıkları harikulade olaylar bu nedene bağlanmıştı. Aynı şiirde Hz. İbrahim (a.s.) için de

⁸⁵ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd ed-Deylemî, *Ma’âni’l-Ḳur’ân*, nşr. Ahmed Yusuf en-Necâtî (Mısır: Daru’l-Mısriyye, ts.), 1/244.

benzer bir alaka kuran şair, onun ateşten kurtulmasına vesile olarak Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ceddi olmasını gösterir:

*Oldığıyçun ceddi İbrâhîm Halîl
Gülşen itdi nâr-ı Nemrûd'ı Celîl (Mesnevî 3/14)*

Hz. İbrahim'in (a.s.) lakabı Halilullah; Allah'ın dostu demektir. Sirâcî'ye göre o, bu lakabı putları kırdığı için almıştır. Dolayısı ile Yüce Allah'a yakın olmak isteyen kişi, kendisini Allah'tan (c.c.) uzaklaştıran putlardan kurtulmalıdır:

*Ger Halîl olmak dilerseñ put-şikest ol put-şikest
Kes ümîdüñ ğayrıdan sen nâr-ı 'aşka yana dur (Gazel 109/5)*

Sirâcî aşağıdaki beyitte Hz. İbrahim'in (a.s.), Allah'ın (c.c.) aşkı ile ateşe atıldığını ve o aşk ile ateşin nura döndüğünü ima ederek aşk ateşine yananların düştükleri “nâr”ın dumandan arınıp “nûr”a döneceğini belirtir:

*Yanaldan âteş-i 'aşka unuttı nârımız dûdı
Düşüp envâr-ı 'aşkuñla göñül cânâ Halîl oldı (Gazel 318/3)*

2.1.4.4. Hz. Yakup ve Hz Yusuf

Hz. Yusuf'un (a.s.) kıssası, Kur'an'da “ahsenü'l-kasas” (kıssaların en güzeli) terkibi ile anılır ve diğer kıssalardan farklı olarak tamamı tek sure içinde, Yusuf suresinde anlatılır. Pek çok ciheti ile edebiyatımızda yer edinmiş olan bu kıssa Yusuf u Züleyha türünün de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu kıssada Hz. Yakup (a.s.), Hz. Yusuf'a olan sevgisi ve hasreti, onun için ağlarken gözlerinin ferinin sönmesi, sabırla vuslatı beklemesi ve nihayetinde Hz. Yusuf'un gömleği ile gözlerinin yeniden eski ferine kavuşması cihetleri ile yer edinir. O, oğlunun öldüğüne hiç inanmaz ve hüznü ile onun yolunu bekler. Öyle ki nihayetinde evi, “beytü'l-ahzân” (hüznü evi) olarak adlandırılır. Şairlerimizce sevgilinin hasretinin

çekildiği köşe, ev yahut virane beytü'l-ahzâna teşbih edilir. Âşık da bu teşbihte sevgilinin yolunu gözleyen Yakup'tur:

*Beytü'l-aḥzân içre maḥzûn olmayan Ya'ḳûb-vâr
Ol ḥabîbüm Yûsuf-ı Ken'ân'ı bilmez ḳandedür* (Gazel 128/3)

*Beytü'l-aḥzân içre ḳaldum hicr ile Ya'ḳûb-vâr
Gel 'azîzüm Yûsuf-ı Ken'ân'a irsâl it beni* (Gazel 295/2)

Hiz. Yakup'un (a.s.) gözleri, oğlunun hasreti ile ağlamaktan görmez olmuştur. Kissanın sonunda Hiz. Yusuf (a.s.) ona gömleğini gönderir ve gömlek Hiz. Yakup'un (a.s.) yüzüne sürölünce gözleri ferine kavuşur. Sirâcî'ye göre gözü iyileştiren Hiz. Yusuf'un (a.s.) kokusudur, ondan gömlekte bir iz, eser oluşudur:

*Bilem dirseñ ḥabîbüm mâcerâ-yı çeşm-i Ya'ḳûb'ı
Gözüm nûrî şorarsañ anı bûy-ı pîrehenden şor* (Gazel 119/4)

*Gözine nûr virürdüñ göñül Ya'ḳûb'ınuñ her dem
Tecellâ eyleseñ bir kez eger iy mâh-ı Ken'ânî* (Gazel 309/2)

Bu kıssadaki önemli bir detay da Hiz. Yusuf'un (a.s.) rüyasını kardeşlerine anlatmasıdır. Hâlbuki rüyasını ilk önce babasına anlatmış ve babası bunun önemli bir sır olduğunu belirterek kardeşlerine anlatmaması gerektiğini söylemiştir. Buradan yola çıkarak Sirâcî, sırrın kime söylenip kimden saklanacağını bilmek gerektiğini ifade etmiştir:

*Sen mâcerâ-yı çeşmüñi her kişiye dime
Ya'ḳûb'a söyle Yûsuf-ı Ken'ân'a söyleme* (Gazel 262/2)

Hiz. Yusuf (a.s.) bu kıssada yüzünün eşsiz güzelliği, rüyaları tabir etmesi; ayın, güneşin ve yıldızların ona secde etmesi; kuyuya atılması, pazarda satılması,

zindana düşmesi ve ardından vezirliğe yükselmesi yönleri ile öne çıkar. Onun yüzü, dîvân şiirinde sevgilinin güzelliğini teşbih için en fazla başvurulmuş unsurlardan biridir. Sirâcî, diğer peygamberlerde olduğu gibi Hz. Yusuf'u (a.s.) da Hz. Peygamber (s.a.s.) ile mukayese yoluna gitmiştir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) "Kardeşim Yusuf benden sabîh, ben ondan melihim. O'nun görünen güzelliği benim görünen güzelliğimden çoktur."⁸⁶ hadisini hatırlatan Sirâcî, onun güzelliği ile Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yüzünü karşılaştırmıştır:

Gün yüzüñ görse Hazret-i Yûsuf

Bî-tevaḳḳuf diyeydi ente melîḥ (Gazel 74/3)

Hz. Yusuf'un (a.s.) kıssada öne çıkan bir yeteneği de rüya tabiridir. Kıssaya göre, kralın gördüğü rüyayı doğru tabir ederek ülkeyi yedi yıl süren kıtlıktan kurtarır ve bu başarısı ile zindandan kurtulup vezirliğe yükselir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte bir rüya gördüğünü, ancak bu rüyanın tabirinin müşkül olduğunu Hz. Yusuf'un (a.s.) yeteneğine atıfta bulunarak açıklar:

Ḥayr ola bir vâḳı'am var lîk bilmen n'idigüm

Yûsuf-ı şânî gerekdür anı ta'bîr itmege (Gazel 275/3)

Sirâcî, Şehzâde Mustafa'ya yazdığı mersiyede onun güzelliğini Hz. Yusuf'a (a.s.) benzetir. Öte yandan kıssanın trajik bir yönü olan kardeş kıskançlığını da hatırlatan şair, Şehzade Mustafa'nın kardeşleri tarafından oyuna getirildiğini belirterek, onun başına gelenleri de kardeşlerinin Hz. Yusuf'a (a.s.) yaptıklarına benzetir:

Ol idi ḥüsn ile 'âlemde Yûsuf-ı şânî

'Aṭâ vü cûd u şehâda yoğ idi akrânı

---

⁸⁶ Muhammed Senâullâh el-Mazharî, *Tefsirü'l-Mazharî*, nşr. Gulâm Nebî et-Tunûsî (Pakistan: Mektebetü'r-Rüşdiyye, 1412/1991), 5/192.

Nifâk u buğz idüp ol hana dañi ihvânı

Kim itdiler şanasun yine mâh-ı Ken'ân'ı (Musammat 43/1)

Sirâcî, aşağıdaki örnekte olduğu gibi birçok beyitte sevgilinin hasreti ile ağlayan âşığı Hz. Yusuf'un (a.s.) özlemiyle ağlayan Hz. Yakup'a (a.s.) teşbih etmiştir:

N'ola Ya'kûb-veş giryân olursam

Meded ol Yûsuf-ı Ken'ân görünmez (Gazel 145/3)

Sirâcî bazı dizelerde de sevgilinin güzelliğinin eşsizliğini vurgulamak için Hz. Yusuf'u (a.s.) anmaktadır:

Misli yokdur o şehûñ mülk-i melâhat içre

Hüsn-i hulk ile baña Yûsuf-ı Ken'ân görünür (Gazel 96/3)

Güzeller içre sen şâhı görenler

Budur ol Yûsuf-ı Ken'ân dimişler (Gazel 133/2)

2.1.4.5. Hz. Eyyûb

Hz. Eyyûb (a.s.), Kur'an'da sabrı ve daima Allah'a (c.c.) yönelmesi yönüyle övülen bir peygamberdir. O, türlü hastalık ve sıkıntılarla imtihan olunmuş ama asla isyan etmemiş, başına gelen bütün musibetlere sabır göstermiştir. Öyle ki “Eyüp sabrı” tabiri halkın diline yerleşmiş, edebiyatımızda da yer edinmiştir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte sevgilinin verdiği vuslat vadesi için Hz. Eyyûb (a.s.) kadar sabırlı ve Hz. Nuh (a.s.) kadar uzun ömürlü olması gerektiğini söyleyerek mübalağada bulunmuştur:

Va'de-i vaşl eyledi gerçi ki cânânum benüm

'Ömr-i Nûh'ı şabr-ı Eyyûb'ı baña hem-râh ider (Gazel 93/2)

2.1.4.6. Hz. Musa

Hz. Musa (a.s.), Kur'an'da ve hadislerde adı en çok anılan peygamberlerdendir. Doğumu, Firavun sarayına yerleştirilmesi, Medyen'e gidişi, Tur Dağı'nda vahiy alması, yed-i beyza ve asâ mucizeleri, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarması, mucize ile denizi yarması, çöllerde İsrailoğulları ile başlarına gelenler, Hızır ile yolculuğu gibi olaylar Hz. Musa (a.s.) kıssasının önemli detaylarıdır. Tur Dağı'nda Yüce Allah ile konuşması sebebiyle "Kelîmullah" lakabıyla bilinir. Kalbinin mutmain olması için Allah'ı (c.c.) görmek istemesi üzerine ona "len terânî" (Sen beni göremezsın.) cevabı verilmiştir. Bu ibare dîvân şairleri tarafından iktibaslarda çokça kullanılmıştır:

*Eyliyelden **len terânî** âyeti gökden nüzûl*

Ṭavr-ı 'aşk içre şehâ Mûsâ temâşâsındayam (Gazel 218/3)

Aşağıdaki beyitte Sirâcî, nefsi azgınlık ciheti ile Firavun'a benzetmiş ve Hz. Musa'nın (a.s.) onu denizde boğması gibi kişinin de kendi nefsinin gözyaşı denizinde boğması gerektiğini ifade etmiştir:

Nîl-veş taşsun dem-â-dem gözlerün yaşını ko

Ġarķa vir Fir'avn-ı nefsi Ḥazret-i Mûsâ gibi (Gazel 331/2)

Buradaki beyitte ise Sirâcî, Hz. Musa'nın (a.s.), yed-i beyza mucizesine şöyle telmih yapmıştır:

Biz tecellâ nûrına ğarķ olmuşuz rûz-ı elest

Dest-ġîr olsa 'aceb midür yed-i beyzâ bize (Gazel 255/5)

2.1.4.7. Hz. İlyâs ve Hz. Hızır

Hz. İlyâs (a.s.) Kur'an'da iki kez anılmakta (En'âm 6/85, Sâffât 37/123) ve peygamberlik verilen salih kullardan olduğu ifade edilmektedir. Hz. Hızır'ın

peygamberliği ile ilgili bilgiler ise ihtilafıdır. Kehf suresinde Hz. Musa (a.s.) ile yaptıkları yolculuk anlatılan “bilge kişi”nin Hz. Hızır olduğunu ileri sürenler olduğu gibi Hz. İlyâs ile aynı kişi olduğunu kabul edenler de vardır.⁸⁷ Halk inancında her ikisinin âb-ı hayat içtiği ve bu yüzden ölmedikleri, karada darda kalanların imdadına Hz. Hızır’ın, denizde darda kalanların imdadına ise Hz. İlyâs’ın yetiştiğine inanılır. Eski takvime göre kış günlerinin son bulup yaz günlerinin başladığı günde her ikisinin buluştuğuna inanılır. Bu buluşmanın sevinci ile halk arasında Hıdırellez günü kutlanır.

Sirâcî, her iki ismi bir arada üç kez anmış ayrıca Hz. Hızır’ı iki kez yalnız zikretmiştir. Aşağıdaki beyitlerde şair, Kanûnî’ye hitaben, karada ve denizde Hızır ile İlyâs yoldaşın olsun, diyerek duada bulunmuştur:

*Rehberüñ olsun ricâl-i ğayb Hâk olsun mu’în
Baħr u berde Hızır ile İlyâs ola saña qarîn (Musammat 15/1)*

*Revâfız saña turmaz qarşu şâhum
Mu’âvindür saña Hızır ile İlyâs (Gazel 155/5)*

Diğer beyitlerde ise ab-ı hayat ile birlikte anılmışlardır:

*N'ola luṭfuñdan iy Hızır-ı zamâne
İçürseñ bize âb-ı zindeġânî (Gazel 330/3)*

---

⁸⁷ İlyas Çelebi, “Hızır”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/411.

2.1.4.8. Hz. Davud

Hz. Davud (a.s.) kendisine saltanat verilen ilk peygamber olarak bilinir.⁸⁸ Ona Zebûr nazil olmuş ve Zebûr'u güzel sesi ile okumasıyla meşhur olmuştur. Halk arasında gür, güçlü ve kulağa hoş gelen sesler “Davudî ses” olarak tavsif edilir. *Sirâcî Dîvânı*'nda iki ayrı beyitte onun güzel sesine telmihte bulunulmuştur:

Ṭıfl iken gördüm Zebûr-ı 'aşkı ben Dâvûd'dan
Nâlemi gûş eylesün şavt-ı hoş-elhân isteyen (Gazel 239/5)

Nağme-i Dâvûd ile sırrın 'ayân eyler kopuz
'Aşk Zebûr'ınun ma'nâsın beyân eyler kopuz (Gazel 139/1)

2.1.4.9. Hz. Süleyman

Kendisine saltanat verilen ilk peygamber Hz. Davud (a.s.) olmasına rağmen saltanat denilince akla ilk gelen peygamber Hz. Süleyman'dır. Ona saltanatın yanı sıra rüzgâra, cinlere, şeytanlara ve diğer bazı varlıklara hükmetme; kuşlarla ve diğer hayvanlarla konuşabilme gücü verilmiştir. Hz. Süleyman (a.s.) kıssasından edebiyatımızda en çok alıntılanan isim ve kavramlar; mühr-i Süleyman, taht-ı Süleyman, hüthüt, karınca, Âsaf ve Belkıs'tır. Özellikle Hz. Süleyman'ın (a.s.) Saba melikesi Belkıs ile münasebeti dîvân şairlerinin şiirlerine sıklıkla konu olmuştur.

Sirâcî Dîvânı'nda Belkıs ve hüthüt anılmamıştır. Bunun dışında yukarıda sayılan isim ve kavramlar *Sirâcî*'nin şiirlerinde yer almıştır. Hz. Süleyman'ın (a.s.) cinlere ve şeytanlara hâkim olması *Sirâcî Dîvânı*'nda değişik vesilelerle hatırlatılmıştır. Aşağıdaki iki beyitte *Sirâcî*, nefsi bir şeytana benzetmiştir. Hz.

---

⁸⁸ Ömer Faruk Harman, “Dâvûd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/21.

Süleyman (a.s.) gibi erk ve hüküm sahibi olmak isteyenin öncelikle nefsinin şeytanına hâkim olması gerektiğini söyler:

Nefsinüñ dîvini haps idemeyen er mi olur

Degme bir kimse cihân içre Süleymân olamaz (Gazel 137/5)

Nefsimüz dîvini biz haps idüben olduk halâş

On sekiz biñ ‘âleme şimdi Süleymân olmuşuz (Gazel 150/4)

Sirâcî'nin Kanûnî Sultan Süleyman'a yazdığını düşündüğümüz methiyesinde; “İnsanlar ve cinler sana boyun eğse bu şaşılacak bir şey değildir. Zira sen Allah'ın (c.c.) yardımı ile bu mülkün Süleyman'ı oldun” denilerek yukarıda olduğu gibi Hz. Süleyman'ın (a.s.) cinlere ve şeytanlara hâkim olmasına telmihte bulunulmuştur:

‘Aceb mi ins ü cin olsa senüñ fermânuña münkâd

Bu mülke ‘avn-i Haq ile Süleymân-ı emîn olduñ (Gazel 190/3)

Hz. Süleyman (a.s.) ile karınca arasında geçen diyalog da *Sirâcî Dîvânı*'nda farklı vesilelerle anılmıştır. Karıncanın zayıf görünüşü bu telmihlerin öne çıkan yönüdür. Sevgiliyi ihtişamı yönüyle Hz. Süleyman'a (a.s.) benzeten şair, karınca gibi zayıf olan kendisine iltifat etmemesini olağan karşılamaktadır:

Gerçi ol şeh eylemez mûr-ı za‘îfine nazar

Mûra lâyıķ mı durur ki ide Süleymân'la baħş (Gazel 61/5)

Aşağıdaki beyitte de aynı benzetmeleri yapan şair bu kez kendi zayıflığının ve takatsizliğinin ayrılıktan kaynaklandığını söyler:

Mûra döndi hicr ile cismüm olup gâyet za‘îf

Tâķatüm hiç kalmadı k'idem Süleymân ile baħş (Gazel 63/5)

Sirâcî, Kanûnî devri şairidir. Bundan yararlanan şair, iham sanatına başvurarak aşağıdaki beyitte Hz. Süleyman (a.s.) ile Sultan Süleyman'ın her ikisini kastedecek şekilde karınca olayına telmihte bulunmuştur:

Hicr ile cismüm oldı mûr-ı za'îf

'Arz idüñ beni Şeh Süleymân'a (Gazel 256/18)

Bir başka beyitte de Sirâcî, kanaat ehlinin zenginliğini, “Hz. Süleyman'ın (a.s.) tahtında ve kudret nişanesi mühründe bile gözü yok.” mübalağası ile tarif etmiştir:

Salânat terkin urup tutan ferâgat mülkini

Taht u tâca bakmaz ol mühr-i Süleymân istemez (Gazel 149/4)

Detaylarını “Coğrafi Yerler ve Kavramlar” başlığı altında vereceğimiz Aydıncık şehrengizinde Sirâcî, Hz. Süleyman (a.s.) tahtının bulunduğu yerin Aydıncık olduğunu savunur:

İki bahır arası bir göl öñi taht-ı Süleymânî (Musammat 19)

Hz. Süleyman (a.s.) kıssasının önemli isimlerinden biri veziri olan Âsaf'tır. Çalışkanlığı, zekâsı ve Hz. Süleyman'a (a.s.) olan sadakati ile bilinen Âsaf⁸⁹, aşağıdaki beyitte bu yönleri ile anılmıştır:

Hâzret-i Âsaf süvâr oldı semend-i devlete

Hidmetinden hiç Süleymân zamânuñ dönmedi (Gazel 291/2)

---

⁸⁹ Ömer Faruk Harman, “Âsaf b. Berahyâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/455.

2.1.4.10. Hz. Yahya

Hz. Yahya (a.s.), cehennem hallerini çok tefekkür ederek çokça ağlaması ile bilinir. Sirâcî, onun bu namını; aşk deryasına dalmak için Hz. Yahya (a.s.) gibi gece gündüz ağlamak gerektir, diyerek hatırlatır:

Fülk-i cismüñ baħr-ı eşke şal akıt deryâ gibi

Demidür kan ağlar iseñ rûz [u] şeb Yahyâ gibi (Gazel 331/1)

2.1.4.11. Hz. İsa

İslami literatürde Hz. İsa (a.s.) Hz. Meryem'in babasız olarak dünyaya gelen oğlu, kendisine İncil indirilen peygamber ve Hz. Muhammed'in müjdecisidir. O, kendisine verilen mucize ile onulmaz dertlerin şifacısı, âmâ gözleri açan, ölüleri diriltendir. Onu öldürmek isteyenlerin elinden kurtarılıp göğe yükseltilmiştir. Dîvân edebiyatında, bir sözü yahut bakışı ile âşığa can bahşeden sevgili, ölülere can bahşeden nefesi ve hastaları iyileştirip âmâ gözleri açan dokunuşu yönüyle Hz. İsa'ya (a.s.) benzetilir.

Hz. İsa (a.s.), ehl-i tecrîd olarak bilinir. Dünya malına tamahı yoktur. Ancak bir rivayete göre Hz. İsa (a.s.) göğe yükseltilirken üzerinde dünya metaından bir iğne bulunmaktadır. Bundan dolayı dördüncü kat semada kalmış, daha âlî makamlara çıkmasına müsaade edilmemiştir.⁹⁰ Bu durum şairlerce, kişinin gönlünde iğne kadar dünya sevgisi bile olsa Hakk'a vasıl olamayacağı şeklinde yorumlanır. Sirâcî aşağıdaki dört beyitte bu durumu farklı vecihleri ile ele almıştır:

Mâsivâ terkini ur kaç' it ta'alluk riştesin

Gayrıyı gözden çıkarğıl sûzen-i 'Îsâ gibi (Gazel 331/3)

⁹⁰ Ahmet Talât Onay, *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemâl Kurnaz (Ankara: Berikan Yayıncılık, 2013), "İsâ-yı Mücerred", 226.

Tecerrüd ihtiyâr eyle gönül 'Îsî gibi her dem

Er iseñ 'arşa-i 'aşkda bu çarh-ı pîre-zenden giç (Gazel 69/4)

Bulmak isterseñ eger 'Îsî gibi eflâke yol

Târik-i dünyâ olup 'âlemde hoş-hâl ol gönül (Gazel 198/3)

Per açup evc-i eflâke eger pervâz idem dirseñ

Mücerred ol dilâ 'Îsâ gibi merd-i Hudâ ol gel (Gazel 3/2)

Önceki peygamberlerde olduğu gibi Hz. İsa'yı (a.s.) anarken de Sirâcî, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) üstünlüğünü vurgulamıştır. Hz. İsa'nın (a.s.), Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ümmet olmak için Yüce Allah'a dua ettiği yönündeki rivayeti de bu beyitte hatırlatmıştır:

Hâzret-i 'Îsî idüp Hakk'a du'â

Ümmet oldı menzili fevku'l-'alâ (Mesnevî 3/15)

Sirâcî, Îsî-dem, Îsî-nefes terkipleri ile beş yerde Hz. İsa'nın (a.s.) ölülere diriltme mucizesine telmihte bulunur. Aşağıdaki beyitte şair, derdine derman olacak nefesi sevgilide bulduğunu ifade etmiştir:

Mürdeler ihyâ ider her demde ol 'Îsî-nefes

Dermendem hasteyem dermânımı buldum yine (Gazel 258/3)

2.1.4.12. Hz. Muhammed

Son peygamber, Allah'ın (c.c.) habibi, âlemlere rahmet olarak gönderilen elçi ve güzel ahlakın tamamlayıcısı olan Hz. Muhammed (s.a.s.) dîvânda en çok anılan peygamberdir. "Sözüne şeref katmak için" (B3/22) dîvânına 76 manzum hadis tercümesi ekleyen şair ayrıca yedi na't ve bir de müstakil olmayan miraciye yazarak Hz. Muhammed'e (s.a.s.) olan sevgisini göstermiştir. Sirâcî şiirlerinde O'nu;

Muhammed, Mustafa, Mahmud, Ahmed, Ahmed-i Muhtar, Hayru'l-beşer, Hayru'l-enâm, Fahr-i Enbiya, Fahr-i Kâ'inât, Fahru'l-enâm, Habîb, Habîb-i Hak, Sultan-ı Kevneyn, Sultan-ı Rusûl, Sultan-ı Enbiya, Sultan-ı Hicaz, Şâh-ı Hicaz, Hazret-i Peygamber, şefî'ü'l-müznibîn, on sekiz bin âlemin sultanı, sahib-i levlâk ve nûr-ı Hudâ isim, lakap ve terkipleriyle anmıştır. Özellikle mutasavvıf şairlerce Hz. Muhammed'i (s.a.s.) anmak için sıklıkla kullanılan terkiplere dîvân boyunca rastlanmaktadır. Sirâcî aşağıdaki bendde şiirlerinde kullandığı bu terkipleri adeta cem etmiştir:

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ

Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

Es-selâm iy zübde-i evlâd-ı âl-i Muştafâ

Es-selâm iy kıdve-i ebnâ-yı Fahr-i Enbiyâ

Es-selâm iy vâkıf-ı esrâr-ı sırr-ı Murtaza

*Es-selâm iy 'âlim-i fehvâ-yı râz-ı **hel etâ***

Es-selâm iy serverân-ı etkîyâ' vü aşfiyâ

Es-selâm iy mihterân-ı enbiyâ vü evliyâ

Es-selâm iy muhtedâ-yı zümre-i âl-i 'abâ

Es-selâm iy rehnümâ-yı etkîyâ vü aşfiyâ

Es-selâm iy menba'-ı cem'iyet-i şıdk u şafâ

*Es-selâm iy maṭla'-ı hırşîd-i nûr-ı **ve'd-duḥâ** (Musammat 1/I)*

Sirâcî, müstakil olarak yazdığı aşağıdaki bendde Hz. Muhammed'i (s.a.s.) nübüvvetin kaynağı ve tüm yaratılmışların önderi olarak gösterir:

Ol menba'-ı nübüvvet ü ser-hayl-i aşfiyâ

Ol ma'den-i fütüvvet [ü] ser-çeşme-i eḥibbâ

Ol rehnümâ-yı zümre-i 'uşşâk-ı bâ-şafâ

Kimdür denilürse cümle-i maḥlûka pîşvâ

Ḥaḳḳ'ın ḥabîbi Ḥazret-i Sultân-ı Enbiyâ (Musammat 2)

Tasavvufta hakikat-i Muhammediye de denilen ruhu'l-azâm, hayatın menşei ve cevheridir. Rahmeten li'l-âlemîn redifli na'tta Sirâcî buna işaret etmiş; enbiya ve evliyanın O'nun izinde yürüdüğünü ve O'nun cümle mahlûkata önder olduğunu ifade etmiştir:

Ol olupdur 'âlem içre mazhar-ı zât-ı Hudâ

Enbiyâ vü evliyâ aña iderler iktidâ

Cümle 'âlem ḥalkına hem ol olupdur muḳtedâ

'Âşık olan cân u başın yolına kıılır fedâ

*Muṣṭafâ'dur rûḥ-ı a'zam **rahmeten li'l-âlemîn** (Musammat 27/II)*

“Levlâk” hadisine sıklıkla iktibas ve telmihte bulunan Sirâcî, âlemin O'nun aşkına yaratıldığını, O olmazsa kâinatın yaratılmayacağını şiirlerinde tekrar eder:

Nûr-ı Aḥmed ger olmasa tâbân

Mihr-i 'âlem olur mıydı raḥşân

Muṣṭafâ nûrı olmasa bâhir

Buñca keşret olur mıydı zâhir (Mesnevî 2/8, 9)

Gelmeseydi ger Muḥammed Muṣṭafâ

Ḥalk olunmaz idi eflâk u semâ (Mesnevî 3/12)

İslam'da bütün peygamberlere iman esastır. İman bahsinde hiçbir peygamber diğerinden ayrı tutulmaz. Ancak mazhar oldukları ilahî lütuflar ve faziletleri ile kimi peygamberler derece derece diğerlerinden ayrılır.⁹¹ Sirâcî

⁹¹ el-Bakara 2/253.

aşağıdaki beyitte buna işaret etmiş, Hz. Muhammed'in (s.a.s.), peygamberler içinde seçkin bir yeri olduğunu belirtmiştir:

*‘Âlemi var eyleyen Allâhu Rabbü’l-‘âlemîn
Eylemişdür Muştafâ’yı enbiyâ içre güzîn (Musammat 26/1)*

Hiz. Muhammed (s.a.s.) hesap gününde Allah'ın (c.c.) izni ile ümmetine şefaatiçi olacaktır. O'nun şefaati ettiğı kimse cehennemden kurtulup cennete girecektir. Şiirimizde önemli bir yere sahip olan bu kavramı Sirâcî de şiirlerinde işlemiştir:

*Şefâ'at tâcını başuñda bilgil
Eger ümmet olursañ Muştafâ'ya (Gazel 5/3)*

*Tövbe idüp h'âb-ı gafletken uyanup aç gözüñ
Ger şefâ'at ide dirseñ saña Sultân-ı Hicâz (Hadis 19)*

Hiz. Peygamber'i (s.a.s.) konu edinen şiirlerin bir diğeri değışmez unsuru da mucizelerdir. Aşağıdaki iki beyitte Hiz. Peygamber'in (s.a.s.) ayı yarma mucizesi ile O'na gölge olmak için üzerinde gezen bulut anlatılmaktadır:

*Çamusından efđal itdi anı Hâk
Çurş-ı mâhı kıldı barmağı dü şak (Mesnevî 3/18)*

*Şakku'l-kamer durur birisi mu'cizâtınuñ
Ebr oldu emr-i Hâk ile üstine sâyebân (Gazel 244/4)*

Sirâcî aşağıdaki beyitlerde Ahmed ism-i şerifini harf harf işlemiş ve her bir harfe bir anlam yüklemiştir:

*Dest-i kudret yaza hatt-ı muhtelif
Evvelîne Ahmed'üñ zîbâ elif*

*Hâsını idüp ol şâhuñ efseri
Dâli tavk-ı hil'at-i peygamberî*

*Mîm-i Ahmed'ün idüp kesret zuhûr
On sekiz biñ 'âleme ol virdi nûr (Mesnevî 3/6-8)*

Arap geleneğinde kişi eğer tek çocuk sahibi ise onun adıyla çağrılır. Eğer birden fazla çocuğu varsa bu kez en büyük çocuğunun ismi ile çağrılır. Bu onun künyesi olur.⁹² Bu geleneğe göre Hz. Muhammed'in (s.a.s.) künyesi Ebû Kasım'dır. Ancak Sirâcî, eserin başındaki na'ta başlarken; "Na't-ı Resûl seyyid-i kâinât ve midhat-ı Ebü'l-Betûl mefhar-ı mevcûdât" başlığını atmış ve burada Hz. Muhammed'i (s.a.s.) "Ebü'l-Betûl" olarak anmıştır. Bu kullanımı başka bir kaynakta tespit edememekle birlikte, şairin Hz. Ali'ye (r.a.) olan sevgisinin ve Bektaşî kimliğinin bir tezahürü olarak böyle yazdığını düşünmekteyiz.

2.1.5. Dört Halife, Ehl-i Beyt ve On İki İmam

İslam tarihinde Hz. Muhammed'in (s.a.s.) vefatından sonra Hz. Ebubekir (r.a.) ile başlayıp Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Osman (r.a.) ile devam eden ve Hz. Ali (r.a.) ile son bulan döneme Hulefâ-i Râşidîn dönemi denir. Hulefâ-i Râşidîn, çehar-yâr, çehar-yâr-ı güzîn gibi isimlendirmeler ile edebiyatımızda da önemli bir yere sahip olan dört halife kendilerine has özellik ve lakapları ile anılır. Hz. Ebubekir (r.a.), Hz. Muhammed'e (s.a.s.) sadakati ve bağlılığı sebebiyle Sıddîk lakabı ile bilinir. Onun bir diğer lakabı da Yâr-ı Gâr'dır. "Mağara dostu" anlamındaki bu lakabı da Hz. Peygamber (s.a.s.) ile birlikte hicret ettikleri sırada Sevr mağarasına sığındıkları için almıştır. Hz. Ömer (r.a.) adaleti ile nam salmıştır. İyiye kötüden, doğruyu

⁹² Fadime Kavak, "Arap Kültüründe Künyeleme Geleneği ve Çöl Faunası Üzerindeki Yansımaları", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2013), 111-149.

eğriden ayıran anlamında Faruk lakabı ile anılır. Hz. Osman (r.a.) iffet ve hayâ timsalidir. Onun meşhur lakabı ise Zinnureyn'dir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kızlarından ilkin Hz. Rukiye ile evlenmiştir. O vefat edince bu kez Hz. Muhammed (s.a.s.) onu diğer kızı Hz. Ümmü Gülsüm ile evlendirmiştir. Böylece Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) iki kızı ile evlenmiş ve "iki nur sahibi" anlamında Zinnureyn lakabını almıştır. Hz. Ali (r.a.); savaşta tekrar tekrar vuruştığı için "Kerrâr", kendisinden razı olunan anlamında "Murtaza", Allah'ın aslanı manasında "Esedullah", aslan ve yiğit anlamlarında "Haydar" gibi pek çok lakap ile anılır. Sirâcî, dört halifeyi bu lakapları ile şöyle sıralar:

Şadâkat milketinüñ şehriyâri

Hakîkat bil Ebû Bekr-i Rızâ'dur

'Ömer'dür bahır-ı şer' içinde gavvâş

Birisi daği 'Osmân-zü'l-hayâdur

Hakâ'ik gencinüñ miftâhı elhak

Şorarsañ ger 'Aliyyü'l-Murtaza'dur (Gazel 108/2-4)

Dört halifenin ilki Hz. Ebubekir'dir. Yukarıda ifade edildiği üzere lakaplarından biri Yâr-ı Gâr'dır. Sirâcî aşağıdaki beyitlerde onu bu lakabı ile anmıştır:

Te'emmül eyledüm kim başlıyam na't-ı Resûl eytdüm

Hemân-dem hâtıruma Yâr-ı Gâr-ı bâ-şafâ geldi (Gazel 12/3)

Dost yolında ider bezl-i vücûd

Yâr-ı Gâr-ı bâ-şafâdur 'aşk-ı pâk (Gazel 196/2)

Sirâcî Dîvânı'nda Hz. Ömer (r.a.) ve Hz. Osman (r.a.) yalnızca iki yerde ve birlikte anılmıştır [(Gazel 108/3) ve (Gazel 1/2)]. Bu beyitler bu başlık altında hâlihazırda verilmiştir.

Hz. Ali (r.a.), *Sirâcî Dîvânı*'nda en çok zikredilen isimlerdendir. *Sirâcî* onu, eşi Hz. Fatıma'yı ve çocukları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i muhabbet ve saygı ile anmış, onlara bağlılığını defalarca yinelemiştir. Hz. Ali'yi (r.a.) dizelerinde Hayder, Hayder-i Kerrâr, Murtaza, şâh Ali, şâh-ı merdân, zevcu'l-Betûl, şîr-i Hudâ, ser-çeşme-i nûr-ı velâyet, vâkîf-ı esrâr-ı dîn olarak anmış, Ali redifli bir de düvaz yazmıştır (Musammat 72). Bu şiirlerden birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Şâh-ı merdân ışiginde bulmuşuz neş ü nemâ

Âl [ü] evlâda anuñ'çün eylerüz medh ü senâ (Musammat 26/III)

Bir şehrdür Muḥammed ü bâbı anuñ 'Alî

Rûz-ı ezelde dimişem anlara ben belî

Zevcu'l-Betûl Ḥaydar-ı Kerrâr ol velî

Medḥi olursa tañ mı 'ibâdâtun efdâli

Şalli 'alâ Muḥammed ve şalli 'alâ 'Alî (Musammat 41/I)

Velâyet 'aynınuñ ser-çeşmesidür

Severem cân u dilden Murtaẓâ'yı (Gazel 8/2)

Bektaşî edebiyatında önemli bir yeri olan “lahmike lahmî”⁹³ rivayetine *Sirâcî* aşağıdaki beytinde iktibasta bulunmuştur:

Denildi nâm-ı şerîfine Aḥmed-i Muḥtâr

*Anuñla **lahmike lahmî** idi Ḥayder-i Kerrâr* (Musammat 22/II)

⁹³ İbnu'l-Cevzî, *el-'İlelü'l-mütenâhiye fi'l-çâhâdîsi'l-vâhiye*, 1/206 (No. 332).

Sirâcî, Hz. Ali'ye (r.a.) olan sevgisini, onun kölesi Kanber'in yerinde olmak hatta kölesinin kölesi olmak dileği ile de gösterir:

*Giçüp tâc u kabâdan hamdulillâh Hayderî oldu[m]
Ki ya'nî şâh-ı merdânuñ kemîne Kanber'i oldum*

*Muhibb-i hânedân oldum beni bilsün münâfıklar
Mevâlîyem 'Alî'nüñ Kanber'inüñ Kanber'i oldum (Gazel 13/1, 6)*

Sirâcî Dîvânı'nda Hz. Ali (r.a.) ve ailesi ehl-i beyt, âl-i 'abâ ve hanedan-ı Mustafa olarak anılır. Eşi Hz. Fatıma ise Zehrâ ve Betûl isimleri ile çocukları Hasan ve Hüseyin ise dürreyn-i ezhereyn, kurretü'l-'ayn-ı Resûl terkipleri ile zikredilir. Onları sevmek Sirâcî'ye göre farz-ı ayndır:

*Sevmek buları cümlemüze farz-ı 'ayn
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e (Musammat 33/3)*

*Cümle evlâda muḥabbet oldı bize farz-ı 'ayn
Kıblegâhumdur Muḥammed pâdişâhumdur 'Âlî (Musammat 72/II)*

Burada zikretmemiz gereken iki önemli kavram tevellâ ve teberrâdır. Tevellâ; Hz. Ali (r.a.) ve onun soyundan olanları sevmek, onlara bağlanmak, teberrâ ise; Hz. Ali'ye (r.a.) muhalif ve düşman olanları sevmemek, onlara buğz ve lanet etmek anlamındadır.⁹⁴ Bazı Şii şairlerde görülen ve ilk üç halifeyi de kapsayan teberrâ anlayışı Alevî-Bektaşî şairlerde pek görülmemektedir. Aksine dört halifenin adı Hz. Peygamber ve ehl-i beyti ile birlikte anılır, onlara dua edilir.⁹⁵ Bu durum

⁹⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012), "Tevellâ-teberrâ", 358.

⁹⁵ sonmezcutlu.net, "Aleviliğin Dinî Statüsü: Din, Mezhep, Tarikat, Heterodoksi, Ortadoksi veya Metadoksi" (05.07.2021).

Sirâcî'nin şiirleri için de geçerlidir. O, mısralarında çâr-yâr-ı güzîne olan muhabbetini âşikâr eder. Onun şiirlerinde teberrânın hedefinde Hariciler, Yezid ve din düşmanları vardır. Sirâcî'ye göre tevellâ ve teberrâ aynı zamanda ehl-i beyt sevgisi için önemli bir koşuldur:

Ger muhibb-i hânedân iseñ tevellâ eylegil

La'net idüp dîn-i düşmâna teberrâ eylegil (Musammat 26/V)

Cân u dilden âl ü evlâda tevellâ eyledüm

La'net idüp düşmân-ı dîne teberrâ eyledüm (Musammat 1/V)

Kerbelâ olayı, İslam tarihinde çok mühim bir yere sahiptir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) torunu Hz. Hüseyin ve beraberindeki kafilenin türlü eziyetlerle şehit edilmesi Müslümanların gönüllerinde tarifsiz bir acı bırakmıştır. Sirâcî mısralarında bu acıyı tekrar tekrar hissetmiş, bu acıyı yaşatan isimleri lanet ile anmıştır:

Olsun Yezîd ü Hâricînüñ evleri harâb

Ṭolsun İlâhî cümlesinüñ gözleri türâb

Anlara la'net ola vü evlâda biñ selâm

Şibr ü Yezîd'e eyle Hudâyâ bir intikâm (Musammat 37/II,III)

Ger teberrâyı özüñe idinür iseñ pîşe

Şibr ü Mervân u Yezîd'e daḥi la'net disene (Gazel 252/4)

Düvazlar yahut düvaz-imamlar Alevî-Bektaşî edebiyatının bir türüdür. On iki imama duyulan derin sevgi ve bağlılığın bir tezahürü olarak ortaya çıkan bu

türde, şairler on iki imamı methederken onların isim ve lakaplarını sayarlar.⁹⁶ *Sirâcî Dîvânı*'nda 17 düvaz bulunmaktadır. *Sirâcî* bu şiirlerde Hz. Muhammed (s.a.s.) ve Hz. Ali'ye (r.a.) övgüde bulunduktan sonra on iki imamın isimlerini ve özelliklerini sıralar. Genelde edebî zevkin düşük ve lirizmin zayıf olduğu bu şiirlerde şairin maksadının tasannu olmadığı açıktır:

*Hasan'dur gözlerüm nûrî didügi şâh-ı merdân'uhn
Birisi daği ol nûruñ Hüseyn-i Kerbelâ'dur bil*

*'Aliyy-i Aşgar olmuşdur cihânda mefhar-i evlâd
Muhammed Bâkır u Ca'fer güzîde evliyâdur bil*

*Tılısm-ı a'zam isterseñ dilâ Mûsî-i Kâzım'dur
O gencüñ fethine çâre 'Alî Mûsâ Rızâ'dur bil*

*Musahhardur Muhammed Muttakî'ye 'ilmü'l-âsumân
Takî dirler 'Alî'ye hem anı sen rehnümâdur bil*

*Hasan'dur 'Askerî dimekle meşhûr olan iy tâlib
On ikinci imâm Mehdî-i şâhib-i livâdur bil*

*Sirâcî derdmendüñ kimidügi bilmek isterseñ
Muhibb-i hânedân-ı bende-i âl-i 'abâdur bil (Gazel 1/3-8)*

Sirâcî, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ashabını da şiirlerinde anmış, onlara da övgü ve duada bulunmuştur:

Târik-i mâl ü menâl olup mücerred oldılar

⁹⁶ İyiyol, "Alevî-Bektaşî Geleneğinde Düvazlar-Düvaz İmamlar", 228-250.

Cîfe-i dünyâyâ bakmadılar Aşhâb-ı Kirâm (Gazel 341/4)

*Âl ü ezvâc ile aşhâb-ı güzîn
Raḥmetullâhi ‘aleyhim ecma’în (Mesnevî 3/21)*

Ḥayr-i ümmet durur kamu aşhâb
Cân nişâr itse tañ [mı] aḥbâb (Mesnevî 2/32)

Sirâcî Dîvânı’nda tespit edilen önemli dinî isimlerden bir diğeri de Veysel Karanî’dir. Hz. Muhammed’i (s.a.s.) görmeden İslam’ı seçmesi, Hz. Peygamber’in onu methetmesi ve ona hırkasını göndermesi halkın indinde Veysel Karanî’ye olan muhabbeti arttırmıştır. Veysel Karanî ile ilgili önemli bir detay da şu hadisedir: Uhud Savaşında Hz. Peygamber’in dişinin kırıldığını işitince Veysel Karanî’nin de bir dişini ya da bütün dişlerini kırıdığı rivayet edilir.⁹⁷ Sirâcî, bu olaya aşağıdaki beyitte telmihte bulunmuştur:

*Bahâ-yı dürr-i dendânı ne bilsün degme bir şarrâf
Sen anuñ kıymetini Ḥazret-i Veysel Kâren’den şor (Gazel 119/3)*

2.1.6. Diğer Dinî Kavramlar

2.1.6.1. Ahiret

Ahiret, dünya hayatından sonra herkesin amellerine göre mükâfat göreceği yahut cezalandırılacağı yerdir. Sirâcî Dîvânı’nda tespit edilen ahiret ile ilgili kavramlar haşr, yevmü’l-vaid, yevmü’l-ceza, kıyamet, kıyam, rustahîz; mükâfat ile ilgili kavramlar cennet, firdevs-i a’lâ, bihişt, havz-ı kevser, tuba, huri, gılman; ceza

⁹⁷ Necdet Tosun, “Veysel Karanî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 43/74-75.

ile ilgili kavramlar cehennem, nâr, sakar, tamu, külhan-ı dûzehdir. Sirâcî bu kavramları kimi zaman gerçek anlamı ile kimi zaman da mecazen kullanmıştır.

Dünya ahiretin tarlasındır. İnsan burada ektiklerini orada biçecektir. Zerre miktarı bile olsa her iyilik ya da kötülük mutlaka karşılığını bulacaktır. Aşağıdaki beyitte Zilzâl suresi 7. ve 8. ayetlere telmihte bulunan Sirâcî bu gerçeği hatırlatmaktadır:

Her ne kim itdüñse ‘âlem içre bil ger hayr u şer
Bulsarsun zerre zerre ‘âkıbet iy bî-ğaber (Hadis 42)

Sirâcî, ehl-i beyt sevgisini dillendirirken bir yandan da onlara zulmedenlerin yaptıklarının yanına kalmaması için dua eder:

Hâricîler bulsar itdiklerin yevmü’l-va’id
Hânedân-ı Murtażâ’ya itdiler zulm-ı şedîd (Musammat 1/IV)

Şefaât, kıyamette peygamberlerin ve kendilerine Allah (c.c.) tarafından şefaât izni verilen kişilerin günahkâr mü’minlerin bağışlanmaları için Allah’tan af dilemeleri demektir. Sirâcî, şefaât beklentisini şöyle ifade etmiştir:

Cân u dilden hâricîye biz teberrâ itmişüz
Umaruz bize şefâ’at ide evlâd-ı kirâm (Gazel 333/10)

Habîbüm olmuşam hayrân u küstâh
Yine senden umar ihsân küstâh
Şefâ’atden beni mahrûm kılma
Kim olur merdüm-i nâdân küstâh (Musammat 80/XI)

Dîvân şiirinde sûfî, zahit ve vaiz çoğu zaman tüccarlıkla itham edilir ve kınanır. Onların ticareti ibadet edip karşılığında cennet, köşk, huri ve kevser almaktır. Hâlbuki aşk ehli olanların muradı cemâl görmek, vuslata ermek ve

sevgiliyle bir olmaktır. Bu yüzden âşğın gözünde ne cehennem korkusunun ne de cennet nimetlerinin kıymet-i harbiyesi vardır:

*Habîbüm ‘âşık-ı dîdâr olanuñ
Gözine hûr ile gûlmân görünmez (Gazel 145/2)*

*İy cemâlüñ görmedür firdevs-i a‘lâdan gârağ
V’ey vişâle irmedür dünyâ vü ‘uğbâdan gârağ (Musammat 80/XIX)*

Sirâcî, ahiret ile ilgili kavramları aşğıdaki beyitlerde sözüne güç katmak için mübalağa unsuru olarak kullanmıştır:

*Şarâb [u] şerbet-i la‘lûñ efendi âb-ı Kevşer’dür
Kelâm-ı rûh-bağşuñ añlayana şîr [ü] şekerdür (Gazel 132/1)*

*Cinân bâğını görmek isteyenler şahın-ı dünyâda
Gelüp gül gibi açilsun gelüp bu Ca‘ferâbâd’a (Kaside 1/1)*

*Lerze düşdi cismüme tıdıtı cihânı rüstağîz
Bâd-ı âhumdan kôpan tûfâna ‘aşğ olsun derin (Gazel 349/6)*

*Sirâcî nâr-ı dûzağdan şağın hîç ihtiyât itme
Ğam-ı dilberden artuğ ‘âşığa hergiz ‘azâb olmaz (Gazel 140/5)*

2.1.6.2. Kaza ve Kader

Kader; Allah’ın (c.c.), ilim sıfatı ile bütün varlığı ve olayları bilip belirlemesi, kaza ise; yeri ve zamanı geldiğinde bu ilminin gereğı olarak onları gerçekleştirmesi olarak tarif edilir. *Sirâcî Dîvânı*’nda; değıştirilemeyen makûs talih, alın yazısı, sineyi yaralayan kaza oku, ezelden kişiye biçilen pay anlamlarında kullanılır:

Görsersün ser-nüviştüñ her ne ise ‘âkıbet
‘Ârif iseñ hîdmete şıdķ ile bağlağıl kemer (Hadis 42)

Ėazâ kıavsından atıldukda her tîr
Dil-i şad pârem olur aña umac (Gazel 70/4)

Rûz-ı ezelde kıurulı kıavs-ı kıazâ-yı çarķ
İtdi nişâne sînemi tîr-i belâ-yı çarķ (Gazel 76/1)

2.1.6.3. Güzel Ahlak

Ahlak; insan davranışlarının iyi ya da kötü olarak değerdendirilmesini, erdemli ve iyi tutumları çirkin fiillerden ayırmayı sağlayan manevî değerdeler bütünü olarak tanımlanabilir. İnsanın yaratıcısına, kendine ve diğerdere insanlara karşı tutum ve davranışlarını düzenleyen İslam, ahlaki davranmaya önem vermiş, Hz. Peygamber (s.a.s.); “Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.”⁹⁸ demiştir.

Kul hakkına riayet etmek ve kimseyi incitmemek Müslümanın en çok dikkat etmesi gereken hususlardandır. Öyle ki bu hususta hakkına girilen insanın kimliği veya dini hiç önemli değildir:

‘Âķil iseñ zulm kıılma gebr u tersâya daķı
‘Âdil ol eyle ‘adâlet dünyâda iy ser-firâz (Hadis 41)

İnsanın kendini ve haddini bilmesi arifliğin nişanlarındandır. Kibre kapılmak, kendini üstün görmek ise haddi aşmaktır ve şeytanın özelliklerindendir. Zira İblîs, Hz. Âdem’i (a.s.) hor görmüş ve kendini üstün saymıştır. Bu yüzden kalbinde kibir olan ve başkasını hor gören cennete giremez:

⁹⁸ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî İmam Mâlik, *el-Muvaţta’*, nşr. Muhammed Mustafa el-A’zamî (y.y: Müessesetü Zahid b. Sultan, 2004), “Hüsnü’l-huluk”, 1 (No: 3357).

Bi-ḥamdillâh riyâ vü kibriyâdan pâkdur gönüm

Reh-i ‘aşk içre pâk olmuş bir avuç ḥâkdur gönüm (Gazel 222/1)

Hız. Muhammed’in (s.a.s.); “Kalbi dürüst olmadıkça kulun imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz.”⁹⁹ hadisine telmihte bulunan Sirâcî, sözünde durmayanın imanının tam olmayacağını vurgulamıştır:

Her kimüñ ‘âlemde olmaz ‘ahd u peymânı dürüst

Dostlar olmaz anuñ hîc dîn ü îmânı dürüst (Gazel 52/1)

2.1.6.4. İbadetler

Bu başlık altında *Sirâcî Dîvânı*’nda tespit edilen kulluk ile ilgili kavramlar incelenecektir. Kelime-i şehadet ile İslam’ı din olarak seçen kişi namaz, zekât, oruç ve hac olarak sıralanan ibadetler ile yükümlüdür. Beş vakit namazın farz olması Hız. Peygamber’e (s.a.s.) Miraç gecesi bildirilmiştir. Mü’minler, namazı Miraç gecesinin hediyesi sayarlar:

Ol Ḥabîb’üñ armağanıdır bize beş vakt namâz

Anuñ için gice gündüz eylerüz Ḥakk’a niyâz (Musammat 27/IV)

Sirâcî Dîvânı’nda, değişik vesileler ile ibadetlerin isimleri bir arada zikredilmiştir:

Şalâḥ [u] zıkr ile tesbîḥ tavâf [u] ḥacc [u] namâz

Bu cümleden baña yegdür görünse şûret dost (Gazel 49/5)

Rûze vü ḥacc u namâz ‘âşıkâ besdür niyâz

Cânını kurbân iden ‘ıyd-ı vişâli bilür (Gazel 114/3)

⁹⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 20/343 (No: 13048).

Namâz u şavm ile hacc u zekâta oldılar tâlîb

Niyâzı zevk idüp anlar yüce Mevlâ'yı bilmezler (Gazel 134/5)

Kâbe, kible, beyt, tavaf, sa'y gibi hac ile ilgili kavramlar şairler tarafından sıklıkla sevgilinin ikamet ettiği yer yahut ona yönelmek ve kavuşmak için gayret göstermek manasında kullanılır. Aşağıda bu kullanıma örnek olan beyit Sirâcî'nin yazdığı na'ttan alınmıştır:

İy tapuñdur menba'-ı cûd u kerem

V'ey kapuñdur kible-i Beytü'l-Harâm (Musammat 80/XXVIII)

Aşağıdaki beyit Sirâcî'nin Kanûnî'ye yazdığı methiyeden alınmıştır:

Tavâf-ı Ka'be-i kûyuñ habîbüm

Bize vâcib durur hem farz u sünnet (Gazel 53/2)

Hac ibadeti ile ilgili mekân isimleri de Sirâcî Dîvânı'nda yer almaktadır. Hacı olmak için münâcâtta bulunan Sirâcî, Ka'be'ye redifli şiirinde hac ibadeti ile ilgili kavram ve isimleri bir arada kullanmıştır:

Hamdulillâh mâ'il olmuşdur dil ü cân Ka'be'ye

Devr-i Âdem'den varagelmışdür insân Ka'be'ye

Merve Hakk'ı sa'y ile kimse Şafâ'ya iremez

'Avn-i Hakk olmayacak varılmaz iy cân Ka'be'ye

Yâ İlâhî sen müyesser eyle ben 'âşîye kim

Zevk u şevk ile varam hândân u şâdân Ka'be'ye

Enbiyâ vü evliyâ ervâhı'çün sen yâ İlâh

Sen müyesser kıl varam ben daği giryân Ka'be'ye

Merķadına yüz süreyin ol nebîler şâhınuñ
Nûra ğarķ olup idem cânımı ķurbân Ka'be'ye

Umaram kim himmet ide çâr-yâr-ı bâ-şafâ
Cân murâdına irem varduķda bir an Ka'be'ye

Rehnümâ olursa ger envâr-ı evlâd-ı kirâm
Cümle 'âşıkķlar varısar zâr u giryân Ka'be'ye

Pâdişâh olmaķdan ise bu cihân-ı fânîye
Baña olmak yeg durur huddâm u derbân Ka'be'ye

Hâķ yolında naķd-ı cânı eyler idüm der-meyân
Olabilsem yüz sürüp bir gice mihmân Ka'be'ye

İy Sirâcî ihtîşâr it kılma tatvîl-i kelâm
Kim ķatı müştâķlardur Hûr u Rıdvân Ka'be'ye (Gazel 7)

Bayramlar ve kandil geceleri ibadetlerin daha çok yapıldığı, maneviyatın daha güçlü hissedildiği önemli günlerdir. Bu önemli günlerde halkın gelenek haline getirdiği birtakım davranış ve ritüeller vardır. Bayramlarda el öpmek ve küs olanları barıştırmak bu geleneklerden biridir. Sirâcî aşağıdaki beyitte bu geleneğe göndermede bulunarak sevgilinin elini öpme umudunu dile getirmiştir:

Müşerref itmedüñ şâhum beni bir dest-bûsünle
Bulur mı dest-res 'âşık aña bayrâmdan ğayrı (Gazel 319/5)

ķullara 'âdet durur 'ıyd olsa gerçi dest-bûs

Hasretâ derdâ ki îbâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd (Gazel 79/9)

Çeke çeke za‘îf oldı efendi rûze-i hicri

İrerse ‘ıyd-ı vaşluña umar bir merhabâ ‘âşık (Gazel 180/2)

Aşağıdaki beyitte de Sirâcî oruçla geçen ramazanı sevgiliden ayrı geçen günlere, ramazandan sonra gelen bayramı da vuslata benzetmiştir:

Egerçi rûze-i hicri tutar dil dâr-ı ğurbetde

İrersen ‘ıyd-ı vaşlına baña ‘âlemde ne kayğu (Gazel 246/6)

Şair aşağıdaki beyitlerde günün kıymetini bayram ile gecenin kıymetini Kadir ve Berat kandili ile vurgulamıştır:

Ma‘ârifüñ mîmine âşinâ olan şâhum

Olur añın günü ‘ıyd u gicesi kâdr u berât (Gazel 54/6)

Rûzımız ‘ıyd olsa tañ mı şâmımız kâdr u berât

Dergehinde şubha dek her gice nevbet beklerüz (Gazel 146/2)

2.1.6.5. İman ve Küfür

İman; Allah’ın (c.c.) varlığını ve birliğini kalp ile tasdik edip dil ile ikrar etmek demektir. Allah’tan (c.c.) başka ilah tanımak şirk; O’nun varlığını inkâr etmek ise küfürdür. Sirâcî aşağıdaki beyitlerde bu dünyadan mü’min olarak göçmeyi dilemektedir:

Kimisi dünyâya tâlib kimisi ‘uqbâya hem

Biz Sirâcî çoñ nefes îmân u Kur’ân istedik (Gazel 191/7)

İlâhî irtihâl itdükte rûhum dâr-ı dünyâdan

Beni îmân ile Kur’ân ile gönder muşallâdan (Musammat 28/2)

İbadet yalnızca Allah (c.c.) için yapılır. Gösteriş için yapılan ibadet ise şirk olarak tanımlanır. Zira böyle bir ibadette mabut Allah (c.c.) değil, gösterişin yapıldığı kişidir:

Zâhidâ oldı hakikatde riyâ şirk-i Hâk
Şirki terk eylemeyen mazhar-ı î mân olamaz (Gazel 137/2)

Tüm eserler sanatkârını hatırlatır. Bu gerçekten hareketle Sirâcî, yârin yüzüne bakanın, cemâlin tecellisini göreceğini ve bunun etkisi ile iman edeceğini ifade eder:

Dilberâ n'ola hüsnüñ âyâtın
Göricek gelse kâfir î mâna (Gazel 6/5)

2.1.6.6. Şeytan ve Cinler

İblîs; seçkin kullardan olup cennette ikamet ederken, emr-i Hakk'a tekebbür ile isyan edip Hz. Âdem'e secde etmeyi reddedince lanetlenmiş ve cennetten kovulmuştur. O da o günden sonra benî âdeme düşman olmuş, onu hidayetten saptırmaya yemin etmiştir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte bu olaya telmihte bulunmuştur:

Emr-i Hâk ile melekler secde kıldı Âdem'e
İtmedi illâ ki iblîs'e bu istiğnâ nedür (Gazel 126/2)

Şeytânî'r-racîm, kovulmuş şeytan demektir. Aşağıdaki hadis tercümesinde Sirâcî bu terkibi kısaltarak onu "racîm" olarak anmıştır:

Yok durur mahlûk içinde âdemî gibi za'îf
Kendü nefsi kendüye düşmân olup ider hücûm
Mûnis olmuşdur racîm ile tamarada kan gibi
Ol la'înüñ uydı igvâsına hayfâ nefs-i şûm (Hadis 7)

Buradaki hadis tercümesinde ise Sirâcî şeytan kelimesinin çoğulu olan şeyâtîn kelimesini kullanmıştır:

*Görse bir ‘âşık düşünde Hazret-i Peyğamber’i
Hak durur rü’yâsı anuñ eylesün şek aña
Giremez zîrâ şeyâtîn şûretine Ahmed’üñ
Şöyle kudret kuvvet ü mu‘ciz virüpdür Hak aña (Hadis 28)*

Sirâcî, şeytan için kullanılan kelime ve isimleri bazen hakaret için de kullanmıştır. Aşağıdaki üç beyitte bunun örneklerini görmekteyiz:

*Đalâlet içre kalup her kızilbaş
Şanasun her biri bir dîv-i vesvâs
Gelüp bir bir han-ı dîv ü şeyâtîn
Kılup feryâd u zârî itdiler yas (Gazel 155/2, 3)
Raķîb-i dîvi kûyuñda işitdüm bî-ħuzûr oldum
Görüp ol iti yanuñda idersem tañ mı ğavgâyı (Gazel 316/3)*

Cin; melekler dışında gözle görülemeyen bir varlık türü olup insanlar gibi ilahî emirlere uymakla yükümlüdürler. Tıpkı insanlar gibi mü’min ve münkir olanları vardır. Çoğulu “cân” olan cin kelimesi Sirâcî şiirlerinde insan ile birlikte anılmış ve “herkes, tüm varlıklar” anlamında mübalağa için kullanılmıştır:

*Kıldı tecellî göñlüme çün nûr-ı Ahmedî
Taħsîn ide işidüp anı cümle ins ü cân (Gazel 244/3)
Düşeli derd ü ğam-ı yâre Sirâcî şimdi
Hâlîne raħm idüben cin ile insân inler (Gazel 91/5)*

Ẓafer bulsun diyü mîr ü sipâhuñ

Du‘âya el getürmiş cin ile nâs (Gazel 155/6)

2.2. Tasavvufî Muhteva

Tasavvufun ne anlama geldiği ve kelimenin etimolojisi ile ilgili muhtelif görüşler vardır. Anonim bir tabir haline gelmiş olan, “Tasavvufun tariflerinin sayısı tarifi yapanların sayısı nispetindedir.” sözü ona ne denli farklı anlamlar yüklendiğini gözler önüne sermektedir. Kanaatimizce tarikatların tasavvufa bakış açısı, kişilerin tasavvufî tecrübeleri, tarifi yapanın ilmî seviyesi ve niyeti tarif sayısının bu denli çok olmasını etkilemektedir. Tariflerin müşterek noktalarına bakıldığında; Hakk’a yaklaşmak, mâsivâdan uzaklaşmak, nefsi terbiye etmek, mütevazı olmak, günahtan uzak durmak, haddini bilmek, kendini bilmek, hal ehli olmak, gönül kırmamak, mal mülk peşinde olmamak, kanaatkâr olmak gibi insanı kemâle ulaştıran hasletler görülmektedir. Bu hasletleri karşılamak üzere seyr-i sülûk, uzlet, çile, tecrîd, marifet, irfan, tecellî, mâsivâ, kanaat, melâmet gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Mutasavvıf şairlerin şiirlerinde yoğun olarak karşımıza çıkan bu kavramlar ehl-i tarik olmayan şairler tarafından da sıklıkla kullanılmıştır. Dolayısı ile tasavvufî öğeler uzun asırlar boyunca şiirimizin vazgeçilmez unsurları olagelmıştır.

Sirâcî, ehl-i tarik olduğunu dahası Bektaşî olduğunu şiirlerinde belirtmiştir. “Kul Hacı Bektaş-ı Velî’ye” mütekerrir mısralı şiirinde Hacı Bektaş’a övgülerde bulunup bağlılığını ve intisabını ifade eder:

Ziyâret eyleyüp geldüm ocağı

Olup abdâl yakdum tâze dâğı

Sirâcî yandurup andan çerâğı

Çul oldum Hâcî Bektaş-ı Velî'ye (Musammat 38/VII)

Şiirlerinde -Bektaşî şairlerde sıkça görülen adet üzere- melâmet vurgusu vardır. Sirâcî dünya malı, nam-nişan, makam-mevki gibi beklentileri olmadığını mısralarında defalarca belirtmiştir:

Şîşe-i nâmûsumı çaldum melâmet taşına

Şahın-ı dünyâda özüm hâk ile yeksân eyledüm (Gazel 205/7)

Melâmet taşına çalup yine nâmûs ile 'ârı

Özin rûsvâ-yı bî-nâm u nişân itmek diler gönülüm (Musammat 77/V)

Şîşe-i nâmûsumı çaldum melâmet taşına

Mest-i 'aşkam olmuşam rûsvây-ı devrân 'âkıbet (Gazel 50/5)

Hiz. Ali, ehl-i beyt ve on iki imam sevgisi, tevellâ-teberrâ kavramları, Yezîd ve yandaşlarına lanet okuma Bektaşî şairlerin şiirlerinde sıkça işlenen temalardır. Aşağıdaki şiirlerde bunun birkaç örneği görülmektedir:

Yezîd ü hâricînüñ cânına itdüm teberrâyı

Bi-ğamdillâh 'Alî'yi sevmeyenlerden berî oldum (Gazel 13/7)

Ger muhibb-i hânedân iseñ tevellâ eylegil

La'net idüp dîn-i düşmâna teberrâ eylegil

Hubb-i evlâdı gönül levhinde inşâ eylegil

İy Sirâcî rûz [u] şeb vaşlın temennâ eylegil

*Muştafâ'dur Rûh-ı A'zam **rahmeten li'l-'âlemîn** (Musammat 26/V)*

Sirâcî, Bektaşî olmakla birlikte -bazı Bektaşî şairlerde görüldüğü gibi- aşırıya giden söylemleri yoktur. Yezîd ve taraftarlarına lanet okusa da dört halifeye dil uzatmamış hatta onlara olan derin sevgi ve bağlılığını izhar etmiştir. Aşağıdaki

beyitte yine Yezîd'e lanet okumuş ancak bunun sık sık dile getirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Zira mü'min mü'mine lanet etmez:¹⁰⁰

La'net Yezîd ü Hâricînüñ cânına müdâm

Söyleme bu sözi mü'min iseñ 'ale'd-devâm (Musammat 37/V)

Sirâcî'nin şiirlerinde rastlanılan tasavvufî muhteva aşağıdaki başlıklar altında incelenebilir:

2.2.1. Cemâl-Celâl

Mutasavvıf âlimlere göre varlık âleminde cereyan eden her durum, her oluş, yaratılan her varlık Allah'ın (c.c.) sıfatlarının tecellileridir. Bu tecelliyat bazen insana sevinç ve huzur verirken bazen de keder ve hüznün ortaya çıkmasına sebep olur. Bu durumu ulema; cemâl ve celâl sıfatları ile izah eder. Eğer Allah (c.c.) rahmet, lütuf, şifa ve ihsan gibi insanın hoşuna giden durumlar ile tecellî ederse cemâl sıfatları; eğer kahır, azap, cebr ile tecellî ederse celâl sıfatları müşahade ediliyor demektir.

Sirâcî aşağıdaki beyitte cenneti, cemâl sıfatının; cehennemi ise celâl sıfatının tecellisi olarak ifade etmiştir:

Gülşen-i cennet cemâlûñden eșer

Külhan-ı dûzah celâlûñden șerer (Mesnevî 1/14)

Kulların işlediği günahları celâli ile cezalandıran Allah (c.c.), dilediğini ise cemal sıfatının tecellisi olan rahmet ile bağışlar. Sirâcî aşağıdaki bendde Allah'ın (c.c.) celâlinde cemâline sığınmıştır:

Sirâcî bendeñi nâr-ı celâlûñle göyündürme

Senüñ şevküñle yanmış bir çerâğuñdur söyündürme

¹⁰⁰ Tirmizî, "Birr", 48.

...

Hudâvendâ ne nakş ola kemâl-i feyz-i hikmetden

Eger halk-ı cihân içse zülâl-i âb-ı rahmetden (Musammat 28/III)

Çeşm-i ibret ile mahlûkata nazar eyleyen arif, her varlıkta Yüce Allah'ın cemâlini görür. Sirâcî aşağıdaki beyitte bu duruma işaret etmiştir:

Cân göziyle itmişüz biz cümle eşyâya nazar

Hak Ta'âlâ'nuñ cemâlini temâşâ itmişüz (Gazel 153/2)

2.2.2. Vahdet-i Vücûd

Muhyiddin Arabî'ye göre “Varlık birdir, o da Hakk'ın varlığıdır.”¹⁰¹ Tasavvufî anlayışta tüm mevcudat Hakk'ın sıfatlarının birer tecellisi olarak ortaya çıkmaktadır. Allah (c.c.) vahdet denizi olarak düşünülürse, mahlûkat onun dalgaları ile kıyıya vurur, vücuda gelir.¹⁰²

Tevhid şiirleri, özellikle mutasavvıf şairler tarafından, vahdet-i vücûdun yoğun olarak işlendiği şiirlerdir. Sirâcî Dîvânı'nın ilk şiiri tevhid türünde kaleme alınmıştır. Sirâcî mesnevî şeklinde yazdığı bu tevhidde kâinatın ve insanın yaratılışını anlatmış, şiirin birçok beytinde Allah'ın (c.c.) sıfatlarını ve vahdet-i vücûdu işlemiştir. Mezkûr şiirden alınan aşağıdaki beyitlerde mutlak varlığın Allah (c.c.) olduğu, zuhuratın ise O'nun sıfatlarının tecellisi olduğu, varlığın birliğe şahit ve kanıt olduğu, eşyanın Hakk'ı gösteren birer ayna olduğu belirtilir:

Ferd-i muṭlaḳsun nazîrûñ lâ-nazîr

Ḳudret ü hikmetlerûñ çok iy Ḳadîr

¹⁰¹ Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed el-Arabî et-Tâî el-Hâtimî, *el-Fütûḥâtü'l-Mekkiyye fi ma'rifeti'l-esrâri'l-mâlikiyye ve'l-mülkiyye*, nşr. Osman Yahya (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1978), 6/381.

¹⁰² Alim Yıldız, *Üveys ile Giydım Hırka* (Sivas: Asitan Yayıncılık Matbaacılık, 2014), 5, 6.

*Fâ'il-i muhtâr sensün yâ ilâh
Birliğün da'vâsına varluğ güvâh*

*Vâcib-i bi'z-zât zâtuñdur senüñ
Bu mezâhir hep şifâtuñdur senüñ*

*Üç mevâlîd ü çehârum şeş cihât
Oldı cümle mazhar-ı zât u şifât*

*İ'tidâl ile bu eyyâm-ı rebî'
Kudretüñle gösterir şekl-i bedî'*

*Hep şehâdet eyledi ehl-i şühûd
Evvel ü âhîr vücûduñdur vücûd*

*Mâsivâ olsa senüñle bir vücûd
Bir olur sâcid ü mescid ü sücûd*

*İy görñül ko şûreti ma'nîye bak
Görinür âyîne-i eşyâda Hâk*

Pes muhakkağ bil Hudâ'nuñdur vücûd

Hakğ'a râci'dür rûkû' ile sücûd (Mesnevî 1/9, 10, 11, 12, 13, 19, 22, 23,

28)

2.2.3. Bezm-i Elest

Araf suresi 172. ayetinde anlatıldığı üzere; Âdemoğlunun ruhları yaratıldığında Allah (c.c.) onları toplamış ve “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye sormuştur. Ruhlar, “Elbette sen bizim Rabbimizsin!” demişlerdir. Böylece Allah (c.c.) ve kulları arasında bir ahitleşme vuku bulmuştur.

Bezm-i elest, kâlû belâ, rûz-ı elest, bezm-i ezel gibi farklı terkiplerle anılan bu olay edebiyatımızda, âşığın aşkı ilk tattığı yer ve zaman olarak kabul edilmiştir. Burada verilen söz de, sevgilinin aşkına sadık kalınacağına dair ikrardır.¹⁰³ Tasavvufî edebiyatta aşkın karakteristik özelliklerinden olan ilahî aşk-beşerî aşk muğlaklığı belki de burada başlar. Zira burada sevgiliyi görüp âşık olan ruh, Cemâlullah'a mı âşık olmuştur yoksa dünyada aşkına tutulacağı Leyla'yı mı görmüştür, kesin bir biçimde belli edilmez. Nitekim aşağıdaki beyitte Sirâcî, ezelde âşık olduğu sevgiliye (Leyla'ya) hitap eder gözükse de aslında şiirin geneline bakıldığında ilahî aşkı kastettiği âşikârdır:

Dimişem kâlû belîde 'aşkuña cânâ belî
Çeşm-i hûn-âbuñ anuñ'çün dem-be-dem aķar seli (Musammat 76/II)

Sirâcî Dîvânı'nda elest bezmi bazı beyitlerde ise fahr veya kıdemde mübalağa etmek bulunmak için kullanılmıştır:

Hemân şimdi degil bezm-i ezelde
Göñül olmuş idi cây-ı muhabbet (Gazel 43/7)

Olmışam bezm-i elest[d]e vâlih ü hayrân [u] mest
Şîşe-i nâmûsumı rûz-ı ezel kıldum şikest (Musammat 50/II)

Vâ'izâ giçmen hevâ-yı derd-i 'aşķ-ı yârdan
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm iķrârdan (Musammat 15/I)

---

¹⁰³ İskender Pala, "Bezm-i Elest", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/108.

Sanatçının sanatında onun izini görmek ve sani'e âşık olmak tecelli/tecella ile izah edilir. Şair aşağıdaki beyitte Hakk'ın nurunun tecellisine ezelden gark olduğunu ifade etmiştir:

Biz tecellâ nûrına ğark olmuşuz rûz-ı elest

Dest-gîr olsa 'aceb midür yed-i beyzâ bize (Gazel 255/5)

Şair, ehl-i beyte olan muhabbetini yine bezm-i eleste kadar götürmektedir. Aşağıdaki düvaz örneğinde ezel ve kadîm sözcükleri ile kastedilen bezm-i elesttir:

Şehâ kem-kaşreden kim şûretâ pür-kem gedâyuz biz

Bi-ḥamdillâh tarîk-i 'aşk içinde pâdişâhuz biz

Niçe 'âşıkları irşâda kâdir rehnümâyuz biz

Ezelden ḥâk-i pâ-yı bende-i âl-i 'abâyuz biz

Şorarsañ bize dinmişdür ezel bezminde 'âşıklar

Reh-i 'aşk içre cân terkin urucı cismi yanıklar

Yezîd'e la'net itmişüz bizi bilsün münâfıklar

Kadîmî ḥâk-pây-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz (Musammat 4/I-II)

Bezm-i ezel aynı zamanda kişni dünyada nasip ve kısmetinin belirlendiği gün olarak kabul edilir.¹⁰⁴ Sirâcî'nin şiirlerinin belirgin bir özelliği olan sürekli felekten ve kötü talihten yakınma aşağıdaki beyitte bezm-i ezelde kendisine pay edilen dert ve bela ile tekrarlanmıştır:

Cânumuñ derd ü belâdur tâ ezelde hem-demi

Anuñ için gice gündüz durmadı artar ğamı (Musammat 52/2)

Aşağıdaki beyitte şair yine nasip ve kısmetinin belirlendiği gün olarak bezm-i elesti anmıştır:

¹⁰⁴ Pala, "Bezm-i Elest", 6/108.

Nâr-ı ‘aşk ile yan Sirâcî yine

Қismetüñ çün ezelde nâr oldı (Gazel 290/5)

2.2.4. Aşk

Aşk, dinî-tasavvufî şiirin en temel unsurlarındandır. Âşık, iptila derecesinde maşuka tutulandır. Maşukun kim olduğu ise aşkın mahiyetini belirler; aşk bazen ilahî, bazen de beşerîdir. Her iki aşkta da âşığa düşen sabır, metanet ve gayret ile maşuka kavuşmaya çalışmaktır. Bu süreçte âşık, aşk ateşinde yanar, pişer ve olgunlaşır. Aşk ateşine yanmayan çiğ ve ham kalır, kemâle eremez.

Sirâcî Dîvânı’nda aşk hem beşerî hem de ilahî boyutu ile yoğun olarak işlenmiştir. Aşk sözcüğü eserde 600’den ziyade yer almıştır. Birkaç sayfa istisna olmak üzere her sayfada aşk kelamı zikredilmiştir. Mezkûr sözcüğün dışında âşık, habîb, mahbub, sevgili, canan, dilber, dilârâ gibi aşkla ilişkili kavramlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yine aşkla ilintili olarak yanmak, nâr, od, fitil, delîl, kandil, şem‘, pervane, büryân, hakister, kül gibi kelimeler şiirlerde yoğun olarak yer alır. İlahî aşka yöneldiği mısralarda şair, âşığın Hak’tan başka hiçbir gayesinin olamayacağını, gönülde O’nun sevgisinden başka sevgi barınamayacağını salık verir:

‘Âşık-ı Hâk olana dünyâ vü ‘uqbâdan ne hâz

Târik-i dünyâ olana mâl-ı dünyâdan ne hâz

Cân göziyle bakmayan dîdâr-ı Hâk’ı görimez

Çeşm-i nâ-bînâya şâhum rûy-ı zîbâdan ne hâz (Gazel 164/1, 2)

Rû-be-rû dîdâr-ı Hâk’ı görmek isterseñ göñül

Ṭâlib-i dîdâr-ı Hâk ol mâsivâdan vazgel (Gazel 201/6)

‘Âşık-ı dîdâr-ı Hakk’um mâsivâdan giçmişem

Kıl ü kâli terk idüp cân ü çerâdan giçmişem

İy Sirâcî fâriğüm gayrı hevâdan giçmişem

Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân (Musammat 64/V)

Aşk ateşi, maden potası gibidir. Bu ateşe düşüp tahammül gösteren âşık, cevherin potada eriyip toz-topraktan ve yabancı maddelerden arınarak madenin saf halini alması gibi özüne yabancı olan duygu, düşünce ve arzulardan arınır; arıduru, saf ve tertemiz olur. Bu hali ile ilahî vuslata liyakat kazanır:

Hâliş olmak diler iseñ zer gibi iy dil yine

Pûte-i ‘aşk içre kızup şevk ile kal ol gönül (Gazel 198/4)

Hakk’uñ birliğini bildüm erenler

‘Aşkuñ bahrine daldum erenler

...

Pûte-i ‘aşkına sızdum kal oldum

Taşdum döküldüm doldum erenler (Gazel 104/1, 4)

Aşk ateşine tahammül göstermek her kişinin kârı değildir. Sirâcî’ye göre onca haşmetine rağmen seyyare ve yıldızların hâmili yedi kat gök bile aşkın yüküne tahammül gösteremez:

Dil ‘aşkuñ ile çekdügi bâr-ı meşakkeati

Tâkat getürmiye bu yedi âsumân aña (Gazel 17/2)

Âşık, taşıdığı bu yükten, çektiği bu dertten şikâyetçi değildir ve derdine derman istemez. Ancak hicran gamı ile mahzun olan âşığa Sirâcî iki reçete sunar; mey ve ney:

Mey [ü] neyle giçür ğam-ı ‘aşkı

Zâhidâ bizde bu zarâfetdür (Gazel 87/5)

Sirâcî’ye göre âşık olmak, aşk ehli olmak kişiye kâlû belâda layık görülen bir kismettir. Aşağıdaki beyitlerde bu duruma işaret edilmiştir:

Dimişem kâlû belîde ‘aşkuña cânâ belî

Çeşm-i hûn-âbuñ anuñ’çün dem-be-dem akar seli (Musammat 76/II)

Enîs oldı gönül derd ü belâya

Ezelden ‘aşk iledür imtizâcî (Gazel 300/5)

Oğumışdum ben kitâb-ı ‘aşkı cânâ bâb bâb

Dañi gökden nâzil olmamışdı ol dem dört kitâb (Gazel 30/1)

2.2.5. Rind-Zâhid

Dîvân şiirinde rind ile âşık daima zâhid, sûfî ve vaiz ile karşı karşıyadır. Rind ile âşık kanaat ehli, görünüşe değer vermeyen, insanların yargılarına aldırmayan, yarın kaygısı gütmeyen karakterlerdir. Zâhid, sûfî ve vaiz ise şekle ve görünüşe önem veren, zahire takılıp manayı ıskalayan, kulluğunun karşılığında ödül bekleyen tiplerdir. Şiirlerde sık sık karşı karşıya gelen bu karakterler gerçek hayattaki medrese-tekke çekişmesinin mısralara yansımalarıdır.

Sirâcî şiirlerinde rind ve âşığın yaşam felsefesi daima yüceltilirken diğer karakterlere inceden göndermeler vardır. Örneğin zâhid ve sûfî aşağıdaki beyitlerde riyakâr ve menfaatçi olmakla suçlanır:

Ne bilsün kıymetini ‘aşk-ı pâküñ zâhid-i sâlûs

Baña şor cevher-i ‘aşkı bilürem ben ne cevherdür (Gazel 132/5)

‘Âşıka dîdârdur dünyâ vü ‘uqbâdan ğarâz
Zâhide havrâ’dur firdevs-i a’lâdan ğarâz (Gazel 161/1)

Zâhidüñ maķşûdı cennet ‘âşıkuñ vaşl-ı habîb
Sen Sirâcî rûz [u] şeb açup gözüñ dîdâra bak (Gazel 173/5)

Gerekmez hûr-ı cennâtı senüñ olsun yûri zâhid
Hemîn dîdâra ‘aşk olsun nedür dünyâ ile ‘uqbâ (Gazel 18/3)

Âşık, aşk derdi ile kendinden geçer, maşukun hayali ile yaşar. Onun iç dünyasından bî-haber ve bu hallerinden rahatsız olan vaiz ise uyarı ve nasihatleri ile âşığı usandırır. Âşık, aşk ateşi ile hemhal iken vaizin onu cehennem ile korkutması nafiledir:

Bizi nâr-ı cehennemle igen korkutma iy vâ‘iz
Ki bunda âteş-i ‘aşka yananlara ‘ikâb olmaz

Sirâcî nâr-ı dûzahdan şakın hiç ihtiyât itme
Ĝam-ı dilberden artuķ ‘âşıka hergiz ‘azâb olmaz (Gazel 140/4, 5)

2.2.6. Melâmet

Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru’l-Arabî*, *Beyân-ı Melâmet* ve *Ahvâl-i Melâmiyye* adlı eserinin dördüncü bölümünde ekâbir-i ümmetten bazılarının melâmiyye tariflerini derlemiştir. Buna göre melâmiyye tarifleri şöyledir:

“Şeyhü’l-Ekber İbn Arabî; Melâmiyye, içlerindeki halleri kesinlikle dışlarına vurmayanlardır. Bunlar, en yüce taifedir.

Seyyid Şerif Cürcanî; Melâmiyye, içlerindikilerini dışlarına vurmayanlardır.

İsmail Hakkı; Onlar, o kavimdir ki batınlarında olan halin eseri zahirlerinde asla zahir olmamıştır. Belki hıfz-ı esrar ve zabt-ı ahval eyleyip ehl-i sır olmuşlardır. Onun için bunlar evliyanın sadat-ı daimesidir.”¹⁰⁵

Melâmîlik; tasavvufî terbiyenin temeline “nefse muhalefet”i koyan, nefse ait arzu ve fiillere direnmeyi -hatta aksini yapmayı- şiar edinen, seyr-i sülûk ile hâsıl olan halleri gizlemeyi emreden bir meşreptir. Gösterişten uzak durmayı ve nefsi kötüleyerek riyadan kurtulmayı esas alan melâmîliğin doğuşunu Mustafa Kara şöyle açıklamaktadır:

“Zühd hayatı Müslümanlar arasında ortaya çıkıp yayıldıktan sonra bazı davranış biçimleri ve şekilleri de beraberinde geldi. Tasavvuf tarihinde buna ‘âdâb-erkân’ adı verilmektedir. Zâhidlere has bir kıyafet, sûfilere has ibadet-zikir çeşitleri, onlara ait yapılar, dergâhlar vs. Bu unsurların zamanla çoğalması ve bünyeleşmesi neticesinde -çıkış itibarıyla ruhanî ve mistik bir hüviyete sahip olan- tasavvuf cereyanı hızla müesseseseleşmeye doğru kaymaya başladı. Tâc, hırka gibi kıyafetlerin yanında âdâb-erkân başlığı altında seyr u sülûk için pek çok kaide ve prensip ortaya çıktı ve tasavvufî hayat bunlarla yürür hale geldi. Dışa vuran bu şekil ve davranışlar giderek riya ve gösteriş için müsait bir zemin hazırladı. Diğer taraftan sonu gelmeyen halvet ve uzlet hayatı insanları cemiyetin dışına itmeye, hattâ dilenerek geçinmeye sürükledi, pekçok insan da çalışmadan tekke ve zaviyelerin gelirleriyle hayatını devam ettirme yollarını aramaya başladı. Hicrî III. asırda tasavvuf muhitinin büyük bir bölümünde genel manzara böyle idi. Bütün bunlarla beraber ‘keramet göstermek’te odaklaşan bir rol ve gösteri hareketi de tekke muhitlerini derinden etkilemeye başlamıştı. İşte melâmetiye bu tarz tavır ve fikirlere karşı, yine tasavvufî muhitin içinden doğan bir hareket olarak karşımıza çıkmaktadır.”¹⁰⁶

¹⁰⁵ Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye*, Haz. Mustafa Tatçı – Burak Anılır (İstanbul: H Yayınları, 2014), 73-75.

¹⁰⁶ Mustafa Kara, “Melâmetiye”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 43 (1987), 561-598.

Melâmet ehli, kendilerini halktan üstün görmemek yahut ayrı görünmemek için dergâh, hangâh, tekke gibi yerleri kabul etmezler. Ayrıca kendilerini farklı ya da mümtaz gösterecek cübbe, hırka, külah gibi ayrı bir giyim kuşamı da reddederlerdi. Kendilerine mahsus bir evrad ve ayin ritüelleri yoktur. Hayattan kopuk, duvarlar arasında bir yaşamı; tekke, dergâh, vakıf gibi kaynaklardan beslenmeyi abes görürlerdi.¹⁰⁷

Edebiyatımızda melâmîlik ile âşıklık iç içedir. Aşk şarabını ezel bezminde içen âşıklar dünyada mest olarak gezerler. Adeta dîvânedirler. İnsanların değer verdiği kılık-kıyafet, adap-erkân, geçim kaygısı ve mal mülk edinme, âşıkların gözünde değersizdir. Onların dünyaya karşı bu pervasız tutumları harâbât ehli ve melâmîlik ile tavsif edilmelerine yol açmıştır. Bektaşî şairlerde sıklıkla görülen harâbât ve melâmet ehli olmakla övünme, Sirâcî'nin şiirlerinde de vardır:

*Sirâcî la'l-i nâbuñ şevkine oldı harâbâtî
İçelden cür'a-yı 'aşkuñ olupdur mest-i bî-pervâ (Gazel 18/7)*

*Şîşe-i nâmûsumı çaldum melâmet taşına
İdegelmişdür bu kârı dâ'imâ mestân-ı 'aşk (Gazel 175/5)*

*Giçüp lezzât-ı dünyâdan melâmet şâlinı giydüm
Beni siz şanmañuz 'âlemde kim tâc u kabâ ister (Gazel 83/3)*

*Ėam u âlâm-ı cihânı yuyuban hâtırdan
Meskenimüzi yine kûy-ı harâbât idelüm (Gazel 216/2)*

---

¹⁰⁷ Abdülbâki Gölpinarlı, 100 Soruda Tasavvuf (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1985), 111.

2.2.7. Dede

Anadolu’da teşekkül etmiş pek çok tarikatta görülen dede unvanı Mevlevilik ve Bektaşilikte de ortak bir makamdır. Bektaşilikte, Hacı Bektaş Tekkesinde postnişin olan Bektaşî babaya dede denir.¹⁰⁸ *Sirâcî Dîvânı*’nda “dede” redifli bir şiir mevcuttur. Fakat burada övgü ile anılan dedenin ismi verilmemiştir. 16. yüzyıla bakıldığında iki dede ismi öne çıkmaktadır; Kanûnî’nin vezirlerinden olup tarikatın başına geçen Server Ali Paşa ile 1567’de Bursa’da vefat eden Amasyalı Kara Dede. Mezkûr şiirde isim anılmadığından *Sirâcî*’nin bu şiiri kime yazdığı kesin olarak belirtilememektedir.

*İy ferâğat kişverine han olan sultân dede
V’ey kanâ‘at milketine cân olan cânân dede*

*Tâc terk idüp kabâyı şâla tebdîl eyleyen
Şoyunup dil hânkahında olan ‘uryân dede*

*Gözleri[nden] yaş akıdup dem-be-dem seylâb iden
Mâcerâ-yı eşk-i çeşm ile olan giryân dede*

*Gice[ler] tâ şubh olunca nâle vü zârî kılan
Gülşen-i ‘aşk içre bülbül-veş olan nâlân dede*

*Țutuşup başdan Sirâcî gibi yanup cümleten
Nâr-ı ‘aşk-ı yâr ile bağıran büryân dede (Gazel 250)*

¹⁰⁸ Süleyman Uludağ, “Dede”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994), 9/76.

2.2.8. Pîr-i Mugân, Mey ve Meyhane

Farsça bir sözcük olup baş keşiş anlamına gelir. Aynı zamanda meyhaneci anlamına gelmekte, bu anlamdan hareketle tasavvufî metinlerde aşk şarabını sunan, aşk-ı ilahîyi insanlara anlatan mürşit için kullanılmaktadır. Mürşidin bulunduğu tekke, dergâh yahut asitan ise meyhane olarak zikredilir. Meyhanede pîr-i mugân insanlara mey (aşk) sunar ve bu meyden içenler de sarhoş (âşık) olur.

Sirâcî, pîr-i mugân ile tanışıklığını bezm-i ezele kadar götürür ve daha dünyaya gelmeden aşk şarabını içtiğini ifade eder:

*Hem-demümdür ezelde pîr-i mugân
Meskenümdür kadîmî meyhâne (Gazel 6/8)*

2.2.9. Mürşid

Seyrüsülûk; insanı Hakk'a yaklaştıran amel, ibadet, fiil ve davranış tarzlarının tasavvufî terbiye ile sâlike kazandırılması sürecidir.¹⁰⁹ Bir mürşit ile bu yola giren sâlik değişik merhalelerden geçerek olgunlaşır ve kemâle erer. Mürşidin buradaki rolü sâlike ayna tutmak, kendini bilmesini sağlamak ve onu dünya kirlerinden arındırmaktır. Sâlikin görevi ise mürşidin yol göstermesi ile nefsin terbiye etmek, sabır ve kararlılık ile merhaleleri geçmektir. Bu süreç tarikatlara göre farklılık arz etmekle birlikte belirli erkân, tertip ve adaplar ile sistemleştirilmiştir. Mürşid, seyrüsülûk namzedi olan sâlikin rehberidir. *Sirâcî Dîvânı*'nda insan-ı kâmil, mürşid-i kâmil, mürşid-i aşk, pîr isimleri ile anılır. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, azim ve kararlılık ile mürşide bağlanmak gerektiğini ifade ediyor:

Sirâcî mürşid-i 'aşkuñ yapış dâmânına muhkem

¹⁰⁹ Uludağ, "Seyr u sülûk", 316.

Yüzüñ sür hâk-i pâýine bulam dirseñ tesellâyı (Gazel 316/5)

2.2.10. Sâlik, Dervîş

Sâlik; bir yola giren, bir yol üzere giden anlamındadır. Tarikat yoluna giren salikin niyeti Hakk'a ermektir. Kullarına rahmeti ile yol gösteren Allah (c.c.), niyeti halis olan saliki de dosdoğru olan yola iletecektir:

Ğullarına dâ'imâ rahmet kılar Ğayy u Ğadîm

Sâlik-i râh olana virür şırâtu'l-mustağîm (Musammat 50/IV)

Dervîş, sâlik olmaya azmetmiş ve tarikat yoluna girmiş kişidir. Mürşidin kılavuzluğunda olgunlaşma yolundadır. Bunun için dünyalık şöhet, makam ve iktidara sırtını dönmesi icap eder:

Dervîş olup iy dil giç sen fer ile şöhetden

Ma'nâyâ taleb eyle yok fâ ['i]de şûretden (Musammat 23/IV)

2.2.11. Aba, Kaba, Hırka

Dervîşliğin alametlerinden biri yünden (sûf) yapılmış gösterişsiz hırka giymektir. Esasen tasavvufun etimolojik tahlillerinden biri de buna dayalı olarak yapılır. Aba, kaba, hırka gibi değişik isimlerle anılan bu kisve tarikatların da alamet-i farikalarındandır. Uzlet ise fizikî yahut kalbî olarak insanlardan uzaklaşma, toplumdan soyutlanma, halktan ayrı olma manasındadır:

Mürşid-i kâmil elinden giymişüz biz kisveti

Ğiçmişüz tâc u kabâdan künc-i 'uzlet beklerüz (Gazel 146/6)

2.2.12. Halvet, Tecrîd, Uzlet

Halvet; nefsî arzulardan kurtulmak gayesiyle ibadet, riyazet ve zikirle meşgul olmak üzere insanlardan uzaklaşarak, genellikle bir hücrede inzivaya

çekilmektir. Diğer manası olan sevgili ile baş başa kalmaktan hareketle, dervişin benliğinden sıyrılıp Hak ile hemhâl olmasıdır:

Hakk'a minnet bulmuşuz keşretde vahdet zevkini
Mâsivâdan giçmişüz biz daği halvet beklerüz (Gazel 146/8)

Tecrîd; uzlet ve halvet yoluyla gönlü mâsivâdan temizleyerek yalnızca Allah'a (c.c.) bağlanmak demektir. Tocrîd vasıtası ile sâlik, fani olan dünyanın emvalinden ve ayağına bağ olan nefsî arzulardan felah bulur, Hakk'a yaklaşır.

Habs-i dünyâdan derûnuñ kıl muṭahhar iy püser
Terk ü tocrîd-i fenâ ol yüz urup eyle niyâz (Hadis 45)

2.2.13. Fakr

Fakr; acziyetini fark eden insanın Allah'a (c.c.) ne denli muhtaç olduğunu bilmesi, O'nun gayrında kendinin var olamayacağını bilincine ermesi, fenâfillâha ulaşmasıdır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "el-fakru fahrî."¹¹⁰; muhtaçlığım övüncümdür, hadisinden hareketle dervişler Allah'a (c.c.) muhtaç olmakla övünürler. Zira onlar kanaat ehlidir ve Hak'tan başkasından bir beklentileri yoktur. Bu da en büyük zenginliktir aslında:

İy Sirâcî eyleyen fakr u fenâyı ihtiyâr
İltifât itmez cihân mâlına 'unvân istemez (Gazel 149/13)

İhtiyâr-ı fakr iden dergâh [u] eyvân istemez
Zâd-ı ğamdan özge hergiz kendüñe nân istemez (Musammat 3/I)

Cân u dilden fakr u fâka itdüm iy dil ihtiyâr

¹¹⁰ Ali el-Kârî, *el-Maşnû'*, 128 (No: 207).

Çılmazam hergiz cihânuñ şöretine i'tibâr (Musammat 53/I)

2.2.14. Mâsivâ

Mâsivâ, halayık, alayık ve avaik gibi kavramlar insanın ayağına dolaşan ve onun Hakk'a yaklaşmasına mani olan engelleri ifade etmek için kullanılan kelimelerdir. Sâlik bunlardan kurtulmadığı sürece merhale kat edemez:

*Halâş olmaz iseñ mâ'-i meyinden
Saña pâ-bend olisardur 'alâyık*

*Çoyuban Hakk'ı halka yüz tutarsan
Çanı şerm-i halâyık bîm-i Hâlık (Gazel 178/9, 10)*

*Biz küdürât-ı tağayyürden dili pâk eyleyüp
Gönlümüz mir'âtını çokdan mücellâ itmişüz (Gazel 153/4)*

*Dilâ yokdur şebâtı bu cihânuñ
Budur mâhiyeti devr [u] zamânuñ*

*Ta'alluk rîsmânın çayrıdan kes
Er iseñ terkini ur mâsivânuñ*

*Derûnuñ gill ü gışdan eylegil pâk
Huzûr itsün dir iseñ tende cânuñ*

*Göñül gel h'âb-ı çafletden gözün aç
Görem dirseñ cemâlini Hudâ'nuñ*

Sirâcî nâr-ı 'aşk ile tutuş yan

Ebed hiç kalmasun nâm u nişânuñ (Gazel 192)

2.2.15. Tarikatlar

Sirâcî'nin şiirlerinde iki tarikat ismi karşımıza çıkmaktadır; Bektaşilik ve Mevlevilik. Bunlardan Bektaşilik ile ilgili malumat daha evvel verildiğinden bu bölümde sadece dîvânda karşımıza çıkan Mevlevilik ile alakalı örnekler üzerinde durulacaktır. “*Baňa besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî*” mütekerrir mısraı ile yazmış olduğu murabbada ve “*semâ*” redifli gazelde şair, Mevlevî gibi görünse de bu durum Bektaşî şairlerde görülen Mevlânâ sevgisine yorulabilir. Hz. Mevlânâ'yı şiirlerinde Hazret-i Monlâ ve Hz. Hünkâr lakapları ile anan şair Mesnevî, ney, semâ, cübbe ve destâr gibi Mevlevilikle ilgili kavramları da mısralarında işlemiştir:

Dönersem Mevlevîler gibi tañ mı

İrişdi gûşuma nây-ı muhabbet (Gazel 43/3)

Oğunur meclisde evvel ‘aşr-ı Kur’ân-ı ‘Azîm

Meşnevîden şöñra turur yine dîvân-ı semâ’ (Gazel 167/2)

2.3. Tarih, Toplum ve Kültürle İlgili Muhteva

2.3.1. Tarihî Şahsiyetler

16. yüzyılda yaşamış bir şair olan Sirâcî'nin şiirlerinde döneminin birçok tarihî şahsiyetini görmek mümkündür. O, gerek Osmanlı devlet ricâlinden gerekse diğer devletlerin yöneticilerinden pek çok ismi mısralarında zikretmiştir. Bu isimlerden en mühimi şüphesiz batılıların Muhteşem Süleyman lakabını verdiği Kanûnî Sultan Süleyman'dır.

Aşağıdaki beyit Sirâcî tarafından Kanûnî'ye yazılmış olduğunu düşündüğümüz cülûsiye türü şiirden alınmıştır. Eserinin muhtelif yerlerinde Hz.

Süleyman (a.s.) ile Kanûnî Sultan Süleyman arasındaki isim benzerliğini kullanan şair burada da aynı sanata başvurmuş olduğundan, mezkûr şiirin Kanûnî'ye yazıldığı düşünülebilir:

*Bi-ḥamdillâh 'adâletle şeh-i rûy-ı zemîn olduñ
Yedi iklîm tahtına giçüp feth-i mubîn olduñ*

*'Aceb mi ins ü cin olsa senüñ fermânuña münkâd
Bu mülke 'avn-i Hâk ile Süleymân-ı emîn olduñ (Gazel 190/1, 3)*

Bir başka şiirinde şair, Kanûnî'ye olan bağlılığını açıkça ifade etmiştir:

*Ġayra kûl olmam Sirâcî kılsalar cismüm dü nîm
Rûḥ-ı Kudsî'dür viren bu pendî baña Hâk 'Alîm
Pâdişâhumdur benüm Sulṭân Süleymân bin Selîm
Ol ki 'aşk ehlidür olur kûy-ı dilberde mukîm
Eyleyüp dîvânelik dağ [u] beyâbân istemez (Musammat 3/V)*

Sirâcî, şiirlerinde Kanûnî'nin seferlerine de yer vermiş ve onun mücadele ettiği diğer devlet yöneticilerini istihza ile anmıştır. Sirâcî yazdığı şu bend ve beyitlerde Avusturya kralı Ferdinand, İspanya kralı, Çin fağfurunun ve Şah Tahmasb'ın Sultan Süleyman karşısında aciz kaldıklarını belirtmiştir:

*Yakuban yıkduñ Ferendûş la'înüñ illerin
İşigüñe yüz sürerse tañ mıdur fağfûr-ı Çîn
Niçe şehler bende olmışdur kapuñda kemterîn (Musammat 29/I)*

*Ferendûş ile İsbanye kralı
Olupdur şimdi ḥâk ile berâber*

Uyumaz korkusından Şâh Tahmâs

Çekesün diyü yine şarka leşker

Bir ednâ kuluñ oldı Mısr-ı sultân

Saña kul olsa n'ola kamu şehler (Gazel 127/7, 8, 11)

Şah Tahmasb 1534 yılında Van Kalesi'ni kuşatma altına alınca Osmanlı ordusu Bağdat üzerinden Safevî topraklarına girer. Tahmasb, Van kuşatmasını kaldırarak geri çekilir. Osmanlı ordusu Dergezîn'e kadar ilerler ama Şah Tahmasb onların karşısına çıkacak cesareti bulamaz. Seferin sonunda pek çok şehirle beraber Van da alınır.

İntikâm alduk bi-ḥamdillâh şehâ Tahmâs'dan

Kal'a-i Van'ı alup kurtarduk ol hâsdan (Gazel 231)

Aşağıdaki bendlerde şair, Kanûnî'nin İran seferine dini bir veçhe ile bakmıştır. Burada İran şahının yukarıda bahsedilen seferde Osmanlı ordusunun karşısına bir türlü çıkmamasına da gönderme yapmıştır:

Rafz u ilhâdı anuñ buldı tevâtürle sübût

Sebb-i aşhâb eylemek olmuşdur aña zâd u kût

Gâret idüp mülkini yık hemçü beyt-i 'ankebût

Dilerem ola mu'înüñ ol Hudâ-yı lâ-yemût

'İzzetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

Hûâr u zâr olmuşdur anlaruñ katında Yâr-ı Gâr

Sebb iderler nisbet idüp bir bölük kavm-i şirâr

İntikâm için sa'âdet ile olduñ şehsüvâr

Zehresi yokdur turamaz yine iderler firâr

Niyyetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn (Musammat 14/III,IV)

Kanûnî ile Şah Tahmasb arasındaki mücadelenin dönüm noktalarından biri Tahmasb'ın kardeşinin İstanbul'a gelerek Osmanlı Devletine sığınmasıdır. Şah İsmail'in vefatından sonra Şah Tahmasb tahta geçer ve kardeşi Elkas Mirza'ya bir ordu kumandanlığı verir. Bir süre sonra ağabeyine isyan edip tahtta hak iddia eden Elkas, mücadelede zafer elde edemeyince 1547'de Kanûnî'ye iltica eder.¹¹¹ Sirâcî bir beyitte bu olayı şöyle aktarır:

Gelüp kapuñda kul olalı Elkâs

Helâk oldu hasedden Şâh Tahmâs (Gazel 155/1)

Aşağıdaki beyitte Kanûnî'nin bir başka İran seferi hatırlatılmıştır:

Kılıcuñla alındı Şâm u Bağdâd

Yedi iklim emrüne musahhar (Gazel 127/10)

Sirâcî Dîvânı'nın bir diğer önemli tarihî şahsiyeti Şehzâde Mustafa'dır. Mersiye denilince ilk akla gelen isimlerden olan Şehzâde Mustafa'ya yapılan haksızlık halkı derinden etkilemiş olacak ki birçok şair tarafından kendisine mersiye yazılmıştır. Şimdiye kadar tespit edildiği kadarı ile 13 şair tarafından maktul şehzadeye mersiye yazılmıştır. Bu şairlerden başka, şairi bilinmeyen ve şehzadenin ağzıyla yazılan üç mersiye daha vardır.¹¹² Burada anılan mersiyelerden başka Sirâcî Dîvânı'nda üç adet Şehzâde Mustafa mersiyesi mevcuttur (Musammat 16, Musammat 43, Musammat 49). Şair, bu mersiyelerden birinde şehzadenin kardeş oyunu ile öldürülmesini Hz. Yusuf (a.s.) kıssasındaki kardeş kıskançlığına benzetmiştir:

¹¹¹ Saleh Muhammedoğlu Aliev, "Elkas Mirza", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/55.

¹¹² Namık Açıkgöz, "Devrin Şairlerine Göre Şehzade Mustafa'nın Şahsiyeti", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/39 (Ağustos 2015), 7-13.

*Ol idi hüsn ile ‘âlemde Yûsuf-ı şânî
‘Aţâ vü cûd u şehâda yoğ idi akrânı
Nifâk u buğz idüp ol hana daği ihvânı
Kim itdiler şanasun yine mâh-ı Ken‘ân’ı (Musammat 43/1)*

Bir başka bendde onun başına gelenleri Kerbelâ Olayında ehl-i beyte reva görülen zulme benzetecek kadar cesur davranmıştır. Zira bu teşbihte Sultan Süleyman’a Yezîd rolü biçilmektedir:

*Dirîğ[â] zulm ile gitdi hayfo şehzâde
Muşîbeti n’ola beñzerse anuñ evlâda (Musammat 43/IV)*

Sirâcî, Şehzâde Mustafa’ya bir de methiye yazmıştır. Doğrudan şehzadenin ismini anmamakla birlikte -kanaatimizce- yaptığı bir söz oyunu ile Şehzade Mustafa’yı işaret etmiştir. Zira aşağıdaki benddeki mısra “Muhibb-i hânedân-ı Muşafâ’sun” şeklinde okunabileceği gibi “Muhibb-i hânedân Muşafâ’sun” şeklinde de okunabilmektedir.

*Şehâ sen menba‘-ı cûd u şehâsun
‘Adâlet milketine pâdişâsun
Eben ‘an ced şeh-i kişver-küşâsun
Muhibb-i hânedân-ı Muşafâ’sun
Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht (Musammat 78/II)*

Dîvân edebiyatının en parlak asrında yaşayan Sirâcî, edebiyatımızın en seçkin şairleri arasında bulunmuştur. Dönemin bazı mühim isimlerine nazire yazan şair, bazı şiirlere terbî‘, tahmis ve tesdis yazmıştır. Sirâcî, aşağıdaki beyitte ise

Hayâlî Bey'in, "Demeñ Mecnûn'a fenn-i 'aşkı tekâmîl etdi kâ mildür / Benüm yanumda ol dîvâne bilmez nesne câhildür"¹¹³ mısraına cevap yazmış ve onu eleştirmiştir:

Hayâlî Beg dimiş Mecnûn için dîvâne câhildür

Aña câhil dimez şol kimse kim 'aşk içre kâ mildür (Gazel 106/1)

Sirâcî, dönemin mühim şahsiyetlerine methiyeler yazmıştır. Devlet ricâli arasında olması muhtemel bu şahısların kim olduklarını tam olarak belirtmemiş sadece isimlerini anmıştır. Bu methiyelerden biri "Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hasan Beg şîr-i ner" (Musammat 57) mütekerrir mısraı ile yazılmış bir murabbadır. Methedilen kişinin şiirdeki birtakım bilgilerden hareketle Tiryaki Hasan Paşa olması muhtemelse de kesin bir yargıya varmak güçtür.¹¹⁴

Şairin net bilgi vermeden methettiği bir diğer isim Abdurrahman isimli şahıstır. Onun hakkında yazmış olduğu "Abdurrahman'ın" (Gazel 193) redifli gazelden yola çıkarak kim olduğunu bulmak maalesef mümkün olmamıştır.

Aşağıda bir bendi verilen şiirde Sirâcî, Turhan Bey isimli birine mersiye yazmıştır. Savaşlarda bulunup gazi olduğu ve devlet görevi ile gurbete gönderildiği anlaşılan bu zatı şair sitayiş ile anmıştır:

Fenâ dârından 'uqbâyâ dirîgâ göçdi Turhân Beg

Civân iken ecel câmin pür idüp içdi Turhân Beg

Ğarîb öldi şehâdet mesnedine giçdi Turhân Beg

Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı Turhân Beg (Musammat 69/I)

¹¹³ Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı*, 123.

¹¹⁴ Tiryaki Hasan Paşa ile ilgili bk. Mahmut Ak, "Tiryâkî Hasan Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/205.

Sirâcî Dîvânı'nda yer alan bir diğer isim Neşâtî mahlaslı bir şairdir. 17. yüzyıl şairi Neşâtî olması tarihsel olarak mümkün olamayan bu zat muhtemelen Neşâtî Süleyman Dede'den bir asır önce aynı mahlası kullanmıştır.

Görmege vardum Neşâtî olmuş oğlan hastesi

Nice oğlan hastesi ya'nî dil ü cân hastesi (Gazel 322/1)

Yezîd, Şibr ve Mervân, *Sirâcî Dîvânı*'nda yer alan diğer tarihî kişilerdir. Burada Şibr diye anılan kişi aslında, özellikle Kerbelâ mersiyeslerinde Şibr, Şimr, Şemir gibi değişik telaffuzlarla anılan, Şemir b. Zülcevşen'dir. Mervân ve Şemir'in isimleri mersiyeslerde Yezîd'le birlikte telin ile anılır. Zira Yezîd'e, Hz. Hüseyin'den kesin biat talep etmesini, aksi takdirde onu öldürmesi gerektiğini tembihleyen kişiler Şemir ve Mervân'dır. Mervân'dan farklı olarak Şemir, Hz. Hüseyin'in hasta olduğu için savaşmayan ve çadırda yatmakta olan küçük oğlu Hz. Zeynelabidin'i öldürmeye teşebbüs ile de suçlanır. Nitekim rivayetlere göre Emevî ordusu kumandanı Ömer b. Sa'd engel olmasaydı Şemir, Hz. Zeynelabidin'i de öldürecekti. Şibr ile ilgili yaptığımız araştırmada sadece bir şiirde "Şibr" şeklinde yazıldığına rast geldik.¹¹⁵ Bunun dışında ismi genellikle Şemir ve Şimr olarak yazılır.¹¹⁶

Yezîd ü Şibr ile Mervân'a la'net

Şehîd itdi Hüseyin-i Kerbelâ'yı (Gazel 8/4)

Sirâcî şiirlerinde en sık rastlanılan bir diğer isim Hallâc-ı Mansûr'dur. Milâdî 922 yılında Abbasîler tarafından idam edilen Hallâc-ı Mansûr'un idamının gerekçesi

¹¹⁵ Recep Tek - Adem Öger, "Çağatayca Yazılmış Bir Kerbelâ Mersiyesi", *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* 2018/12 (2018), 169-212.

¹¹⁶ Detaylı bilgi için bk. Ünal Kılıç, *Tartışmaların Odağındaki Halife Yezîd* (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2013); Ethem Ruhi Fırlı, "Hüseyin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/518; Ahmet Saim Kılavuz, "Zeynelâbidîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/365; Mustafa Uzun, "Muharremiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/8.

ile ilgili tartışmalar süregelmiştir. Ancak o edebiyatımızda “Ene’l-Hak” sözü ile özdeşleşmiştir. Bu sözünden dolayı öldürüldüğü şairler tarafından kabul görmüş, kimi zaman aşkını haykırmaktan çekinmeyen cesur bir Hak âşığı kimi zaman da sırrını faş ettiği için eleştirilen bir meczup olarak şiirlere konu olmuştur:

Dimezüz Manşûr-veş aşlâ ene’l-Hak sırrını
Şanmañuz nâdân-ı dûna anı ifşâ itmişüz (Gazel 153/9)

Ben Sirâcî’yem yerüm Manşûr-veş dâr eylerem
Râh-ı ‘aşkuñda şehâ şanma beni ‘âr eylerem (Musammat 12/V)

İbn Sina, İslam bilim ve düşünce tarihinde yer edinmiş mühim simalardandır. *Sirâcî Dîvânı*’nda sadece bir yerde adı anılmıştır:

Bû ‘Alî’nüñ rûhını şâd itmek içün dem-be-dem
*İy **Sirâcî** bir du‘âdur armağanı hoşkanuñ* (Gazel 195/7)

Sirâcî’nin şiirlerinde tesadüf edilen Mânî, Maniheizm’in kurucusudur. Dîvân şiirinde “nakkaş” olarak vasfedilir. Öğretilerini kaleme aldığı Erjeng adlı eserinde bir bölümü resimlediği ve bu resimler son derece sanatkârane olduğu için “nakkaş” olarak vasıflandırılmış, dîvân şairleri tarafından bu yönüyle şiirlere konu edilmiştir.

Yazımaz naqqâş Mânî iy şanem taşvîrünü
Naş olunmaz şûretüñ puthâneler gördüñ mi hîç (Gazel 66/2)

Seni naş idemez naqqâş Mânî
Bi-hakki âyet-i seb‘u’l-meşânî (Musammat 80/32)

Makedonya kralı İskender de Sirâcî şiirlerinde anılmıştır. Dîvân edebiyatında zamanla efsanevî bir kimliğe bürünen İskender gücün ve hükümlanlığın sembollerindendir:

Nesne yokdur ‘âlemüñ varına kılma iltifât

Ṭotalum şâh olasun İskender-i kuvâ gibi (Gazel 331/6)

Sirâcî, Sâsânî hükümdarı Kısra Nûşirevan’ı adil hükümdar kimliği ile aşağıdaki beytinde zikretmiştir:

Hâtem-i Tay ol mürüvvet kânınuñ kem bendesi

Kim durur Nûşirevân şâh-ı ‘adâlet beklerüz (Gazel 148/4)

Manzumelerde ismi geçen bir diğer şahıs da Monla Adimî’dir. Sirâcî, kim olduğu ile ilgili herhangi bir malumat elde edemediğimiz bu zattan kendisi için dua etmesini istemektedir:

‘Adîmü’l-misîl imiş Monlâ ‘Adîmî

Sirâcî bendesi umar du‘âyı (Gazel 313/6)

2.3.2. Efsanevî Şahsiyetler

Dîvân edebiyatında efsanelerin çok mühim bir yeri vardır. Özellikle İran edebiyatının efsanelerinden beslenen dîvân şairleri bazen bir âşığa, kimi zaman bir kahramana bazen de zalim ve acımasız efsane karakterlerine şiirlerinde yer verir. *Sirâcî Dîvânı*’nda tespit ettiğimiz efsane karakterlerinden en çok anılanlar Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Vâmık ile Azra’dır.

Sirâcî ‘aşk-ı Leylâ’yı ne bilsün olmayan mecnûn

Anı Mecnûn bilür ancak ki ol ‘aşk içre kâmindür (Gazel 106/5)

Vâmık [u] Ferhâd u Mecnûn benden almışdur sebak

Göricek hâlât-ı ‘aşkum baña ‘Azrâ acıdı (Gazel 314/5)

Reh-i ‘aşk içre cân virmiş habîbüm Vâmık u Mecnûn

Özüm göyünür aındukca benüm Şîrîn ü Ferhâd’a (Gazel 265/5)

Cem ve Dârâ dîvân şiirinde saltanatın ve kudretin temsili olarak anılırlar. Aslen İran tarihinde saltanat sürmüş isimler olsalar da adları zamanla efsaneleşmiştir. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, Kanûnî’yi methederken bu ikilinin -tüm haşmetlerine rağmen- onun saltanatının dengi olamayacaklarını söyler:

Sen Süleymân’a mukâbil olamaz Dârâ vü Cem

Dem urursañ n’ola şâhum Hızr ile İlyâs’dan (Gazel 331/4)

Efrâsiyâb da İran efsanelerinden edebiyatımıza geçmiş bir isimdir. Fars efsanelerinde korkunç bir savaşçı ve gaddar bir komutan olarak anılan Efrâsiyâb, karanlığın ve kötülüğün ilâhı Ehrimen’in yeryüzündeki temsilcisidir. İran efsanelerinden bir diğer isim olan Rüstem ise halkın muhafızı güçlü bir karakterdir. O, İran halkını bin bir türlü bela ve kötülüklerden korumuştur. Aşağıdaki bendde bu isimler yine Kanûnî’yi övmek gayesi ile anılmıştır:

Şahın-ı meydân içre cevân eyleseñ mânend-i şîr

Zehresi yokdur k’ide kimse senüñle dâr u gîr

Saña şâhum Rüstem [ü] Efrâsiyâb olmaz nazîr

Şemme-i lutfuñ Sirâcî’de olupdur dest-gîr

Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn (Musammat 29/V)

İran efsanelerinin kötü kahramanlarından Dahhak’ı mağlup eden Feridun, şair tarafından şecaat timsali olarak gösterilir:

Bir Ferîdûn-fer şeh-i şâhib-şecâ’at beklerüz

Bir Sikender-şevket ü ehl-i şalâbet beklerüz (Gazel 148/1)

Sirâcî, kendisini himaye eden Kanûnî Sultan Süleyman'ı onun eli açıklığını methederken Hâtem-i Tay'ın cömertliği ile mukayese eder. Cömertliğin timsali olarak şöhret bulan Hâtem-i Tay, Arabistan'da Tay kabilesinin reisi aynı zamanda cahiliye devri şuarasındandır. Cömertliği cihetiyle zamanla efsaneleşmiştir.¹¹⁷ Şair burada da Dârâ ve Cem'i yine anmış, onları da derece olarak hâmîsinden aşağıda görmüştür:

*'Âdet olmışdur o şâha lutf u ihsân u kerem
Hâtem-i Tay ismin unutturdu ol 'âlî-himem
Cânı yokdur öykünemez ol şehe Dârâ vü Cem
Bir mürüvvet menba'ı bir şâhib-i tabl ü 'alem
Bir sehâvet ma'deni 'âlî-cenâbum var benüm (Musammat 13/III)*

Gazneli Mahmud ile veziri Ayâs her ne kadar tarihî karakterler olsalar da zamanla bu ikilinin sevgi ve muhabbeti mesnevilere konu olmuş ve efsaneleşmiştir. Aşağıdaki beyitte Sirâcî, Kanûnî'ye olan bağlılığını Ayâs'ın Sultan Mahmud'a olan sadakatine benzetmiştir:

*Yiridür olsa Sirâcî bendeñüñ kem bendesi
Kim çerâğ uyarmış ol Maḥmûd ile Ayâs'dan (Gazel 231/5)*

İbrahim Edhem, zühd yoluna girmek için tacını ve tahtını terk etmiş Belh hükümdarı olarak bilinir. Gerçekte varlıklı bir ailesi olan ve bu varlığı terk eden İbrahim Edhem, zamanla menkıbevi bir kişilik ile edebiyatımızda yerini almıştır. Hak aşkı için her şeyini terk etmesi yönüyle kanaat ve tecrîdin timsali olmuştur:

*Tecerrüd ihtiyâr eyle dilâ 'Îsî gibi her dem
Urursañ salṭanat terkin var öğren şâh Edhem'den (Gazel 233/3)*

¹¹⁷ Süleyman Tülücü, "Hâtîm et-Tâî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/472.

2.3.3. Efsanevi Varlıklar, Yerler ve Kavramlar

Yukarıda zikrolunan efsanevî karakterlerin hikâyelerinde birtakım varlıklardan ve yerlerden bahsedilir. Bu varlıklar ve yerler de tıpkı mezkûr destanların kahramanları gibi İran edebiyatından gelerek edebiyatımızda yerini almıştır. Birçoğu bir mazmun halini almış, özel anlamlar kazanmıştır. Örneğin Anka kuşu ile onun yuvasının bulunduğu inanılan Kafdağı istiğna sembolüdür:

Gir kanâ'at küncine bul kenz-i lâ-yefnâya yol

Meskenüñ Kâf-ı kanâ'at eylegil 'ankâ gibi (Gazel 331/4)

Efsanelere konu olan bir diğer kuş, musiki kuşu olarak da bilinen kaknüstür. Gagasındaki onlarca delikten rüzgâr estikçe farklı farklı nağmeler dökülen kaknüs, bin yıl ömür sürer. Bin yılın sonunda kendi nağmesi ile tutuşup kül olur ve küllerinden yeni bir kaknüs doğar. *Sirâcî Dîvânı*'nda üç yerde adı geçen kaknüs, ateşlere yanıp kül olması veçhi ile anılmıştır:

Gülşen içre yansa yakılsa ne tañ kañnûs-vâr

Nâr-ı 'aşk ile yanupdur hânumânı bülbülün (Gazel 351/2)

Ateş söz konusu olduğunda akla gelen bir diğer efsanevî hayvan semenderdir. Esasen kurbağagillerden olup kertenkeleye benzer bir hayvan olan semender, efsanelerde büyük bir kertenkeleye benzer, ağzından ateş saçar, kendisi ise ateşte yanmaz. *Sirâcî* onun bu özelliğini teşbihlerde kullanır:

Yanmağa 'aşk odına cânâ semenderler gibi

Bu Sirâcî derdmendüñ yirini nâr itdiler (Gazel 107/5)

Şiirimizde sık sık anılan bir de ölümsüzlük suyu, ab-ı hayat vardır. İçen kişiye sonsuz gençlik verdiği inanan bu sudan rivayete göre Hz. Hızır içmiş ve sonsuz hayata kavuşmuştur. Aşağıdaki beyitte *Sirâcî*, Hak âşığı olan kişinin sonsuz

hayat istemeyeceğini, zira bir an önce cananına kavuşmak için canını vermesi gerektiğini ifade eder:

Vaşl-ı cânâna enîs olan kişi cân istemez

Mest-i ‘aşk-ı lâ-yezâlî âb-ı hayvân istemez (Musammat 3/I)

2.3.4. Coğrafi Yerler ve Kavramlar

Şiirler, yazıldığı dönemle ve dönemin insanının dünya görüşü ile ilgili pek çok bilgi barındırmaları yönüyle tarihî öneme sahiptir. Kimi zaman literatürden çıkmış bir yer ismini yeniden hatırlatır, kimi zaman artık var olmayan bir yerin resmini çizer; bazen devrin insanının ufkunu yansıtır bazen de acı ve sevinçlerini. Tüm bunlar kâh bir şehrengizin mısralarında gerçekleşir kâh bir gurbet şiirinin satır aralarında. *Sirâcî Dîvânı* da ihtiva ettiği şiirlerde şairin yaşadığı dönemle ilgili mühim bilgiler içermektedir. Örneğin Sirâcî, günümüzde Bandırma’ya bağlı 6000 nüfuslu küçük bir kırsal mahalle olan Edincik için yazdığı Aydıncık şehrengizi ile şehirle ilgili mühim bilgiler vermiştir. Şehrengiz türünün yeni yeni ortaya çıktığı bu dönemde Sirâcî ile aynı asırda yaşayan Edincikli Ravzî de mezkûr şehir için bir şehrengiz kaleme almıştır.¹¹⁸ Her ne kadar farklı isimler ile ansalar da iki şairin şehir ile ilgili verdiği bilgiler örtüşmektedir. Aşağıda bir bendi verilen şiirde Sirâcî, şehirde bulunan çeşmelerden, ulu çınardan, akarsulardan, gölden bahsederken şehir halkını ve güzellerini de metheder. Şiirde bahsi geçen “Temâşâlık” da yine Edincik’te bir muhittir. Şehir, bugün civarında bulunan diğer büyük yerleşim yerlerinden daha kadimdir. Evliyâ Çelebi’ye göre burası Hz. Süleyman tarafından

¹¹⁸ Abdülkerim Gülhan, “Şehrengiz Türü ve Ravzî’nin Edincik Şehrengizleri”, *Turkish Studies* 7/2 (2012), 515-545; Yaşar Aydemir, “Ravzî’nin Edincik Şehrengizi”, *Gazi Türkiyat* 2007/1 (2007), 97-126.

Belkıs için inşa edilmiştir.¹¹⁹ Günümüzde bölgede Belkıs adında bir mahalle de mevcuttur. Sirâcî'nin “öñi taht-ı Süleymânî” derken kastettiği de burası olsa gerek:

*Bi-ḥamdillâh yine gördüm ‘acâ’ib şun’-ı Yezdân’ı
Arasañ kâ’inât içre bulunmaz aña hîç sâñî
Bu rûşendür ki Aydıncık dimişler aña erzânî
Ḳamu ḥalkı severler cân u dilden ehl-i ‘irfânı
İki baḥr arası bir göl öñi taht-ı Süleymânî (Musammat 19/1)*

Şairin övgü ile bahsettiği diğer bir yer Caferabad Tekkesidir. Bir dönem Kanûnî'nin istirahatgâh olarak kullandığı tekke, ilk inşa edildiğinde bir mesire yeridir. Sonraları Bektaşî tekkesi hüviyeti kazanmış, Vaka-yı Hayriye'den sonra kaderine terk edilmiştir.¹²⁰ Sirâcî'nin hayli sitayiş ile bahsettiği tekkenin ve mesire alanının bulunması gereken yerde günümüzde maalesef beton binalar ve daracık sokaklar mevcuttur. Söz konusu tekkenin redif olarak kullanıldığı şiir 15 beyitten oluşmaktadır. Aşağıda birkaç beyti örnek olarak verilmiştir:

*Cinân bâğını görmek isteyenler şaḥn-ı dünyâda
Gelüp gül gibi açilsun gelüp bu Ca’ferâbâd’a*

*Yüzi şuyı dur[ur] elḥaḳ Sitânbûl ü Ḳalaṭa’nuñ
Bulunmaz mîsl ü mânendi Edirne’yle Burusa’da*

*‘Acâ’ib câygâh ancak ki yokdur aña hîç sâñî
Anuñ’çün söylenür adı Semerḳand u Buḥârâ’da*

¹¹⁹ Şenol Çelik, “Evliya Çelebi’nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek İle İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/28-1 (Aralık 2012), 67-81.

¹²⁰ Maden, “Sütlüce’de Bir Bektaşî Ocağı: Caferabad (Bademli-Münir Baba) Tekkesi”, 155-174.

Güzeller şaydına dâm isteyen ‘âşıklara eydün

İyücesi bulunurmuş varup görsün Kälata’da (Kaside 1/1, 4, 5, 10)

Çöller ve zahmetli yol koşulları, Mekke’yi çevreleyen, Kâbe’ye ulaşmak isteyen hacıların aşması gereken bir engeldir adeta. Sirâcî, “Safa” sözcüğünü hem hac rükünlerinden olan Safa tepesi hem de sefa anlamı ile kullanarak, “Safa’ya ulaşmak dileyen çöllerin, dikenli yolların cefasını çeker.” demek istemiştir:

Çeker hâr [u] muğaylânun cefâsın Merve hâk kıy’çün

Vişâlün Ka’be’sine yüz sürer şol kim şafâ ister (Gazel 84/2)

Sina Dağı, Hz. Musa’nın (a.s.), Yüce Allah’tan vahiy aldığı mübarek dağdır. “Len terânî” olayı burada gerçekleşmiştir. Sirâcî, aşağıdaki beyitte bu olaya işaret ederek Cemalullah’ı görmek için niyazda bulunuyor:

Baňa dîdâruñı erzânî kıl göster tecellâdan

Dili maħrûm gönderme efendi Tûr-ı Sînâ’dan (Musammat 28/II)

Günümüzde Şeriâ Nehrinin batısında kalan bir bölge olan Kenan bölgesi edebiyatımızda Kenan diyarı, Kenan illeri, Kenan ülkesi, Kenan çölü gibi adlarla anılır. Özellikle Hz. Yusuf (a.s.) kıssası anlatılırken adı geçer:

Deşt-i Ken’ân içre efgân eyledük Ya’kûb-vâr

Hüzn-i Yûsuf ile her dem çeşmimiz kan istedik (Gazel 191/6)

Günümüzde İran sınırları içinde yer alan İsfahan, Safevîler döneminin başkentidir. Dîvân şiirinde sürmesi ile anılır. Sirâcî, aşağıdaki beyitte sevgilinin ayak tozunu, tüm şöhretine rağmen İsfahan sürmesine değişmez:

Gözüm nûrı gerekmez minnet-i kühl-i şifâhân’ı

Gubâr-ı pâyüñi ider gözine tûtiyâ ‘âşık (Gazel 180/7)

Yukarıda zikrolunan coğrafi isimlerden başka dîvânda şehir ve bölge ismi olarak Irak, Şam, Bağdat, mülk-i Frenk, milket-i Yunan, Çin; akarsu ismi olarak Fırat, Nil ve Ceyhun; coğrafi terim olarak yedi derya, rub'-ı meskûn (yeryüzünde iskâna elverişli yerler) ve heft-kışver geçmektedir.

2.3.5. Diğer Önemli Kavramlar

Şiirlerde yer alan bazı kavramlar şairin bilgi dünyası ile ilgili fikir verebileceği gibi şiirin yazıldığı dönemin ilmî birikimi, tabiata bakışı veya inancıyla ilgili ipuçları da içerebilir. *Sirâcî Dîvânı*'nda öne çıkan bazı kavramları şöyle sıralayabiliriz:

2.3.5.1. Çâr Unsur

Dört unsur, çâr unsur, anâsır-ı erbaa gibi isimlendirmelerle anılan toprak, su, hava ve ateş maddî âlemdeki tüm mahlûkatın yaratıldığı temel maddeler olarak kabul edilir. Bu dört unsur ile vücut bulmuş olan mevcudat Yüce Allah'ın varlığının birer ayetidir:

*Ğılduñ iy Sulţân-ı peydâ vü nihân
Gizlü gencüñ çâr 'unşûrdan 'ayân (Mesnevî 1/8)*

Kâinattaki her şey fanidir, yok olacaktır. Her şeyin yaratıldığı temel unsurlar olan çâr unsur da baki değildir:

*Bu fânî 'âlemüñ yokdur sebâtı
Şunar her kişiye câm-ı memâtı*

*Fenâ bulursa tañ mı çâr 'anâsır
Özine hem-reh itmiş şeş cihâtı (Gazel 310/1-2)*

2.3.5.2. Felekler ve Gök Cisimleri

Dokuz felek, nüh felek, nüh âsumân gibi isimlendirmeler eski edebiyatımızda gökyüzü katmanlarını ifade etmek için kullanılırdı. Seyyâre ve sâbitelerin yer aldığı bu feleklerin durumunun ve hareketlerinin insanların talihi üzerinde tesiri olduğuna inanılırdı.¹²¹ Yakın tarihimize kadar dünyanın sabit olduğu ve gökler ile içinde bulunan gök cisimlerinin dünyanın etrafında döndüğü kabul edilirdi. Şairler, felekler ile seyyarelerin bu hareketini dünyada bulunan sevgilileri ile izah ederler; mumun etrafında dönen pervaneler gibi göklerin, maşukun aşkıyla dünyanın etrafında döndüğünü kabul ederlerdi. Sirâcî ise dokuz göğün ve gökteki cisimlerin en parlağı olan ay ile güneşin devrini Hz. Muhammed'in (s.a.s.) aşkıyla izah etmiştir:

Mîhr ile mâh secde iderdi gelüp aña

Dönerdi üstine gice gündüz nüh âsumân (Gazel 244/6)

Sirâcî, aşağıdaki manzumede Kanûnî Sultan Süleyman'ı meth ederken dokuz göğün kadim hareketini mübalağa unsuru olarak kullanmıştır:

Dutalı bu toğuz çarh-ı müdevver

Tecellâ ideli hurşîd-i enver

'Ademden olalı bu kevn îcâd

Cemâlüñle cihân oldu münevver

Ne geldi ne geliserdür cihâna

Naẓîrûñ iy şeh-i ferhunde-manẓar (Gazel 127/1-3)

¹²¹ Felekler ile ilgili detaylı bilgi için bk.; Ahmet Atilla Şentürk, "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyâre ve Sâbiteler ", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 90 (Haziran 1994), 131-180.

Şair, dokuz göğü aşağıdaki beyitte yine bir mübalağa unsuru olarak kullanmış ve tüm azametine rağmen onun aşk yükünü çekemeyeceğini söylemiştir:

Dil ‘aşkuñ ile çekdügi bâr-ı meşakkati

Ṭâkat getürmeye bu yedi âsumân aña (Gazel 17/2)

Eflâk; insanların talihi, kaderi ve kısmeti üzerindeki tesiri ile de manzumelerdeki yerinin alır. Felek-i azamın da etkisi ile felekler insanların bahtına tesir etmekte; kimi insanın işleri yaver giderken kimisinin yüzü gülmemektedir. Bu sebeple çoğu zaman yaşanan bahtsızlıklar, keder ve hüznler yüzünden felek suçlanır:

N’eyledüm bilmezem bu çarḥ-ı felek

Baña cevır ü cefâ ider her bâr

Eli eflâke irdi niçelerüñ

‘Aksine döndi çarḥ-ı kej-reftâr (Gazel 122/8, 9)

Yılda iki kez yaşanan gündönümleri haziranda yazın, aralıkta kışın başlangıcı olarak bilinir. Aynı zamanda en uzun gündüzün veya gecenin yaşandığı tarihlerdir. Yirmi bir aralık gecesi, kış gündönümü olarak kabul edilir ve en uzun gecenin yaşandığı tarihtir. Şiirimizde şeb-i yeldâ olarak yer edinmiştir. Gecenin uzaması ve sabahın bir türlü gelmemesi ciheti ile şiirlere konu olur. Şairler sonu gelmeyen hasret, bitmek bilmeyen keder, ilaç bulunamayan dert, bir türlü dolmayan vuslat vadesi gibi durumları teşbih maksadıyla şeb-i yeldâyı şiirlerinde kullanırlar. Aşağıdaki beyitte “şâm-ı yeldâ” terkibi ile bu geceye işaret eden Sirâcî; “Uzadıkça uzayan ve karardıkça kararan bu geceyi yüzünü örterek ey sevgili sen de daha fazla karartma!” diyerek mahbuba seslenmiştir:

Uzadup zülfüñ iy mehrû yüzüñ üzre niḳâb itme

Hicâbı ref kıl billâh bu gice şâm-ı yeldâdur (Gazel 99/5)

İnsanlar kadim zamanlardan beri yıldızların hareketleri ile kader ve talih arasında bir bağ olduğuna inanmışlardır. Bu inancın bir neticesi olarak saraylarda müneccimbaşı bulunur, mühim kararlar alınmadan önce onların görüşü sorulurdu. Gökte her insanın bir yıldızı olduğu ve bu yıldızın hareketlerinin kişinin talihi hatta ömrünün uzunluğu üzerinde tesiri olduğu fikri de halk arasında inanılabilen bir olgudur. Sirâcî, aşağıdaki beyitlerde talihinin bir türlü gülmeyişini bu inançla izah etmiştir:

*İy Sirâcî'başum üzre toğmadı devlet günü
Necm-i tâli' gâlibâ itmiş durur yine gurûb (Gazel 27/5)*

*Garba vardı gâlibâ döndi sitârum yıldızı
Ol sebebdendür tecellâ itmedi ol mâhtâb (Gazel 33/2)*

*Gayra vardı necm-i tâli' itmedi hergiz tûlû'
Ol sebebdendür görünmez oldu cânâ kevkebüm (Gazel 202/3)*

*Gün yüzün göstermez oldu ol meh-i nâ-mihribân
Kevkeb-i bahtum nihân oldu nedendür bilmezem (Gazel 210/2)*

Sirâcî, aşağıdaki beyitte tenasüp sanatı ile gök cisimlerini bir beyitte zikretmiş aynı zamanda bu seyyarelerin karakterlerini de mana olarak ustaca pay etmiştir. Bu paylaşımda âşığa zarif ve alicenap karakterli olan müşteriyi (erendiz/jüpiter) layık gören şair, tüm parlaklığına ve ihtişamına karşın duygusuz ve kuru tabiatlı güneşi (afitâb) pervasız sevgiliye nispet etmiştir. Aşkın payına ise gam ve keder kaynağı olan keyvan (Zühal/satürn) düşmüştür:

Müşteriyem ben metâ‘-ı vaşluña cânâ senüñ

Toğalı iy âfitâbum ‘âleme keyvân-ı ‘aşk (Gazel 175/4)

2.3.5.3. Bitkiler ve Hayvanlar

Sirâcî Dîvânı’nda canlıların tasnifi mevâlîd-i selâse ile ifade edilir. Bu terkipte mahlûkat üçe ayrılır; hayvanat, nebatat ve cemadat. Kâinattaki görünür olan tüm varlıkları ihata eden bu ibare ile her yan, her taraf anlamında kullanılan şeş cihet aşağıdaki beyitte Yüce Allah’ın kudretinin zuhuru ayet olarak gösterilmiştir:

Üç mevâlîd ü çehârum şeş cihât

Oldı cümle mazhar-ı zât u şîfât (Mesnevî 1/8, 12)

Sirâcî Dîvânı’nda karşılaşılan canlılardan bazıları şunlardır:

Gül ve Bülbül: Edebiyatımızda aşk konusu işlenirken muhtemelen en çok zikredilen ikilidir. Gül, özellikle rengi ve kokusu ciheti ile sevgiliyi, maşuku hatırlatır. Nazlı olması ve çabucak incinmesi de nazende sevgiliyi anımsatır.¹²² Bülbül ise gülün etrafında dönüp duran, durmaksızın aşkının nağmelerini güle sunan, bir rivayete göre de kanı ile güle al rengini veren âşıktır. Şeydâ, şûrîde, gûyâ gibi sıfatlara maliktir.¹²³

Osman Nevres’in “*Gül yağını eller sürünür çatlasa bülbül*”¹²⁴ dizesinde manasını bulan, bülbülün tüm çaba ve gayretine rağmen gülün başkasına yar olması gerçeğini *Sirâcî* aşağıdaki beyit ile işlemiştir:

Gülşen-i ‘âlemde vardur gerçi bülbüller hezâr

Lîk bir gül bulmadum kim hem-demi hâr olmadı (Gazel 303/4)

¹²² İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2014), “Gül”, 171.

¹²³ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, “Bülbül”, 77.

¹²⁴ Osman Nevres, *Osman Nevres Dîvânı*, Haz. Bayram Ali Kaya (PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020), 171.

Burada şair gülün dikenini; gülü sevmek, ona ulaşmak için katlanılması gereken meşakkatler şeklindeki umumî kullanımın aksine her gülün yanında bitiveren sevimsiz rakip için kullanmıştır.

Serv: Boyu sevgilinin endamına, rüzgârda salınışı maşukun yürüyüşüne benzetilen ve şiirimizde en çok anılan ağaçtır.¹²⁵ Naz, âzâd, hırâman, revân, kâmet sözcükleri ile sıkça terkip oluşturur. *Sirâcî*, aşağıdaki beyitte dallarının sıklığından hareketle avcı ağna benzettiği servi dallarını sevgilinin kara saçlarına teşbih etmiştir:

*Düşelden dil kara zülfün ağna
O servüm itmedi ben kılın âzâd (Gazel 7/2)*

Karga: Klasik şiirde rakibi benzetildiği hayvanlardandır. Sevgili ile arasına giren kişiyi münafık, arabozucu, uğursuz gibi sıfatlarla tavsif eden şüara, onu it veya kargaya benzetir. *Sirâcî Dîvânı*'nda zâğ ve kelâğ olarak anılan rakib, âşıktan daha şanslıdır. Zira bir şekilde maşuka yakın olmayı başarır:

*Ağlasa feryâd kılsa n'ola bülbüller hezâr
Hem-nişîn-i gönecanuñ zâğ u kelâğ olmuş durur (Gazel 89/4)*

*'Andelîb-i dil nice nâlân u giryân olmasun
Hem-nişînün gülşen-i kâyûnda hep zâğ u kelâğ (Gazel 169/4)*

Aşağıdaki beyitte ise *Sirâcî*, yan yana gelmekten hazzetmediği kişiler için aynı benzetmeyi yapmıştır:

*Niçe yıllar sâkin idüm gülsitân-ı yârda
Hem-nişînüm bülbül iken şimdi zâğ olmak ne güc (Gazel 64/3)*

¹²⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, "Serv", 400.

At: Türk kültürünün en önemli öğelerinden olan at, şiirimizde de vazgeçilmez mazmunlardan biri olmuştur. Atın cinsleri ve yürüyüş biçimleri mısralarda farklı sebeplerle yer almış, atla ilgili koşum takımı unsurları vesaire kavramlar çeşitli cihetleri ile teşbihlere konu olmuştur. Nesip bölümünde atların övüldüğü kasideler rahşiyye olarak adlandırılmış, IV. Murat'ın atlarını övmek için Nefî tarafından kaleme alınan kaside bu türün en meşhur örneği olarak kabul görmüştür. Sirâcî, at için en çok semend sözcüğünü kullanır. Atın azametini, asil ve vakur duruşunu tahta teşbih eden şair, padişahın tahta oturmasını semend-i devlete binmek tabiri ile anmıştır:

*Her kaçan olsañ semend-i devlete şâhum süvâr
Sâyebân olur segirdür üstüne ebr-i bahâr* (Musammat 54/IV)

Düldül'ün atlar arasında yeri ayrıdır. Zira o Hz. Ali'nin atı olarak bilinir:

Şâhib-i Düldül 'Alî şîr-i Hudâ'dur sevdigüm (Musammat 7/V)

Tavşan: Yaygın mazmunlar arasında pek rastlanılmayan tavşan sözcüğü, tavşanca denilen oyunun bir ögesi olarak karşımıza çıkar. Tavşan, Osmanlı'da tavşanca denen bir çeşit raks için eğitim almış Rum köçeklerine verilen lakaptır.¹²⁶ Sirâcî Dîvânı'nda yalnızca bir beyitte "tavşan-ı cennet" terkihi ile yer almaktadır. Şair, bu rakstaki hareketlerden teşbih ile sevgilinin salınmasını danstaki figürlere benzetir:

*Şalın nâz ile iy tavşan-ı cennet
Per ü bâlüñi aç cevlân senüñdür* (Gazel 336/6)

¹²⁶ Tavşanca hakkında detaylı bilgi için bk.; Özgür Sadık Karataş, "Osmanlı'nın Aykırı Dansçıları Tavşanlar ve Tavşanca Formu", *Millî Folklor Dergisi* 24/95 (2012), 289-298. Ayrıca; Onay, "Tavşan", 453.

2.3.5.4. İktidar Alametleri¹²⁷

Türk devlet geleneğinde birtakım nesne ve kavramlar aidiyet yahut hâkimiyet sembolü olarak kullanılmıştır. Hâkimiyetini ilan eden devletler veya sultan tarafından bey olarak vazifelendirilen kişiler bu alametlere sahip olmalıdır. Örneğin Selçuklu tarafından uç beyi olarak görevlendirilen Osman Bey'e devrin sultanı III. Alâeddin Keykubad ak sancak, tuğ ve tabl verilmiştir.

Sancak: Türk devlet geleneğinde şeref ve gururun simgesi olan sancak, savaş zamanı açılarak birliğe çağrı için kullanılırdı. Sultanlar yönetimleri altında bulunan bölgelere bey olarak vazifelendirdiği kişilere sancak göndererek onlara hüküm verme yetkisi verirdi. Nitekim yukarıda ifade edildiği üzere Selçuklu sultanı III. Alâeddin Keykubad tarafından uç beyi olarak görevlendirilen Osman Bey'e tuğ ve tabl ile birlikte ak sancak hediye edilmiştir. Bu ak sancak asırlar boyunca Osmanlı hâkimiyetinin simgesi olarak kullanılmıştır. Sirâcî'nin Şehzade Mustafa'ya yazdığını düşündüğümüz methiyesinde, genç şehzade vakar ve azameti ciheti ile bu sancağa benzetilmiştir. Mütekerrir murabba şeklinde kaleme alınan bu methiyede “Âķ sancağına beñzer âl-i ‘Osmân’uñ hemân” (Musammat 20) dizesi tekrarlanmaktadır.

Taç: Yalnızca Türk geleneğinde değil hemen hemen tüm kültürlerde hâkimiyetin en mühim simgelerinden biridir. Tasavvufî edebiyatta ise kibir ve makam düşkünlüğünün simgesidir. Kemale ermek için vazgeçilmesi elzem olan dünyalıklardandır:

Giçüp lezzât-ı dünyâdan melâmet şâlnı giydüm

Beni siz şanmañuz ‘âlemde kim tâc u kabâ ister (Gazel 83/3)

¹²⁷ Türklerde iktidar sembolleri hakkında bilgiler için şu kaynaktan yararlanılmıştır: Erdoğan Merçil, *Selçuklular'da Hükümdârlık Âlâmetleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007).

Bazı tarikatlarda belli bir mertebeye ulaşan salike taç giyme merasimlerinde takılan başlığa da taç denir.¹²⁸ Sirâcî, aşağıdaki bendde tacı her iki manayı da ihtiva edecek şekilde kullanmıştır:

*Tâcî terk idüp kabâdan eyledüm şâhum firâr
İtmişem fakr u fenâyı cân u dilden ihtiyâr
İtmezem fânî cihânuñ şöhretine i'tibâr
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî (45/3)*

Taht: Hemen hemen tüm kültürlerde hâkimiyetin en mühim simgelerinden biri de tahttır. Yönetim merkezini belirleyen unsurdur. Nitekim Osmanlı'da başkente pay-i taht denmiştir. Taç gibi taht da tasavvufî edebiyatta tekebbürün ve makam sevgisinin simgelerindendir. Kibirden kurtulmanın nişanesi olarak “tâc u tahttan geçmek” tabiri kullanılır:

*Mücerred ol gönül kı taht u tâcî
Hak'ı uñ gayrına kıлма ihtiyâcî (Gazel 300/1)*

*Râh-ı 'aşkuñda Sirâcî eyledi bezl-i vücûd
Çöpçe görünmez cemâlün hakkı aña taht u tâc (Gazel 71/5)*

Taç ve taht için gösterilen gayretin nafîle olduğunu ifade eden şair, her şeyin gelip geçici olduğunu ve ölüm geldiğinde sessizliğin hüküm süreceğini vurgular:

*Qanı bizümdür diyü da'vî kılanlar taht u tâc
Kıl ü kâli terk idüben şimdi hâmuş oldılar (Gazel 131/3)*

¹²⁸ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, “Tac”, 435.

Taç denilince klasik edebiyatta iki mühim isim akla gelir; İbrahim Edhem ve Dârâ. İbrahim Edhem, dervişlik hırkası karşılığında taç ve tahtını terk etmesi ile meşhurdur. Sirâcî aşağıdaki beyitte buna işaret eder:

Tecerrüd ihtiyâr eyle dilâ 'Îsî gibi her dem

Urursañ salţanat terkin var öğren şâh Edhem'den (Gazel 233/3)

Dârâ ise yönetim kudreti ile meşhur iken Büyük İskender'e mağlup olan İran şahıdır.¹²⁹ Şiirimizde taç ve tahtın kifayetsizliğini ifade etmek için anılır. Sirâcî de gelip geçici olan bir taç için sıkıntı çekmeye değmeyeceğini belirtmiştir:

İy göñül yilüp yüpürme bu fenâ dünyâ için

Hîç belâ çekme cihânda bal ile helvâ için

Kimseye baş egme sen hîç efser-i Dârâ için

İbtidâl 'arz eyleme gel manşib-ı a'lâ için

Guşşa çekme gün bugündür gel ğam-ı ferdâyı ko (Musammat 76/3)

Tuğra: Kadim Türk devletlerinden beri hükümdarın alametidir. Saltanatın bir nişanesi olmak üzere paralarda ve resmi yazışmalarda kullanılırdı. Osmanlılarda tuğra, hükümdarın ferman ve beratlardaki ismini havi alamet demektir.¹³⁰ Şekil olarak estetik unsurlar ihtiva eden tuğralar hattatların elinde birer nakış gibi işlenirdi.

“Sere: Tuğranın alt tarafında bulunan ve padişah ile babasının adının ve

'şâh, hân, el-muzaffer dâima' kelimelerinin yazıldığı kısım.

Beyze: Tuğranın solunda bulunan ve genellikle 'bin ile han' kelimelerindeki

'nun' harfinin meydana getirdiği iki kavis.

¹²⁹ Agâh Sırrı Levend, *Dîvân Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015), 163.

¹³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair”, *Belleten* V/17-18 (Ocak 1941), 101-157.

Tuğ: Tuğranın üst tarafında elif harfini andıran üç dik çizgidir. Zülf ya da Zülfe de, tuğların yanlarında flama şeklindeki kıvrıklardır.

Kol ya da hançer: Beyzelerin devamı olan ve ‘el-muzaffer’ kelimesinin üzerinden geçerek tuğranın sağma doğru paralel bir şekilde uzanan iki çizginin adıdır.”¹³¹

Görünüşündeki estetik ciheti ile tuğra, *Sirâcî Dîvânı*’nda sevgilinin yüzündeki kaş ve ben gibi güzellik unsurlarına teşbih edilmiştir:

*İdelden münşî-i kudret cemâlûñ medhîni inşâ
Berât-ı hüsnüñe cânâ çekildi hal ile tuğra (Gazel 19/1)*

*Cümle ‘âlem ol güneş yüzlüden alur nûr [u] fer
Kaşları tuğrası anuñ’çün turup tuğralanur*

*Hüsn-i menşûrına çekmiş zülf-i tevķî‘-i refî‘
İki cânibden dañi ebrûları tuğralanur (Gazel 111/2, 3)*

2.3.5.5. Musiki Kavramları

Musiki makamları ve terimleri ile çalgılar, şiirimizde çeşitli anlam ilgileri kurularak sıklıkla kullanılmıştır. Bu kavramlar özellikle musiki erbabı şairler tarafından teşbih, teşhis, intak gibi sanatlar vasıtası ile mısralarda yerini almıştır. Sirâcî’nin mısralarında pek çok defa karşımıza çıkan bu unsurlar şair tarafından ustaca kullanılmıştır. Öyle ki şairin aynı zamanda musiki erbabı olması ihtimalini akla getirmiştir.

Kopuz: Türk musikisinin en kadim çalgılarından olan kopuz Türk müziğinin önemli enstrümanlarından bağlamanın da atası kabul edilmektedir. Şaman

¹³¹ Ahmet Mermer, “Dîvân Şiirinde Tuğra Tavsifleri”, *Bilig* 14 (2000), 87-97.

kültüründe mühim bir yeri olan kopuz İslamiyet'in kabulü ile terk edilmemiş ve Anadolu'ya da getirilmiştir. Başlangıçta perdesiz bir çalgıdır ancak diğer kültürlerin etkisi ile sap kısmına perdeler eklenmiş ve böylece bağlama ailesine geçiş mümkün olmuştur.¹³² *Sirâcî Dîvânı*'nda musiki ile ilgili en dikkat çeken hususlardan biri kopuz redifli bir gazelin bulunmasıdır. Hemen hemen her beytinde kopuz ile ilgili bir kavram yahut bir musiki terimi bulunan manzume, şairin musiki bilgisini göstermesi açısından mühimdir. Gazelde yer alan musiki kavram ve terimlerini şöyle sıralayabiliriz; nağme (Bestekârın kullandığı ses topluluğu), gûş-mâl (akort), zahme (mızrap), nemed (keçe; kopuzun kılıfını ifade etmektedir), guyende (muganni, şarkıcı)

Nağme-i Dâvûd ile sırrın 'ayân eyler kopuz
'Aşk Zebûr'ınuñ ma'nâsın beyân eyler kopuz

Pençe-i cevri ile devrân eyleyicek gûş-mâl
Şanma 'aşk esrârını dilde nihân eyler kopuz

Nâr-ı hüsnümi şikest itdükde dest-i rûzîgâr
Sînesüñi zahme-i 'aşka nişân eyler kopuz

Terk idüp tâc u kabâyı olalı şâhib-nemed
Derd-i 'aşk-ı yâr ile âh u figân eyler kopuz

Dilber-i şîrîn-makâl ile oluban hem-nefes
'Aşk ile ser tâ kâdem kendüyi cân eyler kopuz

---

¹³² Nesrin Feyzioğlu, "Türk Dünyası'nda ve Anadolu'da Kopuz", A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 31 (2006), 233-245. Ayrıca bk.; Eray Cömert, "Kopuz", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2019), Ek 2/74-77.

‘Âşıkâ bir dost u bir postın gûsfend [yeter]
Ser **nemed** giymek ile şanma ziyân eyler kôpuz

Ehl-i ‘aşkuñ sen olursan şevk ile **gûyendes**i
İy **Sirâc**’bil ki hep râzuñ ‘ayân eyler kôpuz (Gazel 139)

Bir başka şiirde yer alan “Sırr-ı ‘aşkı perdesüz keşf idicek cânâ kôpuz” (Gazel 117/3) dizesinde şair, iham sanatıyla “perdesiz” sözcüğünü her iki anlamı da ihtiva edecek şekilde kullanmıştır. Zira sözcük hem apaçık görme manasına hem de kôpuzun perdesiz bir çalgı olması manasına delalet etmektedir.

Diğer Çalgılar: Sirâcî, aşağıdaki dizelerde enstrümanların özelliklerinden yola çıkarak teşbihler yapmış ve çeşitli anlam ilgileri ile çalgıları mısralarında kullanmıştır. Örneğin âşığın sinesi, vurmali bir çalgı olan defe teşbih edilmiştir. Çeng iki büküm şekli ile âşığın aşk derdi ile bükülmüş bedenini, ince ve hüznü yüklü sedası ile ney onun iniltisini, organun kilise kubbelerini inleyen yüksek sesi ile onun arşa çıkan feryadını temsil eder.

Sînemi **def** kâmetüm **çeng** eyledüm **kânûn** ile
Âh u efgânım işiden nâleme dem-sâz olur (Gazel 117/4)

Yâr-ı enîsüñ olur ise **çeng** ile **rebâb**
Şakın zamâne saña sille urur **def** gibi

...

Berbat misâl itse gerek saña gûş-mâl
Şakın zamâne saña sille urur **def** gibi (Musammat 44/IV, VI)

Bezm-i mey içre **ney** gibi feryâd ider gönül

*Çeng*oldı kâmetüm işidelden şadâ-yı ‘aşk (Gazel 172/4)

Bilindi n’idigüm bezm-i meyûnde

Baňa lâzım degil *çeng*[ü] *çegâne* (Gazel 270/4)

Nâlemi eflâke çıkarduñ misâl-i *erganûn*

Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni (Musammat 65/III)

Aşağıdaki beyitte de Sirâcî, tenasüb sanatını da kullanarak musiki kavramlarını beyte ustaca yerleştirmiştir:

Temâşâ eyledüm *edvâr*-ı ‘aşkuñ hep *makâmâtın*

Lisân-ı hâl ile söyler kimi *zîr*ü kimi *bemden* (Gazel 233/2)

2.3.5.6. Spor Kavramları

İnsanın beden ve ruhen tekâmülü için gerekli olan talim, terbiye ve riyazet kavramları İslam kültürü içinde -özellikle tasavvufî tecrübede- mühim bir yer tutar. Sporun bedeni dinç tutmasının ve geliştirmesinin yanı sıra insanın algılama düzeyini de yükselttiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple, Müslüman toplumların geçmişte yaptığı sporları ve müsabakaları sadece savaşa hazırlık gayesine indirgemek büyük bir haksızlık olacaktır. Aksine spor yapmaktan gaye yalnızca bedenî ya da aklî veyahut ruhî tekâmüle ulaşmakla sınırlandırılmamış; “terbiye-i bedeniyye”, “terbiye-i akliyye”, “terbiye-i ruhiyye” düsturlarına uygun olarak her üçünün ıslahı amaçlanmıştır.¹³³ Buna paralel olarak dinî-tasavvufî şiirde spor ile ilgili kavramların er olmak, kemâle ermek, dünya malından geçmek, canını ortaya koymak ve aşka teslimiyet gibi durumlarda teşbih unsuru olarak kullanıldığı

¹³³ Ali Çavuşoğlu, “Edebi-Tasavvufî Metinlerde Spor ve Tasavvuf Kültürü İlişkisine Çevgen Sporun Zaviyesinden Bir Bakış”, *Akademiar* 6 (Haziran 2019), 191-223.

görülür. Sirâcî, aşağıdaki dizelerde çevgân oyunu ile ilgili unsurları bu minval üzere kullanmıştır:

Bulmaz imiş dâmen-i maşûda hergiz dest-res
Kellesi **meydân**-ı ‘aşk içinde **ğaltân** olmayan (Gazel 223/5)

‘Aşka **çevgân** eylemişdüm cânımı rûz-ı ezel
Başımı **meydân**-ı ‘aşk içinde itdüm yine **top** (Gazel 27/4)

‘İyd-ı vaşlına Hudâ’nuñ cânı kurbân idelüm
Gice gündüz ney gibi zâr ile efgân idelüm
Başımız **meydân**-ı ‘aşk içinde **ğaltân** idelüm
Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlullâh ile (Musammat 40/II)

Başımı **meydân**-ı ‘aşk içinde **ğaltân** eyledüm
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî (Musammat 45/IV)

Çevgânın eğri ucu şiirimizde sevgilinin kaşına yahut zülfünün kıvrımına teşbih edilmiştir:¹³⁴

Kellesin **top** ider âhir **şavlecân**-ı zülfüne
‘Âşıkun **meydân**-ı ‘aşk içinde başı var imiş (Gazel 158 4)

Sirâcî, aşağıdaki beyitte yine musiki terimleri ile söz oyunlarına başvurmuş:
ucu eğri çevgânı sazın sapına, top eylediği başını da sazın teknesine teşbih etmiştir:

Çevgân-ı ‘aşkı aldum ele söz ü sâz ile
Çaldum başımı top idüben ‘âşıkâne ben (Gazel 226/2)

¹³⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, “Çevgân”, 102.

Pehlivan, greŖçi anlamında kullanıldığı gibi iri-yarı, güçlü-kuvvetli kimse manasında da kullanılır. Sirâcî, aŖađıdaki bendde pehlivanı Hak için can u serden geçen kahraman manasında kullanmıŖ; methettiği Hasan Bey'i böyle tavsif etmiŖtir:

Cân u dilden râh-ı Hâk üzre kuŖanmıŖdur kemer

MiŖli yok ol pehlivânun ger ararsan baır u ber

Germ olup Ŗevkle îŖâr itse tañ mı cân u ser

Ŗîr-i nerdür rz-ı rezm içre Hasan Beg Ŗîr-i ner (Musammat 57/I)

Gavvâs, dalgıç demektir. Spor yahut avlanmak maksadı ile denize dalmak bedensel kuvvetin yanı sıra denize aŖına olmayı da gerektirir. Denizi bilmeyen kiŖi dalgıç olamaz. Dalmaya kalksa ya vurgun yer yahut boğulur. Sirâcî, aŖkın manevi bahrine gavvâs olmakla tefahr etmektedir:

OlmıŖuz biz zâhidâ ğavvâŖ-ı baır-ı ma'nevî

ÂŖinâyuz kaırece gelmez yedi deryâ bize (Gazel 255/13)

III. BÖLÜM

3. SİRÂCÎ DÎVÂNÎ

3.1. Nüsha tavsifi

Kütüphane kataloglarında yaptığımız taramalarda başka bir nüshasına rastlayamadığımız *Sirâcî Dîvânî*'nin tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde NCTY09503 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Kahverengi bir cilt içerisinde bulunan eser 102 varaktan oluşmaktadır. 2a ve 100a numaralı varaklarda “Osman bin Mehmed” yazılı bir şahıs mührü bulunmaktadır.

Eser aharlı kâğıt üzerine çift sütun halinde 19 ila 21 satır olarak yazılmıştır. Şiirlerin yazımında siyah, başlık ve duraklarda ise kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Sonradan eklendiği izlenimi veren son iki varaktaki şiirler ise eserin tamamına nispeten düzensiz bir şekilde çapraz olarak yerleştirilmiştir.

3.2. Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol

Sirâcî Dîvânî'ni günümüz alfabesine aktarırken temel prensibimiz, mümkün olduğunca az müdahale ederek metnin korunması olmuştur. 16. yüzyılda yazılmış olan metnin dil özellikleri ile sözcük ve eklerin çevirisi için *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*¹³⁵ isimli eserden yararlanılmıştır. Dîvânın çeviriyazısı yapılırken karşılaştığımız en temel zorluk, başvurabileceğimiz ikinci bir nüshanın olmayışıdır. Bu sebeple kâğıt tahrifatlarında, mürekkep lekesi yahut silik yazı olması durumunda karşılaştırma yapma imkânı olmadığı için ilgili yerlerde

---

¹³⁵ Yavuz Kartallıoğlu, *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni* (16, 17 ve 18. Yüzyıllar) (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011).

okunamayan metnin fotoğrafı yapıştırıldı. Metin çevirisinde karşılaştığımız diğer durumlar ve bunların çözümü için başvurduğumuz yollar aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- Vezin hataları dipnotta gösterilmiştir.

- Vezin, anlam, kafiye gibi saiklerle eksik yazıldığı bariz olan ifadeler metin tamiri sadedinde köşeli parantez ile metne eklenmiştir.

- Dîvânın istinsahı sırasında, özellikle ح ve خ harflerinin yazımında, müstensih gerekli özeni göstermemiş ve bu iki harfi zaman zaman birbirinin yerine kullanmıştır. Bu kusurlar göz önünde bulundurularak noktalı olduğu halde noktasız yazılan yahut noktasız olduğu halde noktalı yazılan harfler (ح/خ, ض/ذ vs.) mana ve vezin gözetilerek düzeltilmiştir.

- İktibaslar **bold** olarak, Arapça yahut Farsça alıntılanan diğer sözler *italik* olarak biçimlendirildi.

Yukarıdaki durumların dışında karşılaşılan bir diğer güçlük de dîvânın tertibindeki farklılıktır. Şiirlerin tertibinde eserin orijinal şekline sadık kalmaya gayret gösterilmiştir. Ancak diğer dîvânlardan farklı olarak *Sirâcî Dîvânı*'nda manzum hadis bölümünün yer alması ve bu hadislerin büyük bir kısmının derkenarda bulunması bizi bir tercih yapmaya zorlamıştır. Ya orijinal metne tamamen sadık kalınacak ve şiirler ile hadis tercümeleri içi içe girecekti yahut bölüm bölüm ayrılarak şiirler ile hadis tercümeleri bir arada tutulacaktı. Biz ikinci yolu tercih ettik ve manzum hadis bölümünü ayırmayı doğru bulduk. Mesnevîler ve manzum tercümelerden sonra musammatlar, kasideler ve ardından gazeliyat bölümü ile edebî türler bir araya getirildi. Bu tasnif yapılırken yeri değiştirilen

manzumelerin varak numaraları baş taraflarına köşeli parantez içinde yazıldı. Ayrıca mecmualarda tespit edilen Sirâcî mahlaslı şairlere ait şiirler de çalışmanın sonuna eklendi.

3.3. Metin

[1b]

Mesnevîler

Hâzâ kitâb-ı dîvân-ı Sirâcî raḥmetullâhi ‘aleyh

1

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Âferîn şun‘ına k’iy Yezdân-ı pâk
K’oldı ekrem emrûñ ile müşt-i ḥâk
- 2 Nuṭfe-i mâ’-i menîden Âdem’i
Yoğ iken var eyledüñ urduñ demi
- 3 Ya’nî bir nâçîzi insân eyledüñ
On sekiz biñ ‘âleme ḥan eyledüñ
- 4 Bunca varluḡ yoğ iken var eyledüñ
Luṭfuñ ile ġarḡ-ı envâr eyledüñ
- 5 Vaḥdetüñ sırrını virdüñ aña râh
Ḥikmet ü kudret senüñ iy Pâdişâh
- 6 Cümle-i esmâya dâna eyledüñ
Gülşen-i ‘aşkuñda gûyâ eyledüñ
- 7 Rûhı kılduñ çarḡ-ı cisme âfitâb
Virdi ol ḥamm-ı ġarîzî gibi tâb
- 8 Kılduñ iy Sultân-ı peydâ vü nihân
Gizlü gencüñ çâr ‘unşûrdan ‘ayân

- 9 Ferd-i muṭlakṣun nazîrũ lâ-nazîr
Ḳudret ü ḥikmetlerũ çok iy Ḳadîr
- 10 Fâ'il-i muḥtâr sensün yâ îlâh
Birliġũ da'vâsına varluġ güvâh
- 11 Vâcib-i bi'z-zât zâtuñdur senũ
Bu mezâhir hep şîfâtuñdur senũ
- 12 Üç mevâlîd ü çehârum şeş cihât
Oldı cümle mazhar-ı zât u şîfât
- 13 İ'tidâl ile bu eyyâm-ı rebî'
Ḳudretũle gösterir şeġl-i bedî'
- 14 Gülşen-i cennet cemâlũñden eşer
Külhan-ı dûzah celâlũñden şerer
- 15 Her varakda yazılıdur bir kitâb
Her kitâb içre niçe biñ faşl ü bâb
- 16 Gün gibi zâhir Hudâyâ vahdetũ
Bil zuhûrındandur ekşer âyetũ
- 17 Gerçi olmışdur hezârân kıl ü kâl
'Aql irişmek künh-i zâtuña muḥâl
- 18 Bî-nişânlukdur nişânuñdan nişân
Eyledũ kendũ nihân-ender-nihân

- [2a]¹³⁶ 19 Hep şehâdet eyledi ehl-i şühûd
Evvel ü âhir vücûduñdur vücûd
- 20 Zıll-ı zâ'ildür vücûd-ı mâsivâ
Kâf ile nûna kılurlar âşinâ
- 21 'Ayn-ı 'âlem cümle kıl ü kâl ile
Dâlldür ancak bir istidlâl ile
- 22 Mâsivâ olsa senüñle bir vücûd
Bir olur sâcid ü mescid ü sücûd
- 23 İy gönül ko şûreti ma'nîye bak
Görinür âyîne-i eşyâda Hâk
- 24 Kâlib-ı ma'nî durur gerçi suver
Lîk ma'nîdür suverden mu'teber
- 25 Ref' olmayınca zulmât-ı hicâb
Görimez envâr-ı ma'nî şeyh ü şâb
- 26 Añladımaz zevk u şevki kıl ü kâl
Ehl-i hâl olmak gerekdür ehl-i hâl
- 27 Fâ'ide itmez bu yolda güft ü gû
'Âciz ü nâçârdur 'âlem kamu
- 28 Pes muhakkak bil Hudâ'nuñdur vücûd
Hakk'a râci'dür rükû' ile sücûd

---

¹³⁶ Burada bir şahıs mührü bulunmaktadır. Mührün okunabilen kısmında Osman bin Mehmed ismi yer almaktadır.

[6b]

2

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Dostlar olalum gelün her gâh
Zâkir-i lâ ilâhe illallâh
- 2 Mü'mine lâıık ol durur kim ola
Şâkir-i lâ ilâhe illallâh
- 3 Kudret-i Hâk odur kim oldu hemân
Kün dimekle zuhûra geldi cihân
- 4 Hâk-i nâçiz[e] itdi çünkü nâzar
Yoğ iken halk olundı bunca beşer
- 5 Her biri mazhar oldu esmâya
Hem muṭâbık olup müsemmâya
- 6 Zübde-i hulk-i enbiyâ oldu
Muşṭafâ nûrı rehnümâ oldu
- 7 Kaddine itdi hil‘at-ı **levlâk**
Üstine döndi vecd olup eflâk

[7a]

- 8 Nûr-ı Aḥmed ger olmasa tâbân
Mihr-i ‘âlem olur mıydı raḥşân
- 9 Muşṭafâ nûrı olmasa bâhir
Buñca keşret olur mıydı zâhir

- 10   B 'l-be er oldu ger i kim  dem
Ma'nide Ahmed oldu n r-ı kıdem
- 11   Hayli erv ha mu ted  oldur
C mle e y da p  v  oldur ¹³⁷
- 12   Mu ted -y  rus l durur ol   h
Rehn m -y  s b l durur ol m h
- 13   R  ına ni e bi   al t u sel m
Okuyalum **Sir c **  ubh ile   m
- 14   C mle erv h-ı enbi  ya da i
Da i erv h-ı a fi  ya da i
- 15   N ra m sta rak olsun a   b 
V  l olsun vi  le a   b 
- 16    mmeti kim g z n  mmetd r
Ek eri    ib-i vel yetd r
- 17     l ta   l idince ol h  ce
H  ceyi da'vet itdi Mi'r ca
- 18   Menzilinden uma ı itdi h r c

---

¹³⁷ Aslı, “Hayl-i erv ha mu ted  oldu / C mle e y da p  v  oldu”  eklinde olan beyit,  st ndeki d zeltmeye uygun olarak de i tirildi.

Ṭurfetü'l-'ayn içinde kıldı 'urûc

19 Göñlümüz ağdı âfitâb gibi
Nûr imiş oldu mâh-tâb gibi

20 Gün gibi çıktı 'arş-ı a'lâya
Ḳâbe kavseyni vü ev ednâya

21 Rû-be-rû gördi Ḥaḳ Ta'âlâ'yı
Bendesi idi buldı Mevlâ'yı

22 Vuşlat-ı Ḥaḳḳ'a çünki buldı vüşûl
Her ne kim istedi oldu ḳabûl

23 Ḥaḳ anı cümleye imâm itdi
Hep murâdâtını tamâm itdi

24 Cümle ervâḥa çünkim oldu imâm
Evvelâ ḥamd idüben itdi ḳıyâm

25 Ḥam idüp ḳaddini çün itdi rükû'
Aña gelmiş durur ḥuṣû' u ḥuzû'

26 Yüz urup Rabbine çün itdi sücûd
Hep murâdını virdi Ḥayy u Vedûd

[7b] 27 İtdi çünkim taḥiyyet ile selâm
Ümmetin diledi ol Ḥayru'l-enâm

- 28 Çün tamâm eyledi namâzını
Hak kabûl eyledi niyâzını
- 29 Nefsin añmadı aındı ümmetini
Ümmeti iseñ eyle hürmetini
- 30 Yâ ilâhî aña selâm olsun
Pâdişahlar aña gulâm olsun
- 31 Âl [ü] evlâdına dañi iy yâr
Çok şalât u selâm ola her bâr
- 32 **Hayr-i ümmet** durur kamu aşhâb
Cân nişâr itse tañ [mı] aħbâb
- 33 Biz dañi iy **Sirâcî** şubh ile şâm
Diyelüm niçe biñ şalât u selâm

[2a] Na't-ı Resûl seyyid-i kâ'inât ve midhat-ı Ebu'l-Betûl mefhar-ı
mevcûdât¹³⁸

3

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hak Ta'âlâdur Hudâ-yı lem-yazel
Birliğine kimse hiç kılmaz cedel
- 2 Yoğ iken cümle vücûd ile 'adem
Şâbit idi da'vî-i Hakkı'l-kıdem

¹³⁸ 2a'da derkenardadır.

- 3 Zât-ı pâk-i Hâk idi ancak hemân
Cümle esmâ vü şîfât anda nihân
- 4 İktizâ iderdi lîkin ism-i zât
Tâ tecellî ide esmâ vü şîfât
- 5 Eyleyicek zât-ı pâki iktizâ
Böyle cârî oldu fermân-ı Hudâ
- 6 Dest-i kudret yaza hatt-ı muhtelif
Evvelîne Ahmed'ün zîbâ elif
- 7 Hâsını idüp ol şâhuñ efseri
Dâli tavk-ı hil'at-i peygamberî
- 8 Mîm-i Ahmed'ün idüp kesret zuhûr
On sekiz biñ 'âleme ol virdi nûr
- 9 Ba'de halk olunup ol levh u kalem
Eyledi hüsnini ol şâhuñ raqam
- [2b] 10 Tâkati kalmayup oldu iki şak
Anlamaz bu sırrı illâ ehl-i Hâk
- 11 Oldı ol şakkuñ şadâsından hemân
Âyet-i **levlâke** fehvâsı 'ayân
- 12 Gelmeseydi ger Muhammed Muştafâ
Halk olunmaz idi eflâk u semâ
- 13 Cebhesinde olmasa nûrî heme

Secde itmezdi melâ'ik Âdem'e

- 14 Oldığıyçun ceddi İbrâhîm Halîl
Gülşen itdi nâr-ı Nemrûd'ı Celîl
- 15 Hâzret-i 'İsî idüp Hakk'a du'â
Ümmet oldı menzil-i fevku'l-'alâ
- 16 Nûh buldı ğark-ı tûfândan necât
Bâ'is oldı nûr-ı Fahr-i Kâ'inât
- 17 Her ne kim var enbiyâ vü evliyâ
Oldı ol Sultân-ı Kevneyn pîşvâ
- 18 Kâmusından efdal itdi anı Hak
Kurş-ı mâhı kıldı barmağı dü şak
- 19 Muktedâ-yı enbiyâdur ol Hâbîb
Pîşvâ-yı aşfiyâdur ol Hâbîb
- 20 Rûh-ı pâkine niçe yüz biñ selâm
Bu **Sirâcî** bendesinden şubh u şâm
- 21 Âl ü ezvâc ile aşhâb-ı güzîn
Raḥmetullâhi 'aleyhim ecma'în

İftitâh-ı makâl

4

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gel berü iy sâlik-i nehc-i vuşûl
N'idügin añla fûrû' ile uşûl
- 2 Dîde-i inşâf ile eyle nazar

İ'tisâf u cevrden eyle hâzer

3 Mâ hüve'l-hakka ne ise kâ'il ol
Komağıl inşâfı Hakk'a mâ'il ol

4 'Âlim olma 'ilm-i 'indiyyât ile
Söyle söz aḥbâr ile âyât ile

5 Ehl-i 'ilmüñ olur iseñ a'lemi
Şanma yok bilmedüğüñ iy âdemî

6 Menfa'atsuzdur kırı baḥs u cedel
El-'amel yâ seyyide'l-kavm el-'amel

7 'İlm ise ḥod âlet-i a'mâldür
Bî-'amel 'ilm ehli bir ḥammâldür

[3a] 8 Bilmedüğüñ nesnede kılma cedel
Vardur evlâ añâ şâyed bir maḥal

9 'Aşk ile şâyed ki ol şevki ola
'İlm ile bilinmeye zevki ola

10 Hakk'a varur şübhesüz bil iy refîk
Vardur enfâs-ı ḥalâyıkca tarîk

11 Ger tarîk-i Hakk'a eylerseñ sülûk
Olasun bî-şübhe sultânu'l-mülûk

12 Kim okursa 'ilm-i ledünden sebak
Kâlbine irişmese ilhâm-ı Hakk

13 Aña kim ağz [u] dil âlet olmaya

Nuṭfeden aña delâlet olmaya

- 15 İmdi pes âlet gerek ef'âl için
'İlme cehd eyle düriş a'mâl için
- 16 'İlm-i lâ-yenfa'dan eyle ictinâb
Menzil-i taḥkîke dut râh-ı şavâb
- 17 Mezhebüñe katma ğayrı mezhebi
Ḥalt-ı mezheb şûret-i ilhâddur
- 18 Kavl-i Ḥaḳ olmasa ya kavl-i Resûl
Fazl añlama anı olma fuẕûl
- 19 Diñle imdi n'idügin kavl-i Nebî
İhtiyâr itdünse Sünnî mezhebi
- 20 Cem' idüp niçe ḥadîs-i mu'teber
Kıldum anı tercüme budur haber
- 21 Münderic zımnında niçe nuş u pend
İki beyt ile edâ kıldum bülend
- 22 Eyledüm ol dürr için 'azm-ı şadef
Tâ ḥadîs ile sözüm bula şeref
- 23 Söyledüm dîvânuma 'unvân için
Okuyanlardan du'â ihsân için

Manzum Hadisler

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

انما الاعمال با لنيات¹³⁹

1- Inneme'l-a'mâlu bi'n-niyât

Niyyetüñi hayr eyle dâ'imâ iy bir uşûl

İnneme'l-a'mâlu bi'n-niyât buyurdu Resûl

Bilmiş ol kim niyyet itmezseñ dürüst olmaz 'amel

Hak Ta'âlâ eylemez niyyetsüz a'mâli kabûl

من يرد الله به خيرا يفقهه في الدين¹⁴⁰

2- Men yüridi'llâhu bihi hayren yufekkihhu fî'd-dîn

Her kaçan kılsa 'inâyet Hak Ta'âlâ bir kula

'İlm-i dîn içinde anı 'âlim ü dâna kılar

[3b]

'Ayn-ı 'ibretle nazar kılar kamu eşyâya ol

Ma'rifet içinde anı 'âlim ü dâna kılar

من لم يرحم لم يرحم¹⁴¹

3- Men lem yerham lem yurham

Rahmet isterseñ Hudâ'dan merhamet kıl halka sen

Halka rahm ideñ kişiyedür Hudâ'nuñ rahmeti

Kim ki rahm itmezse halka rahmet itmez Hak aña

¹³⁹ Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 1 (No. 1). (Ameller ancak niyetlere göre değerlendirilir.)

¹⁴⁰ Müslim, "Zekât", 100. (Allah, hakkında hayır dilediği kulunu dinde derin kavrayış sahibi kılar.)

¹⁴¹ Müslim, "Feğâ'il", 65. (Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.) Hadis kaynakta "انه من لا يرحم لا يرحم" şeklinde geçmektedir.

Cânına kâr idiser yarın nedâmet miḥneti

¹⁴²من لبس الحرير في الدنيا لم يلبسه في الآخرة

4- Men lebise'l-ḥarîre fî'd-dünyâ lem yelbeshu fî'l-âḥirah

Rûz-ı maḥşerde kıla ol kimseler 'uryân ü zâr

Kim bu fânî dünyâda faḥr eyleyüp giydi ḥarîr

Çün fenâsını bilüp terk itmedi lezzâtını

Giymeye 'uḳbâda lâ-bud olısar ḥor u ḥaḳîr

¹⁴³ان العين حق

5- İnne'l-'ayne ḥaḳḳun

Çeşm-i bed ḥaḳdur şaḳın andan didi Ḥayru'l-beşer

Senge kâr ider kılor pûlâda bî-şübhe eşer

Kem nazâr olan kişiyeye eyleme 'arz-ı cemâl

Gülşen-i cennet güline tâ ki irmeye zarar

¹⁴⁴ان رحمتي سبقت غضبي

6- İnne rahmetî sebekat ğaḍabî

Çekmeyem dirseñ ebed 'uḳbâda derd ü miḥneti

Kendüñe pîşe idün 'âlemde faḳr u zilleti

Hem ḥadîs-i ḳudsîdür bu ma'niyi bilgil şarîḥ

¹⁴² Buhârî, "Libâs", 25 (No: 5832). (Dünyada ipek giyenler ahirette giyemezler.) "Lem yelbesuhu fî'l-âḥireti" şeklinde hadis-i şerif üzerinde not yazılı.

¹⁴³ Buhârî, "Tıbb", 35 (No: 5944). (Nazar haktır.) Kaynakta hadis metninde "ان" ibaresi bulunmamaktadır.

¹⁴⁴ Buhârî, "Tevhîd", 22 (No: 7422). (Muhakkak ki rahmetim gazabımı aşmıştır.)

Kim ğadabdan sebkat itmişdür Hudâ'nuñ rahmeti

¹⁴⁵ ان الشيطان يجري من ابن آدم مجرى الدم

7- İnne'ş-şeytâne yecrî min ibni Âdeme mecra'd-dem

Yok durur mahlûk içinde âdemî gibi za'îf

Kendü nefsi kendüye düşmân olup ider hücûm

Mûnis olmuşdur racîm ile tamarada kan gibi

Ol la'înüñ uydı iğvâsına hayfâ nefsi-i şûm

¹⁴⁶ ان أبغض الرجال الى الله الألد الخصم

8- İnne ebğade'r-ricâli ilâ'llâhi'l-'eleddu'l-ħaşim

Bir kişi kim halk ile dâ'im ider ceng ü cidâl

Ĥaşmı anuñ Ĥağ Ta'âlâ olısar bî-kîl ü kâl

Şol denî kim itmeye eşyâya 'ibretle nazar

Câhil ü nâdân ü aħmakdur degildür ehl-i ĥâl

¹⁴⁷ ان الله ليملئ للظالم فإذا أخذه لم يفلته

9- İnne'llâhe leyümlî li'z-ẓâlimi fe'izâ eħzezu lem yuflithu

[4a]

On sekiz biñ 'âleme şâh olsañ bâ-'adl [ü] dâd¹⁴⁸

ẖulm kılma pâdişâhlukdan 'adâletdür murâd

ẖulme mâ'il olma şâhum giy 'adâlet tâcını

¹⁴⁵ Buhârî, "İtikâf", 8 (No: 2038). (Şeytan insanın damarlarında kanın dolaştığı gibi dolaşır.)

¹⁴⁶ Buhârî, "Mezâlim", 16 (No: 2057). Düzeltme yapıldı. (Allah'ın hiç sevmediği kimse, çokça tartışma yapandır.)

¹⁴⁷ Müslim, "Birr", 61. (Allah zalime mühlet verir, onu yakalayınca da kaçmalarına fırsat vermez.)

¹⁴⁸ Vezin hatası.

Zâlim olan olmaya rûz-ı mahşer hândân u şâd¹⁴⁹

¹⁵⁰ لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه [ما] يحب لنفسه

10- Lâ yu'minu aḥadukum ḥattâ yuḥibbe li-'eḥîhi mâ yuḥibbu li-nefsih

Mü'min olmaz ḥayrı şanu[p] şanmayan yoldaşına

Beñzedirsem yiridür ben anı hirr yoldaşına

Kendüye şandüğünü bir dosta şanmayan ḥerek

Dâ'imâ seng-i melâmet ol la'înüñ başına

¹⁵¹ الظلم ظلمات يوم القيامة

11- Eḡ-ḡulmu ḡulumâtun yevmu'l-kıyâmeh

'Adl ü dâdı kendüñe pîşe kıl iy 'âlî-naẓar

ḡulmden perhîz eyle idüben ġâyet ḥazer

Zâlim olan giçmeye yarın şirâtu'l-mustakîm

ḡulm idenler kıla yarın ḡulmı fî'n-nâri's-saḡar

¹⁵² لا يدخل الجنة قاطع رحم

12- Lâ yedḡulu'l-cennete kâti'u raḡim

Bize raḡm idüp ḡaber virdi Ḥaḡ'uñ peyğamberi

Kim ki ḡaṡ'-ı raḡm iderse oldı ol dînden berî

¹⁴⁹ Vezin hatası.

¹⁵⁰ Buhârî, "Îmân", 6 (No: 13). (Kendiniz için istediğinizi kardeşiniz için istemediğinizden iman etmiş olmazsınız.)

¹⁵¹ Buhârî, "Mezâlim", 9 (No: 2447). (Zulüm, ahiret gününü -zalim için- zifiri karanlık yapar.)

¹⁵² Müslim, "Birr", 19. (Sıla-i rahmi kesen cennete giremez.)

Merhametle her kim itmez akrabâsına nazar
Başına konmaz anuñ aşlâ sa'âdet efseri

¹⁵³ لا يدخل الجنة قتات

13- Lâ yedhulu'l-cennete kattâtun

Şol ki ğammâz ola olmaz hergiz anuñ yüzi ağ
Rûz-ı haşr içre siyâh-rû olısar mânend-i zâğ

Hak Ta'âlâ şaklasun ben bendesin ol varıadan
Yeg durur dünyâ vü 'uqbâdan baña künc-i ferâğ

¹⁵⁴ لا تدخل الملائكة بيتًا فيه كلب ولا صورة

14- Lâ tedhulu'l-melâ'iketu beyten fîhi kelbun velâ şûretun

Şûretüñ naqşın yuyup dil-hânesini eyle pâk
Tâ tecellî eyleye envâr-ı sultân[î] saña

Cân ü dilden sür çıkargıl nefsinüñ emmâresin
Dest-gîr olsun dir iseñ 'afv-ı Raḥmânî saña

¹⁵⁵ لا يحل لمؤمن أن يهجر أخاه فوق ثلاثة ايام

15- Lâ yeḥillu li-mu'minin en yehcure eḥâhu fevka selâseti eyyâm

Mü'min iseñ iy birâder kimseye kılma ḥased
İtdigün bulur kişi rûz-ı kıyâmet nîk u bed

Eyler iseñ üç güne dek eyle ğavğa vü cedel

¹⁵³ Buhârî, "Edeb", 50 (No: 6056). (İnsanlar arasında söz taşıyan kişi cennete giremez.)

¹⁵⁴ Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 7 (No: 3225). (İçinde köpek ve tasvir bulunan eve melekler girmez.)

¹⁵⁵ Buhârî, "Edeb", 58 (No: 6065). (Bir mü'minin din kardeşine üç günden fazla küs kalması helal değildir.)

Andan artuḳ eyleyen bulmayısar raḥmet ebed

[4b]

كل مصور في النار¹⁵⁶

16- Kullu muşavvirin fî'n-nâr

İy muşavvir şûreti ҡo gel berû ma'nâya baḳ

Yohsa iderler ҡalem gibi seni de iki şaḳ

Nüşa-i kübrâ olupdur çün vücûd-ı âdemî

Yaraşur ol şûrete olsa muşavvir yine Hâḳ

كلکم راع و کلکم مسؤول عن رعیتہ¹⁵⁷

17- Kullukum râ'in ve kullukum mes'ûlun 'an ra'yyetih

Her kişı kendü vücûdı mülkinüñ sultânıdur

Cümle-i a'zâ vü kuvvânuñ gûyâ çobanıdur

N'oldı aḥvâl-i re'âyâ dirse ol 'adl ıssı Hâḳ

Ḳudretüm yoḳdur cevâba ḥükm anuñ fermânıdur

يغفر كل عبد إلا المجاهرون¹⁵⁸

18- Yuḡferu kullu 'abdin ille'l-mucâhirûn

Hep Muḥammed ümmetinüñ ekserî maḡfûrdur

Lîk şunlar kim günâhın keşf ide maḳhûrdur

Cürmini bilüp peşîmân oluban iden penâh

Hâḳ Ta'âlâ luṭfı ile dâ'imâ mesrûrdur

¹⁵⁶ Müslim, "Libâs", 99. (Bütün suret yapanlar cehennemdedir.)

¹⁵⁷ Buhârî, "İtḳ", 17 (No: 2554). (Her biriniz birer çobansınız ve güttüklerinizden mesulsünüz.)

¹⁵⁸ Buhârî, "Edeb", 60 (No: 6069). Hadis kaynakta "كل أمي معافي إلا المجاهرين" olarak geçmektedir.

كل مسكر حرام¹⁵⁹

19- Kullu muskirin ħarâmun

Müskirâtı kend'özüñden dûr kıl iy pâk-bâz
Giç penâhîden yüzüñ sür eyleyüp nâz u niyâz

Tövbe idüp ħ'âb-ı ğafletden uyanup aç gözüñ
Ger şefâ'at ide dirseñ saña Sulţân-ı Hicâz

كل معروف صدقة¹⁶⁰

20- Kullu ma'rûfin şadaķatun

Rıfķ ile bir mü'mine söz söylemekdür ki şevâb
Ĥâtırın yıķmakdan eyle ihtirâz ü içtinâb

Meskenet kıl cümle 'âlem ĥalkına dervîş iseñ
Kim saña Fettâĥ-ı 'âlem eyleye biñ fetĥ-i bâb

المسلم أخو المسلم¹⁶¹

21- El-muslimu eĥu'l-muslim

Mü'min oldur kim şadâķat ola anuñ her işi
Görücek i'zâz ü ikrâm eyleye her ķardaşı

Yâd bilmeye ķamu mü'minleri kendüden ol
Her birinüñ yolına terk eyleye cân u başı

¹⁵⁹ Buhârî, "Megâzî", 62 (No: 4343). (Sarhoş eden her şey haramdır.)

¹⁶⁰ Buhârî, "Edeb", 33 (No: 6021). (Her güzel iş sadakadır.)

¹⁶¹ Buhârî, "İkrâh", 7 (6951). (Müslüman Müslüman'ın kardeşidir.)

الشؤم في المرأة والفرس والدار¹⁶²

22- Eş-şu'mu fî'l-mer'eti ve'l-ferasi ve'd-dâr

İy birâder 'avrete uymak kişiye şu'm olur

Hem metâ'ına cihânuñ dil viren mezmûm olur

[5a]

Ṭâlib-i dünyâ olanlar didiler oldı kilâb

Ḳaluban bil hem ezelde 'âkıbet ma'dûm olur

يسروا ولا تعسروا وبشروا ولا تنفروا¹⁶³

23- Yessirû velâ tu'assirû ve beşşirû velâ tuneffirû

Nâşihat va'z itmek isterseñ bugün mü'minlere

Bu yoluñ âsânın irşâd eylegil sen anlara

Raḥmet-i deryâsı Ḥaḳḳ'uñ çün olupdur bî-girân

Ḳıl beşâret tâ ki nefret gelmeye ol cânlara

لو علمتم ما أعلم لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا¹⁶⁴

24- Lev 'alimtum mâ e'lemu le-ḍaḥiktum ḳalîlen ve le-bekeytum

keşîran

Ḥaḳ Resûl'i böyle buyurmuş durur bize ḥaber

Dünyâda çok ağlayup az gülüñüz iy nâmver

Bilseñüz ben bildigüm gülmezdüñüz aşlâ didi

Ḥaḳ buyurmuşdur bu pendi bize ol Ḥayru'l-beşer

¹⁶² Buhârî, "Nikâh", 18 (No: 5093). (Uğursuzluk –eğer varsa- kadında, atta ve evdedir.)

¹⁶³ Buhârî, "İlm", 11 (No: 69). (Kolaylaştırınız zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz nefret ettirmeyiniz.)

¹⁶⁴ Buhârî, "Tefsir", 117 (No: 4621). (Bildiklerimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız.) Hadis, kaynakta "ما أعلم لضحككم قليلا فلو تعلمون" şeklindedir.

¹⁶⁵اعملوا فكل ميسر لما خلق له

25- İ‘melû fekullun muyesserun limâ huliķe leh

Sen ‘amel kıl çün muķadder oldı a‘mâlûñ senüñ

Haķ muvaffaķ eyleye ķavlûñe ef‘âlûñ senüñ

Hûlık‘idür cümle eşyânuñ Hudâ-yı lem-Yezel

Vay eger raķm itmez ise nic‘olur hâlûñ senüñ

¹⁶⁶لا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب ويتوب الله على من تاب

26- Lâ yemle‘u cevfe ibni âdeme illâ‘t-turâbu ve yetûbu‘llâhu ‘alâ
men tâbe

Mûnis olsa tañ mı âdemoğlına hırş u tama‘

Gözi toymaz âdemüñ illâ meger kim hûk ile

Tâ fenâ bulunca irmez dünyâ-yı dûndan ferâğ

Hayf aña kim tövbesüz gide hûr ü hûşâk ile

¹⁶⁷انما الاعمال بالخواتيم

27- İnneme‘l-a‘mâlu bi‘l-havâtîm

Evveline bakma her işüñ soñun gör iy püser

‘Ârif olan ‘ayn-ı ‘ibretle kılur çarķa nażar

Niçeler mü‘min giçinüp ‘arz-ı sâlûs eyledi

Şoñ ucı dünyâ-yı dûndan şöyle maķrûm gitdiler

¹⁶⁵ Buhârî, “Tefsir”, 352 (No: 4945). (Çalışınız, kim ne için yaratılmışsa ona erecektir.)

¹⁶⁶ Buhârî, “Rikâk”, 10 (6436). (Âdemoğlunun boşluğunu -açlığını- topraktan başka hiçbir şey doldurmaz. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder.) Hadis, kaynakta; “كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ” “لَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ” şeklindedir.

¹⁶⁷ Buhârî, “Kader”, 5 (6607). (Ameller sonuçlarına göre değerlendirilir.)

¹⁶⁸ من قضى حاجة أخيه قضى الله حاجته

28- Men kaçâ hâcete ‘ehlîhi kaçâ’llâhu hâcete

Görse bir ‘âşık düşinde Hâzret-i Peyğamber’i

Hâk durur rü’yâsı anuñ eylesesün şek añ

Giremez zîrâ şeyâtîn şûretine Aḥmed’üñ

Şöyle kudret kuvvet ü mu‘ciz virüpdür Hâk añ

¹⁶⁹ من قضى حاجة أخيه قضى الله حاجته

29- Men kaçâ hâcete ‘ehlîhi kaçâ’llâhu hâcete

[5b]

Her kaçan bir kardaşuñ hâcâtını kılsañ devâ

Hep murâdâtüñ senüñ daḥi kabûl ider Hudâ

Sen rızâ-yı Hâk içün kıl eylügen iy ehl-i Hâk

‘Âşık oldur Hâk yolına cânını ide fedâ

¹⁷⁰ مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ

30- Men yuridi’llâhu bihi ḥayren yuşib minhu

Ḥayr virmek dilese Tañrı Ta‘âlâ kimseye

Evvelâ añ muşîbet virüben kılur ḥazîn

Kendüyi teslîm iderse Hâk’a ol merd-i Hudâ

¹⁶⁸ Müslim, “Rüya” 10. Hadis ile tercümesi arasında anlam ilişkisi kurulamamaktadır. Müstensih hatası olması mümkündür. Yazmada bu hadisin üzeri çizilmiştir. Hadisin doğru metni şu şekildedir ve derkenarda yazılıdır: “مَنْ رَأَى فَقْدَ رَأَى الْحَقَّ” (Rüyasında beni gören, gerçekten beni görmüştür.)

¹⁶⁹ Buhârî, “İkrâh”, 7 (No: 6951). (Kim bir kardeşinin hacetini giderirse Allah da onun hacetini giderir.) Hadis, kaynakta; “وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ” şeklindedir.

¹⁷⁰ Buhârî, “Merdâ”, 1 (No: 5645). (Allah bir kişi hakkında hayr dilerse onu sıkıntıya sokar.)

Haḳ Ta‘âlâ her belâdan ol kûlın ider emîn

¹⁷¹ من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب

31- Men ‘âdâ lî veliyyen feḳad âzentuhu bi’l-ḥarb

Evliyâyâ key şaḳın itme ḥaḳâretle nazar

Yohsa irer dest-i ḳudretten saña muḥkem zarar

Mü’mîn iseñ cân ü dilden ol muḥibb-i evliyâ

İ’tibâr eyle kerâmetine dir Ḥayru’l-beşer

¹⁷² إن الميت يعذب ببكاء أهله عليه

32- İnne’l-meyyite le-yu‘azzebu bi-bukâ’i ehlihi [‘aleyh]

Hâdimu’l-lezzât elinden nûş iden câm-ı memât

Ağlamazsa aḳrâbâsı üstine bulur ḥayât

Meyyit üzre dirilüben zâr u feryâd itseler

Çok ‘azâb olur diyu buyurdu Faḥr-i Kâ’inât

¹⁷³ ان الدين يسر

33- İnne’d-dîne yüsrün.

Bu Müselmânluḳ egerçi ḥalkâ âsân görünür

Küfr ile îmân ḥaḳîḳat içre yeksân görünür

Ḳatı müşkindür şerî‘at yolını itmek edâ

¹⁷¹ Buhârî, “Rikâk”, 38 (No: 6502). (Kim benim bir dostuma düşmalık ederse ben de ona harp ilan ederim.)

¹⁷² Buhârî, “Cenâiz”, 32 (No: 1286). (Ölünün ardından yakınlarının -aşırıya giderek- ağlaması ile ölüye azap edilir.)

¹⁷³ Buhârî, “İmân”, 28 (No: 39). (Din kolaylıktır.)

Gerçi Hakk'ın nûr her kişiye tâbân görünür

¹⁷⁴خيركم من تعلم القرآن و علمه

34- Hayrukum men te'leme'l-Kur'âne ve 'allemehu

Hayr-ı ümmet ol durur kim bile Kur'an-ı 'Azîm

Oğuda şâkirde **bismillâhirrahmânirrahîm**

Kim ki ma'nâsına Kur'an'ın bulursa ittılâ'

Evvel ol insân-ı kâmil buldı ol kalb-i selîm

¹⁷⁵إن الله ليؤيد هذا الدين بالرجل الفاجر

35- İnne'llâhe le-yu'eyyidu hâzâ'd-dîne bi'r-raculi'l-fâcir

Merd-i facirle bu dîni nice te'yîd eyledi

Tâ olunca fecr-i tâlî' itmegin temcîd-i Hâk

Fâcir ile nite dîn ola mü'eyyed pes meger

Tövbe ile zârluğ kılup ide tevhid-i Hâk

¹⁷⁶ان من عباد الله [من] لو اقسم على الله لا برة

36- İnne min 'ibâdi'llâhi lev akseme 'alâ'llâhi le-'eberrehu

[6a]

Qulları vardur Hudâ'nun nice eylerse kasem

Râst eyler Hâk Ta'âlâ sözlerin kılmaz yalan

Kesb eyle sen daği Hakk'a taqarrub iy kişi

Tâ ide sözün kabûl kim Hâk Ta'âlâ bî-gümân

¹⁷⁴ Buhârî, "Fezâ'ilü'l-Kur'an", 21 (No: 5027). (Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir.)

¹⁷⁵ Buhârî, "Kader", 5 (No: 6606). (Allah bu dini facir bir kişi ile de destekleyebilir.)

¹⁷⁶ Buhârî, "Sulh", 8 (No: 2703). (Allah'ın kulları arasında öyleleri vardır ki Allah adına yemin etseler Alla yeminlerini doğru çıkarır.)

¹⁷⁷إذا لم تستحي فاصنع ما شئت

37- İzâ lem testahyî fe'sna' mâ şî'te

Çün hicâbuñ olmaya işle ne dilerseñ yüri

Ne gerekse işlenür kişide îmân olmasa

Halkdan utan u Hudâ'dan havf eyle iy püser

Kaşr-ı dînüñ yeg degil midür ki vîrân olmasa

¹⁷⁸إذا ضيعت الأمانة فانتظر الساعة

38- İzâ duyî'ati'l-'emânetu fe'ntazîri's-sâ'ate

Şadr-ı 'ârif bil emânetdür Hudâ'dan âdeme

Zâyi' oldı çün emânet tañ mı yıkılsa cihân

Her kaçan bir cîlf-i nâdân giçse dâna şadrına

Tiz kopusardur kıyâmet didi Peygamber 'ayân

¹⁷⁹لا تسبوا الاموات اذكروا امواتكم بالخير

39- Lâ tesubbu'l-emvâte uzkurû emvâtekum bi'l-hayr

Zübde-i âdem Habîb-i Hâk Muhammed Muştafâ

Ümmetine böyle fermân itdi ol kân-ı vefâ

Hayr ile zîkr eyleñüz mevtâñuzı didi çün ol

Kimseye bâķî degildür bilmiş oluñ bu fenâ

¹⁷⁷ Buhârî, "Ehâdisü'l-enbiyâ", 51 (No: 3484). (Hayâ etmiyorsan dilediğini yap.)

¹⁷⁸ Buhârî, "Rikâk", 35 (No: 6496). (Emanet zayı edildiği zaman kıyameti bekle.)

¹⁷⁹ İki ayrı hadisten bölüm olarak yazılmıştır. Birinci hadis; "لا تسبوا الاموات" (Ölülerinize sövmeyiniz.) Tirmizî, "Cenâiz", 34 (No: 1019). İkinci hadis; "اذكروا محاسن موتاكم" (Ölülerinizi hayırla anınız.) Buhârî, "Rikâk", 42 (6516).

¹⁸⁰ لا يفلح قوم تملكهم امرأة

40- Lâ yuflihu kavmun temlikuhum imre'etun

Bir ere kim 'avreti hüküm ide ol bulmaz felâh
Erlik oldur itmeyesün anlara hîç i'tibâr

Meşveret kıl anlar ile lîk 'aksin eylegil
Zîrâ yokdur zenlerüñ şânında hîç 'ahd u vefâ

¹⁸¹ اتقوا دعاء المظلوم ولو كان كافرا

41- İttekû duâ'e'l-mazlûmi velel kâne kâfiren

Key şaķın mazlûmuñ âhından idüben ihtirâz
Göklere ağar du'âsı âh idüp kılsa niyâz

'Âķil iseñ zûlm kılma gebr u tersâya daķi
'Âdil ol eyle 'adâlet dünyâda iy ser-firâz

¹⁸² جف القلم بما أنت لاق

42- Ceffe'l-ķalemu bimâ ente lâķin

Her ne kim itdünse 'âlem içre bil ger ķayr u ķer
Bulısarsun zerre zerre 'âķıbet iy bî-ķaber

Görisersün ser-nüviştüñ her ne ise 'âķıbet

¹⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 34/85 (No: 20438). (Başlarında kadın yönetici olan topluluk iflah olmaz.)

¹⁸¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 20/22 (No: 12549). (Bir kâfir bile olsa mazlûmun duasından sakının.) Hadis, kaynakta; "اتقوا دعوة المظلوم وإن كان كافرا" şeklindedir.

¹⁸² Buhârî, "Nikâh", 8 (No: 5076). (Kalem senin karşılaşıcağın şeyi yazmış ve mürekkebi kurumuştur.)

‘Ârif iseñ hîdmete şıdķ ile bağlağıl kemer

¹⁸³ يحشر الناس على ما ماتوا عليه

43- Yuḥşaru’n-nâsu ‘alâ mâ mâîû ‘aleyh

[6b]

Her kişi ḥaşr olısardur sevdüğü a‘mâl ile
Ehl-i dünyâ faḥr ider cem‘ itdigi emvâl ile

Şamt u cû‘ı kendüñe pîşe iden iy merd-i Ḥaķ
Ehl-i ḥâl ol kimse yol varmadı kıl ü kâl ile

¹⁸⁴ لكل داء دواء

44- Li-küllî dâ’in devâ’un

Cânib-i Ḥaķ’dan ne deñlü gelse câna renc ü derd
Râh-ı ‘aşķ içre tefâḥur eylesün anuñla merd

Yok durur ‘âlemde bir derd kim aña olmaz devâ
Derdlere dermân iden kendidür Allâhu’ş-Şamed

¹⁸⁵ الطهور نصف الايمان

45- Eṭ-ṭuhûru nişfu’l-îmân

Nışf-ı îmândur ṭahâret bilmiş ol iy pâk-bâz
Bu ḥadîşi böyle buyurmuş durur Şâh-ı Hicâz

Ḥabs-i dünyâdan derûnuñ kıl muṭahhar iy püser

¹⁸³ Müslim, “Cennet”, 83. (Kul öldüğü hal üzere diriltilir.) Hadis, kaynakta; “يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ” şeklindedir.

¹⁸⁴ Müslim, “Selâm”, 69. (Her derdin devası vardır.)

¹⁸⁵ Tirmizî, “De‘avât”, 87 (No: 3519). (Temizlik imanın yarısıdır.)

Terk ü tecrîd-i fenâ ol yüz urup eyle niyâz

¹⁸⁶ ان الله طيب لا يقبل الا طيبا

46- İnne'llâhe tayyibun lâ yeķbelu illâ tayyiben

Ṭayyib ü tâhir durur Allâhu Rabbü'l-'âlemîn

Hıdmetine olsa lâyıķ ṭayyibîn ü tâhirîn

Kim mülevveş oldu dünyâ ile itmez Hâķ ķabûl

Anuñ içün didi Hâķ **eṭ-ṭayyibât li't-ṭayyibîn**

¹⁸⁷ الناس بزمانهم أشبه منهم بآبائهم

47- En-nâsu bi-zemânihim eşbehu minhum bi-'âbâ'ihim

Bir zamândur şimdi kim dünyâya gelse her oğul

Anlar hâķı ķor gözler zamâne 'âdetin¹⁸⁸

Kimi kim sevse zamâne her ķişı anı sever

Kimi redditse cihân dutarlar anuñ 'ibretin

¹⁸⁹ من عرف نفسه فقد عرف ربه

48- Men 'arefe nefsehu feķad 'arefe Rabbehu

Kendüñe gel bir nefes gezme beyâbânlarda kim

Şol ki bildi nefsinı Rabb'ini bildi bî-gümân

¹⁸⁶ Müslim, "Zekât", 65. (Allah temizdir, ancak temiz olanı kabul eder.)

¹⁸⁷ Ebû Sa'îd Ahmed b. Muhammed el-'Arâbî, *el-Mu'cem*, nşr. 'Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî (y.y.: Daru İbni Cevzî, 1997), 2/455 (889). (İnsanlar babalarından -atalarından- daha fazla yaşadıkları zamana benzerler.) 7a'da derkenardadır.

¹⁸⁸ Vezin hatası.

¹⁸⁹ Muhammed el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a fi aḥbâri'l-mevzû'a*, 351 (No: 506). (Nefisini bilen Rabini bilir.) 7b'de derkenardadır.

Lü'lü'-i lâla dilerseñ kendüñi 'ummâna şal
Kûh-ı Kâf'a gir eger 'anķâdan isterseñ nişân

¹⁹⁰كلمات حضرت على كرم الله وجهه

Kelimâtu Hâdret-i 'Alî Kerremellâhu vecheh

¹⁹¹لو كشف الغطاء ما ازددت يقينا

49- Lev kuşife'l-giṭâ'u me-zdedtu yekînen

Başa vardum 'ilm ile el virdi ğâyât-ı kemâl

Cân göziyle gördüm bildüm Hakk'ı 'ayne'l-yakîn

Ger kıyâmet kopa vü ref' ola yetmiş biñ hicâb

Hîç yakînüm zerrece olmaz ziyâde iy ehl-i dîn

¹⁹²ما هلك امرؤ عرف قدره

50- Mâ heleke imru'un 'arefe kadrehu

Ger cihânı fitne vü ğavġâ dutarsa yiridür

Kendü miķdârını bilen kişiyे irmez helâk

Ol dutar mülk-i ferâġat u ķanâ'at kûşesin

Nûh vaktidür ki ol tûfân-ı miḥnetden ne bâk

¹⁹⁰ 7a'da derkenardadır.

¹⁹¹ Tâcüddîn Abdulvehhâb es-Subkî, *Tabâkâtü's-şâfi'iyeti'l-kübrâ*, nşr. Mahmûd Muhammed et-Tenâhî (y.y.: Hicr, 1413), 6/61. (Şayet perde kalkarsa benim imanımda hiçbir artış olmaz.) Bu söz aslen Amir b. Abdullah b. Abdulkays'a aittir. Ancak Hz. Ali'nin (r.a.) sözü olarak meşhur olmuştur. Bkz. Muhammed el-Kârî, *el-Masnû' fi Ma'rifeti'l-hadîsi'l-mevzû'*, 149 (No: 254). 7a'da derkenardadır.

¹⁹² Ziyâd ed-Deylemî, *Ma'âni'l-Ḳur'ân*, 1/244. (Yerini bilen helak olmaz.) Hz. Ali (r.a.). 7b'de derkenardadır.

¹⁹³ لا تنظر إلى من قال، وانظر إلى ما قال

51- Lâ tenzur ilâ men kâle ve'nzur ilâ mâ kâl

Ger hasîs ü ger şerîf ola kelâmuñ kâ'ili

Sen sözi söyleyene bakma sözine kıl nazar

Niçe fahr aşhâbı var kim bir pula degmez sözi

Niçe fakr ehli olur bir sözi dünyâya deger

¹⁹⁴ من عذب لسانه كثر إخوانه

52- Men 'azube lisânuhu keşure ihvânuhu

Bir kişinüñ kim dili datlu ola iy hoş-nihâd

Her kişi kardaş olurdı aña yâr-ı mihribân

Ger dil-âzâr ola toğmış kardaşı andan kaçır

Rahât olmaz dâ'imâ işü güci savaşı nân

¹⁹⁵ المرؤ مخبوء تحت لسانه

53- El-mer'u maḥbû'un taḥte lisânih

Ger dilerseñ bilesün mâhiyyetin murâdumuñ

Her kişi kendü dili altında bil nihân imiş

Ger iyü söylerse bil kim kâmil [ü] fâzıldur ol

Yaramaz söylerse ḥod ḥükm it ki bu nâdân imiş

¹⁹³ Ali el-Kârî, *el-Esrâru'l-merfû'a*, 383 (No: 591). (Kimin söylediğine değil ne söylediğine bak.) Kaynakta; "Hz. Ali'ye (r.a.) atfedilir ancak meşhur bir sözdür." açıklaması mevcuttur. 9a'da derkenardadır.

¹⁹⁴ Ebû Mansûr Abdülmelik es-Se'âlibî, *el-İ'câz ve'l-îcâz* (Kahire: Mektebetü'l-Kur'an, ts.), 35 (No: 20). (Tatlı dilli olanın kardeşi çok olur.) 8a'da derkenardadır.

¹⁹⁵ Yahya İbnü'l-Hüseyn el-Cürcânî, *Tertîbu'l-emâlî*, nşr. Muhammed Hasan İsmâil (Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, 2001), 1/177 (No: 661). (Kişi dilinin altında gizlidir.) 8a'da derkenardadır.

¹⁹⁶بشر مال البخيل بحادث أو وارث

54- Beşşir mâle'l-behîli bi-hâdisin ev vârisin

Şol hasîs-i bed-güher kim bakdı mâlın cehl ile

Vir beşâret aña tâ kim bile kendü hâlini

Her ne cem' iderse bir gün bile virür rûzgâra

Yâhud ölür kendisi vârisler alur mâlını

¹⁹⁷الجزع عند البلاء تمام المحنة

55- El-ceze'u 'inde'l-belâ'i temâmu'l-mihne

Bir belâ gelse başa hoşdur çatı şabr eylemek

Lîk derd üstine derd olur kılsañ ıztırâb

...¹⁹⁸ ceze' kıldukça artar zaḥmetüñ

Bir belâ vü miḥnet oldur kim kalursun bî-şevâb

Derkenarda bulunan Usûlî'ye ait manzum hadis tercümeleri

¹⁹⁹من دل على عمل فله [مثل] أجر فاعله

1- Men delle 'alâ 'amelin felehu [mişlu] ecri fâ'ilihi

Bir kişi bir ḥayr işe itse delâlet lâ-cerem

Ol kişi ol ḥayr işi iden gibi bulur şevâb

¹⁹⁶ Ebûbekir Ahmed b. Alî el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Buḥalâ* (y.y.: Dâru ibni Hazm, 2000), 222 (No: 312). (Cimrinin malını bir bela yahut mirasçı ile müjdele.) 9a'da derkenardadır.

¹⁹⁷ el-Heytemî, *eş-Şavâ'iku'l-muḥrika 'alâ ehl-i'r-rafi ve'd-dalâli ve'z-zındıkatı*, 2/379. (Bela anında kederlenmek musibetin ta kendisidir.) 9b'de derkenardadır.

¹⁹⁸ Metinde eksik kelime bulunmaktadır.

¹⁹⁹ Müslim, "İmâre", 133. (Bir iyiliğe aracılık eden onu işleyen gibi ecrini alır.) Hadis, kaynakta; "من من دل على خير فله مثل أجر فاعله" şeklindedir. 5a'da derkenardadır.

Cehd kıl hayr eyle ya hayrâta ol dâ'im delîl
Tâ ki maḥrûm olmayasun hayrdan *min külli bâb*

²⁰⁰كل شيء بقدر حتى العجز والكيس

2- Kullu şey'in bi-ḳaderin ḥatta'l-'aczu ve'l-keys

Mü'min olan kişiler itmek gerekdür i'tikâd
Kim ne iş kim işlenür 'âlemde taḳdîr iledür

Tâ ki temyîz ü belâgat 'aql ü dâniş 'aczu keys
Cümle taḳdîr işidür şanma ki tedbîr iledür

²⁰¹افضل الصلاة طول القنوت

3- Efḍalu's-şalâti tûlu'l-ḳunût

Eylegil tûl-ı ḳunût itseñ namâzı ehl-i dîn
Ehl-i tâ'at içre dilerseñ ola ḳadrüñ a'lâ

Ya'nî çok durmak namâz içre ayağ üzre kişi
Didi Sultân-ı Rusûl oldur şalatuñ efḍali

²⁰²يبعث كل عبد على ما مات عليه

4- Yub'asu kullu 'abdin 'alâ mâ mâte 'aleyh

İy birâder kendüñe hayr işi dâ'im pîşe kıl
Naḳl idesün tâ ki dünyâdan iyü a'mâl ile

²⁰⁰ Müslim, "Kader", 18. (Acizlik ve zekilik dahil her şey bir kader iledir.) 3a'da derkenardadır.

²⁰¹ Müslim, "Salatü'l-müsâfirîn", 164. (Namazın en efḍâli kıyâmı uzun olandır.) 3a'da derkenardadır.

²⁰² Müslim, "Cennet", 83. (Kul öldüğü hal üzere diriltirir.) 3b'de derkenardadır.

Sen muḳarreb bil bunı her ḳul ki dūnyâdan gider
Her ne hâl ile giderse ḥaşr olur ol hâl ile

سبق المفردون²⁰³

5- Sebeḳa'l-muferriḍûn

Zıkr-i Ḥaḳ'dan ğayrıya olma enîs ü şöyle bil
Sebḳat itdi cümle 'âlemden şular ki ferd olur

Ya'nî Ḥaḳ zıkrinden artuḳ nesneye virmez vücûd
Ḳaḥbe-zen dūnyâya meyl itmez şular ki merd olur

الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر²⁰⁴

6- Ed-dūnyâ sicnu'l-mu'mini ve cennetu'l-kâfir

Didi Faḥr-i Enbiyâ kim işbu dūnyâ-yı denî
Kâfire cennetdür ammâ mü'minüñ zindânıdur

Muẓṭaribdür mü'min ü dâ'im ḥalâş olmak diler
Ḥubb-ı dūnyâ kâfirüñ ḥod dîni vü îmânıdur

هلك المتطعون²⁰⁵

7- Heleke'l-mutenetṭi'ûn

Söyleseñ ḥaddeñ aşırı sözüñi iy ehl-i ḳâl
Yaḥşi söyle söz içinde herze vü bühtânı ḳo

²⁰³ Tirmizî, "De'avât", 129 (No. 3596). 3b'de derkenardadır.

²⁰⁴ Müslim, "Zühḍ", 1. (Dünya mü'minin zindanı kâfirin ise cennetidir.) 4a'da derkenardadır.

²⁰⁵ Müslim, "İlm", 7. (-Söz ve davranışlarında- Aşırı gidenler helak oldu.) 4a'da derkenardadır.

Kim helâk eyler ziyân idüp fuḥş u feşâr²⁰⁶
Gitmesün göñlünde îmânun yalan eymânı kı

من غشنا فليس منا²⁰⁷

8- Men ġaşşenâ fe-leyse minnâ

Şol kişi kim eyleye mü'minlere mekr ü ḥîle
Ol kişi bizden degildür didi sulṭân-ı Hudâ

Ya'nî ḥaşr olmaz bizümle ol münâfıkdur didi
Sen bizi mekr ü degâdan kı cüdâ yâ Rabbenâ

من بظاً به عمله لم يسرع به نسبه²⁰⁸

9- Men beṭṭa'e bihi 'ameluhu lem yusri' bihi nesebuh

Ḥaḳ yolında bir kişi girü kıya kibr ü 'amel
İlerü eyletmez ol bî-çâreyi aşıâ neseb

İşşı kılmaz devlet-i dünyâ ger olmasa 'amel
Pes neseb faḫrını terk it eyle taḥşîl-i ḥaseb

من قتل دون ماله فهو شهيد²⁰⁹

10- Men kıtile dûne mâlihi fe-huve şehîdun

Bir kişi bu niyyete ḥıfz eylese emvâlini
Tâ ki rızkı içün varup nâmerde muḥtâc olmaya

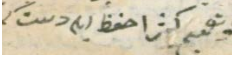
²⁰⁶ Vezin hatası.

²⁰⁷ Müslim, "Îmân", 164. (Bizi aldatan bizden değildir.) 4b'de derkenardadır.

²⁰⁸ Müslim, "Zikr", 38. (Amelinin geri bıraktığı kimseyi soyu ileri götüremez.) 4b'de derkenardadır.

²⁰⁹ Buhârî, "Mezâlim", 34 (No: 2480). (Kim malını müdafaa ederken öldürülürse o kişi şehit olur.) 5a'da derkenardadır.

Mâlin üzre öldürülse ol kişi olur şehîd

Pes oña nağdin târac olmaya

²¹⁰ لا يموتن أحد [كم] إلا [وهو] يحسن الظن بالله

11- Lâ yemûtunne ‘eḥad[ukum] illâ [ve huve] yuḥsinu’z-ḡanne billâh

Mü’min olan dâ’imâ zevk u recâ içre olur

Lîk ölmek ḥâli geldükde recâ ḡâlib gerek

Ne kadar ḡarḡ-ı ḡünâh olsa kişi ol ḥâlde

Ḥüsn-i zan idüp Ḥaḡ’uñ ḡufrânına ṭâlib gerek

²¹¹ لا يدخل الجنة عبد لا يأمن جاره بوائقه

12- Lâ yedḡulu’l-cennete ‘abdun lâ ye’menu câruhu bevâ’iḡahu

Dostlar ile hoş dürül hem-sâyeñi incitme kim

Kendü cânuña cefâ idesiñ iy ehl-i yaḡîn²¹²

Añla bu remzi ki girmez cennete bir kişi kim

Olmaya hem-sâyesi anuñ cefâsından emîn

²¹³ بحسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم

13- Bi-ḡasbi imri’in mine’ş-şerri en yehḡire eḡâhu’l-muslim

²¹⁰ Müslim, “Cennet”, 81. (Ölürken Allah hakkında -size merhamet edeceği şeklinde- hüsnü zan ile ölünüz) 5b’de derkenardadır.

²¹¹ Müslim, “Îmân”, 73. (Belasından komşusu emniyette olmayan cennete giremez.) Hadis kaynakta; “لا يدخل الجنة من لا يأمن جاره بوائقه” şeklindedir. 5b’de derkenardadır.

²¹² “Kendü cânuña cefâlar idesiñ iy ehl-i yaḡîn” şeklindeki metin vezin gereği “Kendü cânuña cefâ idesiñ iy ehl-i yaḡîn” olarak düzeltilmiştir.

²¹³ Müslim, “Birr”, 32. (Kişiye kötülük olarak Müslüman kardeşini tahkir etmesi yeter.) 6a’da derkenardadır.

Şöyle bil bir âdeme yeter yaramazlık bu kim
Kaşd idüben bir Müselmân kardaşı tahkîr ide

Hor görme kimseyi kendüñden aşlâ tâ ki Hâk
Rûz-ı maḥşerde saña ta‘ẓîm idüp tevķîr ide

²¹⁴كفى بالمرء كذبا أن يحدث بكل [ما] سمع

14- Kefâ bi'l-mer'i keziben en yuhaddise bi külli [mâ] semi'a

Her ne deñlü şâdık u toğru olursa bir kişi
Söylemegil her işitdigün yeter aña yalan

Sözlerin ehl-i cihânuñ ekşerin bi'l-kizb olur
Pes ne lâzım söylemek her sözi iy şaḥib-Ḳur'ân

²¹⁵يكون كنز أحدكم شجاعاً أقرع

15- Yekûnu kenzu eḥadikum şucâ'an eḳra'a

Mâluñı kesb eyledün bunda zekâtın virmedün
Ol 'azâb itmege saña âḥiretde mâr olur

'Âḳil iseñ mâl-ı dünyâdan vefâ umma göñül
Mâr hergiz şanma âdemoğlanına yâr olur

²¹⁴ Müslim, "Mukaddime", 4. (Kişiye yalan olarak her iştiğini nakletmesi yeter.) 6a'da derkenardadır.

²¹⁵ Buhârî, "Zekât", 3 (No: 1403). (Sizin biriktirdiğiniz hazineler kıyamet günü kel başlı bir yılan olacaktır.) Hadisin orijinal şekli: "يكون كنز أحدكم يوم القيامة شجاعاً أقرع". 6b'de derkenardadır.

يُغْفَرُ الشَّهِيدَ إِلَّا الدِّينَ²¹⁶

16- Yuğferu’ş-şehîdu ille’-d-deyn

Deynden gayrı şehîdüñ her günâhı ‘afv olur

Kimsenüñ haqqın koma boynuñda vü eyle edâ

Haq ile kul ortasında gayy güneh hep maḥv olur

Lîk haqq-ı ‘abd olursa mağfiret kılmaz Hudâ

البر حسن الادب²¹⁷

17- El-birru ḥusnu’l-edeb

Dîn içinde yahşilük ḥusn-i edebdür bilmiş ol

Şöyle kim bir kişi hoş-güftâr u hoş-kirdâr ola

Ehl-i birr oldur ki Haq edebin güde

Ya’nî gökçek hulk taḥşîl ide nîku-kâr ola

لَا تَعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللَّهِ²¹⁸

18- Lâ tu‘azzibû bi-‘azâbi’llâh

Cânlu olan nesneyi öldürmelü olursanız

Siz aña itmeñ ‘azâbı âteş-i sûzân ile

Kahhâr-ı Muṭlaḳ-ı Hâlîḳ’a maḥşûsdur câ’iz degil

Haq’dan artuḳ kimse taqdîr eylemek nîrân ile

²¹⁶ Müslim, “el-‘Îmâre”, 119. (Şehidin borç dışında bütün günahları bağışlanır.) Hadisin orijinal şekli: “يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا الدِّينَ”. 6b’de derkenardadır.

²¹⁷ Müslim, “Birr”, 14. (İyilik, güzel ahlaktır.) Hadis kaynakta; “البر حسن الخلق” şeklindedir. 9b’de derkenardadır.

²¹⁸ Buhârî, “Cihâd”, 149 (No: 3017). (Allah’a has olan azap ile insanları cezalandırmayın.) 10b’de derkenardadır.

²¹⁹ لم يبق من النبوة إلا المبشرات

19- Lem yebka mine'n-nübüvveti illâ'l-mubeşşirât

Şimdiden sonra nebî gelmez bunı böyle bilün
Çünkü Peygâmbere' de hatm oldu nübüvvet iy civân

Qaldı bir hisşe nübüvvetden velâkin ümmete
Ehl-i diller gördüğü rü'yâ-yı şâlih bî-gümân

²²⁰ كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل

20- Kun fî'd-dunyâ ke'enneke garîbun ev 'âbiru sebîl

Bu cihân içre garîb âdem gibi dirlik dürül
Âhîret saña vañanadur aña 'azm itmekde ol

Ya meger yol gibidür dünyâ vü sen bir yolcısun
Durma vü eglenme bir sa'ât göçüp gitmekde ol

²²¹ اسلام مرء دون شروطه

21- İslâmu'l-mer'i düne şurûtihi

Ger diler iseñ bilesün İslâm'ın bir kişinin
Hüsn-i İslâm'ı şurûtında anuñ ma'lûmdur

Şartına kılsa vefâ bil mü'min-i şâdikdur ol
'Ahdine durmaz[sa] îmânı anuñ ma'dûmdur

²¹⁹ Buhârî, "Kitâbu't-ta'bîr", 5 (No: 6990). (Nübüvvetten geriye mübeşşirat -salih rüyalar- dışında bir şey kalmamıştır.) 11a'da derkenardadır.

²²⁰ Buhârî, "Rikâk", 3 (No: 6416). (Dünyada bir garip yahut gelip geçmekte olan bir yolcu gibi ol.) 11a'da derkenardadır.

²²¹ Bu hadis, hadis kaynaklarında bulunamamıştır.

Musammatlar

[7b]

1

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ

Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

Es-selâm iy zübde-i evlâd-ı âl-i Muştafâ

Es-selâm iy kıdve-i ebnâ-yı Fahr-i Enbiyâ

Es-selâm iy vâkıf-ı esrâr-ı sırr-ı Murtaẓâ

Es-selâm iy 'âlim-i fehvâ-yı râz-ı **hel etâ**

Es-selâm iy serverân-ı etkıyâ' vü aşfiyâ

Es-selâm iy mihterân-ı enbiyâ vü evliyâ

Es-selâm iy muḳtedâ-yı zümre-i âl-i 'abâ

Es-selâm iy rehnümâ-yı etkıyâ vü aşfiyâ

Es-selâm iy menba'-ı cem'ıyyet-i şıdk u şafâ

Es-selâm iy maṭla'-ı hırşîd-i nûr-ı **ve'd-ḍuhâ**

II

Medḥ idelüm şâh-ı merdânı k'odur evvel imâm

Hem ikincisi Ḥasan'dur ol imâm u ol hü mâ[m]

Gözlerüm nûrı Ḥüseyn-i Kerbelâ'dur nîk-nâm

Zeyn olupdur ol 'Aliyy-i Aşğar ol bedr-i tamâm

Hem Muḥammed Bâkır ile buldı 'âlem intizâm

Ca'fer-i Şâdik'dadur 'izz ü vaḳâr u ihtîşâm

Mûsî-i Kâzım erenler serveri Fahr-ı l-enâm

Ol 'Alî Mûsâ Rızâ'dur hem şeh-i ber-ihtirâm

Bil Muḥammed Muttakî takvâ ile oldı be-nâm

Hem Takî'dür hem 'Alî ser-çeşme-i âl-i kirâm

[8a]

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ

Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

III

Âl ü evlâduñ Hasan'dur tâ ezelde mihteri

Ol sebebden oldu anuñ iştihârı 'Askerî

Hem Muhammed Mehdî-i şâhib-zamân ol dîn eri

Zülfikâr ile kırsar âhîr ol kâfirleri

Cümle-i âl-i 'abânuñ olmışam ben çâkeri

Sevmeyen evlâdı oldu dîn ü îmândan berî

Şâh-ı merdân-ı 'Alî'nüñ olmışamdur Qanber'i

Hey ne Qanber Qanber'inin Qanber'inin Qanber'i

Ben mevâliyem sözümi añlamañuz serserî

Hayderîyem Hayderîyem Hayderîyem Hayderî

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ

Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

IV

Hanedânuñ düşmânıdur Şibr ü Mervân [u] Yezîd

La'net-i Hâk anlaruñ cânındadır **hel min mezîd**

Qaldılar râh-ı dâlâlet içre şan diyu 'anîd

Qatl-ı evlâd-ı Resûl'e kaçd idüp her bir pelîd

Şâh Hüseyin-i Kerbelâ'yı itdiler zulmen şehîd

Lâyih oldu Bû Mua'ttib'den dile hüzn-i cedîd

Hâricîler bulısar itdiklerin yevmü'l-va'îd

Hânedân-ı Murtaẓâ'ya itdiler ẓulm-ı şedîd
Bunca bed-ef'âl hep anlardan olmışdur bedîd
Görmeyüp dîdâr-ı Hakk'ı olırlar der-ba'îd

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ
Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

V

Yüz sürüp dergâhına Hakk'ı uñ temennâ eyledüm
Göñlümi ol ilticâ ile tesellâ eyledüm
Cân u dilden âl ü evlâda tevellâ eyledüm
La'net idüp düşmân-ı dîne teberrâ eyledüm
Ben **Sirâcî**'yem göñül levhin mücellâ eyledüm
Medh-i evlâdı göñül levhinde peydâ eyledüm
Hey niçe 'âşıkları sermest ü şeydâ eyledüm
Her birini bâde-i 'aşk ile rüsvâ eyledüm
[8b] Şafha-i dilde bu medhî sebt [u] inşâ eyledüm
Gıll ü ğışdan göñlümüñ levhin muşaffâ eyledüm

Es-selâm iy mefhar-ı 'uşşâk-ı dîdâr-ı Hudâ
Es-selâm iy mazhar-ı envâr-ı zât-ı kibriyâ

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Ol menba'-ı nübüvvet ü ser-hayl-i aşfiyâ
 Ol ma'den-i fütüvvet [ü] ser-çeşme-i ehibbâ
 Ol rehnümâ-yı zümre-i 'uşşâk-ı bâ-şafâ
 Kimdür denilürse cümle-i maḥlûka pîşvâ
 Hakk'ın ḥabîbi Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ
 İy **Sirâcî** ağlar iseñ n'ola her dem zâr zâr
 Biz fakîrüz yine fakr ehli bilür fuḳarâ

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I** Vaşl-ı cânâna enîs olan kişi cân istemez
 Mest-i 'aşk-ı lâ-yezâlî âb-ı ḥayvân istemez
 Târik-i dünyâ olan dârât-ı 'unvân istemez
 İhtiyâr-ı fakr iden dergâh [u] eyvân istemez
 Zâd-ı ğamdan özge hergiz kendüñe nân istemez
- II** Beyt-i Hakk'dur ḳalb-i 'âşık nûr-ı Hakk ile tolar
 Ol şu'â'ıñ zerresi pesdür cihâna ser-te-ser
 'Ârif oldur 'ayn-ı 'ibretle kılar çarḫa nazar
 Şu'le-i âhı anuñ kim 'âleme parlak şalar
 Zerreze almaz günü ol mâh-ı tâbân istemez
- III** Dâğlarla sîne-i sûzânum itdüm bâğ [u] râğ
 Eşk-i ḥûnînüm akarsa tañ mı her dem çağ [u] çağ
 Cân [u] dilden keşretinden 'âlemüñ idüp ferâğ
 Sînesine her ki kesdi na'l yakdı tâze dâğ

Eylemez bâğa nazar seyr-i gülistân istemez

- IV Eyle iy dil kûşe-i fakr u fenâyı ihtiyâr
Eşk-i hûn-âbuñ aķar her dem misâl-i cûybâr
Şâd olma bu fenâ dünyâda kıl efgân u zâr
Şol ki istiğnâ serîrine olurdı şâh-vâr
Ser-te-ser olmağa heft iklîme sultân istemez

- V Ğayra kûl olmam **Sirâci** kılsalar cismüm dü nîm
Rûh-ı Kudsî'dür viren bu pendî baña Hâķ 'Alîm
Pâdişâhumdur benüm Sultân Süleymân bin Selîm
Ol ki 'aşķ ehlidür olur kûy-ı dilberde muķîm
Eyleyüp dîvânelik dağ [u] beyâbân istemez

4

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- I Şehâ kem-ķaķreden kim şûretâ pür-kem gedâyuz biz
Bi-ķamdillâh ķarîķ-i 'aşķ içinde pâdişâhuz biz
Niķe 'âşıkķarı irşâda ķâdir rehnümâyuz biz
Ezelden hâķ-i pây-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz

[9a]

- II Şorarsañ bize dinmişdür ezel bezminde 'âşıkķlar
Reh-i 'aşķ içre cân terkin urucı cismi yanıkķlar
Yezîd'e la'net itmişüz bizi bilsün münâfıkķlar
Ķadîmî hâķ-i pây-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz

- III Cemî'-i 'âlemi var eyleyen yokdan Hudâ oldu
Dü kevnüñ pâdişâhı bil Muħammed Muşţafâ oldu

Bugün ser-çeşme-i nûr-ı velâyet Murtażâ oldu
Anuñ'çün hâk-i pâ-y-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz

IV Tecellâ eyleyen dilde Hasan nûr-ı ilâhîdür
Hüseyn-i Kerbelâ iki cihânuñ pâdişâhıdur
Niçe 'âşîleruñ Zeynel'ibâ hem dîn penâhıdur
Muhibb-i hânedân-ı hâzret-i âl-i 'abâyuz biz

V Muhammed Bâkır u Ca'fer şadâkat mülkinüñ hanı
Biri Mûsî-i Kâzım'dur nice medh itmeyem anı
'Alî Mûsâ Rızâ'yı añup itsem tañ mı efgânı
Qadîmî hâk-i pâ-y-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz

VI Muhammed'dür Takî şâhum ki takvâ ile yâd oldu
Şehîd oldu 'Aliyy-i bâ-Nakî'nüñ rûhı şâd oldu
Hasan kim 'Askerî'dür işi bunlaruñ cihâd oldu
Muhibb-i hânedân-ı hâzret-i âl-i 'abâyuz biz

VII Muhammed Mehdî-i şâhib-zamân mîr-i livâmuzdur
Sirâcî hânedânuñ her birisi pîşvâmuzdur
Quliyuz cümle evlâduñ kim anlar muqtedâmuzdur
Qadîmî hâk-i pâ-y-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz

[9b]

5

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Bu durur Hâk'dan niyâzum iy hümâm
Kim şefî' ola bize Hayru'l-enâm
İbtidâdan tâ ilâ yevmi'l-kıyâm

Ḥazret-i ‘İzzet’den olsun biñ selâm
Muştafâ’nuñ rûhına her şubh u şâm

II Çün Muḥammed’dür şefî’ü’l-müznibîn
Gördi vü bildi Ḥak’ı ‘**ayne’l-yakîn**
Rûz u şeb budur temennâmuz hemîn
Ḥazret-i ‘İzzet’den olsun biñ selâm
Muştafâ’nuñ rûhına her şubh u şâm

III Ol şefâ’at menba’ı kân-ı vefâ
Ol mürüvvet ma’deni nûr-ı Hudâ
Çünkü oldur Muştafâ vü müctebâ
Ḥazret-i ‘İzzet’den olsun biñ selâm
Muştafâ’nuñ rûhına her şubh u şâm

IV Sînemizde yaḫalum dâğ üzre dâğ
Tutuşalum biz de mânend-i çerâğ
İy **Sirâcî** eyle ğayrıdan ferâğ
Ḥazret-i ‘İzzet’den olsun biñ selâm
Muştafâ’nuñ rûhına her şubh u şâm

[10a]

6

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

I Ḥamdulillâh olmuşuz biz ümmet-i Faḫru’l-enâm
Çâker-i aşḫâb-ı âluz daḫi evlâd-ı kirâm
Anlara maḫşûşdur ‘izz ü vaḫâr u ihtîşâm
Na’t u vaşfin idelüm iy dil ilâ yevmi’l-kıyâm
Zevk u şevk ile diyelüm eş-şalâtu ve’s-selâm

- II Ol Güzîn-i Enbiyâ vü evliyâ Hayru'l-beşer
Turfetu'l-'ayn içre itdi **ķâbe ķavseyne** güzer
Rû-be-rû gördi cemâl-i Hakk'ı ol 'âlî-nażar
Ümmetini diledi ol dem idüp def'-i zarar
Ümmet iseñ sen dañi di eş-şalâtu ve's-selâm
- III Gün yüzinde nûr-ı Hakk olmışdı ol mâhuñ 'ayân
Görinürdi bakıcaķ şubh-ı sa'âdetde nişân
Kande gitse üstine ebr olur idi sâyebân
Ol getürmişdi bize beş vakt namâzı armağan
Biz dañi gel okuyalum eş-şalâtu ve's-selâm²²²
- IV Zübde-i evlâd-ı Âdem'dür Muḥammed Muştafâ
Âyet-i **levlâk** indi şânına hem **ve'd-ḍuḥâ**
Görmege müştâkdur nûr-ı cemâlin enbiyâ
İşiginüñ bendesidür enbiyâ vü evliyâ
'Âşık iseñ sen dañi di eş-şalâtu ve's-selâm
- V Olmuşuz rûz-ı ezelde biz muḥibb-i ḥânedân
Mâ'il olmaz döstum 'âşıklara kevn ü mekân
İremez çünkim vişâl-i yâre 'âşık râyegân
İy **Sirâcî** zevķ u şevķ ile dutuş sen dañi yan
Cân u dilden cûş idüp di eş-şalâtu ve's-selâm

---

²²² 10a'da derkenardadır.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Mest-i 'aşkı lâ-yezâliyet Hudâ'dur sevdigüm
 Mefhar-i 'âlem Muhammed Muştafâ'dur sevdigüm
- [10b] Hayder-i Kerrâr 'Aliyyü'l-Murtazâ'dur sevdigüm
 Ol Hasan İbn-i 'Alî Şîr-i Hudâ'dur sevdigüm
 Gözlerüm nûrî Hüseyin-i Kerbelâ'dur sevdigüm
- II Vâkıf-ı sırr-ı ilâhî menşe'-i ehl-i yakîn
 'Âlim-i sırr-ı hakîkat nâmı Zeynel'âbidîn
 Ol erenler server-i ol-câmi'-i âdâb-ı dîn
 O 'Alî İbn-i Hüseyin ol hâfız-ı erbâb-ı dîn
 Ol Muhammed Bâkır ol şâh-ı gedâdur sevdigüm
- III Medh olunursa demidür yine âl-i Muştafâ
 Ca'fer-i Şâdık durur biri imâm-ı muktedâ
 Mûsî-i Kâzım erenler şâhı ol müşkil-küşâ
 Menba'-ı lutf u mürüvvet birisi Mûsâ Rızâ
 Hem Muhammed şâhib-i ehl-i tekâdur sevdigüm
- IV Hem 'Alî'dür hem Takî'dür ol erenler serveri
 Birisi daği Hasan'dur iştiârî 'Askerî
 Râh-ı İslâm'ıñ bulardur tâ ezelden rehberi
 Hak yolında sa'y idüben kırdılar kâfirleri
 Ol Muhammed Mehdî-i şâhib-livâdur sevdigüm
- V Tâ ezel bezminde evlâda tevellâ kılmışam
 Hâricîye la'net idüben teberrâ kılmışam

Ben **Sirâcî**'yem gönül levhın mücellâ kılmışam

Anuñ içün bu hurûf-ı dilde peydâ kılmışam

Şâhib-i Düldül 'Alî şîr-i Hudâ'dur sevdigüm

8

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Dem-â-dem eşk-i hûn-âbum şeb-i hicründe kan itdüm

Ğam u derd u firâkuñla idüp âh u figân itdüm

Yoluñda iy hilâl ebrû elif kaddüm kemân itdüm

Hadeng-i nâveküne tabla-i sînem nişân itdüm

Eğerçi cân u dil nağdin yol[ın]da râyegân itdüm

Müfîd olmadı yanuñda taşavvurdan ziyân itdüm

II Hâbîbüm şanma kim 'âlemde bir kez vaşluña irdüm

Aña şâhid yeter 'uşşâk içinde çehre-i zerdüm

Beyân u şerh olunmaz haşr olunca guşşa vü derdüm

Ölünce âsitânuñda 'ubûdiyyet idem dirdüm

[11a] Eğerçi cân u dil nağdin yol[ın]da râyegân itdüm

Müfîd olmadı yanuñda taşavvurdan ziyân itdüm

III Kemîne bendeñ idüm kendümi sen cânâ tapşurdum

Ki ya'nî Mısr-ı hüsnünde kuli sultâna tapşurdum

Bu cism-i nâtüvânum za'f ile cânâna tapşurdum

Dil-i pejmürdemi ihyâ içün dermâna tapşurdum

Eğerçi cân u dil nağdin yolında râyegân itdüm

Müfîd olmadı yanuñda taşavvurdan ziyân itdüm

IV Diyâr-ı gurbete gitdüm garîb u haste vü nâcâr

Şeb-i hicründe kan yutmak gıdâm olmuş durur her bâr
Vişâle vâşıl olmadum n'ola ٲa'n eylese ağıâr
Dirîgâ itmedüñ aĥvâlümi bir kerre istifsâr
Egerçi cân u dil naĥdin yolında râyegân itdüm
Müfid olmadı yanuñda taşavvurdan ziyân itdüm

V **Sirâcî** bendeñi koyup yüzüñ ağıâre döndürdüñ
Fitîl idüp vücûd-ı rişte[yi] yakduñ göyündürdüñ
Çerâğ uyanmış iken dest-i cevr ile söyündürdün
Belâ-yı derd u miĥnetle yine hicrâna gönderdün
Egerçi cân u dil naĥdin yolında râyegân itdüm
Müfid olmadı yanuñda taşavvurdan ziyân itdüm

9

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Düşmedi 'aşkuñla cânâ mest u ĥayrân oldıgum
Giceler tâ şubĥ olunca zâr u giryân oldıgum
İstemezseñ dôtum çok böyle nâlân oldıgum
'Âşık-ı şûrîdeñi terk itme ĥurbân oldıgum

II 'Aşkuñı cânumda mühr itdüm cihâna virmezem
Derdüme dermân idindüm baş u cânâ virmezem
Ĥâk-i pâyuñ zerresin kevn ü mekâna virmezem
'Âşık-ı şûrîdeñi terk itme ĥurbân oldıgum

III Âsitânuñ cân u dil idindiler Beytu'l-ĥarâm
Pâdişâhum 'ömr ü devlet saña olsun ber-devâm
Sensüzün 'âlemde sağ olmak baña olsun ĥarâm

‘Âşık-ı şûrîdeñi terk itme kırbân oldıgum

[11b]

IV Maıv olup zâ’il olısar çünkü bu çâr-ümmehât
‘Âkıbet fânî olısar kılmayıp bu şeş cihât
Çünkü bâķî kılmayısar kimseye bu kâ’inât
‘Âşık-ı şûrîdeñi terk itme kırbân oldıgum

V ‘Âşıķa müşkil belâdur dilberinüñ hasreti
Hak Ta‘âlâ virmesün kıllarına bu miñneti
Bu **Sirâcî** nice çeksün gamuñ ile firķati
‘Âşık-ı şûrîdeñi terk itme kırbân oldıgum

10

mef ‘ülü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

I Oldum belâ-yı hicr ile ben mübtelâ-yı elem
Mesken idindi cânımı âlâm [u] derd ü gam
Kâşd eyledüm ki eyleyüm ahvâlümi rakam
İki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

II Gam kışşasını ben nice tefsîr eyleyüm
‘İzz ü huzûra hâlümi tahrîr eyleyüm
Fıkr eyledüm ki hâlümi takrîr eyleyüm
İki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

III Gelmez nazîrüñ ‘âleme iy şâh-ı ‘âlî-zât
Biñ yıl dönerse devr idüben bu çarķ-ı kâ’inât²²³
Medh eyler iken ağzı açık kâlup devât²²⁴

²²³ Vezin hatası.

İki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

IV Hâk-i derüñe yüz sürüben eyledüm niyâz
Redd itme ben kuluñı eyâ şâh-ı ser-firâz
Hayfâ ki hatm olundu bu kışşa-i dırâz
İki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

V Kaldı **Sirâcî** hâk-i mezelletde hor u zâr
Demdür 'inâyet eyleseñ iy şâh-ı kâm-kâr
Dil istedi ki söyleye bir hoşça yâdigâr
İki büküldi kâğıd u kan ağladı kalem

11

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Dâr-ı ğurbetde yine yârânum aındum ağladum
Şâm-ı zulmetde yine tâbânum aındum ağladum
Bir kemîne bendeyem ol hanum aındum ağladum
'Ayş u nûş-ı hâzret-i sulţânnum aındum ağladum

II Her kişi bir kûşede maḥbûbu ile şâdumân
Vâdî-i ğurbetde ben zâr u ğarîb u nâtüvân
Başumı taşlara çalup yiridür kılsam figân
'Ayş u nûş-ı hâzret-i sulţânnum aındum ağladum

[12a]

III Varlıgum maḥv oluban kalmadı benlikden eşer
Tâkatüm tâk oluban oldum yine zîr ü zeber
İy baña şoran kişi feryâd u nâlemden haber

‘Ayş u nûş-ı Һazret-i sultânım aındum ağıladum

IV Cümle ‘âlem dâmen-i maķşûda buldı dest-res
Kûşe-i vuşlatda maĥbûb ile olmış hem-nefes
Nâlem eflâke irerse n’ola mânend-i ceres
‘Ayş u nûş-ı Һazret-i sultânım aındum ağıladum

V Bûte-i ‘aşķ içre yanuban **Sirâcî** pâyimâl
Câm-ı şevķi nûş idüp olmış durur şûrîde-ĥâl
İy baña derd-i derûnum ĥâlini iden su’âl
‘Ayş u nûş-ı Һazret-i sultânım aındum ağıladum

12

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

I ‘Âdetidür çeşmümün her laĥza her an ağlamak
Ağlamak öğrendi her dem çeşm-i giryân ağlamak
Kısmet olmuşdur baña iy şâĥ-ı ĥûbân ağlamak
Kim saña gülmek naşîb oldu baña ĥan ağlamak

II Һasretâ derdâ dirîĝâ ĥalmışam nevmîd-vâr
Yile vardı tövbe vü zühdüm gidüp şabr u ĥarar
Çıkdı elden derd ü Һasretle ‘inân u ihtiyâr
Kim saña gülmek naşîb oldu baña ĥan ağlamak

III Dilberâ dil Mışır’ına ‘âlemde sultân ol yûri
Cân u dil Ya’ķûb’ına maĥbûb-ı Ken’ân ol yûri
Gülşen-i ĥüsn içre sen gül gibi ĥandân ol yûri
Kim saña gülmek naşîb oldu baña ĥan ağlamak

IV Halk-ı ‘âlem bildiler ‘aşkuñla tâlân oldıgum
Eşk-i hasretle dem-â-dem zâr u giryân oldıgum
İşidüp feryâdumı incitme kurbân oldıgum
Kim saña gülmek naşîb oldı baña kan ağlamak

V Ben **Sirâcî**’yem yerüm Manşûr-veş dâr eylerem
Râh-ı ‘aşkuñda şehâ şanma beni ‘âr eylerem
Anuñ içün gice gündüz nâle vü zâr eylerem
Kim saña gülmek naşîb oldı baña kan ağlamak

[12b]

13

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

I Hamdulillâh bir şeh-i ‘âlî-cenâbum var benüm
Mesned-i devletde şâh-ı kâm-yâbum var benüm
Dergehinde ol şehüñ çok feth-i bâbum var benüm
Bir meh [u] hurşîd-ţal‘at âfitâbum var benüm
Bir şeh-i gerdûn-süvâr meh-rikâbum var benüm

II Olmuşamdur ol şehüñ ben bir kemîne bendesi
Kemterîn efgendesinüñ kemterîn efgendesi
Cürm ü nokşânuma had yok olmuşam şermendesi
Şu‘le-i âhum olupdur ol şehüñ tâ bendesi
Mesned-i devletde şâh-ı kâm-yâbum var benüm

III ‘Âdet olmuşdur o şâha luţf u ihsân u kerem
Hâtem-i Tay ismin unutturdu ol ‘âlî-himem
Cânı yokdur öykünemez ol şehe Dârâ vü Cem
Bir mürüvvat menba‘ı bir şâhib-i tabl ü ‘âlem
Bir sehâvet ma‘deni ‘âlî-cenâbum var benüm

IV Dest-i luṭfın her kaçan kim açsa ol kân-ı seḥâ
Behre-mend olur anuñ ‘aṭâsı ile mîr gedâ
Luṭf u iḥsânı aña erzânî kılmışdur Hudâ
İdemezler ḥalk-ı ‘âlem vaşfın ol şahuñ edâ
[13a] Bir mürüvvet kânı şâh-ı kâm-yâbum var benüm

V Kullarına kûşe-i çeşm ile itdükde nazar
Her birine gûyiyâ iḥsân ider tâc u kemer
Hûk-i pâyında o şâhuñ bir durur sîm ile zer
Râh-ı ‘aşkında **Sirâcî** tañ mı virse cân u ser
Bir seḥâ kânı şeh-i ‘âlî-cenâbum var benüm

14

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Yine ‘azm itdün gazâ-yı ekbere iy şâh-ı dîn
Rehberün olsun ricâl-i gayb Hâk olsun mu‘în
Baḥr u berde Hızır ile İlyâs ola saña qarîn
Umaruz kim düresün a‘dâ-yı dînün defterin
Himmetüne pâdişâhum şad hezârân âferîn
II Emrüne şâhum muṭî‘ olmuş durur mîr ü gedâ
Cân u başın her birisi yoluña idüp fedâ
Muḳtedâsuñ cümle ‘âlem saña idüp iḳtidâ
Vird idüp bu medḥi cândan cânımız eyler nidâ
Haşmetüne pâdişâhum şad hezârân âferîn
[13b]
III Rafz u ilḥâdı anuñ buldı tevâtürle şübût

Sebb-i aşhâb eylemek olmuşdur aña zâd u kût
Gâret idüp mülkini yık hemçü beyt-i ‘ankebût
Dilerem ola mu‘înüñ ol Hudâ-yı lâ-yemût
‘İzzetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

IV Hûâr u zâr olmuşdur anlaruñ katında Yâr-ı Gâr
Sebb iderler nisbet idüp bir bölük kavm-i şîrâr
İntikâm için sa‘âdet ile olduñ şehsüvâr
Zehresi yokdur turımaz yine iderler firâr
Niyyetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

V İntikâma niyyet itmişdür kamu bernâ vü pîr
Ger sipâhî ger za‘îm ü ger emîr ü ger vezîr
‘Avn-i Hâk’la idelüm ehl [ü] ‘iyâlin hep esîr
Müflis olsun tâ kıyâmet her biri hûr u hâkîr
‘İzzetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

VI Ger Hudâ fırsat virürse idelüm şîrâne ceng
Yağdıralum başına mülhidlerüñ top u tûfeng
Bunıyalum kan ile her birimiz gûyâ peleng
Gözlerine anlaruñ biz uralum tîr ü hadeng
Devletüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

VII İy **Sirâcî** uralum mülhidlerüñ bağına dâğ
Dîn yolında tutuşalum biz de mânend-i çerâğ
Kuşanalum ney gibi hîdmete yüz yerde kuşâğ
Hâşâ lillâh şâhımız ide bu niyyetden ferâğ
Niyyetüñe pâdişâhum şad hezârân âferîn

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Mest-i 'aşkam giçmişüm nâmus u neng ü 'ârdan
Eski yârumdur cüdâ düşmen bu âh u zârdan
Yüz çevirmen dostlar hâk-i reh-i dildârdan
Öldürüp ben nâtüvânı şulh idüp inkârdan
Vâ'izâ giçmen hevâ-yı derd-i 'aşk-ı yârdan
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan
- II 'Âlemi var eyleyen Allâh hâkky'çün begüm
Hem Hâbîb-i Hâk Resûlullâh hâkky'çün begüm
[14a] Hâzret-i Âdem Şafiyyullâh hâkky'çün begüm
Nûh [u] Mûsâ hem Hâlîlullâh hâkky'çün begüm
Mâsivâyı halk iden ol şâh hâkky'çün begüm
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan
- III Enbiyâ vü evliyâ vü aşfiyânun cânı çün
Zübde-i âdem Muhammed Muştafâ'nun cânı çün
İy hâbîbüm çâr-yâr-ı bâ-şafânun cânı çün
Hem Hasan ile Hüseyin-i Kerbelâ'nun cânı çün
Hânedâna bendeyem âl-i 'abânun cânı çün
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan
- IV Tîr-i cevr ile yüregüm toptolu kan itdiler
Rûhumı kabz eyleyüp cismümi bî-cân itdiler
Âteş-i sûzân ile bağrumı büryân itdiler
Eşk-i hûn-âbum dem-â-dem baħr u 'ummân itdiler
Başumı meydân-ı 'aşk içinde galâtân itdiler

Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan

- V Giç cihânuñ keşretinden kıl derûnuñ yine pâk
Hâk-i pâ-y-ı ehl-i 'irfâna yüzüñi eyle hâk
Sûzen-i 'aşk ile bir söz söyle olsun sûznâk
Gel derûn-ı dilden eyle yine âh-ı derdnâk
İy **Sirâcî** derd-i 'aşk ile olursam da helâk
Dönmezem rûz-ı ezelde itdigüm ikrârdan

16

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- I İşidüp bu muşîbet hâlini ins ile cân yansun
Peşîmân olup itdigi işe şâh-ı cihân yansun
Bu âteşden 'aevlensün göyünsün cism [ü] cân yansun
Yine göynüklü bir âh ideyin kevn ü mekân yansun
Şerâr-ı nâr-ı âhumdan zemîn ü âsumân yansun
- II Bu mâtemden figân u nâle kılsun begler ağalar
Perîşân-hâl olup yolsun saçın zülfin semen-sâlar
Yine cûş u hurûş idüp acısun baña deryâlar
Bu cevri itdigi yokdur cihânda 'âlem-ârâlar
- [14b] İşidüp bu muşîbet hâlini ins ile cân yansun
- III Gözüm bu mâcerâ içün dem-â-dem kanlar ağlasun
Taşuban seyl-i eşküm garķ idüp dünyâyı çağlasun
Çıgırup ra'd [u] berķ tûfân olup yolları bağlasun
Fırâķ u nâr-ı hasretle işiden sîne tağlasun
Bu âteşden 'aevlensün zemîn ü âsumân yansun

IV Çü gitdi dâr-ı 'uqbâya yiri huld-ı berîn olsun
O mazlûmuñ enîsi Hâzret-i Rûhu'l-emîn olsun
Semâvât ehl-i rahm idüp aña yâr u qarîn olsun
Ehibbâsınuñ işi rûz [u] şeb zâr u enîn olsun
Peşîmân olup itdigi işe şâh-ı cihân yansun

V Şafağ bu mâtem için tañ mı boyanursa ger kana
Ki hergiz bu muşîbet olmamışdur âl-i 'Osmân'a
Yaşum bu mâcerâ için dönüpdür la'l ü mercâna
Sirâcî yanalum tâ haşr olunca nâr-ı hicrâna
Firâk u hasret odından tutuşsun cism ü cân yansun

17

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Hâbîbüm dûr düşdüm nâgehân nûr-ı 'izâruñdan
Meşâm-ı dil mu'aţţarken hevâ-yı müşg-bâruñdan
Gözüme tûtiyâ için buyur pâyüñ gubâruñdan
Beni mahırûm gönderme Hudâ haqq'ı civaruñdan
Esen kal pâdişâhum ben kuluñ gitdüm diyâruñdan
Yürekde kanlu peykânüñ kalupdur yâdigâruñdan

II Hâlîlüm nâr-ı 'aşkum cânum içre gülşen olmuşdur
Yanar dil şâm-ı hicründe şanasun külhan olmuşdur
Saña bakmağa her yârem tenümde revzen olmuşdur
Günâhuñ yok senüñ cânâ baña hep benden olmuşdur
Esen kal pâdişâhum ben kuluñ gitdüm diyâruñdan
Yürekde kanlu peykânüñ kalupdur yâdigâruñdan

III Diyâr-ı gurbete gitdüm şehâ ben derd ü firâkatle
Enîs olmuş durur göñlüm belâ-yı renc-i hasretle
Hamîrüm bile mi taḥmîr olundı yoḥsa miḥnetle
Yöneldüm gitmege dâr-ı ğama bunca meşakḳatle
Esen ḳal pâdişâhum ben ḳuluñ gitdüm diyâruñdan
Yürekde ḳanlu peykânuñ ḳalupdur yâdigâruñdan

[15a]

IV Felek zecr ile ayırdı beni gün yüzlü yârümden
Melekler râḫat olmazsa ‘aceb mi âh u zârümden
Od ursam ‘âleme ṭañ mı ben âh-ı pür-şerârümden
Cihânı ğarḳa virsem dem durur iki pınarümden
Esen ḳal pâdişâhum ben ḳuluñ gitdüm diyâruñdan
Yürekde ḳanlu peykânuñ ḳalupdur yâdigâruñdan

V **Sîrâcî** nâr-ı hicrîñle efendi yana gelmişdür
Ser-i kûyuñda ṭop idüp başın çevġâna gelmişdür
Vedâ‘ idüp ḫuzûruñda yine efġâna gelmişdür
Gözüm nûrı dem-â-dem ağlamak giryâna gelmişdür
Esen ḳal pâdişâhum ben ḳuluñ gitdüm diyâruñdan
Yürekde ḳanlu peykânuñ ḳalupdur yâdigâruñdan

18

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Başımı ṭop eyleyüp geldüm bugün meydâna ben
Gûyiyâ geldüm bugün bâzîçe-i çevġâna ben
Da‘vî-i merd eyledüm cânâ yine mestâne ben
Ḥüsnüñüñ şem‘ine oldum yanmaġa pervâne ben

Göricek zencîr-i zülfüñ olmışam dîvâne ben

II Nakş idelden hâme-i kudret cemâlüñ nakşını
Sîneye çekdüm eliflerle nihâlüñ nakşını
Dâğlar ile zeyn idüp cismümde hâlüñ nakşını
Nakş kıldum iy şanem dilde hayâlüñ nakşını
Tañ mıdur dirsem eger bu sîneye puthâne ben

III Boynuma bend eyleyelden zülfinüñ ser-bendini
Bendi i'râz eyleyüp göstermez oldu kendini
Kılmadı 'ahde vefâ gör ol mehüñ pâ-bendini
Baña kat kat eylemişdür o bu resme bendini
Her ne îzâ eylese minnet tutaram câna ben

IV Ol perî bakmaz yüzüme bir nefes âdem gibi
Eşk-i hûn-âbum dem-â-dem tañ mı aksa dem gibi
Tâli'üm gâyet nuhûsetdür sitârem kem gibi
Derd ü miñnet yügrüşür yanumca hem-sâyem gibi
Şanmañuz tenhâ-vârum bu vâdî-i hicrâne ben

[15b]

V Hem-nefes olmuş dirîgâ goncalarla hâr u has
Anuñ içün görünür dil murğına 'âlem kafes
İrmedi vaşla **Sirâcî** eyledi gerçi heves
Râyegân bulmuş Muhibbî vaşl-ı yâre dest-res
Kâşkî olsam şabâ 'âlemde yâhûd şâne ben

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- I Bi-ḥamdillâh yine gördüm 'acâ'ib şun'-ı Yezdân'ı
 Arasañ kâ'inât içre bulunmaz aña hîç şânî
 Bu rûşendür ki Aydıncık dimişler aña erzânî
 Kamu ḥalkı severler cân u dilden ehl-i 'irfânı
 İki baḥr arası bir göl öñi taḥt-ı Süleymânî
- II Yöresi ol bihişt amma maḳamuñ cümle şahrâdur
 Velîkin Rûm'dan yaña 'aḳar bir ulu deryâdur
 Temâşâluḳ dimişler nâmını özge temâşâdur
 İçinde mehlikâlar var biri birinden a'lâdur
 İki baḥr arası bir göl öñi taḥt-ı Süleymânî
- III İçinde şâḥ-ı tûbâdan nişâne bir çınârı var
 Gözüm yaşı gibi çağlar aḳar dört çeşme-sârı var
 Çemen-zâr olmuş eṭrâfı kenâr-ı cûybârı var
 Gülistânında bülbüller gibi murḡuñ hezârı var
 İki baḥr arası bir göl öñi taḥt-ı Süleymânî
- IV Ḥayât âbı durur şankim revân olmuş Ayazma'sı
 İderse mürdeler iḥyâ ne ṭañ âb-ı muşaffâsı
 Nazîrin görmedi gözler 'acâyipdür muşallâsı
 Ğarîbi hoş dutarlar göricek ednâ vü a'lâsı
 İki baḥr arası bir göl öñi taḥt-ı Süleymânî
- V Egerçi vaşfı ol şehrüñ degildür ḳâbil-i ta'bîr
 Velîkin mümkün olduğça ḳılalum biz daḥi taḳrîr

Olunmaz biñde bir medh-i beyân [u] şerh ile tefsîr

Sirâcî anuñ evşâfın idelüm hall ile taḥrîr

İki baḥr arası bir göl öñi taḥt-ı Süleymânî

20

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Nâgehân gördüm tecellâ eyledi bir nev-civân

Âyet-i **şemsu'd-ḍuḥâ** olmuş 'izârında 'ayân

[16a] Kaşları tuğrasıdur şubḥ-ı sa'âdetden nişân

Âḳ sancağına beñzer âl-i 'Osmân'uñ hemân

II Her kaçan olsa semend-i devlete ol şeh süvâr

Döne döne vecd olur üstine çarḥ-ı bî-ḳarar

Dinmeyüp yek ḥamlesine feth olur dâr u diyâr

Âḳ sancağına beñzer âl-i 'Osmân'uñ hemân

III Bâḡ-ı ḥüsn içre şalındukça o servüñ ḳâmeti

Çehresinde görünür **innâ feteḥnâ** âyeti

Rûz-ı rezm olsa ḳomaz cân-ı 'adûda râḥatı

Âḳ sancağına beñzer âl-i 'Osmân'uñ hemân

IV Ḥidmetine ney gibi bağladum ol şâhuñ kemer

Yüzi ayından alur cümle kevâkib nûr u fer

Kişver-i a'lâyı bir demde idüp zîr ü zeber

Âḳ sancağına beñzer âl-i 'Osmân'uñ hemân

V İy **Sirâcî** rişte-i cismüm yakaldan nâr-ı ğam

Mûnis olmuşdur dil-i dîvâneye renc ü elem

Ten hîşârın feth idüp gönülde ol şâhum ‘alem’²²⁵

Âk sancağına beñzer âl-i ‘Osmân’uñ hemân

21

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- I Dönmedi hergiz murâdumca dirîgâ çarh-ı dîn
Olmamışdur baht-ı devlet baña hergiz reh-nümün
Gözlerüm yaşı aķarsa tañ mı mânend-i ‘uyûn
Ceyş-i ‘aqlum târumâr itdi yine hayl-i cünûn
Tâli‘üm mağbûn bağrum hûn bahtum ser-nigûn
Tâkatüm tâķ oluban gâyet zebûn oldum zebûn
- II Konalıdan hâtır-ı pejmürdeme gerd-i melâl
Râh-ı ‘aşķ içre bu ben hâķi kılupdur pâyimâl
Derd-i hasret beñzümi zerd eyledi kaddümi dâl
Muşhaf-ı hüsnin tefe’ül eyledüm bu geldi fâl
Tâli‘üm mağbûn bağrum hûn bahtum ser-nigûn
Tâkatüm tâķ oluban gâyet zebûn oldum zebûn
- III Hasretâ baña müyesser olmadı hîç vaşl-ı yâr
Kim ideydüm ‘âlem içre anuñ ile iftiḥâr
Gördi dil nâçâr oldı eyledi terk-i diyâr
Şâm-ı hicrân içre ağlarsam ‘aceb mi zâr zâr
- [16b] Tâli‘üm mağbûn bağrum hûn bahtum ser-nigûn
Tâkatüm tâķ oluban gâyet zebûn oldum zebûn

²²⁵ “Ten hîşârın feth idüp gökde ol şâhum ‘alem’ şeklinde yazılmış olan dize anlam ve vezin uyumu gözetilerek “Ten hîşârın feth idüp gönülde ol şâhum ‘alem’” olarak düzeltilmiştir.

IV N'eyleyem rahm eylemez ben kula ol şâh-ı cihân
Şol kadar cehd eyledüm itdüm taşavvurdan ziyân
Vâdî-i ğurbetde kaldum şöyle zâr-ı nâtüvân
Dostlar itmeñ ta'accüb ağlayup kılsam figân
Tâli'üm maġbûn baġrum hûn bahtum ser-nigûn
Tâkatüm tâk oluban ġâyet zebûn oldum zebûn

V Bâd-ı âhum fûlk-i cismi şaldı baġr-ı ġayrete
Hey dirġâ çıkmadı herġiz kenâr-ı vuşlata
Vaşla ruġşat bulmayup düşdüm diyâr-ı ġurbete
Yansa yakılssa **Sirâcî** tañ mı nâr-ı ġasrete
Tâli'üm maġbûn baġrum hûn bahtum ser-nigûn
Tâkatüm tâk oluban ġâyet zebûn oldum zebun

22

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

I Zuhûra gelmemiş idi daġı bu cân ile ten
Döşenmemiş idi şaġn-ı zemîne ferş-i çemen
Kemîne bendesiyem kim kemînedan kem ben
Kime kul oldığı ger su'âl ider iseñ sen
Muġammed ile 'Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

II Denildi nâm-ı şerîfine Aġmed-i Muġtâr
Anuñla **lahmuke lahmî** idi ġayder-i Kerrâr²²⁶
Hüseyin ile Hasan'uñ medġi eyledüm tekrâr
Qadîmî kulları oldıġum itmezin inkâr

²²⁶ Vezin hatası.

Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

III ‘Aliyy-i Aşgar idi nâmı bil ‘İbâdî’nün
Anuñla oldu tamâm zeyn ü zîneti dînün
Ne idi kînesi evlâda çarh-ı pür-kînün
Muhabbet eylemek olsun bu pence âyinün
Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

IV Egerçi künyeti Bâkır adı Muhammed’dür
İki cihân güneşi ceddi ya’nî Ahmed’dür
[17a] Şadâkate şâh olan Ca’fer-i mü’eyyedür
Kul oldu anlara dil gayrıdan mücerreddür
Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

V Dinildi Kâzım’uñ ismine Hazret-i Mûsâ
‘Alî Mûsâ’ya dañi dinür ezelde Rızâ
Cenâb-ı Hak’dan olursa baña ger ‘avn-i Hudâ
Muhibb-i âl-i ‘abâyam muhibb-i âl-i ‘abâ
Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

VI Muhammed’e Takî dinildi işi takvâdur
‘Alî Takî’ye muhabbet gönülde sevdâdur
Hüseyin kim ‘Askerî’dür ol şehîd-i ‘uqbâdur
Muhabbet[i] olaruñ cân u dilde peydâdur
Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

VI Muhammed’e n’ola dinilse Mehdî-i devrân
Kim ‘ilm ü ‘amelle olmışdı zübde-i akrân

Muhibbe bunları sevmek durur şahîh-i îmân

Sirâcî sen daî eyle isimlerini beyân

Muhammed ile ‘Alî Fâtıma Hüseyin ü Hasan

23

mef ‘ülü mefâ’lün mef ‘ülü mefâ’lün

I Meydân-ı muhabbetde cânâneye ‘aşk olsun
Dil mülkine hüküm iden cânâneye ‘aşk olsun
Bu na‘-ı felek üzre ferzâneye ‘aşk olsun
Dil mülkine hüküm iden cânâneye ‘aşk olsun
Mescidde yir olmazsa meyhâneye ‘aşk olsun

II ‘Aşk âteşine cânâ bağrumı kebâb itdüm
Çanlu yaşımı her dem ‘aşkında şarâb itdüm
‘Âşıklar ayağına yüzümi türâb itdüm
Deryâ-yı muhabbetde eşkümi habâb itdüm
Gavvâş-ı yem-i ‘aşkam dürdâneye ‘aşk olsun

III Teslîm ideğör iy dil sen özüñi Mevlâ’ya
‘Âşık komadı hergiz kendüsini ferdâya
‘Ârifseñ eger sen de virme seri gavgâya
Cân gözini açup bak bu özge temâşâyâ
Hak yolına cân viren merdâneye ‘aşk olsun

[17b]

IV Fârîğ oluban giçdüm bu devlet ü ‘izzetden
Bir hırka baña yegdür zerbeft-i sa‘âdetden
Dervîş olup iy dil giç sen fer ile şöhetden
Ma’nâyâ taleb eyle yok fâ[’i]de şûretden

Genc ister iseñ şâhum vîrâneye ‘aşk olsun

- V Yandurdu **Sirâcî** çün hicrân odına cânın
Hak’dur virecek âhir dertlülere dermânın
Kendüde bulur ‘âşık arar ise cânânın
Varlığını mahv eyler bende göricek hanın
‘Aşk âteşine yanan pervâneye ‘aşk olsun

24

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- I Görmedüm mihr ü muhabbet şeh-i hûbânumdan
Derd ü gam yine uşandırdı beni cânumdan
Kime âh eyleyeyin bu dil-i nâlânumdan
Kime feryâd ideyin nâle vü efgânnumdan
Kime kan ağlayayın dîde-i giryânnumdan
- II Olmadum bir gice derdâ o mehe hem-sâye
Va‘de-i vaşl idüben şaldı beni ferdâya
Sûz-ı ‘aşk ile **Sirâcî** çü düşer gavgâya
Kime feryâd ideyin nâle vü efgânnumdan
Kime kan ağlayayın dîde-i giryânnumdan
- III Murğ-ı dil başlayıcağ nâle ile feryâda
Kûhkenlikligin unuttururam Ferhâd’a
Yareme merhem urur kimse mi var dünyâda
Kime feryâd ideyin nâle vü efgânnumdan
Kime kan ağlayayın dîde-i giryânnumdan

IV Keşret-i âşâr zuhûr eylemedin gerdûna
‘Aşk fennini ben öğretmiş idüm Mecnûn’a
Şâm-ı hicrân içre gözüm yaşı döner Ceyhûn’a
Kime feryâd ideyin nâle vü efgânumdan
Kime kan ağlayayın dîde-i giryânumdan

25

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Rûz-ı ‘ıyd içre tecellâ eyledüñ iy meh-cebîn
Hüsnüñe taḥsîn idüp reşk itdiler hûrâ-yı ‘în
V’ey leṭâfet kim virüpdür saña Rabbü’l-‘âlemîn
İy şeh-i mülk-i melâḥat şad hezârân âferîn

[18a]

II Yine binmişün semend-i devlete bâ-‘izz ü nâz
Hüsn-i ḥalk ile güzeller içre bulduñ imtiyâz
Dest-bûsuñdur şehâ senden temennâ vü niyâz
İy şeh-i mülk-i melâḥat şad hezârân âferîn

III İsmüñüñ cümle ḥurûfı viridi vaḥdetden nişân
Tañ mıdur envâr-ı Ḥaḳ olsa ‘izâruñdan ‘ayân
Vaşf-ı hüsnüñ pâdişâhum bu kadar oldu beyân
İy şeh-i mülk-i melâḥat şad hezârân âferîn

IV Gerçi bu şehrüñ daḥi cânâ gül-i ra‘nâsı çok
Her birinüñ der-pençe ‘âşık-ı şeydâsı çok²²⁷
Sen güzeller serverisün hüsnüñüñ hemtâsı yok
İy şeh-i mülk-i melâḥat şad hezârân âferîn

²²⁷ Vezin hatası.

V Hüsni ile meşhûr olup mümtâz olduñ iy melek
Gelmedi gelmez nazîrûñ döneli çarh-ı felek
Mest olup söyler **Sirâcî** medhûñi tâ haşre dek
İy şeh-i mülk-i melâhat şad hezârân âferîn

26

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I 'Âlemi var eyleyen Allâhu Rabbü'l-âlemîn
Eylemişdür Muştafâ'yı enbiyâ içre güzîn
Hem 'Aliyyü'l-Murtaẓâ'dur vâkıf-ı esrâr-ı dîn
Ol Hasan ibni 'Alî'dür vâris-i **'ilme'l-yakîn**
Birisi daği Hüseyin-i Kerbelâ'dur pâk-i dîn
- II Şol ki Zeynel'âbidîn'i dilde tezkîr eyleye
'Arşa-i 'aşk içre Manşûr-veş özin dâr eyleye
'Âşıka lâıık durur kim nâle vü zâr eyleye
Hem Muhammed Bâkır'uñ medhîni tekrâr eyleye
Ca'fer-i Şâdik durur biri imâmu'l-müttaẓîn
- III Şâh-ı merdân işiginde bulmışuz nevş ü nemâ
Âl [ü] evlâda anuñ'çün eylerüz medh ü senâ
Mûsî-i Kâzım durur biri imâm-ı pîşvâ
Hem Horâsân pâdişâhıdur 'Alî Mûsâ Rızâ
Ol Muhammed'dür Nakî kim câmi'-i âdâb-ı dîn
- IV Her şadefden zâhir oldu bunca dürr-i şâh-vâr
Ol 'Aliyy-i bâ-Nakî'dür biri daği nâmdâr

Hem Hasan'dur 'Askerî dimekle buldı iştihâr
Hak Muhammed'le 'Alî'den kaldı bunlar yâdigâr
Mehdî-i şâhib-zamândur râfi'-i a'lâm-ı dîn

[18b]

V Ger muhibb-i hânedân iseñ tevellâ eylegil
La'net idüp dîn-i düşmâna teberrâ eylegil
Hubb-i evlâdı göñül levhinde inşâ eylegil
İy **Sirâcî** rûz [u] şeb vaşlın temennâ eylegil
Muştafâ'dur rûh-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

27

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Şehper açup dañi pervâz itmedin Rûhu'l-emîn
Vâhid-i Muṭlak idi Allâhu Rabbü'l-'âlemîn
Vâkıf olmışdı bu sırra cümle-i ehl-i yakîn
Kim durur dirseñ güzîn-i enbiyâ-yı mürselîn
Muştafâ'dur rûh-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

II Ol olupdur 'âlem içre mazhar-ı zât-ı Hudâ
Enbiyâ vü evliyâ aña iderler iktidâ
Cümle 'âlem halkına hem ol olupdur muḳtedâ
'Âşık olan cân u başın yolına kıılır fedâ
Muştafâ'dur rûh-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

III Çok selâm olsun Hudâ'dan âline aşhâbına
Niçe şehler yüz sürerler bende olup pâyine
Zî-sa'âdet cân u dilden ol mehûñ aḥbâbına
Kul olayın ben dañi evlâdına ensâbına

Muṣṭafâ'dur rûḥ-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

IV Ol Ḥabîb'üñ armağanıdur bize beş vakt namâz
Anuñ içün gice gündüz eylerüz Ḥakk'a niyâz
Eyle iy dil sen menâhîden beğâyet ihtirâz²²⁸
Eyle buyurmuş durur bu pendî Sultân-ı Hicâz
Muṣṭafâ'dur rûḥ-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

V İy **Sirâcî** yan yakıl 'aşk âteşine şubḥ u şâm
Gitmesün hergiz dilüñden medḥ-i aşḥâb-ı 'izâm
Şad hezârân anlara olsun taḥiyyât u selâm
Ḥânedâna cân u dilden olmuşam kemter gulâm
Muṣṭafâ'dur rûḥ-ı a'zam **rahmeten li'l-'âlemîn**

[19a]

28

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I N'ola 'avnüñle iy Mevlâ vişâl-i dostuma irsem
Varuban ḥâk-i pâyine bu çirkîn yüzümi sürsem
Gözümünden perde-i ğaflet gidüben rû-be-rû görsem
İrüp 'ıyd-ı vişâle cân u dil kebşin fedâ virsem
Ḥudâvendâ ne naqş ola kemâl-i feyz-i ḥikmetden
Eger ḥalk-ı cihân içse zülâl-i âb-ı rahmetden

II İlâhî irtihâl itdükde rûḥum dâr-ı dünyâdan
Benî îmân ile Qur'ân ile gönder muşallâdan
Baña dîdâruñı erzânî kıl göster tecellâdan

²²⁸ “Eyle iy dil sen menâhîdür beğâyet ihtirâz” şeklinde yazılmış olan mısra anlam ve vezin uyumu gözetilerek “Eyle iy dil sen menâhîden beğâyet ihtirâz” olarak değiştirilmiştir.

Dili mahrûm gönderme efendi Tûr-ı Sînâ'dan
Hudâvendâ ne nakş ola kemâl-i feyz-i hikmetden
Eger halk-ı cihân içse zülâl-i âb-ı rahmetden

III Sirâc bendeñi nâr-ı celâlünle göyündürme
Senün şevküñle yanmış bir çerâğuñdur söyündürme
'Adûsıdur anuñ İblîs-i mel'ûnı sevindürme
Varıcağ bâb-ı haşana anı luğf it yerindürme
Hudâvendâ ne nakş ola kemâl-i feyz-i hikmetden
Eger halk-ı cihân içse zülâl-i âb-ı rahmetden

29

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Yağuban yıķduñ Ferendûş-ı la'înuñ illerin
İşigüñe yüz sürerse tañ mıdur fağfûr-ı Çîn
Niçe şehler bende olmışdur kapuñda kemterîn
Saña hemtâ olmaya illâ Süleymân-ı Emîn
Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn

II Ced-be-ced sensün yedi iklîme şâh-ı tâcdâr
Gelmedi gelmez cihâna saña beñzer şehriyâr
Sen 'Alî-veş Düldül'e binüp kuşan hem Zülfikâr
Tîğ-i kahruñdan kamu a'dâ olurlar ħor u zâr
Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn

III Rub'-ı meskûna şalaldan şevketün şît u şadâ
Cân u dilden ħidmete bel bağladı mîr ü gedâ
'Avn-i Hakk'dur dest-gîrûñ her kaçan kılsañ ħazâ

Gûş-ı câna hâtif-i ğaybdan irişdi bu nidâ
Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn

[19b]

IV Her kaçan emr idesün kula idüñ şîrâne cenk
Yağdururlar başına kâfirlerüñ top u tüfenk
Darb u ħarbüñden ħarâb olsa ne tañ mülk-i Frenk²²⁹
İhtiyât ider hücûmuñdan senüñ şîr ü peleng
Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn

V Şahn-ı meydân içre cevlan eyleseñ mânend-i şîr
Zehresi yokdur k'ide kimse senüñle dâr u gîr
Saña şâhum Rüstem [û] Efrâsiyâb olmaz nazîr
Şemme-i luţfuñ **Sirâcî** de olupdur dest-gîr
Âferîn iy pâdişâh-ı heft-kışver âferîn

30

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

I Geşt iderken cihânı dil her sû
Cân kulağına irdi na‘re-i Hû
Çağırup ben daĥi didüm yâ Hû
Hûve Hû **lâ ilâhe illâ Hû**

II Naķî kıl cânuñ içre sen **lâyı**
Dilde işbât eyle **illâyı**
Bulmak ister iseñ o Mevlâ’yı
Hûve Hû **lâ ilâhe illâ Hû**

²²⁹ “Darb u ħarbüñden ħarâb olsa ne tañdur mülk-i Frenk” şeklinde yazılmış olan mısra anlam ve vezin uyumu gözetilerek “Darb u ħarbüñden ħarâb olsa ne tañ mülk-i Frenk” olarak değiştirilmiştir.

III Münkirüñ kıl ü kâli hep lâdur
Ehl-i Hakk'ın sübûtı illâdur
Bağr-ı tevîd ulu deryâdur
Hûve Hû lâ ilâhe illâ Hû

IV Dil sarâyına girmek ister iseñ
Cân cemâlini görmek ister iseñ
Sırr-ı tevîde irmek ister iseñ
Hûve Hû lâ ilâhe illâ Hû

V İsm-i a'zam kim okunur Hû'dur
'Aşk-ı Hakk'ın gönülde sevgidür
Cân meşâmına irişen bûdur
Hûve Hû lâ ilâhe illâ Hû

VI Hû durur kim yüce ilâh'umdur
Kuliyam ben o pâdişâhumdur
Mücrim ü âşîyem penâhumdur
Hûve Hû lâ ilâhe illâ Hû

[20a]

VII Nâmı biñ bir birisi Bârî'dür
Cümle eşyâya hükmi cârîdür
Rağmet itmek âsâne kârîdur
Hûve Hû lâ ilâhe illâ Hû

VIII İy Sirâcî ilâh'ımız Hakk'dur
Kâ'inât üzre ferd-i muṭlaḳdur

Kimse bilmez bu sırrı muğlakdur

Hûve Hû **lâ ilâhe illâ Hû**

31

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- I Göñül ger ister iseñ olmağa dü 'âleme şâh
Mu'în [ü] rehberüñ olsun dir iseñ 'avn-i ilâh
Dilüñde cehd idegör eksik olmasun bir gâh
Maqâl-i **eşhedü en lâ ilâhe illallâh**

- II Muvahhid iseñ olursun sa'âdet ehline yâr
Senüñle hem-dem olısar kamu **ulü'l-ebşâr**
Gıdân olur yüri bâğ-ı cinâna dek her bâr
Nihâl-i **eşhedü en lâ ilâhe illallâh**

- III Ğurûr u 'ucb u hased âdemi ider mağrûr
Temettü'âtına dünyânuñ olmağıl mesrûr
Dürüş ki kandırırsardur seni eyâ maḥrûm
Zülâl-i **eşhedü en lâ ilâhe illallâh**

- IV Dilâ ger 'âşık-ı Hâk iseñ eyle nâle vü zâr
Giceyi gündüze kat durma ağla leyl ü nehâr
Murâda irgüre Hâk gösterürse ger dîdâr
Cemâl-i **eşhedü en lâ ilâhe illallâh**

- V Bu yolda 'ârif iseñ kıl ü kâli ko iy yâr
Başîretüñ var ise aç gözün kapağını sil
Ferâset ile bu sırrı ne ise yahşi bil

Me'âl-i eşhedü en lâ ilâhe illallâh

VI İdegör 'âşık-ı Hâk iseñ âh ile efgân
Demidür eşk ile olursa gözlerüñ giryân
Tamâma döniser eksiklig[üñ] kıomaz nokşân
Kemâl-i eşhedü en lâ ilâhe illallâh

VII Sirâcî gözlerüñ aç kıalma h'âb-ı gâfletde
Nice yedüñ yatisarsun bu şâm-ı zulmetde
Hâlâş ide gün gibi seni şubh-ı devletde
Hilâl-i eşhedü en lâ ilâhe illallâh

[20b]

32

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Yâ ilâhî nefis-i şûmı hırş ile aç eyleme
Târik-i tîr-i celâle cân[ı] umaç eyleme
'Akl ü hûşum 'askerin gâfletde târâc eyleme
Yâ ilâhî bendeñi gayrıya muhtâc eyleme

II Kısmet-i rûz-ı ezeldür cânuma renc u gınâ
Anuñ içün mûnis olmışdur baña fakır u fenâ
Zâr u giryân rûz u şeb dergâhuña budur sena
Yâ ilâhî bendeñi gayrıya muhtâc eyleme

III Ehl-i dünyânuñ cefâsı ile nâlân olmışam
Bu fenânuñ zehr-i kıahrı ile giryân olmışam
Tövbe-i i'râz idüp gâyet peşîmân olmışam
Yâ ilâhî bendeñi gayrıya muhtâc eyleme

IV Sîm ü zersüz ‘ârifüñ şânına kılmazlar nazar
Câhil ü nâdân u aḥmak gelse kılurlar maḳar
Ṭâlib-i dünyâ katında bir durur ‘ayb u hüner
Yâ ilâhî bendeñi ğayrıya muḥtâc eyleme

V Ehl-i ḥâcâta kılor her birisi biñ dürlü nâz
‘Adet olmış mâ-teḳaddümden olara hırş u âz

[21a] Tövbe idüben **Sirâcî** cümlesinden geldi vaz
Yâ ilâhî bendeñi ğayrıya muḥtâc eyleme

33

mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘lü fâ‘ilün

I Rûz-ı ezelde bende idüm nesl-i Aḥmed’e
Vâkıf degildi kimse o dem ḥarf-i ebcede
İtmiş idüm bu mışra‘ı dilde müsvedde
La‘net aña ki buĝz ide âl-i Muḥammed’e

II Bil anlaruñ ki cedd-i a‘lâsı Resûl’dür
Hem vâlideyni Ḥayder-i zevcu’l-Betûl’dür
Raḥm itmeyen evlâda ḳalûm u cehûldur²³⁰
La‘net aña ki buĝz ide âl-i Muḥammed’e

III Ol şehlerüñ birisi Ḥasan’dur biri Ḥüseyn
Ma‘nâ yüzinde ikisi dürreyn-i ezhereyn
Sevmek buları cümlemüze farz-ı ‘ayn²³¹
La‘net aña ki buĝz ide âl-i Muḥammed’e

²³⁰ Vezin hatası.

²³¹ Vezin hatası.

- IV Nûr-ı Hakk'ı görem dir iseñ Muştafâ'dadur
Sırr-ı hakikat ister iseñ Murtaẓâ'dadur
Âl-i 'abâ muhabbet[i] Zeynel'ibâd'adur
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e
- V Bâkır dinür Muḥammed'e ol sîm ü zerdür
Hey hey ne sîm ü zer ki hakikat gevherdür
Şâdık dinildi Ca'fer'e sırr-ı pederdür
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e
- VI Kâzım dinildi kevnine gerçi ol şehüñ
Mûsâ 'Alî Rızâ dinilür birin ol mehüñ
Evlâd-ı Hayder'üñ kuliyaḡ olsun âgehüñ
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e
- VII Taẓvâ ile geldi Muḥammed Takî durur²³²
'Âlî durur maẓâmı 'Alî'nüñ Naẓî durur
Evlâdı sevmeyen gidiler hep şakî durur
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e
- VIII Dinse 'aceb midür Ḥasan'a 'Askerî-laẓab
Ḥâtem durur Muḥammed-i Mehdî bulara hep
İtdüm **Sirâcî** bunlara ẓul olmağı taleb
La'net aña ki buğz ide âl-i Muḥammed'e

---

²³² Vezin hatası.

mef 'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- I   Kodum selâmeti yine düşdüm melâmete
 Virmen melâmeti dü cihânda selâmete
- [21b]   Düşdüm belâ-yı derd ile künc-i melâmete
 Hicrân şebinde iremedüm hayr 'alâmete
 Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
 Vâ firkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete
- II   'Ömr-i 'azîz giçmedi zevk u şafâ ile
 Giçdi belâ vü hasret ü derd ü 'anâ ile
 Güldürmedi o meh beni bir merhabâ ile
 Yakup kül itdi cismümi nâr-ı cefâ ile
 Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
 Vâ firkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete
- III   Oldum gam u firâk ile ben haste pâyimâl
 Hasret çeke çeke bükülüp kıddüm oldı dâl
 Bir gün teraḥḥüm eylemedi ol kaşı hilâl
 Bârî günâh u cürmümi diñ eylesün helâl
 Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
 Vâ firkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete
- IV   Demdür n'ola aķıtsa gözüm çeşme-sâr kan
 Vaķtdür firâk u hasret ile eylesem fiğân
 Tîr-i cefâsı ideli cânım evin nişân

Yay itdi kâmetüm büküp ol kaçları kemân²³³

Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete

Vâ firkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete

V Yandum **Sirâcî** nâr-ı firâk ile çün delîl
Gam gicesinde rişte-i cismüm idüp fitl
Revğan gibi gözüm yaşın eyledüm ya sebîl
Erzânî kılmadı baña vaşlını ol Celîl
Vâ hasretâ ki irmedüm ol serv-kâmete
Vâ firkatâ ki kaldı bu hasret kıyâmete

[22a]

35

fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl

I **Sirâcî** ne dille ide medh anı
Anı medh idebilür 'âşık kanı
Aña buğz idendür Hâk'ın düşmeni
'Alî'dür 'Alî şâh-ı merdân 'Âlî

II Aña buğz idendür Hâk'ıñ düşmeni
'Alî'dür 'Alî şâh-ı merdân 'Âlî
'Alî'dür 'Alî şîr-i Yezdân 'Alî

²³³ “Yây itdüm kâmetüm büküp ol kaçları kemân” şeklinde yazılan mısra vezin hatasını gidermek ve anlam bütünlüğünü sağlamak için “Yây itdi kâmetüm büküp ol kaçları kemân” şeklinde düzeltildi.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Kimse görmedi vefâ senden eyâ çarḥ-ı deni²³⁴
 Bozula çarḥuñ göreyin dönmez olasun seni
 Ma'den-i renc ü 'anâsun hem cefânuñ maḥzeni
 Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni
- II Görmedüm senden şadâkat hergiz iy çarḥ-ı felek
 Bir vefâsuz kaḥpesün giçmez ḥuzûruñda dilek
 Cân u dilden beddu'âlar ideyin tâ ḥaşre dek
 Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni
- III 'Aksine devr itmegi terk itmedüñ iy dehr-i dûn
 Dest-i cevruñ yâ gibi kaddüm büküp itdi zebûn
 Nâlemi eflâke çıkarduñ mişâl-i erġanûn
 Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni
- [22b]
- IV Bî-ḥayâsun yok durur nâmûs ile 'âruñ senüñ
 Tâ ezelde hep muḥâlif döndi her kâruñ senüñ
 Cânuma cevr ü cefâ itmek durur kâruñ senüñ
 Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni
- V Rişte-i cismin **Sirâci'**nüñ göyündürdüñ çü sen
 Dönmedüñ hergiz murâdınca anuñ iy kaḥpe zen
 Dilerem tâ ḥaşre dek olmayasun şaġ u esen
 Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

²³⁴ Bu şiir bir bend farkı ile mükerrerdir. Diğer şiir 65 numaralı musammattır.

mef 'ülü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- I Sen vir İlâhî Şibr ile Mervân'a biñ belâ
İki cihânda anlara la'net qarîn ola
Evlâd-ı Haydar'a bular itmiş durur cefâ
Göçdi belâ vü derd ile hep âl-i Muştafâ
Eyvâ Hüseyin-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ
- II Olsun Yezîd ü Hâricînüñ evleri harâb
Tolsun ilâhî cümlesinüñ gözleri türâb
Şadlıg ile germ oluban içdiler şarâb
Yevmü'l-cezâda 'adl idüp it anlara 'ikâb
Eyvâ Hüseyin-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ
- III Şusuzluğ ile giçdi bu dünyâdan ol hümâm
Evlâdınüñ muşîbetini gördi ol imâm
Anlara la'net ola vü evlâda biñ selâm
Şibr ü Yezîd'e eyle Hudâyâ bir intikâm
Kanı Hüseyin-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ
- IV Sem yidi yedi kerre Hasan gösterüp rızâ
Cân u serini Hâk yolına eyleyüp fedâ
Olsun Yezîd cânına şad la'net-i Hudâ
Feryâd idüp bu mışra'ı dir bay u gedâ
Eyvâ Hüseyin-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ
- V Tıtuş **Sirâcî** âteş-i hasretle şubh u şâm
Evlâd-ı Haydar'a neler itmiş durur 'avâm

La‘net Yezîd ü Hâricînüñ cânına müdâm
Söyleme bu sözi mü‘min iseñ ‘ale‘d-devâm
Eyvâ Hüseyn-i şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ

[23a]

38

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

- I Ezelden bendeyem şâhum ‘Alî’ye
Erenler serveri nûr-ı celîye
Esirdüm ‘aşk ile döndüm deliye
Kul oldum Hâcî Bektaş-ı Velî’ye
- II Niçe ‘âşıkları itmişdür irşâd
Yıkuk göñüllerini idüp âbâd
Umaram beni dahî kıomaya yâd
Kul oldum Hâcî Bektaş-ı Velî’ye
- III Ezelden işidürdüm yahşi adın
Bi-ğamdillâh ğamum yok şimdi şâdın
Alur şıdık ile gelenler murâdın
Kul oldum Hâcî Bektaş-ı Velî’ye
- IV Dil ü cân ile itdüm aña ikrâr
Kemer-beste kıuliyam etmen inkâr
Buña şâhid durur abdâl ü ebrâr
Kul oldum Hâcî Bektaş-ı Velî’ye
- V İdüp evlâdı ile merhabâyı
İçüm pür-nûr olup sürdüm şafâyı

Ḳabâyı terk idüp giydüm ‘abâyı
Ḳul oldum Ḥâcî Bektaş-ı Velî’ye

VI O şâhuñ âsitânı yüce derdür
Ḥavâlât olunan tâc u kemerdür
Vilâyet-kânıdur hem gerçek erdür
Ḳul oldum Ḥâcî Bektaş-ı Velî’ye

VII Ziyâret eyleyüp geldüm ocağı
Olup abdâl yakdum tâze dâğı
Sirâcî yandurup andan çerâğı
Ḳul oldum Ḥâcî Bektaş-ı Velî’ye

39

mef ‘ûlû fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

I Düşmişdi dil egerçi ki kûy-ı melâmete
‘Avn-i Ḥaḳ ile girdi tarîḳ-i selâmete
Mûnis degil idi gerçi dil künc-i raḥata
Derd ü firâḳ u ḥasret irişdi nihâyete
Ḳorḳum bu idi k’irmeyüm ol serv-ḳâmete
Minnet Ḥudâ’ya ḳalmadı ḥasret kıyâmete

II ‘İyd-ı vişâle irdi göñül nâgehân yine
Biz mürdesine virdi göñül tâze cân yine

[23b] Yârüñ yolına cânımı itdüm revân yine
İrdüm vişâl-i cânâna ben râyegân yine
Ḳorḳum bu idi k’irmeyüm ol serv-ḳâmete
Minnet Ḥudâ’ya ḳalmadı ḥasret kıyâmete

III Geldüm bu dâr-ı miḥnete çekdüm belâ vü ğam
Kısmet olundı baña şiddet ü elem²³⁵
Yokdur benüm bu yarama çün çâre n'eyleyem
Derd-i derûn[umı] bilmezem kime söyleyüm
Korğum bu idi k'irmeyüm ol serv-kâmete
Minnet Hudâ'ya kalmadı ḥasret kıyâmete

IV Mesken ideli kendüye dildâr ğurbeti
Çekdüm ğam-ı firâk ile ben derd ü ḥasreti
Tağ oldu tağatüm çekerem nâr-ı miḥneti
Yir itdi cânda gitmedi yârüñ muḥabbeti
Korğum bu idi k'irmeyüm ol serv-kâmete
Minnet Hudâ'ya kalmadı ḥasret kıyâmete

V Yandum **Sirâcî** âteş-i hicrân-ı yâr ile
Tutdum cihânı hep nâle vü zâr ile
Kandil-i çarḥı yanduruban bir şerâr ile
Virmem dü kevne yâremi ben ihtiyâr ile
Korğum bu idi k'irmeyüm ol serv-kâmete
Minnet Hudâ'ya kalmadı ḥasret kıyâmete

[24a]

40

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Ğirre olma iy göñül 'âlemde mülk ü câh ile
İltifât itme cihân içinde hergiz câhile
Hem-râh olma ihtiyât it bir nefes gümrâh ile

²³⁵ Vezin hatası.

Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlulllâh ile

II ‘Iyd-ı vaşlîna Hudâ’nuñ cânı kurbân idelüm
Gice gündüz ney gibi zâr ile efğân idelüm
Başumuz meydân-ı ‘aşk içinde gâltân idelüm
Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlulllâh ile

III Dil pasın gözyaşı ile yuyalum pâk idelüm
Ehl-i fakruñ ayağına yüzümüz hâk idelüm
Ten libâsın dest-i ‘aşk ile çeküp çâk idelüm
Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlulllâh ile

IV Yüz sürüp dergâh-ı ‘aşka idelüm nâz u niyâz
Ehl-i dünyâdan begâyet eyleyelüm ihtirâz
Olğelmişdür sened ehl-i hâkîkîye mecâz
Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlulllâh ile

V Nâr-ı ‘aşk ile uralum dâğımız üstine dâğ
Yanduralum şevk ile biz âteş-i ‘aşkdan çerâğ
İy **Sirâcî** keşretinden ‘âlemüñ idüp ferâğ
Gel diyâr-ı ‘aşka gidelüm figân u âh ile
Âşinâluğ eyleyelüm varup ehlulllâh ile

mef ‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- I Bir şehrdür Muḥammed ü bâbı anuñ ‘Alî
 Rûz-ı ezelde dimişem anlara ben belî
 Zevcu’l-Betûl Ḥaydar-ı Kerrâr ol velî
 Medḥi olursa tañ mı ‘ibâdâtun efḍâli
 Şalli ‘alâ Muḥammed ve şalli ‘alâ ‘Alî
- II Vir kudreti ki baña eyâ Ḥayy-i zü'l-metîn
 Depret zebânumı ki açam medḥ için dehen
 [25a] Çeşm-i çerâğ-ı Aḥmed [ü] dürreyn-i ezhereyn
 Biri Ḥasan’dur ol şehûñ birisi Ḥüseyn²³⁶
 Şalli ‘alâ Muḥammed ve şalli ‘alâ ‘Alî
- III Nûr-ı Hudâ-yı ‘azze ve cell Muştafâ’dadur
 Sırr-ı ḥaḳîkat-ı ezelî Murtaẓâ’dadur
 Göñül gözüm benüm yine Zeynel‘ibâd’dadur
 Tâc u ḳabâyı terk idüp anlar ‘abâdadur
 Şalli ‘alâ Muḥammed ve şalli ‘alâ ‘Alî
- IV Bâḳır dinilse tañ degil ismi Muḥammed idi²³⁷
 Şâdık dinildi Ca‘fer’e daḥi bil didi
 Cân u göñülle ben ḳul idüm âl-i Aḥmed’e
 Vâḳıf degildi kimse o dem ḥarf-i ebcede
 Şalli ‘alâ Muḥammed ve şalli ‘alâ ‘Alî

²³⁶ Vezin hatası.

²³⁷ Vezin hatası.

V Kâzım buyurmuş ismine Sultân-ı Enbiyâ
Ser-çeşme-i nübüvvet ü ser-hayl-i aşfiyâ
Nesl-i resûl Hazret-i Mûsâ 'Alî Rızâ
Maḥşer güninde bunları kıl baña rehnümâ
Şalli 'alâ Muḥammed ve şalli 'alâ 'Alî

VI Cân u göñül ile kim ki sevse âl-i Aḥmed'i²³⁸
Takvâ yoluyla zikr ide nâm-ı Muḥammed'i
Yokluk içinde buldı ise 'ömr-i sermedî
Pesdür kişiye devlet ü 'izz ü müebbedî
Şalli 'alâ Muḥammed ve şalli 'alâ 'Alî

VII Cân gözü ile gördün ise iy göñül Hâk'ı
Feyz-i Hâk ile bulduñ ise nûr-ı muṭlaqı
Evlâd eyle kend'özüñe şeyḫ Muttakî
Cehd eyle rehber ola saña ol 'Alî Nakî
Şalli 'alâ Muḥammed ve şalli 'alâ 'Alî

VIII 'Âlem içinde çünkü Ḥasan oldu 'Askerî
Çekse gerek Muḥammed-i Mehdî 'alemleri
Hâkdur bu sözlerüm şakın añlama serserî
Oldı **Sirâcî** bende-i evlâd-ı Ḥayderî
Şalli 'alâ Muḥammed ve şalli 'alâ 'Alî

[25b]

42

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Şeb-i hicründe iy mehrû tecellâ itseñ olmaz mı

²³⁸ Vezin hatası.

Cemâlûñle bu mehcûrî tesellâ itseñ olmaz mı
Marîz-i ‘aşkuñam cânâ müdârâ itseñ olmaz mı
Dutalum düşmen añladun müdârâ itseñ olmaz mı

II Ğam-ı hicrûñle iy dilber işüm âh ile zâr itdüm
Hevâ-yı bûy-ı zülfüñle bu göñlüm ber-ķarâr itdüm
Çü gördüm vaşla yok çâre çıkup terk-i diyâr itdüm
Dutalum düşmen añladun müdârâ itseñ olmaz mı

III Teraħħüm eylemez olduñ begüm sen âh u efgâna
Göreydi hâlümi kâfir daħi gelürdi î mânâ
Şikâyet ideyin senden varup Sulţân Süleymân’a
Bu ben dil-ħaste vü zârı müdârâ itseñ olmaz mı

IV Görüp hâlât-ı ‘aşkum ben kuluña raħm itmezsün
Dirîĝâ ĥasretâ feryâd u efgânum işitmezsün
Cefâ vü cevri terk idüp tarîķ-i Ĥaķķ’a gitmezsün
Ğarîbem şehrûñe geldüm tesellâ itseñ olmaz mı

V Baña miķdârımı cânâ reh-i ‘aşkuñda bildirdüñ
Cihân içre melâmet eyleyüp aĝyârı güldürdüñ
Ğam u derd [ü] belâ ile efendi çünki öldürdüñ
Ten-i pejmürdemi yine sen iħyâ itseñ olmaz mı

VI **Sirâcî** yana gelmişdür ezelden nâr-ı sûzâna
Anuñ’çün şem‘-i ĥüsnüñe yanar mânend-i pervâne
Ķuluñam Mışr-ı ĥüsnüñde yaraşmaz zulm sulţâna
‘Adâlet eyleyüp şâhum müdârâ itseñ olmaz mı

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

I

Gelüñ beri idelüm haşr olunca efgânı
 Ki nev-civân iken aldırduķ ol güzel hanı
 Demidür aķar ise dem durur gözüm ķanı
 Bulımadum arayup taht-ı dilde sultânı
 Ol idi hüsñ ile 'âlemde Yûsuf-ı şânî
 'Aţâ vü cûd u şehâda yoğ idi aķrânı
 Nifâķ u buğz idüp ol hana dağı ihvânı
 Kim itdiler şanasun yine mâh-ı Ken'ân'ı

Haber virüñ gideyin ķande gitdi ol hanum
 Bu intizâr ile çıķsa 'aceb midür cânım

II

Bu ķarķ-ı pîre-zen anuñla turfe-hâl itdi
 Niķe anuñ gibi cânı bu resme âl itdi
 Şehâdet eyler idi ķalb intikâline
 Kazâya râzı olup emre imtişâl itdi
 Çerâğ-ı rûşeni söyündi âl-i 'Osmân'uß
 O meh gurûba varup ķünküñ intikâl itdi
 Neşât u 'ayş-ı cihân oldu mâteme tebdîl
 Kûlûb-ı nâsı firâķ ile pür-melâl itdi

Dirîğ[â] 'aksine döñdi bu ķarķ-ı kîne-güzâr
 Yiridür eyler isem rûz [u] şeb figân ile zâr

III

Bu asret odına yandı yakıldı mîr ü sipâh
Karañu gice mişâli büridi şâl-ı siyâh
İdüp bu nev' ile her kişı zâr u feryâdı
Direk direk göge ağdı figân u nâle vü âh
[26b] Şafağ bu hâli görüp oldu dâmeni pür-hûn
Bu vird[i] vird idine rûz-ı haşre dek efvâh
Teraħħüm eyleyüp acıdı aña deryâlar²³⁹
Bu asret odına yansa 'aceb mi bende vü şâh
Gelüñ figân idüben zâr u zâr ağlayalum²⁴⁰
Bu nâ[r-ı] asret ile biz de sîne dâğlayalum

IV

Dirîğ zûlm ile gitdi ayf o şehzâde
Muşîbeti n'ola beñzerse anuñ evlâda
Dögündi taş ile çağladı taşuban her şu
Bu mâcerâyı varup didi ka'r-ı derîne
Elif mişâl iken ol râh-ı istiķâmetde
Dirîğ egri didiler o serv-i âzâde
Hasûd aña buğuz idüp itdiler bühtân
Gören bu zûlm[ı] n'ola başlar ise feryâda

Ne çâre bu imiş muķtezâ-yı Rabbânî²⁴¹

²³⁹ İki mısra arasında bir işaretle eklenen iki sözcük ile dize; “Taraħħüm eyleyüp acıdı aña hem bu deryâlar” olarak okunmaktadır. Ancak vezni bozduğu için eklenmemesi tercih edilmiştir.

²⁴⁰ Metinde “efğân” olarak geçen sözcük vezin gereği “figân” olarak düzeltilmiştir.

²⁴¹ Vezin hatası.

Ecel gelince ger itmez kimesne dermânı

V

Sirâcî ağlayalum rûz u şeb figân idelüm²⁴²

Derûnumuzda olan sırrımız ‘ayân idelüm

Muşîbeti[ni] o cânuñ dimiş durur şu‘arâ

Figân u nâle ile biz dañi beyân idelüm

Şafağ bu mâtem içün yine ğark-ı hûn oldı

Akıdup eşkimizi kanuña revân idelüm

Boyandı kana sipihrüñ bu demde dâmeni

Gelüñ bu hasret ile biz de terk-i cân idelüm

Gelüñ beri idelüm haşr olunca efgânı

Ki nev-civân iken aldırduğ ol güzel hanı

44

mef ‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘lü fâ‘ilün

I İy dil cihânda umduğuñ ‘izz ü şeref gibi
Tut kulağuñı cevher-i nażma şadef gibi
Bîġânelerle ülfeti ҡo nâ-ħalef gibi
Şaķın zamâne saña sille urur def gibi²⁴³

II Elden bırakma dâmenini istiķâmetüñ
Cehd eyle kim bulunmaya hergiz saķâmetüñ
Bükülmez ise çeng gibi ķadd u ķâmetüñ
Şaķın zamâne saña sille urur def gibi

²⁴² Metinde “efġân” olarak geçen sözcük vezin gereġi “figân” olarak düzeltilmiştir.

²⁴³ Vezin hatası.

[27a]

III Ölmek muḳarrer oldu şühûd-ı ‘adûl ile
Ḳalma bu fânî evde zulûm-i cehûl ile
Germe igende gögsüni bir iki yol ile
Şaḳın zamâne saña sille urur def gibi

IV ‘Aşk âteşine itmez iseñ baḡruñı kebâb
‘Uşşâḳ içinde olsa gerek ḥâlûñi ḥarâb
Yâr-ı enîsüñ olur ise çeng ile rebâb
Şaḳın zamâne saña sille urur def gibi

V Her kim giçinse ‘arşa-i ‘aşḳ içre zû-fünûn
Aña musahḥar olsa gerek kişver-i cünûn
Sen de uzatma nâleñi mânend-i erḡanûn
Şaḳın zamâne saña sille urur def gibi

VI Olmış durur bu yolda niçe dürlü ḳîl ü ḳâl
Kimse **Sirâcî** bunda ḳarâr eylemek muḥâl
Berbaṭ mişâl itse gerek saña gûş-mâl
Şaḳın zamâne saña sille urur def gibi

[27b]

45

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Tâ şalaldan cânım içre nûr-ı Aḥmed pertevi
Ḥamdulillâh ḡıll ü ḡışdan pâkdur göñlüm evi
Gâh eş‘âr u ḳaşâ’id söylerem gâh meşnevî
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî

II   Terk [ü] tecrîd eyleyüp ķat'-ı 'alâyık eyledüm
Mâsivâ terkin urup ķat'-ı 'avâ'ık eyledüm
Cismümi fakr u fenâ şâlına lâyıķ eyledüm
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî

III   Tâcı terk idüp ķabâdan eyledüm şâhum firâr
İtmişem fakr u fenâyı cân u dilden ihtiyâr
İtmezem fânî cihânuñ şöhretine i'tibâr
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî

IV   Râh-ı Hâķ'da cismümi hâķ ile yeksân eyledüm
Gözlerüm yaşın dem-â-dem baħr u 'ummân eyledüm
Başımı meydân-ı 'aşķ içinde ğaltân eyledüm
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî

V   İy **Sirâcî** yaķmışam sînemde dâĝ üstine dâĝ
Şevķ ile yandım tutuşdım yine mânend-i ķerâĝ
Keşretinden kâ'inâtuñ eyledüm cândan ferâĝ
Baña besdür cübbe vü destâr [u] tâc-ı Mevlevî

46

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I   Mesken olmuşdur ezelden vâdî-i hicrân baña
Acısunlar yedi deryâlar gibi yârân baña
[28a]   Üstüme dönüp felek ķan ağlasun bârân baña
Her zamân bir yâr-ı hicrân gösterür devrân baña
Bilmezem ne viridi alımağ ğam-ı cânan baña

II Yıl gibi yildüm yüpürdüm vaşl-ı yâre irmedüm
Gülşen-i hüsninde vaşl-ı güllerinden dirmedüm
Ka'be-i kûyında cânânuñ cemâlin görmedüm
Her zamân bir yâr-ı hicrân gösterür devrân baña
Bilmezem ne virdi alımağ gam-ı cânan baña

III Deşt-i gamda kalmışam Mecnûn gibi zâr u nizâr
Bir saçı leylânun 'aşkı ile oldum bî-ķarar
'Akl ü hûşum ol hevâ ile olupdur târumâr
Her zamân bir yâr-ı hicrân gösterür devrân baña
Bilmezem ne virdi alımağ gam-ı cânan baña

IV Derd ü miñnet beñzümi zerd eyledi bağrumı hûn
Dönmemişdür hiç murâdumca benüm bu çarh-ı dîn
Hasret ü firķatle şimdi key zebûn oldum zebûn
Her zamân bir yâr-ı hicrân gösterür devrân baña
Bilmezem ne virdi alımağ gam-ı cânan baña

V İy Sirâcî hasret ile olmışam şûrîde-ķâl
Dest-i ķudret eyledi ķaddümi derd altında dâl
Kalmadı cismümde fer oldum za'îf ü bî-mecâl
Her zamân bir yâr-ı hicrân gösterür devrân baña
Bilmezem ne virdi alımağ gam-ı cânan baña

47

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Başum alup gideyin 'aşķ ile cânâ bir yaña
Niçeler dîvâneñ oldu ben de şeydâ bir yaña

Virmen ‘aşkıñ kimseye ger olsa dünyâ bir yaña
Halk-ı ‘âlem bir yaña bî-çâre tenhâ bir yaña
Cennet-i kûyuñ kômazam olsa dünyâ bir yaña

II Cân kulağıyla işiden lafz-ı gevher-bâruñı
Derdine dermân idinür hem şeker güftâruñı
Halka keşf itmen ölürsem dilberâ esrâruñı
Bulımadılar arayup şîve-i reftâruñı
Gitdi tûbâ bir yaña serv-i dilârâ bir yaña

[28b]

III Boynuma sevdâ-yı zülfüñ uralı cânâ kemend
Zülfüñüñ her târı oldı gerdenümde bend bend
Nâtüvân oldum reh-i ‘aşk içre zâr u müstemend
‘Aşka nâşih olımaz zâhid kelâm-ı hûş-mend
Kimse karşı tırılmaz ger aksa deryâ bir yaña

IV Mürşid-i ‘aşkdur ezel bezminde şâhum rehberüm
Dâğ-ı ‘aşk olmuş durur sînemde zeyn ü zîverüm
Anuñ içün yoluña mebzûldur cân u serüm
Devlet-i ‘aşkıñda cânâ derd ü gamdur leşkerüm
Bir yaña tursa za‘îf olan tuvânâ bir yaña

V Târik-i dünyâ olup giydüm kanâ‘at şâlını
Cübbeye alman virürlerse cihân emvâlini
Hîçe şaymaz ‘âlemüñ zeyl ü devlet ü iqbâlini²⁴⁴
Mâl-ı dünyâ ile ‘arz ider tecerrüd-hâlini
Yirde Karûn bir yaña gökde Mesîhâ bir yaña

²⁴⁴ Vezin hatası.

VI   Kõnalı mir'ât-ı dil üzre şehâ gerd-i melâl
Nâtüvân cismüm ğam u derdüñle olmışdur hilâl
Vâdî-i ğurbetde kaldum dilberâ şûrîde-ğâl
İrmesün dirseñ cemâl-i ber-kemâle bir zevâl
Gün gibi iy pâdişâhum gitme tenhâ bir yaña

VII   Hâsretâ derdâ dirîĝâ kalmışam zâr u nizâr
Yile vardı tövbe vü zühd ü şalâh ile qarâr
İy **Sirâcî** derd [ü] âhuñ olalıdan pür-şerâr
Cânına oldu **Necâtî**'nüñ havâle 'aşķ-ı yâr
İy ecel sen de gelüp itme taķâzâ bir yaña

48

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I   Âsitânuñdan beni reddeyledüñ çün hüsrevâ
Başum alup gideyin ben daħı me'vâdan yaña
Bir dem ola kim kılını yine sultânım aña
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

II   Olmış idüm dergehüñde ihtiyâr ile esîr
Reşk iderdi göricek ahvâlümü bernâ vü pîr
Kullaruñ içinde yokdur şimdilik benden haķîr
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
[29a]   Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

III   'Ahd u peymân eylemişdüñ bendeñe def'ât ile
Niçe hüsni-i va'deler itmiş idüñ merr'ât ile

Şimdi dutup çok cefâlar eyledüñ kerrât ile
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

IV Emr ü fermânuña şâhum eylemişdüm i'timâd
Bulmadı sözüñ revâcî oldı her işüm kesâd
Ben gideyin ğurbete cânüm sen ol ħandân u şâd
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

V Hâtırum yıkıldı vü irdi dile gerd-i melâl
Bükülüp kaddüm ğamuñdan oldı mânend-i hilâl
Bu durur 'izz ü ħuzûra pâdişâhum ħasbiĥâl
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

VI Togrıyam yoluñda ħanum Ĥaĥ güvâhumdur benüm
Âsitânuñ kıbleĝâhum hem penâhumdur benüm
Yirlere çalan beni baĥt-ı siyâhumdur benüm
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

VII İltifâtuñ yok **Sirâcî**'ye olupdur ħor u zâr
Qalmayup şabr u qarârı eyledi terk-i diyâr
Pâdişâhum ol cihânda ħaşr olunca ber-qarâr
Saña ne ğam kim benüm gibi durur cümle saña
Ğam bañadur kim senüñ gibi degil kimse baña

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Yine yüz döndürdi nâgeh rûzigâr-ı bî-vefâ
Her kişiyе güci yitdikce ider cevır ü cefâ
Zevk ü şâdîden ferâgat eylesün ehl-i şafâ
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ
- II 'Aksine döndi dirîgâ yine çarh-ı âsumân
Tañ mıdur olsa sipihrüñ dâmeni toptolu kan
Nevha vü zârî kılup ins ü melek itsün figân
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ
- [29b]
- III Taña kaldı dîde-i encüm felek kan ağıladı
Yedi deryâ acıyup ebr ile bârân ağıladı
İşidüp bu mâtemi kâfir Müselmân ağıladı
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ
- IV Bu muşîbetden göge ağsa 'aceb mi dîd-ı âh
Nâle itdi ihtiyârı kalmayup mîr ü sipâh
Uydı a'dâ sözlerine gâflet ile pâdişâh
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ
- V Ol gül içün haşır olunca ağlasun ebr-i bahâr
Nâle kılsun gülşen-i 'âlemde bülbüller hezâr
Çâre ne çün böyle imiş muktezâ-yı rûzigâr
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ
- VI Hasretâ hayfâ dirîgâ gitdi ol han oğlu han

Emr-i Hakk'a imtisâl idüp yolına virdi cân
Halk dilinde tâ kıyâmet söylene bu dâsitân
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ

VII İy **Sirâcî** yanayum hicrân odına şubh u şâm
Yandı yakıldı bu mâtem âteşine hâş u 'âm
Bu muşîbet söyleniser tâ ilâ yevmi'l-kıyâm
Rihlet itdi 'âlem-i 'uqbâyâ Sultân Muştafâ

50

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Pâdişâhum cürm [ü] 'işyân içre kıldum pür-ḥased
Senden artuḳ yok penâhum kıl 'inâyet yâ Şamed
İy Kerîm ü iy Raḥîm ü iy Ğanîyy ü iy Aḥad
Âsitânuñdan umaram kılmayasun beni red

II Olmışam bezm-i elest[d]e vâlih ü ḥayrân [u] mest
Şîşe-i nâmûsumı rûz-ı ezel kıldum şikest
Fısḳa cüstem lîk ṭâ'at itmede key pâ-y-best
Âsitânuñdan umaram kılmayasun beni red

III Baḥr-ı 'işyân içre kıldum vâlih ü ḥayrân [u] zâr
'Ömr-i devlet câh-ı 'izzet çün degildür ber-ḳarâr
Merḥamet kıl ḥâlûme iy Ḥâlîḳ-ı Perverdigâr
Âsitânuñdan umaram kılmayasun beni red

IV Ḳullarına dâ'imâ raḥmet kılr Ḥayy u Ḳadîm
Sâlik-i râh olana virür şirâṭu'l-mustakîm

İsm-i zâtuñ hakkı'çün kim ol durur nâm-ı 'azîm
Âsitânuñdan umaram kılmayasun beni red

- V Zâr u zâr ağlar **Sirâcî** bildi fânîdür cihân
'Âlem içre kimseye virmez ecel hergiz amân
[30a] Pâdişâhluğ saña yaraşur Hudâ-yı müste'ân
Âsitânuñdan umaram kılmayasun beni red

51

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Ğarğa virdi 'âlemi bu çeşm-i giryânım meded
Göklere çıkdı şadâ-yı âh u figânım meded
Ol tabîb-i cân u dil itmedi dermânım meded
Yârsuz kaldım ğarîb oldum meded hanım meded
- II Bağmadı raḥm eyleyüp ben bendesine ol ḥabîb
Hiç müdârâ itmedi dil-ḥastesine ol ṭabîb
Dâr-ı ğurbet içre kaldım şimdilik zâr u ğarîb
Yârsuz kaldım ğarîb oldum meded hanım meded
- III Ḥânımânım ğâret idüp itdi ben kılın esîr
Şimdi baḳmaz yüzüme itmiş durur ḥor u ḥaḳîr
Vâdî-i ğurbetde kaldım kimse olmaz dest-ĝîr
Yârsuz kaldım ğarîb oldum meded hanım meded
- IV Miḥnet ü derdüñle oldum ḥasretâ şûrîde-ḥâl
Çigneyüp ol şehsüvârum eylemişdür pâyimâl
Bükülüp ḳaddüm 'aceb mi olsa derd altında dâl

Yârsuz kaldum ğarîb oldum meded hanum meded

- V Ol perî-rû iltifât itmez dirîĝâ âdeme
Yaradılup gelmeyeydüm kâşki bu ‘âleme
Ben **Sirâcî**’yem yanarsam yiridür nâr-ı ğama
Yârsuz kaldum ğarîb oldum meded hanum meded

52

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- I Hâsret ile çeşm-i giryânum dem-â-dem kan olur
Kaatre kaatre kanlu yaşum la’l ile mercân olur
Gice gündüz hem-demüm çün nâle vü efgân olur
Ne biter yârem benüm ne derdüme dermân olur

- II Cânumuñ derd ü belâdur tâ ezelde hem-demi
Anuñ içün gice gündüz durmadı artar ğamı
Şerbet-i la’l-i lebi kılmazsa câna emsemi
Ne biter yârem benüm ne derdüme dermân olur

- III Gerçi mûnisdür göñül derd ü belâ vü miñnete
Kılca tâkat yok durur cânâ firâķ [u] hâsrete
Ger mübeddel olmaz ise derd ü hâsret vuşlata
Ne biter yârem benüm ne derdüme dermân olur

- IV Ğam beyâbânında kaldum dostlar zâr u ğarîb
Bilmezem âb mı ya hâk mı çekdi beni ya naşîb
Sîne-i mecrûhuma urmazsa merhem ol tabîb
Ne biter yârem benüm ne derdüme dermân olur

[30b]

V   Ğuşşa ile gön̈lüm itmişdür şu deñlü imtizâc
                      ‘Âlem-i şâdiye hergiz itmez ‘arz-ı ihtiyâc
                      İy **Sirâcî** ol tabîb itmezse tedbîr [ü] ‘ilâc
                      Ne biter yârem benüm ne derdüme dermân olur

53

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I   Cân u dilden fakr u fâka itdüm iy dil ihtiyâr
                      Kılmazam hergiz cihânuñ şöretine i‘tibâr
                      Zât-ı Hâk’dan gayrı yokdur ‘âlem içre ber-çarâr
                      Kamu varluk anuñ ile idinürler iftihâr

II   Yâ ilâhî vahdetüñ bahrine garķ eyle beni
                      Maḥv ola küllî vücûdum rû-be-rû görsem seni
                      ‘Afv idüp cümle günâhum rahmet eyle yâ Ğanî
                      Cümle varluk senden umar rahmeti iy bî-rûbâr

III   ‘Âlem-i vahdet[d]e bel bağlamış idüm ḥidmete
                      İrdi fermân-ı ilâhî düşdüm işbu keşrete
                      ‘Özr [ü] takşîrüm durur ‘arz itdigüm ol ḥazrete
                      Umaram kim kırmayasun şöyle nevmîd ü nizâr

IV   Zâtuñı bilmekde ‘âciz enbiyâ vü evliyâ
                      Midḥatüñde cümle kâşir aşfiyâ vü etķiyâ
                      Saña lâyık ḥidmeti kim kılısardur yâ Hudâ
                      Rehnümâ kıl luṭfuñı iy Hâlîk-ı Perverdigâr

V İy **Sirâcî** yok durur bünyâd-ı ‘âlemde sebât
Şanmağıl bâkî kalısar kimseye bu şeş cihât
Şunıcağ devrân ile saña daği câm-ı memât
Nûş idüp hayy-ı ebed bul çekme devr içre humâr

54

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- I Bir nihâl-i şâhsun sen hana şıhhat yaraşur
Mesned ü ‘izzetde dâ‘im ‘ayş ü ‘işret yaraşur
Kullara sehv ü haîâ şehden ‘inâyet yaraşur
Pâdişâhum rûz u şeb sen hana şıhhat yaraşur
- II Gelmedi gelmez nazîrûñ döneli devr-i zamân
Yedi ceddün ‘âlem içre oldılar şâhib-kırân
Gülşen-i ‘ömrüne Hâk irgürmesün bâd-ı hazân
Pâdişâhum rûz u şeb sen hana şıhhat yaraşur
- III Gel mağarr-ı ‘izzetüne eylegil ‘arz-ı cemâl
Görmeyelden kullaruñ olmış durur şûrîde-hâl
Biz bunu kılduk²⁴⁵ tefe’ül iy şeh-i ferhunde-fâl
Pâdişâhum rûz u şeb sen hana şıhhat yaraşur
- [31a]
- IV Her kaçan olsañ semend-i devlete şâhum süvâr
Sâyebân olur segirdür üstüne ebr-i bahâr
Hâk Ta‘âlâ devletün bünyâdın itsün üstüvâr
Pâdişâhum rûz u şeb sen hana şıhhat yaraşur

²⁴⁵ Metinde “kılduñ” olarak geçen ibare anlama uygun olarak “kılduk” şeklinde düzeltildi.

V Dergehüñde bende olmuşdur şehâ mîr ü gedâ
Cân u ser kılsa **Sirâcî** n'ola yoluñda fedâ
Hâtif-i ğaybî bu resme itdi medhüñi edâ
Pâdişâhum rûz [u] şeb sen hana şîhhat yaraşur

55

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Ayagüñ tozına 'arz eyledüm cânâ gedâluğlar
Muqayyed olmayup izhâr itdüñ pâdişâluğlar
Baña rahm itmeyüp ağıâre idersen ta'alluğlar
Ne kâra günlere kaldum yazuğlar baña yazuğlar

II Sezâdur göklere ağıp yürürseñ gün gibi tenhâ
Revâ mı hâr u haşlarla kalasun çün gül-i ra'nâ
Raķîb-i dîve yâr olup idersen benden istignâ
Ne kâra günlere kaldum yazuğlar baña yazuğlar

III Müyesser olmadı 'ömren baña hîç 'âlem-i vuşlat
Diyâr-ı ğurbete düşüp çekerem rûz [u] şeb hasret
Terahhüm eyleyüp bir dem vefâ kılmadı ol âfet
Ne kâra günlere kaldum yazuğlar baña yazuğlar

IV Dem-â-dem hâk-i pâyine akıtdum eşk-i dil-cûyı
Ne deñlü da'vet itdümse kaçırdum ol perî-rûyı
Vefâyı terk idüp cevî ü cefâ kılmak durur hûyı
Ne kâra günlere kaldum yazuğlar baña yazuğlar

V **Sirâcî** yana gelmişdür ezelden nâr-ı sûzâna

Nitekim çigzinür yaqar per ü bâlini pervâne
Dirîgâ iltifât itmez o zâlîm âh u efgâne
Ne kâra günlere qaldum yazuqlar baña yazuqlar

56

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- I Zinde iken niçeleri eyledi bîmâr sefer
Ne belâdur kişîye kim ide her bâr sefer
Kime kim şorar iseñ dir ki yine var sefer
Şaķın iy yâr şaķın eyleme zinhâr sefer
- II Hîdmet emr olsa sipâhîye ider âh u figân
Her birinüñ sefer itmekden içi toptolu kan
Pendümi dutar iseñ görmeyesün hîç de ziyân
Şaķın iy yâr şaķın eyleme zinhâr sefer
- [31b]
- III Başına buyruğ olan kendü kolayında gezer
Manşîba mâlik olanlar daķi biñ kerre bezer
Köprinüñ her birisi rûz-ı kıyâmetden eșer
Şaķın iy yâr şaķın eyleme zinhâr sefer
- IV Tañ degil olsa mükedder bu zamân hâli ğarât
Qande tâķat getüre bu inişe qatır u at
Çünki ‘âķiller aña didiler ümmü’l-ħazarât
Şaķın iy yâr şaķın eyleme zinhâr sefer
- V İy **Sirâcî** nice bir eyleyesün kıl ile qâl
Kişî âsûde-dil olmak bu zamân içre muħâl

Dir iseñ konmaya mir'ât-ı dile gerd-i melâl
Şaķın iy yâr şaķın eyleme zinhâr sefer

57

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Cân u dilden râh-ı Hâķ üzre ķuşanmıřdur kemer
Mişli yok ol pehlivânuñ ger ararsañ baķr u ber
Germ olup řevķle îşâr itse tañ mı cân u ser
Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hâsan Beg şîr-i ner

II Taķınup âlât-ı harbin yürüse ol pehlivân
Heybetinden tırımaz ķarřusına şîr ü jiyân
'Azm-ı meydân itse virmez haşmına herģiz amân
Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hâsan Beg şîr-i ner

III Himmet idüp hażret-i pâřâ yine ol servere
Başına yük şokmağ ile virdi zîynet ol ere
Anuñ içün anı teşbîh eyledüm şîr-i nere
Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hâsan Beg şîr-i ner

IV Cân u dilden ġâzîler içre aña olsun selâm
ġâzîlik erlik anuñ şânında olmuşdur tamâm
Yiridür medķ itsem anı ben ilâ yevmi'l-ķıyâm
Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hâsan Beg şîr-i ner

V Ol olupdur ġâlibâ fetķ-i düşvâra sebeb²⁴⁶
Şuları ġiçmekde çekdi niçe biñ dürlü ta'ab

²⁴⁶ Vezin hatası.

İy **Sirâcî** yiridür medh eyler isem rûz u şeb
Şîr-i nerdür rûz-ı rezm içre Hâsan Beg şîr-i ner

58

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Tövbe idüp cümle 'işyâna peşîmân olmışuz
Şanmañuz lezzât-ı dünyâ ile handân olmışuz
Dem-be-dem kan ağlaruz hicr ile giryân olmışuz
Döne döne âteş-i 'aşk içre büryân olmışuz
Biz ezelden hâk-i pâ-y-i ehl-i 'irfân olmışuz

[32a]

II Câhil ile ihtilâf itmek durur 'ayna zarâr
Böyle buyurdu bu pendî dâ'imâ Hayru'l-beşer
Hem-nişîn olmağ bularuñla virür tab'a keder
'Ârif iseñ bularuñ hubbını göñlünden gider
Biz ezelden hâk-i pâ-y-i ehl-i 'irfân olmışuz

III Zillet içre görseler dâniâyı itmezler meded
Mümkün oldukça iderler 'ârife buğz u hased
Câhile cehl ü gurûrı tañ mıdur olursa sed
Defter-i **nahnu kasemnâ**da olar olundı red
Biz ezelden hâk-i pâ-y-i ehl-i 'irfân olmışuz

IV Biz hevâ-yı dünyâdan kalbümüzü pâk eyledük
Câm-ı 'aşkı nûş idüben sînemiz çâk eyledük
Eşk-i hasretle dem-â-dem dîde nemnâk eyledük
İy **Sirâcî men 'arefe** sırrın idrâk eyledük
Biz ezelden hâk-i pâ-y-i ehl-i 'irfân olmışuz

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Cismimiz maḥv eyleyüp ser tâ ḳadem cân olmışuz
 Şûretâ kem ḳatreyüz ma'nîde 'ummân olmışuz
 Vâdî-i zilletde biz ḥâk ile yeksân olmışuz
 İhtiyârî bendeyüz şanmañ peşîmân olmışuz
 Biz ezelden ḥâk-i pâ-yi ehl-i 'irfân olmışuz
- II Ḳalmışuz ḥâk-i mezellet içre ḥor u pâ-yimâl
 Şadr-ı a'lâdan giçüp biz gözlerüz şaff-ı ni'âl
 Umaruz kıla 'inâyet ol şeh-i ferḥunde-fâl
 Biz kemîne çâkerüz ayruḳ gerekmez kıl ü ḳâl
 Biz ezelden ḥâk-i pâ-yi âl-i 'Osmân olmışuz
- III Gûş-ı şâha irmedi gerçi bizüm feryâdımız
 Şâd olmaz anuñ içün bu dil-i nâ-şâdımız
 Ḥâk-i zillet içre ḳalduḳ kimse añmaz adımız
 Bendeyüz ḥidmetde giçmişdür ḳamu ecdâdımız
 Biz ezelden ḥâk-i pâ-yi ehl-i 'irfân olmışuz
- IV Dergeh-i şâhîden umar himmeti mîr ü gedâ
 Rub'-ı meskûna şalupdur şevketi şît ü şadâ
 Devlet-i şem'ini pür-nûr eylesün dâ'im Ḥudâ
 Baş açup el getürüp ben ideyüm ḥanum du'â
 [32b] Biz ezelden ḥâk-i pâ-yi ehl-i 'irfân olmışuz
- V Ḥâk-i pâ-yi şeh **Sirâcî**'nün olupdur efseri
 İşig-i taşî 'aceb midür olursa pisteri

Yana yana nâr-ı ‘aşka kalmadı hâkisteri
Olmışuzdur dergehinüñ biz kemîne çâkeri
Biz ezelden hâk-i pâ-yi ehl-i ‘îrfân olmuşuz

60

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- I   Gamdan özge bu dil-i vîrânumuñ mihmânı yok
Eski yârümdür benüm kurtulmağuş imkânı yok
Ben za‘îf üftâdenüñ derdüñe hîç dermânı yok
Çekdigüm derd ü belânuñ haddi yok pâ-yânı yok
- II   Tûṭṭı-i dil kaçd ider hâlümü takrîr itmege
Levh-i câna çehre-i zerdümi taşvîr itmege
Kâdir olmaz hîç kes derdümi ta‘bîr itmege
Çekdigüm derd ü belânuñ haddi yok pâ-yânı yok
- III   Sînemi sehm-i kazâ rûz-ı ezel kılmış nişân
Bu kadar miḥnet çeker başında tutmuşdur mekân
Vaşf-ı hâlüm tâ kıyâmet olmayısardur beyân²⁴⁷
Çekdigüm derd ü belânuñ haddi yok pâ-yânı yok
- IV   Ḥasretâ derdâ dirîğâ olmadum ‘âlemde şâd
Âh elinden dostlar bu köhne deyrüñ dâd dâd
Ḥasbiḥâlüm ‘arz kıldum ben ğarîb-i nâ-murâd
Çekdigüm derd ü belânuñ haddi yok pâ-yânı yok

²⁴⁷ Metinde “Ḥasbiḥâlüm ‘arz kıldum ben ğarîb-i nâ-murâd” şeklinde yazılan mısranın üstü çizilmiş ve derkenarda “Vaşf-ı hâlüm tâ kıyâmet olmayısardur beyân” mısrası yazılmış. Biz de kafiye uyumunu gözeterek derkenardaki mısrayı buraya eklemeyi tercih ettik. Üstü çizilen mısra bir sonraki bendde yer almaktadır.

V Olmadı kimse **Sirâcî**'ye dirîgâ dest-gîr
Kaldı akrân arasında dostlar hır u hâkîr
Tañ mıdur kılsam şikâyet dehr elinden ben fakîr
Çekdigüm derd ü belânuñ haddi yok pâyânı yok

61

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I Hamdulillâh bendesin ol şâh-ı hûbânım sever
Bülbül-i şûrîdesin ol verd-i handânım sever
Va'de-i vaşl itmegi 'uşşâka cânânım sever
Kullarına merhamet kılmağı sulţânım sever
'Âşık vaşl olmasun ol şûh-ı fettânım sever

II 'İyd-ı vaşlına dil ü canuñı kurbân it göñül
Şâm-ı hicrân içre zârî ile efgân it göñül
Çeşm-i hûn-âbuñ dağı her demde giryân it göñül
Başuñı meydân-ı 'aşk içinde gâltân it göñül
'Arşa-i 'aşk içre cân oynamağı cânım sever

[33a]

III İtmişem bezm-i ezelde dostlar ikrâr-ı 'aşk
Derd ü miñnetle ölürsem itmezem inkâr-ı 'aşk
Cânımı dellâle virdüm kim idem îsâr-ı 'aşk
Kanı gelsün müşterîler girmegin bâzâr-ı 'aşk
Cân metâ'in râyegân almağı ol hanım sever

IV İhtiyâr idüp fenâ şâlnı 'uryân olmışam
Eşk-i hasret ile dâdum çeşm-i giryân olmışam

Döne döne âteş-i hasretle büryân olmuşam
Derd ü firakatle anuñ'çün zâr u nâlân olmuşam
Şâm-ı hicr içre o meh feryâd u efgânum sever

- V Künc-i dil olmuş durur esrâr-ı 'aşkuñ mahzeni
Keşf ider şanma bu sırrı öldürürlerse beni
İy **Sirâcî** gülşeni terk it yir idin külhanı
Hakq'ı bulmak dilesen kendüñde ara sen seni
Ehl-i tevhit olanı şeksüz o Sübhân'um sever

62

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Hamdulillâh dostlar kıldı 'inâyet hanımız
Hep 'adûlar üzre cârî olısar kurbânımız
Hâk-i pâyine nişâr olursa tañ mı cânımız
Ma'den-i cûd [u] mürüvvet-kânıdur sultânımız
- II Mîr-i meclis olmağı ben kula fermân eyledi
Mürde cisme lûtf idüp cân virdi dermân eyledi
Ben zelîl üftâdesine lûtf u ihsân eyledi
Ma'den-i cûd u mürüvvet-kânıdur sultânımız
- III Hîdmete gerçi liyâkat yoğ idi kıldum kabûl
Ol mürüvvet-kânınuñ fermânı çün buldı vüşûl
Bir nefes hem-dem olan şâdî bulur olmaz melûl
Ma'den-i cûd u mürüvvet-kânıdur sultânımız
- IV Kısmet olmuş cânib-i Hak'dan aña cûd u sehâ

Rûz u şeb kârı durur itmek anuñ luţf u ‘anâ
Pâdişâhum luţf kıl eylerse ben kuluñ haţâ
Ma‘den-i cûd u mürüvvet-kânıdur sulţânımız

V ‘Âdetidür gerçi kim müfsidlere qahr u celâl
Lîk şâdık kullarına ‘arz ider dâ‘im cemâl
Âsitânından **Sirâcî** dûr olmaqluğ muhâl
Ma‘den-i cûd u mürüvvet-kânıdur sulţânımız

[33b]

63

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Olalı envâr-ı Hâk cânâ ‘izâruñdan ‘ayân
Rağsa girdi ‘aşkuñ ile vecd olup kevn ü mekân
Dest-i cevruñ qaddümi iki büküp itdi kemân
Tîr-i gamzeñ eyleyelden tabla-i sînem nişân
Tâkatüm tâk oluban oldum zebûn u nâtüvân
El-amân iy gözleri sâhîr elüñden el-amân

II Gelmemişdür kişver-i hüsn içre mişlüñ bir dağî
Sihr ü efsûn itmede zülfüñ durur mâhir dağî
Fenn-i sihr itmekde gamzeñdür olan sâhîr dağî
Göricek derdüm esirger şimdilik kâfir dağî
Tâkatüm tâk oluban oldum zebûn u nâtüvân
El-amân iy gözleri sâhîr elüñden el-amân

III Saña beñzer iy perî biñde bir âfet görmedüm
Tûb-ı qaddüñ gibi bir serv-i kıyâmet görmedüm
Bunca çekdüm derdüñi mihr ü muhabbet görmedüm

‘Aşkuña ben mübtelâ olalı şöhet görmedüm
Tâkatüm câk oluban oldum zebûn u nâtüvân
El-amân iy gözleri sâhir elüñden el-amân

IV İrişelden sîne-i mecrûhuma tîrûñ senüñ
Bir tılısm olup döner başumda şimşîrûñ senüñ
İdemez biñ sa’y kılsa kimse tedbîrûñ senüñ
Boynumı bend ideli zülf-i girih-gîrûñ senüñ
Tâkatüm tâk oluban oldum zebûn u nâtüvân
El-amân iy gözleri sâhir elüñden el-amân

V İdeli dil kûşe-i fakr u fenâyı ihtiyâr
Kılmaz oldum ‘âlemüñ eşkâline hîç i’tibâr
Râh-ı ‘aşk içre dil ü cân nakdini idüp nişâr
Ben **Sirâcî** nâr-ı ‘aşka yanalı pervâne-vâr
Tâkatüm tâk oluban oldum zebûn u nâtüvân
El-amân iy gözleri sâhir elüñden el-amân

[34a]

64

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I İtmiş idüm ‘aşkuñı cânım gibi dilde nihân
Yire giçsün eşk-i çeşmüm eyledi sırrum ‘ayân
Bilmek isterseñ şehâ hâlât-ı ‘aşkumdan nişân
Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân

II Kûyuña yüz sürdügüm vaşluñ temennâ itmedür
Çûn-i vaşluña dil ü cânım tesellâ itmedür
Bağuban mir’ât-ı hüsnüñe temâşâ itmedür

Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân

III Hasretâ derdâ dirîgâ olmışam hor u zelîl
Revğan-ı eşkümle cismüm riştesin kıldum fitil
Dest-i luṭfuñ dest-gîr oluban olursa delîl
Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân

IV Yoluña bezl eylemekdür mâl-ı dünyâdan ğaraż
‘Âşıkâ dîdârdur dünyâ vü ‘uḳbâdan ğaraż
N’idügüñ bilmek dilerseñ bunca sevdâdan ğaraż
Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân

V ‘Âşık-ı dîdâr-ı Hakk’um mâsivâdan ğıçmışem
Kîl ü kâli terk idüp çûn ü çerâdan ğıçmışem
İy Sirâcî fârîgüm ğayrı hevâdan ğıçmışem
Ârzû-yı cân u dil mihr [ü] muhabbetdür hemân

[34b]

65

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I Kimse görmedi vefâ senden eyâ çarḫ-ı denî
Bozula çarḫuñ göreyin dönmez olasun seni
Ma‘den-i renc ü ‘anâsun hem cefânuñ maḫzeni
Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

II Görmedüm senden vefâ hergiz eyâ çarḫ-ı felek
Bir vefâsuz ḳaḫpesün ğıçmez ḫuzûruñda dilek
Cân u dilden beddu‘âlar ideyin tâ ḫaşre dek
Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

III Hîç murâda irmedüm devründe ben iy çarh-ı dîn
Dest-i cevruñ yâ gibi kıaddüm büküp itdi zebûn
Nâlemi eflâke çıkarduñ mişâl-i erğanûn
Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

IV Bir zen-i pür-hîlesün gûş itmezem lâfuñ senüñ
Er odur kim dil ile vaşf ide evşâfuñ senüñ
Seng-dil bî-merhametsün yokdur inşâfuñ senüñ
Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

V Rîşte-i cismin **Sirâci**'nün göyündürdüñ çü sen
Haşre dek yanup yakılursa n'ola iy kaşpe sen
Tâ kıyâmet olmayasun göreyin sağ u esen
Nâ-murâd ol iy felek kim nâ-murâd itdüñ beni

66

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Demidür kanlar akıtsa bu yolda çeşm-i giryânım
Yiridür göklere ağsa enîn ü zâr u efgânım
N'ola gitdümse kapundan unutma ben kuluñ hanım
Ferâmuş eyleme ben bendeñi devletlü sulţânım

II Senüñ'çün pâdişâhum niçe yıl terk-i diyâr itdüm
Kul olup âsitânunda gedâluğ ihtiyâr itdüm
Efendüm şimdilik gerçi ki 'azm-ı kâr [u] bâr itdüm
Ferâmuş eyleme ben bendeñi devletlü sulţânım

III Hudâ hakkı benüm hîç senden ayruk pâdişâhum yok
İşigün kıblegâhumdur benüm ğayrı penâhum yok
Günâhum çok huzûrunda dahi hîç 'özü-hâhum yok
Ferâmuş eyleme ben bendeñi devletlü sulţânum

IV Senün bencileyin şâhum egerçi kullaruñ çokdur
Dirîġâ bendeñün hîç senden ayruk kimsesi yokdur
Firâkuñdan ağan yaşum yedi deryâdan artuğdur
Ferâmuş eyleme ben bendeñi devletlü sulţânum

V Ezelden bendeñ olmışdur **Sirâcî** iy kerem-kânı
İderseñ aña layıkdur seġâ vü cûd u ihsânı
[35a] Unutma n'ola gitdiyse yine tizcek gelür anı
Ferâmuş eyleme ben bendeñi devletlü sulţânum

67

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

I İy lebi ġonca ruġı alum benüm
Senün ile nic'olur ħâlüm benüm
'Aşķ iledür ķıl ile ķâlüm benüm
Oldum abdâluñ ġülüm balum benüm

II Çünki geldün raĥm idüben yanuma
Merhem urduñ sîne-i sûzânuma
Cân u dilden ķul olup sulţânuma
Oldum abdâluñ ġülüm balum benüm

III Hicrün ile yüregüm baş eyleme

Sırrımı ‘âlemlere fâş eyleme
Gözlerümi kan ile yaş eyleme
Oldum abdâluñ gülüm balum benüm

IV ‘Arşa-i ‘aşkuñda diküp dârumı
‘Aşkuñ ile eyledüm bâzârumı
Yoğa şatdum ‘âlem içre varumı
Oldum abdâluñ gülüm balum benüm

V Vâdî-i gurbetde nâlân oluban
Ėam tenûrı içre büryân oluban
Tekye-i ‘aşk içre ‘uryân oluban
Oldum abdâluñ gülüm balum benüm

VI Yüregümi nâr-ı ‘aşkuñ tağlayup
Eşk-i hûn-âbum dem-â-dem çağlayup
Tâ ezelden yoluña bel bağlayup
Oldum abdâluñ gülüm balum benüm

VII Hâk-i pâyuñ başuma efser olup
Târ-ı zülfüñ boynuma ejder olup
Bu **Sirâcî** yanuban aḡker olup
Oldum abdâluñ gülüm balum benüm

68

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

I Dem-be-dem ḡasret ile derdin[i] aḡlar gözüm
Eşk-i hûn-âb ile yolumı bağlar gözüm

Dimeyüp râz-ı derûnın yine şağlar gözüm
İl güler dil yirinür cân yanar ağlar gözüm

II Çarh-ı serkeş gibi çok dürlü cefâlar eyler
Şanmañuz raħm idüben mihr ü vefâlar eyler
[35b] Hâricîlerle nice zevk u şafâlar eyler
İl güler dil yirinür cân yanar ağlar gözüm

III Nâlemi gûş idicek diñle hikâyet neyimiş
Devr elinden bu kadar şekk ü şikâyet neyimiş
Kişi şehrinde ğarîb olıcak ‘âdet neyimiş
İl güler dil yirinür cân yanar ağlar gözüm

IV Ben gedâ rûz-ı ezelden berü miñnet çekerem
Niçeler vaşla irer ben daħi ĥasret çekerem
Bir yaña derd ü elem bir yaña firķat çekerem
İl güler dil yirinür cân yanar ağlar gözüm

V Nâr-ı ĥasretle **Sirâcî** yanalum yakılalum
Dest-i firķatle büküp kıddimüzi yâ kılalum
Ġayret-i düşmen ile bilmezüz ne kılalum²⁴⁸
İl güler dil yirinür cân yanar ağlar gözüm

69

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

I Fenâ dârından ‘uķbâya dirîĝâ göçdi Tırĥân Beg
Civân iken ecel câmın pür idüp içdi Tırĥân Beg

²⁴⁸ Vezin hatası.

Ġarîb öldi şehâdet mesnedine giçdi ˆurhân Beg
Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı ˆurhân Beg

II Ġarîb öldi didüm öldüğü için dâr-ı ğurbetde
Ki ğurbetde ölen bulur murâdâtını cennetde
Gidüp ol derd ile kalduk yine biz derd [ü] miñnetde
Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı ˆurhân Beg

III Niçe yıllar ğazâlarda yilüp olmışdı ol ğâzî
Kimesne mâlına hergiz yoğ idi hırş ile âzı
Dirîĝâ hasreta elden uçurduk biz o şehbâzı
Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı ˆurhân Beg

IV Döne döne bu çarh-ı pîre-zen bizümle âl itdi
Ġam u hasret büküp kaddümi derd altında dâl itdi
İricek aña fermân-ı İlâhî imtişâl itdi
Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı ˆurhân Beg

V Fezâya lâ-mekân üzre **Sirâcî** şaldı ol sâye
Mülâkât olmamuz anuñla kaldı rûz-ı ferdâya
Hudâ şabr-ı cemîl erzânî kılsun yine pâşâya
Civâr-ı rahmet-i Hakk'a per açup uçdı ˆurhân Beg

70

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

I 'Âşık olana 'aşkı nihân eylemek olmaz
Tüccâr-ı reh-i 'aşk[a] ziyân eylemek olmaz
[36a] Nâdân olana hâl beyân eylemek olmaz

Hakdur bu sözüm buña gümân eylemek olmaz
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

II ‘Aşk ehli odur mahv ide şevk ile özini
Cânâna dike ğayra yumup cân gözini
Hâk-i der-i sultâna süre ‘özl yüzini
Nâ ehle beyân eylemeye ‘aşk sözünü
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

III Mest eyleyli rûhumuzı sâkî-i vahdet
Humhâne-i ‘aşkda iderüz yâr ile şöhet
Besdür baña iki ‘âlemde ‘izzet ü rıf’at²⁴⁹
Kim ‘arz ide kul hâlini sultân ile halvet
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

IV Dem dem n’ola Ceyhûn gibi gözyaşı akarsa
Dil kişver[ini] seyl-i fenâ ile yıkarsa
Ahum şereri evc-i semâvâta çıkarsa
Kaķnûs gibi âteş-i sûzâna yakarsa
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

V Dünyâ-yı denî kim toludur lehv ile bâzî
Sen olma muķayyed idegôr nâz u niyâzı
‘Âşık aña dirler kim ola söz ile sâzı
Zinhâr **Sirâcî** dimegil sen de bu râzı
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

²⁴⁹ Vezin hatası.

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

I Felek evcindeki gün yüzlü mâhum
 Boyadı göklere dûd-ı siyâhum
 Benüm hîç senden ayruk yok penâhum
 Efendüm pâdişâhum muşlî şâhum

II Dem-â-dem eşkimi deryâ kılayın
 Büküp kıddüm gamuñla yâ kılayın
 Saña derdümi yanup yakılayın
 Efendüm pâdişâhum muşlî şâhum

III Ğam-ı hicrũñ baña itdũñ havâle
 Dirîĝâ irmedüm 'ıyd-ı vişâle

[36b] Mecâlüm kalmadı hîç kıl ü kâle
 Efendüm pâdişâhum muşlî şâhum

IV Şeb-i hicrũñde düşvâr oldu hâlüm
 Bu gün nokşâna irişdi zevâlüm
 Ben öldüm boynuña olsun vebâlüm
 Efendüm pâdişâhum muşlî şâhum

V **Sirâcî** âteş-i 'aşkuñla yandı
 Ğam-ı hicrũñle canından uşandı
 Terahhüm eyler iseñ kıl efendi
 Efendüm pâdişâhum muşlî şâhum

Velehu eydan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Ben bir ednâ kem-gedâyam pâdişâhumdur 'Alî
Şâm-ı zulmet içre kaldum mihr ü mâhumdur 'Alî
[37a] Mücrim ü 'âşî gedâyam gerçi şâhumdur 'Alî
Kıblegâhumdur Muhammed pâdişâhumdur 'Âlî
- II Kurretü'l-'ayn-ı Resûl'ün birisi oldu Hasan
Hem ikincisi imâmuñ gözlerüm nûrî Hüseyin
Cümle evlâda muhabbet oldu bize farz-ı 'ayn
Kıblegâhumdur Muhammed pâdişâhumdur 'Âlî
- III 'Âşık ol Zeynel'ibâd'a gezme iy dil serserî
Cân u dilden ol Muhammed Bâkır'uñ hem Kanber'i
Şıdk ile sev 'âşık iseñ sen İmâm-ı Ca'fer'i
Kıblegâhumdur Muhammed pâdişâhumdur 'Âlî
- IV Mûsî-i Kâzım durur viren cihâna revnaķı
Hem 'Alî Musâ Rızâ'yı sevmeyen olsun şakî
Ol Muhammed Muttakî'dür hem²⁵⁰ 'Alî oldu Nakî
Kıblegâhumdur Muhammed pâdişâhumdur 'Âlî
- V 'Askerî'dür bil Hasan oldu imâm-ı rehnümâ
Zübde-i evlâd olupdur Mehdî-i şaķib-livâ
İy **Sirâcî** olmuşam ben bende-i âl-i 'abâ
Kıblegâhumdur Muhammed pâdişâhumdur 'Âlî

²⁵⁰ "Hem" sözcüğü kırmızı mürekkep ile sonradan eklenmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I Tâb [u] tebden bî-huzûr olmuşdı gerçi cânımız
Târlığanup çıķmağ isterdi bu ğamdan cânımız
- [37b] Hâmdulillâh Hâķ Ta'âlâ eyledi dermânımız
Şahñ-ı şihhatde yaraşur dâ'imâ sulţânımız
- II Mürde cismüme irişdi nâgehânî tâze cân
Göricek sen cânı şihhat üzre oldum kâmurân
Gülşen-i 'ömrüne Hâķ irgürmesün bâd-ı huzân
Şahñ-ı şihhatde yaraşur dâ'imâ sulţânımız
- III Zerre deñlü yok durur şânuñda hergiz hırş u âz
Olduñ anuñ'çün cihân içinde hanum serfirâz
'Ömrüni pâyende itsün ol Hudâ-yı bî-niyâz
Şahñ-ı şihhatde yaraşur dâ'imâ sulţânımız
- IV Çıķ sa'âdetle maķarr-ı devlete kıl 'adl ü dâd
Sâye-i 'adlünde hep kullaruñ olsun ber-murâd
'Asker-i İslâm içinde sen de ķo bir yahşi ad
Şahñ-ı şihhatde yaraşur dâ'imâ sulţânımız
- V Çün müyesser oldu şihhat ile her gün defteri
Cûd-ı luţfuñla ziyâfet eyle şâhum 'askeri
Rûm ili ğâzîleri yoluñda virsünler seri
Şahñ-ı şihhatde yaraşur dâ'imâ sulţânımız
- VI Dest-i luţfuñ yakup itmişdür **Sirâcî**'yi çerâğ

Yine kılursañ ‘inâyet aña her ağ üstü bağ
Hâliş ü muhliş kuluñdur itme kûyuñdan ırağ
Şahn-ı şıhhatde yaraşur dâ’imâ sulţânımız

74

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- I İy şabâ virgil haber ol yâr u hanum hoş mudur
Mâhrûlar içre ol hûr-i cinânum hoş mudur
Gülşen-i ‘âlemde ol serv hırâmânum hoş mudur
Gözlerüm nûrı efendüm nev-civânum hoş mudur
- II Derd ü miñnetle yine nâçâr olup itdüm sefer
Vâdî-i ğurbetde kaldum dostlar zîr ü zeber
Luţf idüp iy bâd-ı şurta vir efendümden haber
Ol melek yüzlü habîbüm yâr-ı cânım hoş mudur
- III Şâm-ı hicrân içre oldum hicr ile şûrîde-hâl
Bükülüp kıaddüm dirîĝâ oldu derd altında dâl
Hasretâ derdâ dirîĝâ doğmadı şubh-ı vişâl
Gülşen-i ‘âlemde ol serv-i revânum hoş mudur
- IV Derd ü hasretten dirîĝâ bulmadum hergiz amân
Haşr olunca eyler isem yiridür âh u figân
Ėamzesi tîrine itdüm sîne-i ablam nişân
Kâmetüm yay eyleyen kaşı kemânum hoş mudur

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I Hâbîbüm sırr-ı 'aşkuñ nice bir dilde nihân olsun
 Demidür eşk-i çeşmüm hâk-i pâyuña revân olsun
 Belürsün fâş olup derd-i derûnum hep 'ayân olsun
 Kõ ben şûrîdeñi 'âlemde rüsvâ-yı cihân olsun
 Beni öldür vücûdumdan ne nâm u ne nişân olsun
 İçerse kanumı gamzeñ efendi nûş-ı cân olsun

II Beni sevdâ-yı zülfüñle efendi bî-ķarâr itme
 N'ola 'âlî-cenâb iseñ kuluñam benden 'âr itme
 Bir iken derdümi bülbül gibi cânâ hezâr itme
 Becid tut hayr işi te'hîr kılma hiç ķarâr itme
 Beni öldür vücûdumdan ne nâm u ne nişân olsun
 İçerse kanumı gamzeñ efendi nûş-ı cân olsun

III Dirîgâ n'eyleyem yanuñda gördüm yine ağıârı
 Helâk oldum ģasedden eylerem efgân ile zârî
 Gül-i gülzâr-ı cennetsün getürme yanuña ģârı
 Niyâzum giçmez ise gel helâk eyle beni bârî
 Beni öldür vücûdumdan ne nâm u ne nişân olsun
 İçerse kanumı gamzeñ efendi nûş-ı cân olsun

IV Belâ vü ģuşşa vü derdüñ göñül her dem mekânıdur
 Helâk olmak ģam-ı 'aşķ ile 'ömr-i câvidânîdür
 Şorarsañ rûy-ı zerdümden bu 'âşıklar nişânıdur
 Virirsem cânımı yoluñda rûz-ı şâdımânîdür
 Beni öldür vücûdumdan ne nâm u ne nişân olsun

İçerse kanımı gamzeñ efendi nûş-ı cân olsun

- V 'İzâruñ şu'lesi günden senüñ iy mehlîkâ yegdür
Cemâlüñ lem'ası mihr-i münevverden baña yegdür
Sirâcî'yem bu fânîden baña mülk-i beğâ yegdür
Kuluñam mürde haqqıy'çün dile zevk u şafâ yegdür
Beni öldür vücûdumdan ne nâm u ne nişân olsun
İçerse cânımı gamzeñ efendi nûş-ı cân olsun

[38b]

76

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I 'Âşık iseñ iy göñül ma'nâya bak da'vâyı kıo
Cân gözin aç Haqq'ı gör dâ'im ruh-ı zîbâyı kıo
Zülf-i dildâra tolaşma gel özin sevdâyı kıo
'Âşık-ı dîdâr-ı Haq olduñsa hûy u hâyı kıo
'Ârif iseñ pendümi gûş it kıru gavğâyı kıo
- II Dimişem kâlû belîde 'aşkuña cânâ belî
Çeşm-i hûn-âbuñ anuñ'çün dem-be-dem akar seli
Dâmen-i vaşla irişmez gördüm 'uşşâkuñ eli
Kûyına varup didüm cânâ deli oldum deli
İşidüp sözümi didi al bunı bağlayı kıo
- III İy göñül yilüp yüpürme bu fenâ dünyâ için
Hîç belâ çekme cihânda bal ile helvâ için
Kimseye baş egme sen hîç efser-i Dârâ için
İbtidâl 'arz eyleme gel manşıb-ı a'lâ için
Guşşa çekme gün bugündür gel gam-ı ferdâyı kıo

IV Râh-ı ‘aşk içre ‘aceb mi terk idersem cân u ten
Niçe gündür Mısr-ı dilde görmedüm sultânı ben
Cânumı kurbân iderdüm bulsam ol cânânı ben
Sen tabîb-i cân u dilden umaram dermânı ben
Şerbet-i la‘lûñle emsem eyle istignâyı kı

V İy **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile yanup hâkister ol
Âteş-i ‘aşk ile tutuş yan mişâl-i ahker ol
Hûk-i pâ-yi ehl-i ‘irfâna yüzüñ sür çâker ol
Sîne tablın çal yûri başuña başka mehter ol
Tâlib-i nûr-ı Hudâ ol manşıb-ı a‘lâyı kı

77

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

I Yine sevdâ-yı zülfüñle figân itmek diler göñlüm
Derûnumda olan sırrı ‘ayân itmek diler göñlüm
Yoluñda pâdişâhum terk-i cân itmek diler göñlüm
Kapuñda kend’özin şâh-ı cihân itmek diler göñlüm

II Ta‘alluk rîsmânın kaç‘ idüp dil dâr-ı dünyâdan
Ne hâşıl ‘âşık-ı Hâk olana dünyâ vü ‘uqbâdan
Müyesser olmadı giçmek efendüm rûy-ı zîbâdan
Cemâl-i Hâk’ı görmekdür garaż bunca temâşâdan

[39a] Vişâlûñle özini kâmurân itmek diler göñlüm

III Göñül mir’âtına nâgâh görindi bir ‘aceb taşvîr
İdemez kimse anuñ hüsninüñ bir şemmesin taḥrîr

Olunmaz biñde bir vaşfı beyân u şerh ile ta'bîr
Yolında cânını kurbân ider dil eylemez takşîr
Anuñ'çün râh-ı 'aşka terk-i cân itmek diler göñlüm

IV Şafâ-yı hâtıra mâlik bulunmaz gerçi bir âdem
Bulunur lîk gelmez er fenâda niçe biñ bir ğam
Olur mı bâğ-ı dehr içre habîbüm âdem-i bî-ğam
Gözüm bu mâcerâ içün ağıdur yaşını her dem
Serin bir serv-i âzâde revân itmek diler göñlüm

V Enîs itmiş durur göñül özine nâle vü zârî
O serv-âzâduñ olmışdur dil ü cândan hevâdarı
Cihânuñ varına virmez metâ'-ı vaşl-ı dildârı
Melâmet taşına çalup yine nâmûs ile 'ârı
Özin rüsvâ-yı bî-nâm u nişân itmek diler göñlüm

VI Belâ-yı derd ile urmağ diler dil hânumân terkin
Ğam-ı hicrân ile ursa n'ola cân u cihân terkin
Melâmet ihtiyâr itdi urup nâm u nişân terkin
'Aceb midür yoluñda ger urursa baş u cân terkin
Bugün meydân-ı 'aşkuñ imtiḥân itmek diler göñlüm

VII **Sirâcî'**nüñ göge ağsa 'aceb mi zâr u feryâdı
Cihânda âdem içündür egerçi ğuşsa vü şâdî
Cefâ vü ğuşsa-i hicrân olupdur yâr-ı mu'tâdı
Baña öğretti derdüñ kışsa-i Mecnûn u Ferhâd'ı
Yine nây gibi feryâd u fiğân itmek diler göñlüm

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

I

Bi-ḥamdillâh virelden saña devlet
 Kõnuldı başuña tâc-ı sa'âdet
 Müsellemdür saña mülk-i 'adâlet
 Zekâvet hem seḥâvet hem şecâ'at

Eya şehzâde-i şâh-ı civân-baḥt
 Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

[39b]

II

Şehâ sen menba'-ı cûd u seḥâsun
 'Adâlet milketine pâdişâsun
 Eben 'an ced şeh-i kişver-küşâsun
 Muḥibb-i ḥânedân-ı Muştafâ'sun

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baḥt
 Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

III

Dür-i yek-dâne-i baḥr-ı seleftün
 Eger anlar dür olsa sen şadefsün
 Anuñ'çün şâḥib-i 'izz [ü] şerefsün
 Selâtin içre sen ḥayru'l-ḥalefsün

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baḥt
 Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

IV

Mu'înüñdür ezelden 'avn-i Bârî
Saña oldı du'â-yı şehriyârî
Şehâ sensün bu mülküñ tâcidârı
Cenâbuñla iderüz iftiḥârı

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baḥt
Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

V

Hıyânet eyleyüp bir niçe bedḥ'âh
Tarîḳ-i şer'î koyup oldı gümrâh
Haṭâdan şaklasun sen cânı Allâh
Kul olduḳ sen şehe lillâh u billâh

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baḥt
Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

VI

İrişdi Rûm iline emr-i şâhî
Mü'ekked ya'nî emr-i pâdişâhî
Ki olavuz sen şehüñ dâ'im penâhı
'Ubûdiyetler idevüz kemâhî

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baḥt
Hudâ erzânî kıla tâc ile taḥt

VII

Hemân ilgâ idüp pâşâyı a'zam
Karâr itmedi bir arada bir dem
[40a] Kimesne gitmedi kendüden aqdem
Olup pâ-bûsüñ ile şâd [u] hürrem

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

VIII

Tevekkül eyleyüp şâhum varalum
'Adûñuñ kanını hâke karalum
Yoluñda cân u ser terkin uralum
Niyâz idüp Hudâ'ya yalvaralum

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

IX

Müyesser ola saña taht ile tâc
Gele düşmenlerüñ kapuña muhtâc
Olalar haşr olunca yalın u ac
Belâ tîrine anlar ola umac

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

X

Murâda irdi sen şâhı görenler
Varuban hâk-i pâya yüz sürenler
Şehîd oldu yoluñda cân virenler
Mu'în ü rehberüñ olsun erenler

Eyâ şehzâde-i tâc-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

XI

Sirâcî el getürmişdür du'âya
Du'â vâcib durur mîr ü gedâya
Gelüp şal 'adl ile bu mülke sâye
'Adâlet eylegil yohsul ü baya

Eyâ şehzâde-i şâh-ı civân-baht
Hudâ erzânî kıla tâc ile taht

79

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- I 'Âşıkuz şûrîdeyüz dîvâneyüz
Bâde-i 'aşk içmişüz mestâneyüz
[40b] Şem'-i 'aşka yanıcı pervâneyüz
Âşinâyuz şanmañuz bîgâneyüz
- II Ten libâsın ser-te-ser çâk itmişüz
Ehl-i 'aşka yüzümüz hâk itmişüz
Fenn-i 'aşkı yahşi idrâk itmişüz
Bir bölük 'âşıklaruz dîvâneyüz

III Şoyunup girdük anâ‘at şâlına
Meylimüz yokdur cihân emvâline
Vâkıfuz biz ‘âlemüñ aḥvâline
Âşinâyuz şanmañuz bîġâneýüz

IV Hâķ şinâsuz Hâķķ‘adur iķrârımız
Yok durur ‘âşıķlara inkârımız
Kimseye keşf itmezüz esrârımız
Bir bölük ‘âşıķlaruz dîvâneýüz

V Mürşid-i ‘aşķdur ezelde pîrimüz
Hâķ ile cân virmedür tedbîrimüz
Bile şayılur **Sirâcî** yerimüz
Bir bölük ‘âşıķlaruz dîvâneýüz

Temmet²⁵¹

80²⁵²

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

I İy işigüñ Ka‘be-i ehl-i şafâ
Zât-ı pâküñ menba‘-ı cûd u seḥâ
İsm ü resmüñ yazılupdur fi's-semâ
Aḥmed ü Maḥmûd Muḥammed Muştafâ

II Vaşf-ı zâtuñ idemez kimse edâ
Ger emîr ü ger vezîr ü ger gedâ

²⁵¹ Metnin orijinal tertibinde buradaki temmet kaydı ile gazeller başlamaktadır.

²⁵² Bu manzume 97b numaralı varakta yer almakta olup şiirin sonunda nüshanın “Temmet” kaydı bulunmaktadır.

Şânuña **levlâke** buyurdi Hudâ

Bu nidâ ile tolu arz u semâ

III İy ki şânuñdur senüñ fevka'l-'alâ
Şânuña nâzil olupdur **ve'd-đuhâ**
Sidreden tûbâdan olduñ müntehâ
Saña kul olmış durur mîr ü gedâ

[98a]

IV İy cemâlünden hacîldür âfitâb
V'ey yañağuş lem'asıdur mâhitâb
Mazhar-ı zât-ı Hudâ'sun bî-hicâb
Söz budur *vallâhu a'lem bi's-şavâb*

V İy yüzünden ref' olalı niķâb
Şanasun kıldı tecellâ âfitâb
Hakk'a minnet yine götrüldi hicâb
Görünelden ay yüzüñ iy mâhitâb

VI İy özüñ Hızır u lebüñ âb-ı hayât
Hâl ü haţtuñdur şehâ kıadr u berât
Müflisem buyur vişâlünden zekât
Senden umar merhamet cümle 'uşât

VII Olmuşam bezm-i elestde şöyle mest
Fısķa cüstem tât'at içre pâ-y-best
Şîşe-i nâmûsumı kıldum şikest
Dâd-ı Hakk'dur baña bu rûz-ı elest

- VIII İy cenâbuñ melcâ-yı cümle guzât
V'ey işîgüñ mesned-i kamu 'uşât
'Aşkuñ ile akdı bil Nîl ü Fırât
Himmetüñle maḥv olısar seyyiât
- IX Saña şâhum itdüm 'arz-ı ihtiyâc
Derdüme senden olur yine 'ilâc
Saña beñzer gelmedi nâzik-mizâc
Ḥâricî itmez senüñle imtizâc
- X Kısmet olmadı baña zühd ü şalâḥ
Fısk ile kaldum bulımadum felâḥ
[98b] Eyledüm na't-ı Resûl'e iftitâḥ
Giceler virdüm durur ḥayru's-şabâḥ
- XI Ḥabîbüm olmışam ḥayrân u küstâḥ²⁵³
Yine senden umar iḥsân küstâḥ
Şefâ'atden beni maḥrûm kılma
Kim olur merdüm-i nâdân küstâḥ
- XII İy seni ḥalk eyleyen Ḥayyü'l-ebed
Cümle 'âşî ümmete kılmış sened
Ḥaḳ buyurdu **ḳul huvalîahu aḥad**
Lem yelîddür lem yekün küfven aḥad
- XIII İy kelâmuñ ta'm-ı şekerden lezîz
V'ey yañağuñ mihr-i enverden lezîz

²⁵³ Bu bendde “mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlun” kalıbı kullanılmıştır.

Ka'be-i kûyuñ baħr ile berden lezîz²⁵⁴

Ĥâk-i pâyuñ baňa gevherden lezîz

XIV Her kime kılsañ terahhümle nazār
Olısar ol pâdişâh-ı baħr u ber
Ĥidmete şıdķ ile bağlandum kemer
Raħm kıl ben kula iy Ĥayru'l-beşer

XV Mest-i 'aşķuz bir bölük fâsıklaruz
Râh-ı 'aşķuñda şehâ şâdıklaruz
Tâ ezelden sen şehe 'âşıklaruz
Raħm iderseñ Ĥidmete lâyıklaruz

XVI Mürdeler ihyâ kıl iy 'İsî-nefes
Ol durur Ĥanum Ĥapuñdan mültemes
Ka'be-i kûyuña kıldı dil heves
Ay u gün nûruñdan oldı muķtebes

[99a]

XVII Dil virelden saña gitdi 'aķl ü hûş
Baħr-ı 'aşķum mevc urup itdi Ĥurûş
N'ola deryâ-yı şefâ'at itse cûş
Hep 'uşâtuñ Ĥâtır olurdı Ĥoş

XVIII İy şefâ'at menba'ı gel câna baş
Kıl şefâ'at ayaķuñ merdâne baş
Dem durur gel dîde-i giryâne baş
Kıl kadem-rencel dil-i vîrâne baş

²⁵⁴ Vezin hatası.

XIX İy cemâlün görmedür firdevs-i a'lâdan ğaraž²⁵⁵
V'ey vişâle irmedür dünyâ vü 'uqbâdan ğaraž
Müntehâ kıaddün durur cennetde tûbâdan ğaraž
Hem zülâlündür şehâ câm-ı muşaffâdan ğaraž

XX Sen şefî'ü'l-müznibînsün bî-ğalať
Kâtib-i kudret bu resme yazdı hať
İşidelden naşş-ı *min şâbbin kaťať*
Dem-be-dem aķar yaşıum mânenđ-i şať

XXI İy işigün Ka'be'sidür câna haź
V'ey cemâlün lem'ası 'irfâna haź
Hâk-i pâý[ün] dîde-i giryâna haź
Şefkatünün kaťresi 'ummâna haź

XXII Gün yüzün şevķiyle 'âlem pür-şu'â'
Besdür 'âlem halkına bunca metâ'
Dil bulalı sırr-ı 'aşķa ittilâ'
Cân u dilden itdi saña ittibâ'

XXIII Nâr-ı şevķünle yakup dâğ üzre dâğ
Mâsivâdan göz yumup itdüm ferâğ

[99b] Kande gitsem baña hep ťağ üsti bâğ
Yanayın tâ haşre dek olup çerâğ

XXIV Âsitânun eyleyüm diyen ťavâf

---

²⁵⁵ Bu bendde "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbı kullanılmıştır.

Ğıll ü ğışdan eylesün kalbini şâf

‘Aşk ile olursa ‘âşık kûh-ı Kâf

‘Âşıkâ lâyıķ degil kim ura lâf

XXV

Yaķalıdan cismümi nâr-ı firâķ

Yaķdı yandırdı dili ol ihtirâķ

Anuñ içün itdüm ‘arz-ı iştıyâķ

Cânuma kâr eylemişdür iftirâķ

XXVI

Haķ budur kim kîmyâdur ‘aşķ-ı pâķ

Çeşm-i câna tûtiyâdur ‘aşķ-ı pâķ

‘Arşdan fevķu'l-‘alâdur ‘aşķ-ı pâķ

Ziver-i âl-i ‘abâdur ‘aşķ-ı pâķ

XXVII

‘Âşıkâ lâyıķ degildür kıl ü kâl

Lâyıķ oldur ola ‘âşık ehl-i hâl

Bes durur ‘âşık olana köhne şâl

Ârzû iderse ger ‘ıyd-ı vişâl

XXVIII

İy tapuñdur menba‘-ı cûd u kerem

V’ey kapuñdur kıble-i Beytü'l-Harâm

Sen şefâ‘at kıl eyâ ‘âlî-himem

Şânuña gelmiş durur luţf u himem

XXIX

Sensün olan vâķıf-ı esrâ[r]-ı dîn

Dergehüñ gencîne-i ‘**ayne'l-yakîn**

Saña dindi **rahmeten li'l-‘âlemîn**

Saña nâzil oldu Kur‘ân-ı mubîn

[100a]

XXX Cihân sultânları şâhum kapuñda bir sipâhındı²⁵⁶
Melekler secdeye varup sücûd ider saña karşı
Saña ümmet olanlara iki ‘âlemde ne kaygu
Girüp meclisde vecd olup sema‘ idüp disün ya Hû

XXXI Gel diseñ varuram yüzüm üzre²⁵⁷
Pâyüñi baş şehâ gözüm üzre
Gün yüzüñ toğsa yıldızum üzre
Söz bulunmazdı hîç sözüm üzre

XXXII Yaradaldan Hudâ kevn ü mekânı²⁵⁸
Dağı her ne ki var ins ile cânı
Seni nakş idemez nakkâş Mânî
Bi-hakkı âyet-i seb‘u’l-meşânî

Kasideler

[24b]

1

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Cinân bâğını görmek isteyenler şahn-ı dünyâda
Gelüp gül gibi açılun gelüp bu Ca‘ferâbâd’a
- 2 Cihânda yok durur mişli o cây-ı cennet-âsânun
Meger var ise mânendi bulına dâr-ı ‘uqbâda
- 3 İrem bâğına dönmişdür gülistân içre ol gülşen

²⁵⁶ Bu bendde “mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün” kalıbı kullanılmıştır.

²⁵⁷ Bu bendde “fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün” kalıbı kullanılmıştır.

²⁵⁸ Bu bendde “mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün” kalıbı kullanılmıştır.

- N'ola bülbülleri başlarsa anu zr [u] feryâda
- 4 Yüzi şuyı dur[ur] elhaķ Sitnbl  Klaķa'n
Bulunmaz mişl  mânendi Edirne'yle Burusa'da
- 5 'Ac'ib cygh ancak ki yokdur aa hiķ şânî
Anu'ķn söylenür adı Semerķand u Buķr'da²⁵⁹
- 6 O ķařr-ı cennet-bd n'ola medķ eylesem ben de
Deiz mlikleri vaşfn idermiş ķa'r-ı deryâda
- 7 Ćıkup her hafta mehrlar gezerler baķ u rgnda
Ćul olmiř 'řık-ı řûrîdeler her serv-i zde
- 8 Gelrler zvķ u řevķ ile şafâlar kesb idüp 'irfân
Biliřlik eylemezler řindan Ćayrı bir yâda
- 9 Mheyy eyleyüp 'ayş u neşâtî esbbn 'řıkla²⁶⁰
Niķe 'uřřkla²⁶¹ ķdir olurlar vaşl [] irşâda
- 10 Güzeller şaydna dm isteyen 'şıkla eyd
İycesi bulunurmiş varup görsün Klata'da
- 11 Bu tertbi bu vaşf kimden öğrendi didüm ol řeyķ
Didi kim ķidmet itmişdm ezel bezminde stda

²⁵⁹ Metinde "Buķr" şeklinde yazılmıştır, "Buķr" olarak düzeltildi.

²⁶⁰ Mısranın yanında "'rifler" szcĆ eklenmiřtir.

²⁶¹ Vezin gereĆi "'řıkla" "uřřkla" řeklinde okunmuřtur.

- 12 O pîr-i zû-fünûna cân u dilden âferîn olsun
Dirîğ itmez müsâfirden nesi var ise ortada
- 13 Dil ü cân naqdini ol er bu yolda der-meyân itmiş
Anuñ'çün kâdir olmışdur bu yolda kaşr-ı îcâda
- 14 Añılursa n'ola Ca'fer cihânda yahşi ad ile
Er olan hizmet eyler kâ'inât içre iyü ada
- 15 O bâğ-ı dil-güşânuñ neşve-i zevk u şafâsından
Sirâcî tövbe vü zühd ü şalâhı virmiş bâda²⁶²

[97a]

2

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bi-hamdillâh tecellâ itdi yine 'ıyd-ı sulţânî
Kudümiyle müşerref eyledi hep ehl-i îmânı
- 2 Zehî tâlî' ki hâcılar tavâf-ı Ka'be'de şimdi
İderler emr-i Hâk ile fedâ-yı kebş-i kurbânı
- 3 Mü'ezzinler şalâ idüp imâma iktidâ eyler
Müfessirler huşû' ile okur âyât-ı Kur'an'ı
- 4 Şafâ vü Merve'ye varup nice sa'y ider 'âşıklar
Virürler zevk ü şevk ile o yolda baş ile cânı
- 5 Medîne cânibine 'azm iderler zevk [ü] şevk ile

²⁶² Vezin hatası.

Hep ol cây-ı münevverde görürler nûr-ı Raḥmân'ı

- 6 Murâd alup niçeler varup ol arz-ı muḳaddesde
Baḳup anda görürler dîde-i 'ibretle cânânı
- 7 Göñül meclâ-yı Haḳ'dur añla sen iy maḥrem-i esrâr
Anuñ'çün mazḥar-ı zât [u] şıfât itmişdür insânı
- 8 Beni gör kim bularuñ cümlesinden olmışam maḥrûm
Beyâbân-ı ğama düşdüm giçüp ḥâr [u] muğaylânı
- 9 Benüm hîç n'idigüm bilinmemişdür âh u nâlümden
Hevâya baş koşup n'ola idersem âh u efgânı
- 10 Egerçi râh-ı 'aşkuñda kuşûrum yok durur şâhum
Velîkin çâre ne çünkim bu imiş emr-i Rabbânî

[97b]

- 11 Benüm derd-i derûnuma kimesne vâkıf olmadı
Dirîĝâ görimez oldum niçe gündür ben ol cânı
- 12 Tefahḥuş eyleyüp aḥvâlini bildüm görenlerden
Ki 'ârız olmuş ol şâha yine emrâz-ı cismânî
- 13 Bilüp ol ḥâli döndüm Ḥâlîḳ'a yüz biñ niyâz itdüm
Ḥaṭâdan şaklıya Mısr-ı vücûdında o sultânı
- 14 Benümle hep du'âya el getürdi cümle-i yârân
Ki zîrâ yahşi fehm itmişdür ol şeh ḳadr-i 'irfânı

- 15 O Һanuñ luṭfını hiç kimse taḳrîr idemez hergiz
Belâlardan ırağ eyle îlâhî ol güzel cânı
- 16 Seḥâ vü ḥilm ü cûdından utanmışdur Һamu aḥbâb
Cihâna geldi gelmez anuñ emsâli vü aḳrânı
- 17 Eger ṭağlarca cürmüñ olsa [ol] Һanuñ ḥużûrında
‘Uluvv-ı himmeti ol cânumuñ tîzcek yuyar anı
- 18 N'ola ben bende[si]nüñ cürmin ‘afv eyle[r] ise ol şâh
Meşeldür bu ki yumazlar cihânda cân ile Һanı
- 19 Ṭotalum secde-i sehv eyledüm anuñ ḥużûrında
Umaram ‘özümi red eylemeye ol kerem kânı
- 20 Niyâzum bu **Sirâcî** gice gündüz Rabb-i ‘izzetden
O Һanuñ rehberi ola cihânda ‘avn-i Sübhânî

Gazeliyyat

[9a]

1

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün

- 1 Cemî’-i mâsivânuñ Ḥâlîḳ’ı iy dil Ḥudâ’dur bil
Şefî’-i cümle-i ümmet Muḥammed Muştafâ’dur bil
- 2 Şorar iseñ çehâr-yârüñ esâmîsini benden şor
Ebû Bekr [u] ‘Ömer ‘Osmân ‘Aliyyü’l-Murtażâ’dur bil

- 3   Hasan'dur gözlerüm nûrî didügi şâh-ı merdânun
Birisi daği ol nûrun Hüseyn-i Kerbelâ'dur bil
- 4   'Aliyy-i Aşgar olmışdur cihânda mefhar-i evlâd
Muhammed Bâkır u Ca'fer güzîde evliyâdur bil
- 5   Tılsım-ı a'zam isterseñ dilâ Mûsî-i Kâzım'dur
O gencün fethine çâre 'Alî Mûsâ Rızâ'dur bil
- 6   Musahhardur Muhammed Muttakî'ye 'ilmü'l-âsumân
Takî dirler 'Alî'ye hem anı sen rehnümâdur bil
- 7   Hasan'dur 'Askerî demekle meşhûr olan iy tâlîb
On ikinci imâm Mehdî-i şâhib-i livâdur bil
- [9b]
- 8   **Sirâcî** derdmendün kimidügi bilmek isterseñ
Muhibb-i hânedân-ı bende-i âl-i 'abâdur bil²⁶³

2

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   'Âşık-ı şûrîdeyem nûr-ı Hudâ'yı sevmişem
Mefhar-ı 'âlem Muhammed Muştafâ'yı sevmişem
- 2   Ol dem uş rûz-ı ezelde çâkerân [u] mihterân
Ya'nî evvel çâr-yâr-ı bâ-şafâyı sevmişem²⁶⁴

²⁶³ “Muhibb-i hânedân-ı bende-i âl-i 'abâyuz biz” şeklinde yazılmış olan beyit kafiye uyumu gözetilerek düzeltilmiştir.

²⁶⁴ 9b'de derkenardadır.

- 3 Cân u dilden olmışamdır Yâr-ı Gâr' uñ bendesi
Şâhib-i dilden 'Aliyyü'l-Murtaẓâ'yı sevmişem
- 4 Gözlerüme nûr u fer virse n'ola vech-i Hasan
Ben mevâliyem Hüseyn-i Kerbelâ'yı sevmişem
- 5 Kûliyam kurbânıyam Zeynelibâd' uñ tâ ezel
Ol Muḥammed Bâkır-ı şems-i **duḥâ**yı sevmişem
- 6 Ca'ferîyem Ca'fer-i Şâdık efendümdür benüm
Ol şubḥı ve'l-leyl âlini **ve'd-duḥâ**yı sevmişem²⁶⁵
- 7 Kâfir olsun Kâzımî'yi cân u dilden sevmeyen
Cân u dilden bendeyem şâh-ı gedâyı sevmişem
- 8 Ol dem uş rûz-ı ezelde çâkerân [u] mihterân
Ya'nî evvel çâr-yâr-ı bâ-şafâyı sevmişem²⁶⁶
- [10a]
- 9 Hem 'Alî Mûsâ Rızâ'nuñ olmışam ben çâkeri
Tâ ezel bezminde ben âl-i 'abâyı sevmişem
- 10 Çün Muḥammed Muttakî taqvâ ile oldı be-nâm
Hem 'Alî'dür hem Takî ol cân-fezâyı sevmişem
- 11 'Askerî'nuñ yolına cânımı kurbân itmişem

---

²⁶⁵ Vezin hatası.

²⁶⁶ 9b'de derkenardadır.

Zübde-i âl-i ‘abâ ol rehnümâyı sevmişem

12 İntizârum hâdden aşdı görmege meh yüzini
Ben Muḥammed Mehdî-i şâhib-livâyı sevmişem

13 Olmışam rûz-ı ezel evlâd u âlün çâkeri
Kalmadum esfelde ben fevka’l-‘alâyı sevmişem

14 Ḥamdulillâh iy **Sirâcî** gayra göñül virmedüm
Âl ü evlâd-ı ‘Aliyyü’l-Murtażâ’yı sevmişem

[12a]

3

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

1 Dü ‘âlemde göñül şâh olmak isterseñ gedâ ol gel
Gedâluḡ pâdişâhlıḡdur cihâna pâdişâh ol gel

2 Per açup evc-i eflâke eger pervâz idem dirseñ
Mücerred ol dilâ ‘İsî gibi merd-i Hudâ ol gel

[12b]

3 Tavâf-ı Ka‘be-i kûyına şâhuñ varmak isterseñ
Yüz urup ḡâk-i dergâh-ı Muḥammed Muştafâ ol gel

4 Dilerseñ rûz-ı maḡşerde yüzüñ ağ ola çün ḡurşîd
Muḡibb-i ḡazret-i çehâr-yâr-i bâ-şafâ ol gel

5 Ḥaḡâyıḡ gencine el urmaḡ isterseñ dü ‘âlemde
Kemîne Ḳanber-i Şâh-ı ‘Aliyyü’l-Murtażâ ol gel

- 6 Hasan ‘aşkına sem yirseñ muhibb-i hânedân olduñ
Hüseyn’e bende olduñsa şehîd-i Kerbelâ ol gel
- 7 Dil ü cân ile Zeynel‘âbidîn’e çâker olursañ
Muhammed Bâkır u Ca‘fer'le yâr u âşinâ ol gel
- 8 Dem urursañ eger iy dil yine Mûsî-i Kâzım’dan
Öñinde şâh-ı merdânın seg-i Mûsâ Rızâ ol gel
- 9 Takî ile Nakî’ye cân u dilden bende olduñsa
Yüzüñ sür ‘Askerî’nüñ dergehine hak-i pâ ol gel
- 10 **Sirâcî** çâker-i evlâd u âl-i Muştafâ iseñ
Gulâm-ı dergeh-i Mehdî zamân şahib-livâ ol gel

[13a]

4

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

- 1 Uyandum h̃âb-ı gâfletde derûnum pür ziyâ buldum
Ki ya’nî pertev-i envâr-ı nûr-ı Muştafâ buldum
- 2 Nebî’den soñrarak mihter olanlar cümle âlemde
Şefî‘-i mücrimîn hem çâr-yâr-ı bâ-şafâ buldum
- 3 İmâm-ı şer‘a baş egmek tarîkatdür hakîkatde
Ma‘ârif mülkine mâlik ‘Aliyyü’l-Murtażâ buldum
- 4 ‘Alî dergâh-ı‘izzetde muhît-i a‘zam olmışdur
Hasan kim cevher-i evvel durur sırr-ı Hudâ buldum

- 5 Gözüm nûrî diyu fahr eyler imiş Hâzret-i Zehrâ
O nûruñ zübdesini ben Hüseyn-i Kerbelâ buldum
- 6 Zuhûr itdi 'Alî Zeynel'ibâdîn cümle-i evlâd
Muhammed Bâkır u Ca'fer güzîn-i evliyâ buldum
- 7 'Aceb midür dem urursam yine Mûsî-i Kâzım'dan
'Alî Mûsâ Rızâ'yı râh-ı Hâk'da rehnümâ buldum
- 8 Takî ile Nakî'ye cân u dilden ittibâ' itdüm
Hasan kim 'Askerî'dür cümlesine pîşvâ buldum
- 9 Muhammed Mehdî-i şahib-zamâna bende olaldan
Sirâcî cümlesini ben şaḥîḥ âl-i 'abâ buldum

[20b]

5

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Göñül virme bu çarḥ-ı bî-vefâya
Ki mâ'ildür özi cevır ü cefâya
- 2 Vişâl-i Hâkḳ'a irmek ise maḳşûd
Tevekkül eyle sen dâ'im Hudâ'ya
- 3 Şefâ'at tâcını başuñda bilgil
Eger ümmet olursañ Muştafâ'ya
- 4 Şerî'at yolına girmek dilersen

Muhib ol çâr-yâr-ı bâ-şafâya

5 İrem dirseñ eger ‘**ayne’l-yakîne**
Kemîne Kanber olğıl Murtaza’ya

6 Yiridür bende olsam cân u dilden
Hasan ile Hüseyin-i Kerbelâ’ya

7 Muhib olsam n’ola Zeynel’ibâd’a
Muhammed Bâkır’a kân-ı şafâya

8 Kuliyam Şâdık ile Kâzım’uñ hem
Muhibbem cân ile Mûsâ Rızâ’ya

9 Takî ile Nakî’ye bende oldum
Dañi hep cümleye âl-i ‘abâya

10 **Sirâcî** ‘Askerî ile varalum
Muhammed Mehdî-i şâhib-livâya

[21b]

6²⁶⁷

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1 Düşeli râh-ı ‘aşk-ı cânâna
Başladum nâle ile efgâna

[22a]

2 Yiridür cânım eylesem îşâr
Şevk ile gelmişem bu meydâna

²⁶⁷ Bu şiir yedi beyit ilavesi ve farklı bir tahallüs beyti ile tekrar yazılmıştır. Bk. Gazel 256.

- 3 B lb lem ayru d şmişem g lden
T kat m yok bel -yı hicr na
- 4 Sevdig m dilbere g n h oldu
N'eyled m sa na da i c n na
- 5 Dilber  n'ola h sn    y t n
G ricek gelse k fir  m na
- 6 Ka'be ha  'ı ba a ber berd r
Der-i mescidle k nc-i put  ne
- 7 Mest-i 'aş  oldı uma ş hidd r
S kiy  kan olası peym ne
- 8 Hem-dem md r ezelde p r-i mu  n
Mesken md r kad m  mey  ne
- 9 ş m-ı hicr  cre  adre irmed m
Bezme gelse  efendi rind ne
- 10 ş  bet-i vaşlu a irersem eger
C n u ser vireyin  ar   ne
- 11 ş hs v r-ı semend-i h sn oldu 
Olsa  avru  'aceb mi ş h ne

- 12 Kılıcuñ keskin ü atun yügrük
Deprenişün kamu levendâne
- 13 Künc-i dil genc-i 'aşka me'vâdur
Yiridür küncün olsa vîrâne
- 14 **Sirâcî** cân u dilden medh idegör
Anı medh idebilür 'âşıkâne

[23b]

7

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâmdulillâh mâ'il olmışdur dil ü cân Ka'be'ye
Devr-i Âdem'den varagelmışdür insân Ka'be'ye
- 2 Merve Hakk'ı sa'y ile kimse Şafâ'ya ıremez
'Avn-i Hakk olmayıcağ varılmaz iy cân Ka'be'ye
- 3 Yâ İlâhî sen müyesser eyle ben 'âşîye kim
Zevk u şevk ile varam hândân u şâdân Ka'be'ye
- 4 Enbiyâ vü evliyâ ervâhı'çün sen yâ İlâh
Sen müyesser kıl varam ben dağı giryân Ka'be'ye
- 5 Merkadına yüz süreyin ol nebîler şâhınun
Nûra garğ olup idem cânımı kurbân Ka'be'ye

[24a]

- 6 Umaram kim himmet ide çâr-yâr-ı bâ-şafâ

Cân murâdına irem varduğda bir an Ka'be'ye

7 Rehnümâ olursa ger envâr-ı evlâd-ı kirâm
Cümle 'âşıklar varısar zâr u giryân Ka'be'ye

8 Pâdişâh olmağdan ise bu cihân-ı fânîye
Baña olmak yeg durur huddâm u derbân Ka'be'ye

9 Hâk yolında nakd-ı cânı eyler idüm der-meyân
Olabilsem yüz sürüp bir gice mihmân Ka'be'ye

10 İy **Sirâcî** ihtîşâr it kılma tatvîl-i kelâm
Kim kâtı müştâklardur Hûr u Rıdvân Ka'be'ye

[25b]

8

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Gelün zıkr idelüm nâm-ı Hudâ'yı
Añalum hem Muḥammed Muştafâ'yı

2 Velâyet 'aynınuñ ser-çeşmesidür
Severem cân u dilden Murtaẓâ'yı

3 Ḥasan oldı ikincisi imâmuñ
İdelüm rûḥ-ı pâkine du'âyı

4 Yezîd ü Şibr ile Mervân'a la'net
Şehîd itdi Hüseyn-i Kerbelâ'yı

- 5 ‘Aliyy-i Aşğar ol dürr-i yetîmüñ
Dinildi şânına Zeynel‘ibâ’yı
- 6 Muḥammed Bâkır u Ca‘fer daḥi hem
Muḥib idindiler bay u gedâyı
- 7 İmâm-ı heftumîn Mûsî-i Kâzım
Sever göñlüm ‘Alî Mûsâ Rızâ’yı²⁶⁸

[26a]

- 8 Muḥibbiyem Muḥammed’le ‘Alî’nüñ
Takî vü hem Nakî fevka’l-‘alâyı
- 9 Ḥasan kim ‘Askerî’dür şîr-i nerdür
Ḳul idinmiş durur yoḥsul ü bayı
- 10 **Sirâcî** umaram kim göstere Ḥaḳ
Muḥammed Mehdî-i şaḥib-livâyı
- 11 Şarâb-ı ‘aşḳ ile sermest olanlar
Severler cân u dilden Muştafâ’yı
- 12 Ḳadîmî bendesiyem ḥânedânuñ
N’ola medḥ eylesem âl-i ‘abâyı

[27a]

9

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

- 1 Tâma‘ odına kim yakmazsa cânı

²⁶⁸ “Severem” kelimesi vezin ve anlama uygun olarak “Sever” olarak düzeltilmiştir.

- N'ola bulsa Һayât-ı câvidânî
- 2 Fenâ ehli olan bir pula almaz
Virürlerse eger iki cihânı
- 3 Göñül Һaқ yolına cânuñ nişâr it
Vişâle irmez 'âşık râyegânî
- 4 Başuñ çevgân-ı 'aşk-ı Һaққ'a ٲop it
Қuluñ sultâna oldur armağanı
- 5 Giçelüm gel göñül nâm u nişândan
Budur 'âşıqlaruñ nâm u nişânı
- 6 Һudâ'nuñ birliğine şâhidem ben
Ki yokdur mâsivâda aña şânî
- 7 Kemîne ümmetiyem Muştafa'nuñ
Bi-Һaққın âyet-i seb'u'l-meşânî
- 8 Қuliyam çâr-yâr-ı bâ-şafânuñ
Severem cân u dilden Һânedânı
- 9 **Sirâcî** vâkıf ol 'ayne'l-yakîne
Gider göñüldeki şekk ü gümânı

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Bi-ḥamdillâh Hudâyîyem **Sirâcî**
Muḥammed Muştafâyîyem **Sirâcî**

[27b]

- 2 Severem çâr-yârı cân u dilden
Ki ya'nî Murtaẓâyîyem **Sirâcî**
- 3 Ḥasan 'aşkına sem yirsem yiridür
Ḥüseyn-i Kerbelâyîyem **Sirâcî**
- 4 Olaldan çâkeri Zeynel'ibâ'nın
Yine âl-i 'abâyîyem **Sirâcî**
- 5 Muḥammed Bâkır u Ca'fer'le Kâzım
Daḥi Mûsâ Rızâyîyem **Sirâcî**
- 6 Muḥibbiyem Takî ile Nakî'nüñ
Ḥasan fevka'l-'alâyîyem **Sirâcî**
- 7 Muḥammed Mehdî-i şaḥib-livânuñ
Yolında cân fedâyîyem **Sirâcî**
- 8 Ezelden nâr-ı 'aşka yana geldüm
Sirâcî'yem Sirâcî'yem Sirâcî

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Görinen cümle-i 'âlem bilüñ şun'-ı Hudâ'dandur
Cemî'-i enbiyâ nûr-ı Muhammed Muştafâ'dandur
- 2 Muhibbim Yâr-ı Gâr'a ben derûn-ı dilden iy nâşih
Velî nevş ü nemâ bulmak 'Aliyyü'l-Murtażâ'dandur
- 3 'Alî bahr-ı haqîkatdür şadefdür Hazret-i Zehrâ
Hasan'dur cevher-i evvel kim ol nûr-ı ziyâdandur
- 4 Gözüm nurı dimiş evlâdına çünkim Habîb-i Hak
Zuhûrî cümle evlâduñ Hüseyin-i Kerbelâ'dandur
- 5 Dil ü cân ile kûl olsam n'ola Zeynel'ibâd'a ben
Muhammed Bâkır u Ca'fer şahîh âl-i 'abâdandur
- 6 Muhaqqak bil imâmuñ birisi Mûsî-i Kâzım'dur
'Alî Mûsâ Rızâ nûrî bilüñ fevka'l-'alâdandur
- 7 Muhammed Muttakî yâd olsa takvâ ile tañ midur
'Alî'ye hem Nakî dirler ki bunlar etkîyâdandur
- 8 Hasan kim 'Askerî dimekle meşhûr oldı 'âlemde
Muhammed Mehdî-i şâhib-livâ enver ziyâdandur
- 9 **Sirâcî** hubb-ı evlâdı gönül levhinde inşâ kıl
Ki bunlar cümlesi dergâh-ı Hak'da aşfiyâdandur

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bi-ḥamdillâh yine Ḥaḳ'dan dile zevḳ u şafâ geldi
Ki ya'nî 'aks-i envâr-ı Muḥammed Muştafâ geldi
- 2 Göñül mir'ât-ı Ḥaḳ'dur anda gördüm rûy-ı cânânı
Rikâbuñca o şahuñ enbiyâ vü evliyâ geldi
- 3 Te'emmül eyledüm kim başıyam na't-ı Resûl eytdüm
Hemân-dem ḥâtıruma Yâr-ı Ğâr-ı bâ-şafâ geldi
- 4 Dilerdüm mürşide varup şoraydum 'ilm-i esrârı
O gencüñ fethine çâre 'Aliyyü'l-Murtażâ geldi
- 5 Muḥibb-i ḥânedânıyın n'ola yâd itsem evlâdı
Ḥasan'dur cevher-i evvel kim ol nûr-ı ziyâ geldi
- 6 Gözüm nûrı diyu faḥr eyledügi Ḥazret-i Zehrâ
Şehâdet mesnedine şâh Hüseyin-i Kerbelâ geldi
- 7 'Aliyy-i aşgar idi zeyn ü zînet viren evlâda
Muḥammed Bâkır u Ca'fer delîl ü rehnümâ geldi
- 8 Kimesne Kâzımu'l-Ğayzuñ idemez vaşfını takrîr
'Alî Mûsâ Rızâ meydân-ı Ḥaḳḳ'a pîşvâ geldi
- 9 Muḥammed Muttakî mâhir olupdur 'ilm [ü] takvâda

Naķî dindi ‘Alî’ye zübde-i âl-i ‘abâ geldi

10 Hâsan’dur ‘asker-i İslâm’a ser ‘asker olan ‘âhir
On ikinci Muḥammed Mehdî-i şâhib-livâ geldi

11 Muḥibb-i ḥânedânam ben n’ola kılsam teberrâyı
Yezîd-i ḥâricînüñ cânına la’net sezâ geldi

12 Tevellâ kıl **Sirâcî** bende-i âl-i ‘abâ iseñ
Ki bunlar her birisi baḥr-ı ‘aşķda âşinâ geldi

[37a]

13

Velehu eyḍan

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1 Giçüp tâc u ḳabâdan ḥamdulillâḥ Ḥayderî oldu[m]
Ki ya’nî şâh-ı merdânuñ kemîne Ḳanber’i oldum

2 Hâsan ‘aşķına sem yirsem sezâdur añla iy ṭâlib
Gözüm nûrî Ḥüseyn-i Kerbelâ’nuñ kemteri oldum

3 ‘Aliyy-i Aşķarî Zeynel’ibâd’a bende olaldan
Muḥammed Bâķır’uñ ‘aşķına cândan müşterî oldum

4 Mevâlîyem imâmum Ca’fer-i Şâdık’dur iy ḥûâce
Varup Mûsî-i Kâzım dergehüñde çâkeri oldum

5 Hâsan dinilmiş ismine müsemmâya muṭâbıķdur
Anuñ’çün Mehdî-i şâhib-zamânuñ ‘askeri oldum

- 6 Muhibb-i hânedân oldum beni bilsün münâfıklar
Mevâlîyem ‘Alî’nün Kânber’inün Kânber’i oldum
- 7 Yezîd ü hâricînün cânına itdüm teberrâyı
Bi-hamdillâh ‘Alî’yi sevmeyenlerden berî oldum
- 8 **Sirâcî** âteş-i ‘aşkına düşdüm cümle evlâduñ
Göyündüm nâr-ı şevk ile yanup hâkisterî oldum

[40b]

14²⁶⁹

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Şafâ itmezseñ derûnuñ bil şafâ gelmez saña
Mağv kılmazsañ özüñ nûr-ı Hudâ gelmez saña
- 2 Ger kanâ‘at künci içre olmaz iseñ sen muķîm
Genc-i **lâ-yefnâya** irseñ bil ğınâ gelmez saña
- 3 Meyl kılma pîre-zen dünyâya şâhum merd iseñ
Bî-vefâ bir kağpeden hergiz vefâ gelmez saña
- 4 İy gönül emrâz-ı ‘aşka çünki olduñ mübtelâ
Emsem ummağıl eṭibbâdan şifâ gelmez saña
- 5 Nî‘met-i dünyâya iy dil ger olur iseñ harîş
Bilmiş ol kim cânib-i Hâk’dan ğidâ gelmez saña

²⁶⁹ Yazmanın tertibinde bu şiirden itibaren manzumelerin kafileyi alfabetik olarak sıralanmıştır.

- 6 Ol aşı yâ'nuñ adenginden azer ılma göñül
arşı gönder cânuñı andan aa gelmez saña
- 7 Cân u dilden ger belâ-yı 'aşıa didüñse belî
olsa 'âlem ger belâ ile belâ gelmez saña
- 8 İy **Sirâcî** âteş-i 'aşıa göyündür varuñı
Ger fenâ bulur iseñ öl bil fenâ gelmez saña

15

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- [41a]
- 1 Bir gice yatmış idüm künc-i am içre tenhâ
Mûnis [ü] hem-demüm olmuşdı benüm derd ü belâ
- 2 Cür'a-i cân-ı muabbetden olup mest [ü] arâb
ırmen-i 'aqlumı şavurmuş idi bâd-ı şabâ
- 3 Depreşüp milket-i dil içre yine ayli cünûn
âret idüp dil ü cân kışverini itdi yağmâ
- 4 Zülf-i zencîrini boynuma akup kıldı esîr
âre olmadı dile râh-ı alâşa a'â
- 5 aldı dil niçe zamân çâh-ı zeanda mabûs
a'r-ı çâha düşicek opdı 'aceb şıyt u şadâ
- 6 Baña yetmez mi idi cevır ü cefâ-yı cânân
Bir yañadan cevır ü cefâ [bir yaña] renc ü 'anâ

- 7 Def'-i ğam itmek için aldum ele yine ayağ
Mest olup 'âşık-ı şeydâ olundı rüsvâ
- 8 Bir nefes râhat olup itmedi gönlüm ârâm
'Aşk-ı dilber ola mı cânım içinde peydâ
- 9 İy **Sirâcî** göyünüp âteş-i 'aşk ile tutuş
Vaşl-ı cânandan ırağ ide seni Hâk hâşâ

16

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Derd ü miḥnet yâr olursa tañ mîdur her dem baña
Kısmet-i rûz-ı ezeldür miḥnet ile ğam baña
- 2 Dil mariz-i 'aşkdur kimse müdâvî idemez
Lebleri dârü'-şifâsından olur emsem baña
- 3 Derdüme dermân idemez çâre yokdur kimseden
Ol ṭabîb-i cân u dil ider iderse em baña
- 4 Seyl-i eşküm ğarkâ virmişdür vücûdum mülkini
Kimsenem yok âşinâluğ eyleye bir dem baña
- 5 Şâm-ı hicrân içre kaldum iy **Sirâcî** yalunuz
Nâle vü zârumdan artuğ yok durur hem-dem baña

17

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Ol serv kâmetüm ki revân oldı cân aña
Esdürmeye Hudâ dem-i bâd-ı hazân aña
- 2 Dil 'aşkuñ ile çekdügi bâr-ı meşakḳati
Tâḳat getürmeye bu yedi âsumân aña
- 3 Nâm u nişânı 'âşık-ı dîvâne añlamaz
Bed-nâmluḳ yeter dü cihânda nişân aña
- 4 Her kim telezzüz eyleye 'aşkuñ şarâbını
Mefhûm durur bu cümle-i sırr-ı nihân aña
- 5 Şol 'âşık-ı ki cân u dili nûr-ı Hâḳ'dadur
Hâ'il olur mı 'âlem [ü] kevn [ü] mekân aña

[41b]

- 6 Hicrân şebinde şöyle tutuş yan **Sirâcî** kim
Tâ haşr olunca söylene bu dâsitân aña

18

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Kelâm-ı rûḥ-baḥşuñ eyledi ben mürdeñi iḥyâ
Yoluñda cânımı ḳurbân idersem vaḳtidür cânâ
- 2 N'ola ger gülşen-i kûyuñda varup nağmeler itsem
İşidüp nâlemi âhenk idermiş bûlbûl-i gûyâ
- 3 Gerekmez ḥûr-ı cennâtı senüñ olsun yûri zâhid

Hemîn dîdâra ‘aşk olsun nedür dünyâ ile ‘uqbâ

- 4 Sarây-ı sirruñı pâk itmege cehd eylegil iy dil
Muvahhid olımaz şunlar ki bilmez **lâ** ile **illâ**
- 5 Bu gündür gün ko yarını cemâl-i yâre ‘aşk olsun
Hâbîbüm ‘ârif olan çekmedi hîç guşşa-i ferdâ
- 6 Er iseñ gel *ene’l-Hağ* sırrını fâş eyleme zinhâr
Eger Manşûr-veş berdâr iderlerse seni aşlâ
- 7 **Sirâcî** la’l-i nâbuñ şevkine oldu harâbâtî
İçelden cür‘a-i ‘aşkuñ olupdur mest-i bî-pervâ

19

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün

- 1 İdelden münşî-i kudret cemâlün medhini inşâ
Berât-ı hüsnüñe cânâ çekildi hal ile tuğra
- 2 Münevverdür yüzüñ ayı meh ile mihr-i enverden
Özini yüzüñe teşbîh ide şems ü kamer hâşâ
- 3 Serâmedsün güzeller içre mislün yokdur iy mehrû
Güneş yüzlüm yüzüñ ayı görünür gurre-i ğarrâ
- 4 Dil ü cân naqdini cânâ yoluñda gerçi bezl itdüm
Terağhüm itmedün hergiz idersün bendeden ibâ

- 5 Şikâyet ideyin senden varup Sultân Süleymân'a
Muķârin olup aġyâre idersün benden istiġnâ
- 6 **Sirâcî** sırr-ı 'aşkı 'âleme fâş eyleme zinhâr
Başuñ daġi keserlerse açılma kimseye kaç'â
- 7 İçelden bezm-i 'aşķuñda muġabbet câmını cânâ
Olup dil mest-i lâ-ye'kul kâlapdur vâlih ü şeydâ

20

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Vâdî-i ġurbetde kâldum ġasretâ zâr u ġarîb
Bilmezem kim âb mı ya ġâk mı çekdi ya naşîb
- 2 Âh elinden ol vefâsuz mehlikânuñ dostlar
Benden i'râz eyleyüp oldu rakîbe hem karîb

[42a]

- 3 Lebleri dârü'ş-şifâsından umarken emsemi
Hîç müdâvâ itmedi ben ġastesine ol tabîb
- 4 Göricek aġyâr-ı bedġ'âha ider 'âlî-nażar
Kûşe-i çeşm ile bakmaz 'âşıkâ ol dil-firîb
- 5 İy **Sirâcî** başuñ üzre doġmadı devlet ġünü
Anuñ içündür tecellâ itmedi herġiz ġabîb

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gönlümün ma'mûresi oldu yine nâgeh harâb
Toldur iy sâkî getir gül devridür câm-ı şarâb
- 2 İhtirâz eyle rakîb-i dîve olmağıl karîn
Dôstum nâdân ile haşr olma kim vardur 'azâb
- 3 İşigünden bu dil-i dîvâneyi reddeyleme
Âsitânuñdan olur olursa yine feth-i bâb
- 4 'Âr iderseñ ben kuluñdan n'ola şâhum olmaz 'ayb
Ben garîb-i nâtüvânam sen şeh-i 'âlî-cenâb
- 5 Nâr-ı hicrünüle göyündürme **Sirâcî** bendeñi
Döne döne âteş-i 'aşkuñla olmışdur kebâb

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Sûz-ı 'aşk ile ağlaram her şeb
Dâne dâne işüm olur kebkeb
- 2 Hey benüm serv kıddi dildârum
Böyle bâlâlîğa ney ki sebep
- 3 Yine derd ü belâ vü hasret ile
Çeşm-i bîmâra 'arız oldu ta'ab

4   Ȧasretâ miĥnet ile ölisirim
Vuşlat erzânî eylegil yâ Rab

5   Çün **Sirâcî** şehîd-i ‘aşķ oldu
Ȧayr ile yâd ide güzeller hep

23

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1   Hîç terahhüm eylemez ol dilber-i ‘âlî-cenâb
Miĥnet ü derd ile kaldum dostlar ĥâlüm ĥarâb

2   ‘Aķl ü hûşum ‘askeri zûlmetde ĥalur dostlar
Her kaçan ol mehlikâ dutunsa yüzine niķâb

3   ‘Arz-ı dîdâr eylesen ‘âşıkларуña veche-vâr
Şâm-ı hicr içre tecellâ itmege iy âfitâb

4   Taña ĥaldı göz diküp encüm nigârâ ĥüşnüñe
Mâhrûlar bende olmışdur saña iy âfitâb

[42b]

5   İy **Sirâcî** düşdüñ ol ĥûr-ı bihiştüñ ‘aşķına
Hîç ĥaķasın bilmedüñ var ise bu durur şavâb

24

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1   Meclis-i ‘aşķuñda ben şûrîden içelden şarâb
Yile virdi tövbe vü zühdüm ĥatı ĥâlüm ĥarâb

2 Her kişi bir âsitâna yüz urup eyler niyâz
Senden artuğ yok penâhum iy emîr-i kâm-yâb

3 Dest-i luţfuñ destgîr olur niçe düşmenlere
Ben kuluña kıl ‘inâyet iy şeh-i ‘âlî-cenâb

4 Çok zamândur  almışam h  k-i mezelletde dir  ğ
Umaram Fett  h-ı ‘ lem ide bize feth-i b  b

5 K   e-i  eřm ile kılursañ **Sir  c  **ye naz  r
Olisar d  ny   v   ‘u b  da du‘ sı m  stec  b

25

f  ‘il  t  n f  ‘il  t  n f  ‘il  t  n f  ‘il  n

1 Ol şeh-i m  lk-i mel    at key ‘aceb olmiş ‘ac  b
  r  ’a şaldum genc-i vaşlı niyyetine y   naş  b

2 ‘Asker-i ğ  m na  d-ı ş  brum eylemiş  d  r p  yim  l
   ret itdi h  num  num dostlar ol dil-fir  b

3 ş  m-ı hicr    nde **Sir  c  ** n  le v   e  ğ  n ider
Padiş  hum gel ter      m kıl olur a‘m   ğ  r  b

4 İy mu‘allim sen mi ta‘l  m eyled    n c  n  numa
Benden i‘r    z eyley  p oldu ra    be hem   r  b

5 Mur  ğ-ı dil perv    z urd     sit  n-ı dilbere
  lib     bum y      d h  k  md  r iy dil ya naş  b

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâsretâ derdâ dirîgâ hicrden hâlüm harâb
Vaşl-ı yâre bulmadum 'âlemde hergiz feth-i bâb
- 2 Şâm-ı hicrân içre kaldum haste vü bîmâr u zâr
Raḥm idüp bir kez tecellâ itmedi ol mâhtâb
- 3 Cân u ser virmek reh-i 'aşk içre âsândur baña
N'eyleyem itmez kabûl reddidüp eyler ictinâb
- 4 Bir kemîne bendesiyem ol güzeller şâhınıñ
İctinâb eylerse tañ mı ol şeh-i 'âlî-cenâb
- 5 Nâr-ı hicrân ile yanarsa **Sirâcî** tañ degil
Döne döne âteş-i 'aşk ile olmışdur kebâb

[43a]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy güzeller içre ismüñ hûb resmüñ daḥi hûb
İsm [ü] resmüñ mâhrûlar içre maḥbûbu'l-kulûb
- 2 Vâkıf olmadı dehânuñ sırrına ehl-i vuḳûf
Kimseye keşf itmedi ol sırrı 'allâmu'l-guyûb
- 3 Mülk-i ḥüsnüñ şâhısun mânendi yokdur ḥüsnüñüñ
Kej-naẓar olandadur var ise ger 'ayb [u] 'uyûb

- 4 'Aşka çevgân eylemişdüm cânımı rûz-ı ezel
Başımı meydân-ı 'aşk içinde itdüm yine top
- 5 İy **Sirâcî** başum üzre toğmadı devlet günü
Necm-i tâli' gâlibâ itmiş durur yine gurûb

28

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 La'lüñe teşbîh idermiş kendüyi yakut-ı nâb
Anuñ içün la'l-i nâbuñ şevkine içdüm şarâb
- 2 Leblerüñ dâru'-ş-şifâsından devâ ister gönül
N'ola bir emsemle virseñ hasteñe şâfi cevâb
- 3 Seyl-i eşküm garğa virdi yine cümle 'âlemi
Fülk-i dil girdâba düşdi key katı hâlüm harâb
- 4 Pâdişâhum gâret idelden vücûdum mülkini
Gitmedi bir dem gözümden âb dilden ıztırâb
- 5 İrgürürseñ 'ıyd-ı vaşluña **Sirâcî** bendeñi
Başına gün gibi toğarsun anuñ iy âfitâb

29

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Arz-ı hâl it yârüme iy nâme-i şîrîn-hitâb
Umaram ben hastesine vire bir şâfi cevâb

- 2 İy dil ol ‘âlî-cenâbuñ işigin terk itmezem
Baña ol dergehden olur ger olursa fetḥ-i bâb
- 3 Derd ü miḥnetdür naşîbüm ‘ıyd-ı vaşla irmedüm
Şâm-ı hicrân içre ḳaldum şimdilik ḥâlüm ḥarâb
- 4 Tâb-ı ‘aşḳdan bir ḥarâret var durur sînemde kim
Döne döne eyledüm ol âteşe bağrum kebâb
- 5 Şem‘-i ḥüsn-i yâre cân atdum **Sirâcî** şevḳ ile
Eyledüm bağrum kebâb u eşḳ-i ḥûnînüm şarâb

30

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Oḳumışdum ben kitâb-ı ‘aşḳı cânâ bâb bâb
Daḥi gökden nâzil olmamışdı ol dem dört kitâb
- 2 Metn-i ḥüsnüñ şerḥini mümkün degil itmek beyân
Her ne deñlü ‘âlim ü fâzıl olursa şeyḥ ü şâb

[43b]

- 3 Kimse taḳrîr idemez âyât-ı ḥüsnüñ iy perî
İtmeyince yüzini ‘irfân ayağına türâb
- 4 Puḥte olup ḥâmluğundan bulımaz hergiz ḥalâş
Döne döne âteş-i ‘aşḳ içre olmayan kebâb
- 5 İy **Sirâcî** ḥırmen-i ‘aḳlum şavurdı bâd-ı saḥt

Ahîrî kendüm daî un idiser bu âsiyâb

31

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Ârızuñda görünen gîsû mı yâ miskîn-sehâb
Kıpladı gün yüzüñi görünmez oldu âfitâb
- 2 Hâlet-i 'aşkuñla vecd olsa göñül olmaz 'acîb
'Âşık-ı şûrîdeye kevn [ü] mekân olmaz hicâb
- 3 Yağdı yıkdı hânumânım der-sitem gam leşkeri
Vâdî-i hicrânda kıldım dostlar hâlüm harâb
- 4 Ağzuñ ile bilüñi şordum niçe kâmillere
Müşkilüm hallolmadı hiç kimse virmedi cevâb
- 5 Meclis-i 'aşkuñda cânâ la'l-i nâbuñ yâdına
Bu **Sirâcî** döne döne bağırını kıldı kebâb

32

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâşretâ derdâ müyesser olmadı vaşl-ı habîb
Derd-i 'aşk-ı yâr ile öldüm devâ kıl iy tabîb
- 2 Giceler tâ şubha dek cânâ cemâlün şevkine
Hâşret ile inlerem gûyâ ki gülden 'andelîb
- 3 Hûn-ı dildür didigüm hicrûñ şebinde döstüm

Kısmet-i rûz-ı ezelde baña bu imiş naşîb

- 4 Vaşluña irdüm diyu kapuñda kul oldu gönül
Olmasun ‘âlemde kimse hem esîr ü hem ğarîb
- 5 Şem‘-i hüsnüñ çigzinürse yiridür pervâne-vâr
Nâr-ı ‘aşkuñla **Sirâcî** yansa tutmağıl ‘acîb

33

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Toğmadun bir gün murâdumca benüm iy âfitâb
Şâm-ı zulmet içre kaldum hicr ile hâlüm harâb
- 2 Ğarba vardı ğâlibâ döndi sitârum yıldızı
Ol sebebdendür tecellâ itmedi ol mâhtâb
- 3 Göricek pâyüñe yüzün sürdüğün rûy-ı zemîn
Dir felekler reşk idüp **yâ leytenî kuntu türâb**
- 4 Meclis-i ‘aşk içre cânâ la‘l-i nâbuñ yâdına
Eyledüm bağrum kebâb u eşk-i hûn-âbum şarâb

[44a]

- 5 İy **Sirâcî** başuña gün doğdı yatma gözüñ aç
Çünkü ol gün yüzlü ref‘ itdi cemâlinden niķâb

34

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 N’ola ol şeh eyler ise bendesinden ictinâb

Ben bir ednâ kem kûliyam ol şeh-i 'âlî-cenâb

2 Nakd-ı cân şarf eyledüm şubh-ı vişâle irmedüm
Şâm-ı hicrân içre kaldum key katı hâlüm harâb

3 Tâbe-i çarh içre büryân olsa bağrum ne 'aceb
Döne döne âteş-i 'aşkuñla olmışdur kebâb

4 İrresün gün yüzüñüñ şevkine nokşân u zevâl
Hak Ta'âlâ eylesün cânâ du'âmı müstecâb

5 Mürdeler ihyâ ider enfâsı ol 'îsî-demüñ
İy **Sirâcî** her kaçan kılsa hitâb u müsteţâb

35

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Vâdî-i ğurbetde kaldum vâlih ü hayrân olup
Hasret ü firkatle kaldum deng-i sergerdân olup

2 Hey dirîĝâ kalmadı hergiz hayâlümnden nişân
Cism-i pejmürdem düşüp kalmış durur bî-cân olup

3 Hasretâ derdâ dirîĝâ vaşl-ı yâre irmedüm
Dermendem hasteyem bî-çâre bî-dermân olup

4 Gülşen içre göricek hâre muķârin oldıĝuñ
Murĝ-ı dil bülbül-şifat kalmış durur nâlân olup

- 5 Nâr-ı şevküñle tutuşaldan **Sirâcî** derdmend
Yağdı yandurdu cihânı âteş-i sûzân olup

36

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âşık-ı şûrîdesin öldürmese olmaz habîb
Hâzık olmaz hasteler öldürmese hergiz tabîb
- 2 Âsitânuñ cân u dil idindiler Beytu'l-ḥarâm
Ka'be-i kûyuñ tavâfı anlara olmuş naşîb
- 3 Yok durur mişlûñ güzeller içre iy ḥûrî-nejâd
Kışver-i ḥüsn içre sensün hem habîb ü hem nesîb
- 4 Gelmedi gelmez cihâna hergiz akrânuñ senüñ
Ḥüsn ü ḥalk ile Ḥudâ itmiş seni cânâ 'acîb
- 5 Çok zamândur ırmeyeli 'ıyd u vaşl-ı yâre ben
Umaram ide müyesser Ḥaḳ Ta'âlâ 'an ḳarîb
- 6 Gülşen-i kûyuñda dil murğı 'aceb gûyâlanur
Nâlişine öykünimez şad hezârân 'andelîb
- [44b]
- 7 İy **Sirâcî** cân u dil mülkini târâc eyledi
Bir bakımda varumı yağmâlâdı ol dil-firîb

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Başımı çevgân-ı zülf-i yâre itdüm yine top
Oğlan oğlancık gibi oldu maḥbûbu'l-kulûb²⁷⁰
- 2 Hüsni ile meşhûr u mümtâz olalı ol serv-i nâz
Söylenür dillerde ismi ḥûb resmi daḥi ḥûb
- 3 Kevkebi necm-i şeref burcında toğmadı dirîğ
Necm-i tâli' gâlibâ itmiş gibi yine gurûb
- 4 İrmemişdür kimse hîç mûy-ı miyânuñ sırrına
Vâkıf olmadı meger kim yine 'allâmu'l-guyûb
- 5 İy **Sirâcî** cümle 'aybum fâş olupdur 'âleme
Umar[am] kim 'afv idüp setr ide Settâru'l-'uyûb

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Uyduḡ hevâ-yı nefse olup ḥâlimüz ḥarâb
Fısk u fücûra mâ'il olup içmişüz şarâb
- 2 'Ömr-i 'azîzi yok yire zâyî' eyledük
Meger du'â-yı ḥayr ile yâd ide şeyḫ ü şâb
- 3 Biz döne döne nâr-ı firâk ile yanmışuz
'Aşk âteşiyle bağrımız olmuş durur kebâb

²⁷⁰ Vezin hatası.

- 4 Dergâh-ı Hakk'a yüz süriyüp eylerüz niyâz
Hak'dan olur olursa bize yine fetḥ-i bâb
- 5 'Aşk âteşiyle çünkü tutuşduñ **Sirâcî** sen
Yevmü'l-cezâda olmayısardur saña 'azâb

39

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 İy dil şiyâb-ı devlet-i dünyâ hayâl [ü] ḥ'âb
Şâhid durur bu sözüme fehvâ-yı dört kitâb
- 2 Kimse bu fânî evde beḳâ bulmadı dirîḡ
Başuñ göge irerse olursun yine türâb
- 3 Mîr ü vezîr [ü] pâdişeh olursa yok devâm
Bunda murâda ırmeyüben gitdi şeyḥ ü şâb
- 4 Zühd ü şalâhı kend'özüne pîşe ideḡör
Rindüñ sözine uyma göñül çekme ıztırâb
- 5 İtme 'imâretine bu çarḥuñ hîç i'tibâr
Zîrâ **Sirâcî** olsa gerekdür âhir ḥarâb

[45a]

40

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Derd ile eyleyicek âh seḡergâh ḡarîb
Ne belâ çekdügin ancak bilür Allâh ḡarîb

- 2 Şâm-ı hicründe ne ٲañ bulmaz ise râh-ı necât
Zulmet-i ğamda olur ise n'ola gümrâh ğarîb
- 3 Dil ğarîb olmaya terk-i diyâr itmek ile
Kul şu vakt ola ğarîb ki ide anı şâh ğarîb
- 4 Cân nişâr eylemek âsân reh-i 'aşkuñda şehâ
Lîk müşkil bu durur devr ola nâ-gâh ğarîb
- 5 Ğuşşa vü derdümi tahrîr idemez ins ü melek
Ol sebebdendür ider kışşa-i günâh ğarîb
- 6 Niçeler yâr ile zevk u şafâda handân
Derd ü hasret ile ider âh seher-gâh ğarîb
- 7 Terk [ü] tecdîd oluban terk-i diyâr eyler iseñ
İy Sirâcî diyeler âh ğarîb vah ğarîb

41

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Kıyâm itdi bugün bir serv-kâmet
Kopardı başumda 'aşk-ı kıyâmet²⁷¹
- 2 Aparduñ cân u 'aklı şîve ile
Nazîrûñ yokdur iy kân-ı melâhat

---

²⁷¹ Vezin hatası.

- 3   Şuşamışlara bir bûse buyursa
Mübârek lafzuñ iy kân-ı seḥâvet
- 4   Baña ḥumḥâne zâhid saña cennât
Müsellemdür baña mülk ü melâḥat
- 5   Kõçarlar dilberi nâziklik ile
Sirâcî bizüm ilde budur ‘âdet

42

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1   Şehâ iḥsânuña yokdur nihâyet
Kaçan baḥr-ı muḥîte ola ğâyet
- 2   Nazar kıl ben kuluña pâdişâhum
Ki yokdur luṭfuña hîç ḥadd u ğâyet
- 3   Murâda irdi hep devrüñde aḳrân
N’ola baña daḥi kılsañ ‘inâyet
- 4   Yoluñda cân u baş cümle fedâdur
Kişi varını virmekdür seḥâvet
- 5   **Sirâcî** nâr-ı zilletle yanupdur
Buyur timârın itsünler ze‘âmet

[45b]

43

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1 Temevvüc itdi deryâ-yı muhabbet
Başuma çıkdı sevdâ-yı muhabbet
- 2 Şavulmuş idi ‘aşkuñ hûy u hâyı
Yine pür oldı gavğâ-yı muhabbet
- 3 Dönersem Mevlevîler gibi tañ mı
İrişdi gûşuma nây-ı muhabbet
- 4 N’ola cân naqdini îsâr idersem
Çalındı çünki şûrnâ-yı muhabbet
- 5 Olaldan âşinâ-yı ‘aşk-ı cânân
Derûnum oldı me’vâ-yı muhabbet
- 6 Senüñ nûr-ı cemâlüñ şevkinedür
Göñül oldıgı şeydâ-yı muhabbet
- 7 Hemân şimdi degil bezm-i ezelde
Göñül olmuş idi cây-ı muhabbet
- 8 Görücek kalmadı şabr u qarârum
Sirâcî itdüm ifşâ-yı muhabbet

44

mef ‘ülü fâ’ilâtün mef ‘ülü fâ’ilâtün

- 1 Qaddüñ nihâli cânâ sînemde dikdi kâmet

Yirden getürdi iy dost dest-i luṭfuñ begâyet

2 Miḥnet beriyyesinde ben teşne ḳalmış idüm
La'l-i lebini şundi 'arz eyledi velâyet

3 Nâr-ı cehennem ile ḳorḳutma bizi vâ'iz
Yanup göyünmek ile meşhûr olam nihâyet

4 Bâzâr-ı hüsn-i yâri dervâze eyler idüm
Bir bûse itdi iḥsân dilber zehî seḥâvet

5 Dimiş **Sirâcî** cânâ raḥm eyleseñ revâdur
Ger itmez iseñ olur rüsvây u melâmet

45

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Açup cân gözini 'âlem temâşâsını gördüñ dut
Bir iki gün sa'âdet tâcını başuña urduñ dut

2 Teveccüh Hakk'a dut iy dil giçüp lezzât-ı dünyâdan
Cihânuñ 'işret ü zevḳ u şafâsın cümle sürdüñ dut

3 Fenâdur bu degil bâḳî şaḳın aldanma âlına
Bu fânî ḳahpe dünyânuñ gülistânını yürdüñ dut

4 Ne deñlü tâlib ü râḡıb olursañ hırşuñı az it
Göñül virme metâ'ına murâdâtuña irdün dut

- 5 **Sirâcî** bunca derdini çekersün ol kaçış yânuñ
Vişâl-i 'ıydına kurbân içün cânuñı virdüñ dut

[46a]

46

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Dirîgâ yakdı yandurdı beni bu âteş-i hasret
Müyesser olmadı hayfâ dirîgâ 'âlem-i vuşlat
- 2 Hârîş oldukça vaşl-ı yâre oldum hicr ile maḥzûn
Ne virdi alıma bilmen baña bu hicr ile firḳat
- 3 Belâ-yı guşşa vü hicrân baña mı kaldı 'âlemde
Ezelden eski yârımdür tûtalum derd ile miḥnet
- 4 Senüñ gibi cefâcu gelmedi tâ rûz-ı Âdem'den
Bu âdemlik midür andan idersün iy perî şûret
- 5 **Sirâcî** bendeñe cânâ göreydüñ vaşluñ erzânî
Yeterdi iki 'âlemde baña bu devlet ü 'izzet

47

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Benüm'çün ḥalk olunmış derd ü miḥnet
Çekerem anuñ içün derd ü hasret
- 2 Dirîgâ irmedüm 'ıyd-ı vişâle
Firâḳ u hasret imiş baña kısmet

- 3 Melâmet ehli zevk ile şafâda
Müsellemdür baña mülk-i melâhat
- 4 Belî didüm belâ-yı ‘aşka evvel
Kişiye ıssı itmez şöñ nedâmet
- 5 Mücerred ol bu keşretten **Sirâcî**
Derûn-ı sîneñ eyle cây-ı vaḥdet

48

mefâ’lün mefâ’lün fe’ûlün

- 1 Olaldan zâd-ı ‘aşkuñ cânuma kût
Nişâr olur gözümden dürr-i yâkût
- 2 Ne bilsün fenn-i ‘aşkı zâhid-i huşk
Su’âl itsüñ olur ḥayrân [u] mebhût
- 3 Giçüp bu mâ’-i menlikden fenâ ol
Yirüñ olsun dir iseñ mülk-i lâhût
- 4 Hicâb olmaz göñül nûr-ı yakîne
Ḥubusî zulmetinde aşl-ı nâhût²⁷²
- 5 **Sirâcî** ḥâk-i pâ-yi yâre her dem
Nişâr eyle gözüñden dürr-i yâkût

²⁷² Metinden anlamlı bir okuma yapılamamıştır.

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 İkâmet itdi gönülde çü yine firkat dost
Dile neler kılısdur belâ-yı hasret dost
- 2 Vişâl-i yâre yine dest-res bulursam eger
Diyeyüm ki cânuma n'etdi cefâ-yı miñnet dost²⁷³

[46b]

- 3 Ölü isem dañi tâ haşr olunca yolına
Mezârum içre toludur tenüm muhabbet dost
- 4 Cemâl-i yâr gerek baña añma cennâtı
Tecellî eylese bir dem hayâl-i tal'at dost
- 5 Şalâh [u] zıkr ile tesbîh tavâf [u] hacc [u] namâz
Bu cümleden baña yegdür görünse şûret dost
- 6 Firâk u derd ile ölsem yine bulam ihyâ
Kulağuma irişürse şadâ-yı vuşlat dost
- 7 Künh-i zâta 'aql erilmez evvelîn ü âhirîn
Birliğine lîk şâhiddür cemî'-i mümkünât
- 8 İy **Sirâcî** tut zebânuñ tâ kim irmeye ziyân
Kîl ü kâli terk idegör bulasun râh-ı necât²⁷⁴

²⁷³ Vezin hatası.

²⁷⁴ Şiirin son iki beytinin vezni ve kafiyesi farklı. Muhtemelen başka bir şiir ile karışmış. Sayfa kenarında sadece yarısı görüldüğü için okunamayan bir not mevcut.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hâsretâ kaç'-ı muhabbet itdi cânân 'âkıbet
Âh kim bu hasret ile çıkısar cân 'âkıbet
- 2 Hûn-ı vaşluñdan nevâle olmadı çünkim naşîb
Öldüriserdür beni bu derd ü hicrân 'âkıbet
- 3 Tîğ-i hicrûñ yâresin sînemde kılmışdum nişân
Sırrumı fâş eyledi çâk-ı girîbân 'âkıbet
- 4 Pâdişâhum her ne deñlü eylese kullar günâh
Lâyık oldur kim ide ihsân sultân 'âkıbet
- 5 Şîşe-i nâmûsumı çaldum melâmet taşına
Mest-i 'aşkam olmuşam rüsvây-ı devrân 'âkıbet
- 6 İy **Sirâcî** 'aşk urupdur sînede dâğ üzre dâğ
Kül idiserdür vücûdum nâr-ı sûzân 'âkıbet

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Kõ lafzı vir göñül ma'nâya şûret
Murâd olan da ma'nâdur hakîkat
- 2 Yine cânâna itdüm cânı teslîm
Ki saçında yaraşur bu emânet

- 3   Kamu secde egerçi sehv iledür
          Kula farzdur ki'de Mevlâ'ya tâ'at
- 4   Eger ümmet olursañ Muştafâ'ya
          Saña reşk idiserdür cümle ümmet
- 5   Beķâsı yok durur çün köhne deyrüñ
          Metâ'ında göñül eyler ferâgat

- 6   Yüzüñ sür dergeh-i Hakk'a niyâz it
          Sirâcî var ise başında devlet

[47a]

52

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   Her kimüñ 'âlemde olmaz 'ahd u peymânı dürüst
          Dostlar olmaz anuñ hîc dîn ü îmânı dürüst
- 2   Cümle noķşânı kemâle irişürdi 'âşıķuñ
          Ka'be-i kûyında yârüñ olsa ķurbânı dürüst
- 3   Kendinüñ bilsün 'ulûmı evvelîn ü âķirîn
          Okuyan yüzindeki âyât-ı Kır'ân'ı dürüst
- 4   Hep musahķhardur sipehsâlâr-ı 'aşķa mülk-i dil
          Anuñ içündür dutılur emr ü fermânı dürüst
- 5   Ėamzesi târi idelden ķabla-i sînem nişân
          Yir idindi cânumuñ içinde peykânı dürüst

- 6 Râvegân girmez ele cân nağdin îşâr eylesün
Ârzû iden cihânda vaşl-ı cânânı dürüst
- 7 Dutuşup başdan yanup yakılmağa tâ şubha dek
İy **Sirâcî** bulmışam ben nâr-ı sûzânı dürüst

53

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Kûl olmuş saña heftâd u dü millet
Ezelden bendeñüz biz hod ne minnet
- 2 Tavâf-ı Ka'be-i kûyuñ habîbüm
Bize vâcib durur hem farz u sünnet
- 3 Revâ mı sâye-i 'adlũnde şâhum
Çekem ben dâr-ı gurbetde zillet
- 4 Cefâ vü cevre itdũn çünkü âgâz
İderken sâbıkan mihr ü muhabbet
- 5 **Sirâcî** hânumân terkin uraldan
Aña me'vâ olupdur dâr-ı gurbet

54

mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün

- 1 Eyâ iy zübde-i âdem eyâ hûlâşa-i zât
Seni şefî' idinürse 'aceb mi cümle 'uşât

- 2 Şerî'atuñla tarîkat hakîkaten birdür
Bilen bu sırrı bilüp içdi yine âb-ı hayât
- 3 Şerî'atuña senün kim ki imtişâl itdi
Yolını toğru varup buldı niçe biñ hasenât
- 4 Tarîkatüñi şehâ kim idindi ise tarîk
Sa'âdet-i ebediyye irişdi buldı necât
- 5 Hakîkatüñe iren genc-i 'aşka mâlik olup
Seni görür neye baksa aña olur mir'ât
- 6 Ma'ârifüñ mîmine âşinâ olan şâhum
Olur aın günü 'ıyd u gicesi kadr u berât

[47b]

- 7 Yolında cân u serin eyleyüp fedâ virdi
Sirâcî cân u dil ile cemâlüñe şalavât

55

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Yine ol ma'den-i nazm u selâmet
Buyurmuş muhlişîn şâhib-sa'âdet
- 2 Niçe müflisleri bay eylemişdür
Anuñ şânına gelmişdür sehvât
- 3 Yolında cânımı îşâr iderdüm

İdeydi zerre deñlüce işâret

4 Kılıyuz ne buyursa emr anuñdur
Kula vâcib durur emre itâ‘at

5 Revâ mıdur o şâhuñ sâyesinde
Ola ben bendeye bunca haķâret

6 **Sirâcî** âteş-i kahr ile yandı
Cihânda olsun ol şâhum selâmet

56

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

1 Kılâyın yine hâlümnden hikâyet
Sirişküm mâcerâsından şikâyet

2 Bulınur rûz-ı ‘ömre hadd u pâyân
Bulunmaz zevķ u şevķe hadd u ğâyet

3 Vişâl-i yâre tâlib gerçi ‘uşşâķ
Baña bir bûsesi ider kifâyet

4 Kaçan şalınsa gülşende o servüm
Koparur başuma ‘aşķ-ı kıyâmet

5 Dil ü cânı idelüm Haķķ’a teslîm
Ki şaçında yaraşurdı emânet

- 6 **Sirâcî** fenn-i ‘aşkı añlamışdur
Gerekdür kişiye fehm ü ferâset

57

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1 Dirîgâ kalmadı cismümde tâkat
Bugün hâlüm mükedderdür begâyet
- 2 Hudâyâ sen meded kıl ben kuluña
Günehkâram günâhum bî-nihâyet
- 3 Benüm hîç senden özge yok kimesnem
Yine senden umaram isti‘ânet
- 4 Kemîne bendesiyem Muştafâ’nuñ
Anuñ şânına gelmişdür şefâ‘at

[48a]

- 5 Olaldan mübtelâ emrâz-ı ‘aşka
Sirâcî bulmadum hergiz ifâkat

58

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

- 1 Benüm gûyâlıguma bir gül-i ra‘nâ durur bâ‘is
Dağı şeydâlıguma hem mey-i hamrâ durur bâ‘is
- 2 Şalâ[h] u zühd terk idüp melâmet ehline uydum
Bu rüsvâlıguma bir dilber-i ra‘nâ durur bâ‘is

- 3 Hevâ-yı ‘aşk-ı yâr ile yilerin yıl gibi her dem
Yilüp yüpürdügüme bir ruh-ı zîbâ durur bâ‘is
- 4 Şorarsañ zâhidâ benden cünûn-ı ‘aşkumuñ aşlın
Ümîd-i vaşl ile her dem kuru sevdâ durur bâ‘is
- 5 Dirîğâ va‘de-i vaşla hîlâf itdi yine dilber
Sirâcî sûz-ı ‘aşkumla kuru sevdâ durur bâ‘is

59

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kılmışam meydân-ı ‘aşk içinde cânân ile baḥs
Bende-i kemter-kemîne itdi sulṭân ile baḥs
- 2 Şem‘-i ḥüsn-i yâre cân atup dutuşdum şevk ile
‘Âkıl olanlar ider mi nâr-ı sûzân ile baḥs
- 3 Terk-i mestüñ mest olup dil mülkini yaḡmâladı
Hey dimezsün idemez hîç kimse o cân ile baḥs
- 4 ‘Âr idüp ol gonca-i şîrîn-dehen virmez cevâb
Ol perî-peyker n’ola iderse insân ile baḥs
- 5 İy **Sirâcî** ben severdüm yârümi cânım gibi
‘Âşıkun ne cânı var kim ide cânan ile baḥs

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   H̡asretâ cânân elinden el-ğıyâs̡
Mih̡net ü devrân elinden el-ğıyâs̡
- 2   Renc-i 'aşka çâre ölmekdür hemân
Derd-i bî-dermân elinden el-ğıyâs̡
- 3   Kullarına rah̡m idüp lutf eylemez
Ol şeh-i hûbân elinden el-ğıyâs̡
- 4   Giceler yıldız şayar tâ şub̡ha dek
Dîde-i giryân elinden el-ğıyâs̡
- 5   Rîşte-i cismün **Sirâcî** yandurur
Âteş-i sûzân elinden el-ğıyâs̡

[48b]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   İy göñül gel eyleme zinhâr cânân ile baḡs̡
Bendeye lâıyık degildür ki ide sultânla baḡs̡
- 2   H̡addüñi bil key şaḡın ḡadden tecâvüz eyleme
İhtirâz eyle ḡazer kıl itme ol cân ile baḡs̡
- 3   Gülşen-i 'âlemde itme 'andelîbe kıl ü kâl
İhtiyât it eyleme murğ-ı ḡoş-elḡân ile baḡs̡

- 4 'Ârif iseñ ehl-i fazluñ bendesi ol bendesi
Key şaķın itme cihân içinde nâdân ile baħs
- 5 Gerçi ol şeh eylemez mûr-ı za'îfine nazār
Mûra lâyıķ mı durur ki ide Süleymân'la baħs
- 6 Şem'-i hüsnuñ çigzinüp cân at yine pervâne-vâr
Eyleme iy murğ-ı dil şem'-i şebistân ile baħs
- 7 Şâm-ı hicrân içre **Sirâcî** yan yakıl tâ şubha dek²⁷⁵
İtmegil haddüñ degildür nâr-ı sûzân ile baħs

62

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nefs-i şerîrûñ murâdı üzre gitmekdür 'abeş
Ârzû-yı nefis içün bir fi'l itmekdür 'abeş
- 2 Her ne deñlü cehd itseñ bulımaz nefsuñ vücûd
İy göñül bu câm-ı sevdâ ile yitmekdür 'abeş
- 3 Tâs-ı çarħ içre görünmez çünki her naķş-ı murâd
Şeşder-i ğamda göñül sen zâr çekmekdür 'abeş
- 4 Çün oturmuş bu fenâ gülzârına bâd-ı hâzân
Bâĝbânâ işbu bostân içre bitmekdür 'abeş
- 5 İy **Sirâcî** çünki yok bünyâd-ı 'âlemde şebât

²⁷⁵ Vezin hatası.

Nefs-i şerîrûñ murâdı üzre gitmekdür ‘abes

63

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 İdemezsün iy göñül sen ‘aşk-ı cânân ile baḥs
Bende-i dîrîne hîç ider mi sultân ile baḥs
- 2 Eksik olmaz derd-i ‘aşk-ı yâr ile gavgâlaruñ
Eylemek ma‘zûrdur yârân yârân ile baḥs
- 3 Bâb-ı ‘aşkı her denîye açma zinhâr iy göñül
‘Ârif iseñ eyleme bu fende nâdân ile baḥs
- 4 Baḥr-ı ‘aşka âşinâluḡ itme iy dîvâne dil
Kaṭre maḥv olur idicek baḥr u ‘ummân ile baḥs
- 5 Mûra döndi hicr ile cismüm olup ḡâyet za‘îf
Tâḡatüm hîç ḡalmadı k’idem Süleymân ile baḥs
- 6 Olmazuz iy ḡâce biz dünyâ metâ‘ına ḡarîş
Ḳılmazuz maḡrûr olup mâl-ı firâvân ile baḥs

[49a]

- 7 Rûḡ-ı Ḳudsî işidüp eş‘âruñı taḡsîn idüp
İy **Sirâcî** eyle şimden gerü iḡsân ile baḥs

64

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ḥasretâ dergâḡ-ı cânândan ıraḡ olmak ne güc

‘Âşık-ı bî-çâre hicrân ile şağ olmak ne güc

- 2   Derd-i ‘aşk-ı yâr ile yanup yakılmaqluk ne hoş
Âteş-i hicr ile sînem dâğ dâğ olmak ne güc
- 3   Niçe yıllar sâkin idüm gülsitân-ı yârda
Hem-nişînüm bülbül iken şimdi zâğ olmak ne güc
- 4   Hem-demüm pîr-i muğân u meskenüm kûy-ı harâb
Rind ü evbâşa mey-i nâbe yasağ olmak ne güc
- 5   Bir yañadan ta‘n-ı düşmen bir yañadan cevri-i dost
Bu **Sirâcî**’nün belâkeş cânı şağ olmak ne güc

65

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Guşşa vü gamla gönül şol deñlü itdi imtizâc
‘Âlem-i şâdiye hergiz eylemez ‘arz ihtiyâc
- 2   Cân metâ‘ına dirîgâ olmaz ol meh müşterî
Hasretâ düşdi kesâda bulmadı hergiz revâc
- 3   Şerbet-i la‘l-i lebin şunmadı ben dil-ğasteye
Ol tabîb-i cân u dil itmedi tedbîr-i ‘ilâc
- 4   Bir yañadan cevri-i dilber bir yaña hicrûñ gamı
N'eyleyem tâkat getürmez bu dil-i nâzik-mizâc

- 5 Şâm-ı hicrân içre cismüm riştesin kıldum fitîl
İy **Sirâcî** rehber oldu şu'le-i nûr-ı sirâc

66

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Zehr-i 'aşkuñ nûş ider mestâneler gördüñ mi hîç
Baña beñzer 'âşık-ı dîvâneler gördüñ mi hîç
- 2 Döne döne Mevlevîler gibi her şeb şubha dek
Şem'-i hüsnüñ çigzinür pervâneler gördüñ mi hîç
- 3 Yazımaz nakķâş Mânî iy şanem taşvîrûñi
Naķş olunmaz şûretüñ puthâneler gördüñ mi hîç
- 4 Genc-i 'aşkuñ künc-i dilde itmişem cânâ nihân
Bu ħarâb-âbâd-veş vîrâneler gördüñ mi hîç
- 5 Bezm-i 'aşkuñda **Sirâcî** gibi la'lüñ şevķine
Tolu tolu zehr içer merdâneler gördüñ mi hîç

[49b]

67

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Faķr ile faķr eyleyüp şol deñlü itdüm imtizâc
Mâsivâya itmezem 'âlemde 'arz-ı ihtiyâc
- 2 Kârbân-ı 'ömr gitmek üzre maķmil bağladı
Ėaflet uyķusunda ķalma hây miskîn gözüñ aç

- 3 Olduñ ise iy göñül emrâz-ı ‘aşka mübtelâ
Haste cânuña tabîb-i Hâk idiserdür ‘ilâc
- 4 Sûz-ı ‘aşk ile yanarken halka çok söz söyledüm
Sözlerüm düşdi kesâda bulmadı hergiz revâc
- 5 Şâm-ı hicr içre **Sirâcî** yak vücûduñ riştesin
Ger dilerseñ rehber ola şu‘le-i nûr-ı sirâc

68

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ilün

- 1 Hayâlüñ ‘askeri dil mülkini ideli târâc
Zekât-ı hüsnüñe cânâ olup durur ihtiyâc
- 2 Kaşuñ kemân çeküp kabzasını şaşt ideli
Hadeng-i gamzeñe cân u dil oldılar umac
- 3 Haţuñ çerisi hurûc ideli ‘izâruñdan
Musahhar eyledi dil şehrin aldı bâc u harâc
- 4 Göñül çü bildi cihânuñ fenâsını tahkîk
Kanâ‘at ehli olup n’ola giyse hırka vü tâc
- 5 ‘Aceb mi kılsa **Sirâcî** işigüñi me’vâ
Yoluñda terk-i ser itmek dür[ür] aña mi‘râc

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Mürüvvet eylegil cânâ rakîb-i pür-fitenden giç
Kerem kıl iltifât itme ya andan giç ya benden giç
- 2 Bahâr eyyâmı irişdi şalın nâz ile gülşende
Getürme yanuña hârî gül-i berk-i semenden giç
- 3 Delüp tîr-i müjüñ sînem efendi cânâ giçmişdür
Berü gel iy kemân-ebrû olan oldu giçenden giç
- 4 Tecerrüd ihtiyâr eyle gönül 'Îsî gibi her dem
Er iseñ 'arşa-i 'aşkda bu çarh-ı pîre-zenden giç
- 5 Ezelden râh-ı 'aşk içre dil ü cân harc ider 'uşşâk
Sirâcî sen de meydâna gelüp cân ile tenden giç

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Eyâ gâfil ne yatarsuñ gözüñ aç
Dem-â-dem eşk-i hûn-âbuñ yire saç
  - 2 Muqayyed olma lezzât-ı cihâna
Binüp yügrüğe bu sözden dañı kaç
- [50a]
- 3 Kânâ'at genc-i lâ-yefnâ durur bil
Kânâ'at ehli olmaz hîç muhtâc

4   Kazâ kavsından atılduğda her tîr
Dil-i şad pârem olur aña umac

5   **Sirâcî** ğaflet uyğusunda kalma
Ne yatarsun eyâ ğâfil gözüñ aç

71

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1   Hâk-i pâyüñ kankı 'aşık kim ider başına tâc
Şâh-ı 'âlem oldı itmez ğayra 'arz-ı ihtiyâc

2   Düşeliden kâkül[ün] sevdâsına bu haste dil
Gûyiyâ seng-i havâdisden şikest oldı mizâc

3   Leblerüñ dâru's-şifâsından umarken emsemi
İy habîbüm şerbet-i la'lüñle kılmazsun 'ilâc

4   Eylemezsün nâle vü zâruma cânâ i'tibâr
Sözlerüm düşdi kesâda bulmadı hergiz revâc

5   Râh-ı 'aşkuñda **Sirâcî** eyledi bezl-i vücûd
Çöpçe görünmez cemâlüñ hâkkı aña taht u tâc

72

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1   Oldı meyhânede çü vaqt-i şabûh
Getür iy sâkî yine râhat-ı rûh

- 2 Her kaçan kim açıla ol dergâh
Bâb-ı devlet bize olur meftûh
- 3 Şunmasa sâkî baña peymâne
Hâtırum yıkılır olur mecrûh
- 4 Metn-i hüsnin kimse şerh idemez
Kankı şârih ide o şerhe şürûh

- 5 Uçdı elden **Sirâcî** dil murğı
Şimdi mi uçdı tâ'irimüz yoh

73

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şâm-ı zulmetden çıkup 'arz eyledi dîdâr şubh
Kâ'inâtı hep münevver eyledi envâr şubh
- 2 Kevkeb-i tâli' egerçi itmedi hergiz tulû'
Hamdulillâh gösterür dîdârını her bâr şubh
- 3 Kalmış idüm şâm-ı hicr içre garîb ü nâtüvân
İtdi ben bî-çâreye lutf eyleyüp timâr şubh
- 4 Hû'âb-ı gâfletden uyandum gözüm açdum dostlar
Tâ fenâ bulunca itdi bendesin bîzâr şubh
- [50b]
- 5 İy **Sirâcî** eyleyüp bülbül gibi zârum hezâr
Gül gibi açıldı güldi gonca-i gülzâr şubh

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Söyledüm yâre derd-i ‘aşk[ı] şarîh
Hâlet-i ‘aşkum eyledüm taşrîh
- 2 Dest-i kudret efendi vechüñde
Yazdı luţf eyleyüp beyân-ı şaḥîh
- 3 Gün yüzüñ görse Ḥazret-i Yûsuf
Bî-tevaḳḳuf diyeydi *ente melîh*
- 4 Beni zencîr-i zülfüñ ideli bend
Zîkr ü şükr idüp iderem tesbîh
- 5 Sen beni cevruñ ile öldürdün
Mürde ihyâ iderdi gerçi Mesîh
- 6 Mehrû olsa yüzüñe teşbîh²⁷⁶
Ben cemâlüñi iderem tercîh
- 7 Nâr-ı ‘aşk ile yan **Sirâcî** yine
Eyle ḥâlât-ı ‘aşkuñı taşrîh

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Zehî tecellâ-yı ḥüsn ü zehî cemâl-i melîh

²⁷⁶ Vezin hatası.

Ezel muşavvir kılmış dehânuñı taşhîh²⁷⁷

2 Özini şems ü kamer nispet eylemiş özüñe
'Akl-ı mümeyyiz kıldı cemâlüñi tercîh²⁷⁸

3 Gözüm yaşı yine keşf ide gibi esrârı
Yine kalem gibi derd-i derûnumı taşrîh

4 Tefahhuş eyler iseñ namını o dildâruñ
Kelâmı mürdeler ihyâ idici ism-i Mesîh

5 **Sirâcî** 'aql ü dilüm alup bî-ķarâr itdi
Zehî tecellâ-yı hüsñ ü zehî cemâl-i melîh

76

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Rûz-ı ezelde ķurulı ķavs-ı ķazâ-yı ķarh
İtdi nişâne sînemi tîr-i belâ-yı ķarh

2 Derd ü belâ vü miñnet ü ğamdur ķü ķismetüm
Turdum ķazâyâ ķünkü budur iķtizâ-yı ķarh

3 Ben kendümi yitürdüm ü mañv oldu hâşılum
Esdî şavurdu hırmen-i 'aķlum hevâ-yı ķarh

4 Maġrûr olup inanma ğoñûl dehr-i dûna sen

²⁷⁷ Vezin hatası.

²⁷⁸ Vezin hatası.

Bir gün seni dağı yudısar ejdehâ-yı çarđ

- 5 Dil mezra‘ında hâşıl olan tođm-ı ‘ömrüñi
Âhir **Sirâcî** [un] idiser âsiyâb-ı çarđ

[51a]

77

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1 Urulalı cihân kaçırına bünyâd
Cefâ-yı dilberümden olmadum şâd
- 2 Düşelden dil kara zülfüñ ağına
O servüm itmedi ben kılın âzâd
- 3 Güneş yüzüñi göster iy perî-rû
Fırâka tâkat itmez âdemî-zâd
- 4 Beni katl itmek ister çeşm-i mestüñ
Havâle oldu baña iki cellâd
- 5 Cihânda ol cefâ-pîşe habîbin
Elinden iy **Sirâcî** âh u feryâd

78

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bendeñe rağm eylemezsün iy şeh-i ‘âlî-nejâd
Sâye-i ‘adlünde lâyıķ mıdur olam nâ-murâd
- 2 Derd-i ‘aşķuñ dilberâ dîvâne itmişdür beni

Bend ü zencîr olmayunca eylemezsün ber-murâd

3 Dostluk haqqın ferâmûş eyledüñ iy bî-vefâ
'Ahd u peymânuña hergiz eylemeyüm i'tikâd

4 'Asker-i ğam ğâret itdi dôstum dil şehrini
Şâh-ı heft-iqlîmsün eyle cihânda 'adl [ü] dâd

5 Va'de-i vaşl eylemessüñ bu **Sirâcî** bendeñi
Kim olaydı pâdişâhum devletüñde ber-murâd

79

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Hamdulillâh kim tecellâ eyledi sultân-ı 'ıyd
Göñlümüz levhi mücellâ eyledi sultân-ı 'ıyd

2 Rûz-ı hicrân âhir oldı irdi eyyâm-ı vişâl
Bu şınık göñlüm tesellâ eyledi sultân-ı 'ıyd

3 Şalınur şalıncağa binüp güzeller nâz ile
Kendüsi dañi temâşâ eyledi sultân-ı 'ıyd

4 Hüsni ü hulk içinde bulmış her birisi imtiyâz
Birini birinden a'lâ eyledi sultân-ı 'ıyd

5 Her birinüñdür niçe 'âşık-ı bî-çâreleri
Yügrüşürler böyle ilkâ eyledi sultân-ı 'ıyd

6 İhtiyârum kalmayup çaldum melâmet tablını
Sırr-ı ‘aşkum yine ifşâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd

7 Kalmış idüm va‘de-i hicr ile zâr u nâtüvân
Hâtır-ı mürdemi ihyâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd

[51b]

8 Hatt-ı dilber kaleme hüccet getürdi dostlar²⁷⁹
İşbu minvâl üzre ibkâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd

9 Kullara ‘âdet durur ‘ıyd olsa gerçi dest-bûs
Hasretâ derdâ ki îbâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd

10 Kimse tahrîr idemezdi mâcerâ-yı eşkümi
İy Sirâcî böyle inşâ eyledi sulţân-ı ‘ıyd

80

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

1 Şalınsa nâz ile ol serv-i âzâd
Kopar eţrâfdan zâr [u] feryâd

2 Bizi bîgâne şanma pâdişâhum
Cihânda dostum olımaz biliş yâd

3 Vişâl ümîdi kalmadı gönülde
Belâ-yı hicr ile olalı mu‘tâd

²⁷⁹ Metinde “Hatt-ı dilber kaleme hüccetsüz getürdi dostlar” şeklinde olan dize, anlama uygun olarak “Hatt-ı dilber kaleme hüccet getürdi dostlar” şeklinde düzeltilmiştir.

4 Yile verdi dirîgâ zühd ü takvâ
Hevâya olmuşam nây gibi feryâd

5 **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile dutuş yan
Kö ‘uşşâk arasında bir iyü ad

81

mefâ’lün mefâ’lün fe’ülün

6 Elinden rûzigâruñ dâd u feryâd
Ki bir lahza gamından olmadum şâd

7 Göñül dâmenine düş bir ‘azîzüñ
Tarîk-i Hakk’a itsün seni irşâd

8 Baş açup karşılar derd ü belâyı
Olan derd ü belâ-yı ‘aşka mu’tâd

9 Gider kalmaz dirîgâ ‘aql ü hûşum
Şalınsa nâz ile ol serv-i âzâd

10 Reh-i ‘aşk içre cân virmek gerekdür
Bu pendî böyle buyurmuşdur üstâd

11 Yapar göñlini ağıârüñ o bed-hû
Benüm vîrâne göñlüm itmez âbâd

12 **Sirâcî** eylerem tâ haşr olunca
Elinden rûzigâruñ dâd [u] feryâd

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy 'izâruñ şu'lesi hırşîd-i enverden lezîz
V'ey yañağun lem'ası mihr-i münevverden lezîz
- 2 Şalınursa yaraşur gülşende gayru nâz ile
Râstî tûbâ-yı kaddün serv-i 'ar'ardan lezîz

[52a]

- 3 Tûṭî-i cân kût idinür lafz-ı gevher-bâruñı
Leblerün sin-bûsi-yi kâd-i mükerrerden lezîz
- 4 Zülf-i 'anber-bâruña öykünmesün misk-i ḥaṭâ
K'oldı her bir târı ânuñ 'ûr-ı 'anberden lezîz
- 5 La'l-i nâbuñ yâdına nûş it mey-i ḥamrâyı kim
İy Sirâcî ol durur yâkut-ı aḥmerden lezîz

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Cihânuñ tûmturâkından giçüp gönlüm fenâ ister
Beḳâ mülkine 'azm idüp beḳa-ender-beḳâ ister
- 2 Bu fânî 'âlemün zevk u şafâsın terk idüp küllî
İrüp lezzât-ı tevḥîde 'aceb fevk-i şafâ ister
- 3 Giçüp lezzât-ı dünyâdan melâmet şâlını giydüm
Beni siz şanmañuz 'âlemde kim tâc u kabâ ister

4 Enîs olmış durur gönîlüm belâ-yı derd-i ‘aşkuñla
Anuñ’çün baş açup karşı varup durur belâ ister

5 **Sirâcî** işigüñ tozına yüzün sürdügi budur
Ğubâr-ı hâk-i pâyuñdan gözine tûtiyâ ister

84

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

1 Hâbîbüm şâm-ı hicrûñde gönül nûr-ı Hudâ ister
Cemâlûñ âfitâbından delîl ü rehnümâ ister

2 Çeker hâr [u] muğaylânuñ cefâsın Merve hâkky’çün
Vişâlûñ Ka‘be’sine yüz sürer şol kim şafâ ister

3 Vücûdum fülki düşmişdür döner girdâb-ı hayretde²⁸⁰
Yetiş iy bâd-ı şurta lûtf kıl bir âşinâ ister

4 Münevverdür yüzüñ âbı şehâ mihr-i münevverden
Anuñ’çün ay u gün nûr-ı cemâlûñden ziyâ ister

5 **Sirâcî** yandı yakıldı efendi şâm-ı hicrûñde
Hayâl-i vaşluña kani’dür ancağ merhabâ ister

²⁸⁰ “Vücûdum fülküñ düşmişdür döner girdâb-ı hayretde” mısrasında vezin hatasının giderilmesi ve anlam büyünlüğünün sağlanması için mısra “Vücûdum fülki düşmişdür döner girdâb-ı hayretde” şeklinde düzeltilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Miḥnet ü derd ü belâdur intizâr
Hâne-i dilde kımaz şabr u qarâr

2 Bûy-ı 'aşkı nice bir kılam nihân
Vaḳtidür şimdi ki ola âşikâr

3 Dâğ-ı sînem tîrüne kıldum nişân
Tâ kıyâmet olsun iy meh yâdigâr

4 Kaşlaruñ mihrâbı ḥaḳḳ'ı döstüm
Kişver-i ḥüsn içre sensün şehriyâr

[52b]

5 Ben **Sirâcî** şem'-i ḥüsnüñ şevkine
Cânum îşâr eyledüm pervâne-vâr

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Bir kemân-ebrû kemânından irişdi câna tîr
Âferîn üstâdına olsun cihân içinde yir

2 Ğâret itdi ḥânumânum 'asker-i ğam dostlar
Hey dirîğâ ḳalmışam nevmîd ü mahrûm u esîr

3 Şâm-ı hicrûñ zûlmetinde ḳalmışam nâlân u zâr
Gel tecellâ eylegil bugün eyâ şems-i münîr

- 4 Gelmemişdür 'âleme hergiz nazîrûñ iy melek
Hüsñ ile mümtâz olduñ 'âlem içre lâ-naẓîr
- 5 Yoluña cânın nişâr ider **Sirâcî** şevk ile
Âsitânuñda n'ola idinse bir üftâde yir

87

fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilun

- 1 Câne kaçd eyleyen bir âfetdür
Bir yaluñ yüzlü serv-ķâmetdür
- 2 Terk-i ser eylemek nedür cânâ
Râh-ı 'aşķuñda key sa'âdetdür
- 3 Yaķdı yandurdı sûziş-i 'aşķuñ
Dâğ-ı sînem aña işâretdür
- 4 Yâr îhâm ile ider remzin
Añlayup bilene ferâsetdür
- 5 Mey [ü] neyle giçür ğam-ı 'aşķı
Zâhidâ bizde bu zârâfetdür
- 6 Saña mülk-i selâmetî şûfî
Bize maķşûd olan melâmetdür
- 7 Hışm ile baķduğı saña yârüñ

İy Sirâcî yine ‘inâyetdür

88

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Genc-i ‘aşka künc-i dil vîrânedür
Anı âbâd eylemek efsânedür

2 Bunda hîç kimse selâmet olımaz
Dâr-ı dünyâ bir melâmet-hânedür

3 İltifât itmez aña ehl-i cünûn
Mâ‘il olanlar aña dîvânedür

4 Mescidi teslîm idüñ şûfîye
Ehl-i ‘aşkuz yirimüz meyhânedür

[53a]

5 Kanda baksañ iy gönül Allâh’[1] gör
Dime bu mescid yahûd puthânedür

6 Biz harâbâtîlerüz bâde-perest
Anuñ içün yirimüz humhânedür

7 Nâr-ı ‘aşka yanaruz kañnûs-vâr
Meylimüz hep âteş-i sûzânedür

8 Döne döne şem‘a yanış öğredür
Murğ-ı dil gûyâ ki bir pervânedür

9 Mey içüp maḥbûb sevmek şûfiyâ
Bizüm ilde ‘âdet-i rindânedür

10 Terk ü tecrîd oluban dervîş olan
Meskenetdür işi dervîşânedür

11 Bir yaluñ yüzlüye dil virmiş durur
Bu **Sirâcî** tâlib-i cânânedür

12 Esb-i tâze her kaçan olsa süvâr
Tavrı ol cânuñ ‘aceb şâhânedür

89

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1 Âteş-i ‘aşkuñla sînem dâğ dâğ olmuş durur
Zeyn olup anuñla cismüm bâğ râğ olmuş durur

2 ‘Özrümüz maḥbûl dutsun eydüñüz pîr-i muğân
Şimdilik câm-ı muşaffâya yaşağ olmuş durur

3 ‘Andelîb-i dil nice feryâd u nâle kılmasun
Gülşeninden ol gülüñ şâhum ırağ olmuş durur

4 Ağlasa feryâd kılsa n’ola bülbüller hezâr
Hem-nişîn-i goncanuñ zâğ u kelâğ olmuş durur

5 Şâm-ı hicrân içre yanarsa **Sirâcî** tañ mı kim
Şevk ile tutuşuban yanup çerâğ olmuş durur

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Dirîgâ baña ٲâli' olmadı yâr
Göñül cân u cihândan oldu bîzâr
- 2 Baña yar olmadı baht-ı siyâhum
Anuñ'çün baña rahm itmedi dildâr
- 3 Yüzüme bakmadı hîç ol cefâcu
Nifâk itmiş gibi ol yâri ağıyâr
- 4 Uyup ağıyâr-ı bedh'âhuñ sözine
Terağğüm itmez oldu ol cefâkâr
- [53b]
- 5 Nice bülbül gibi itmeyüm efgân
Gülün gülşende oldu mağremi hâr
- 6 Raķîb-i bed-liķâdan itmez i'râz
Meded ben bendesinden eyledi 'âr
- 7 Muğâlif döndüğün kômadı hergiz
Dirîgâ üstümüze çarğ-ı gaddâr
- 8 Ğam-ı firķat ile virdi hużûrum
Tağıldı kalmadı bir zerre efkâr
- 9 **Sirâcî** hasbihâlümdür bu ebyât
Nice tarz-ı ğazel bu nice eş'âr

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Dem-be-dem asret ile d de-i giry n i ler
Derd   asretle  eh  bu dil-i b ry n i ler
- 2 H rem-i va lu a ird m diyu ba landı kemer
Dil-i d v ne yine ney gibi n l n i ler
- 3 D n   g n n le k lup a laram iy dost beni
H ste kim bulımaya derdine derm n i ler
- 4  h elinden yandum ol y r-ı cef k ru   h
Ki cef sından anu  gerdi -i gerd n i ler
- 5 D  eli derd    am-ı y re **Sir c **  imdi
H line ra m id ben cin ile ins n i ler

f ‘il t n f ‘il t n f ‘il t n f ‘il n

- 1 H ret  derd  ki dil ‘ lemde c n nsuz gi er
T  t f ldan m h-ı nev ‘ mr m ekinini bi er
- 2 ‘ rif ne tek n zar k l ‘ lem   a v line
‘  ık-ı d d r olanlar bu fen dan tiz g  er
- 3 D ne-i h l-i siy hu  ‘ r z n  zre g r p
Mur -ı dil d n g n hev -y  b  -ı va lu da u ar

- 4 On sekiz biñ ‘âlemi vicdân ile seyr itmege
Jeng-i ğamdan gönlümüñ mir’âtını çeşmüñ açar
- 5 İy **Sirâcî** itmedi nâleñ o mehrûya eşer
Seng-diller arasında yâr bî-hemtâ giçer

93

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Her kaçan kim ‘âşık-ı şûrîde dilden âh ider
Perde yokdur âhına tâ âsumâna râh ider
- [54a]
- 2 Va‘de-i vaşl eyledi gerçi ki cânânum benüm
‘Ömr-i Nûh’ı şabr-ı Eyyûb’ı baña hem-râh ider
- 3 Âsitân-ı devletinden itmezem kaç’-ı ümîd
Bendesine luţf [u] himmet yine şâhinşâh ider
- 4 Devlet ü iqbâl-i baht-ı kâmurânum var imiş
Kim baña cevr ü cefâyı yine kendü şâh ider
- 5 Hırmen-i ‘aqlın **Sirâcî** yile virse tañ degil
‘Aşk câmin nûş idüp mestânluğ her gâh ider

94

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ğirre olma hüsnüñe iy pâdişâh-ı kâm-kâr
Devlet ü iqbâl-i hüsnüñ çün degildür ber-çarâr

- 2   Gülşen-i ‘aşkuñda tañ mı nağme kılsa ‘andelîb
Bülbül-i şûrîdeye rahm eylemez ol gül‘izâr
- 3   ‘Asker-i gam ğâret idelden vücûdum mülkini
Hey dirîĝâ ‘aql ü şabrum eyledi dilden firâr
- 4   Cân u dilden râzıyam cevır ü cefâ-yı yâre ben
N’eyleyem kim ğayrılarla şalınur ol şehsüvâr
- 5   Dilberâ mihr ü muhabbet kıl **Sirâcî** bendeñe
Çün bilürsün devlet-i zîbâ degildür ber-ķarâr

95

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Gûş iden nâle vü zârüm beni dîvâne şanur
Cûş idüp söyledigümi ķurı efsâne şanur
- 2   Hüsniñün şem‘in çekemezse göñül murĝı ne tañ
Hâline göre degil kendüyi pervâne şanur
- 3   Tıfl-ı dil derd ü ğama şol ķadar olmışdur enîs
Her kaçan görse ikisini ata ana şanur
- 4   ‘Ârızuñ üzre şehâ hâl-i siyâhuñ göriceķ
N’ola ķolansa göñül murĝı anı dâne şanur
- 5   Nâr-ı ‘aşkuñla **Sirâcî** yine yandurđı ķerâĝ
Rište-i cismini tâ haşre dek ol yana şanur

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Baḳdığumca gözüme şûret-i cânân görünür
Gün yüzinde yazılı âyet-i Raḥmân görünür
- 2 Kâmetin ‘arz idicek ḥalka kıyâmet kopusar
Her kaçan şalınup ol serv-i hırâmân görünür

[54b]

- 3 Mişli yokdur o şehüñ mülk-i melâḥat içre
Ḥüsn-i ḥulḳ ile baña Yûsuf-ı Ken‘ân görünür
- 4 Fıkr-i taşvîri ile şöyle tolupdur göñlüm
Kande kim baḳar isem ol şeh-i ḥûbân görünür
- 5 Rûz [u] şeb dilberümi görmeyicek yanumda
İy Sirâcî dü cihân gözüme zindân görünür

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Derd-i ‘aşkuñ dilberâ ancak dil-i şeydâ çeker
Nitekim zencîr-i zülfüñ ‘âşık-ı rüsvâ çeker
- 2 Kâtib-i kudret yine şâhum berât-ı ḥüsnüñe
Kıl kalemle kaşlaruñ tevķî‘ine tuğra çeker
- 3 Bezm-i ‘aşkuñda şarâb-ı la‘l-i nâbuñ yâdına
‘Âşık-ı şûrîdeler tırmaz mey-i ḥamrâ çeker

- 4 Tîr-i hûn-rîzûñ idelden tabla-i sînem nişân
İy kemân-ebrû başup bağına anı yâ çeker
- 5 Seyl-i eşküm ğarkâ virelden vücûdum fûlkini
Bu **Sirâcî** derdmendûñ rûz [u] şeb deryâ çeker

98

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dilberâ pür-nûr iden dünyâyı yüzüñ ağıdur
Boynumı bend eyleyen zencîr-i zûlfüñ bağıdur
- 2 'Ârızûñ üstine çekmiş yine hatuñ 'askeri
Ĝâret içün Rûm'a gelmiş ğûyiyâ bir yağıdur
- 3 Penbelerle dâĝ-ı sînem şol kadar zeyn eyledüm
Şanasun kim her birisi sen şehüñ otağıdur
- 4 Diñmeyüp ağıardı her dem mâcerâsı çeşmümüñ
Ĝarkâ virdi 'âlemi şankim belâ ocağıdur
- 5 'Aql ü hûşum gidüben olur **Sirâcî** târumâr
Her kaçan ol mehlikâ zûlfîn yüzine dağıdur

99

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Göñül meyhâne-i 'aşkuñda içmiş mest ü şeydâdur
Ümîd-i bûy-ı zûlfüñle dimâĝı tolu sevdâdur

- 2 'Aceb midür içerse dil şarâb-ı la'l-i nâbuñdan
Ezelden içegelmişdür kadîmî eski rüsvâdur
- 3 Hezârân bülbülüñ vardur egerçi gülsitânuñda
Alınmaz dâmenüñ hâruñ elinden bunca gavgâdur

[55a]

- 4 Kaşuñ yayı habîbüm **kâbe kavseynüñ** nişânıdur
Görenler dir ki baş çatmış ikisi bir 'aceb yâdur
- 5 Uzadup zülfüñ iy mehrû yüzüñ üzre niķâb itme
Hicâbı ref kıl billâh bu gice şâm-ı yeldâdur
- 6 Münevverdür yüzüñ iy şeh bugün hırşîd-i enverden
Kemâl-i hüsn-i Yûsuf'sun cemâlüñ 'âlem-ârâdur
- 7 Dem-â-dem eşk-i hûn-âbum revân[dur] hâk-i pâ yine
Dükenmez seyl-i eşküm iy **Sirâcî** ulu deryâdur

100

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Câna cevri ü cefâyı yâr eyler
Zulm ile 'âşıkını zâr eyler
- 2 Nâle vü zâruma kulağ urmaz
Haste gönlümi bî-ķarâr eyler
- 3 Merhâmet itmeyüben 'uşşâķa

Cevr [ü] zulmi özine kâr eyler

- 4 Va‘de-i vaşlına hilâf idüben
‘Akl ü şabrumı târumâr eyler
- 5 Âh-ı nâlem **Sirâcî** gûş itmez
Pâdişâhdur kûlından ‘âr eyler

101

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Dem-be-dem la‘lûñ firâkıyla gözümde kan aķar
Hüsnüñi gördükde kalmaz ihtiyârı cân aķar
- 2 Katre katre çeşm-i hûn-âbum ider dirler nişâr
Hâk-i pâna gûyiyâ baķr-ı dür ü mercân aķar
- 3 Sen güzeller pâdişâhınuñ cemâlün göricek
Vaşlına irdüm diyu cinn ü melek insân aķar
- 4 Her kaçan ref‘ eyleseñ cânâ cemâlünden niķâb
Ebr-i lûtfuñdan dil-i dîvâneye iķsân aķar
- 5 Va‘de-i vaşl eyleseñ cânâ **Sirâcî** bendeñe
Üstine ol derdmendüñ çeşme-i hayvân aķar

102

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Göñül virme cihâna bî-vefâdur

Fenâdur bu şaķın şanma bekâdur

- 2 Revân olsa gözüm yaşı demidür
Aķarsa n'ola eski mâcerâdur

[55b]

- 3 Virüp cân naķdini al vaşl-ı yâri
Bilürseñ derdüñe anı devâdur

- 4 Şaķın virme göñül tâc u kabâya
Aña tâlib olanlar bil kabadur

- 5 Beni 'aşķuñla sen bîgâne şanma
Dil ü cân 'aşķuñ ile âşinâdur

- 6 Benüm ğayrılar ile ülfetüm yok
Enîsüm mûnisüm derd ü belâdur

- 7 Muķayyed olma lezzât-ı cihâna
Muķabbet eylemek aña haķâdur

- 8 Belâdur bunlaruñ bilmek murâduñ
Şaķın aldanma pür-renc ü 'anâdur

- 9 **Sirâcî** n'ola yansañ 'aşķ odına
Göyünmek 'aşķ odına key revâdur

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gün yüzün göstermez ol mehrû niķâbın gösterür
Ki tecellâ eyleyüp hüsñ âfitâbın gösterür
- 2 Dest-i cevñ ile alup harc itdi naķd-ı 'ömrümi
Söylesem muķrib gibi parmak hēsâbın gösterür
- 3 Da'vî-i hüsñ idene zülf[i] virür kaç'-ı cevâb
Şafha-i ruhsârda hüsñ-i kitâbın gösterür
- 4 La'lin añsam çeşm-i mesti kaçd ider kanum döke
Leblerin naķl eylesem bağrum kebâbın gösterür
- 5 Cennet-i vaşlına irgürmez **Sirâcî** bendesin
Âteş-i hicrân ile tamû 'azâbın gösterür

Hece vezni (5+5)

- 1 Hâķķ'ußñ birliğin bildüm erenler
'Aşķußñ baħrine daldum erenler
- 2 Giçdüm cihânuñ cümle varından
Ölmezden evvel öldüm erenler
- 3 Şerî'at yolu ğâyet incedür
Hâķîķat sırrın bildüm erenler

4 Pûte-i ‘aşka sızdum al oldum²⁸¹
Taşdum döküldüm doldum erenler

5 Meydân-ı ‘aşka şevk ile girdüm
Başum op idüp aldum erenler

[56a]

6 Hep beni yârân öldi dimişler
Şanmañ ağıladum güldüm erenler

7 İtdigüm işler fikrüme gelüp
Çok âh u zâr[î] kıldum erenler

8 Ben **Sirâcî**’yem hazâna döndüm
Şararuben şoldum erenler²⁸²

9 Bulduğum sözi hep söyler oldum
Hiç ben de bilmem n’oldum erenler

105

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1 Aksa demdür gözlerümden anlı anlı yaşlar
Derd-i hicr ile olupdur yüregümde başlar

2 Añdıgınca mâtem-i Ferhâd’ı gögsin döğmege
Dâmenin kûhsâr pür itmiş anuñ’çün taşlar

²⁸¹ “Pûte-i ‘aşkına sızdum al oldum” şeklindeki mısra vezin uyumu gözetilerek “Pûte-i ‘aşka sızdum al oldum” şeklinde düzeltilmiştir.

²⁸² Vezin hatası.

- 3 Hep gelen gider konan göçer bu fânî hânede
Er odur kim katına hâzır ola yoldaşlar
- 4 Kârbân-ı 'ömr gitmek üzre mahmil bağladı
Hâzır ol sen de **Sirâcî** gitdi hep yoldaşlar
- 5 Nefs-i şûma uyma iy dil dönüben inşâfa gel
Gam degil uyarsa uysun nefsine evbâşlar

106

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Hâyâlî Beg dimiş Mecnûn içün dîvâne câhildür
Aña câhil dimez şol kimse kim 'aşk içre kâ mildür
- 2 Dirîğ itme delü dîvânenen bir bûseñi cânâ
Koma mahrûm gitmesün kapına geldi sâ'ildür
- 3 Gider zülfüñi yüzüñden hicâbı ref' kıl şâhum
Temâşâ idelüm hüsnüñ ki zülfüñ aña hâ'ildür
- 4 Metâ'-ı vaşluñuñ olsa 'aceb mi dil harîdârı
Dil-i 'uşşâk efendi cân u dilden saña mâ'ildür
- 5 **Sirâcî** 'aşk-ı Leylâ'yı ne bilsün olmayan mecnûn
Anı Mecnûn bilür ancak ki ol 'aşk içre kâ mildür

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Serv kâdler şalınup nâz ile reftâr itdiler
Hasretâ ben 'âşıkı 'aşka giriftâr itdiler

2 Gülşen içre gülüben açıldılar güller gibi
Goncalar ağız açup bülbülleri zâr itdiler

3 Bilüben bilmezlenürken her biri 'uşşâkını
Şîve ile her birisi keşf-i esrâr itdiler

[56b]

4 Kılmış iken her birisi cânuma cevır [ü] cefâ
Hey dirîgâ n'eyleyem [kim] yine tekrâr itdiler

5 Yanmağa 'aşk odına cânâ semenderler gibi
Bu Sirâcî derdmendüñ yirini nâr itdiler

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Cihânı var iden yokdan Hudâ'dur
Haq'ıñ nûrı Muhammed Muştâfâ'dur

2 Şadâkat milketinüñ şehriyâri
Haqîkat bil Ebû Bekr-i Rızâ'dur

3 'Ömer'dür baħr-ı şer' içinde ğavvâş
Birisi daħi 'Osmân-zü'l-hayâdur

4 Hâkâ'îk gencinüñ miftâhı elhâk
Şorarsañ ger 'Aliyyü'l-Murtaẓâ'dur

5 Gözüm nûrı didügi Şâh-ı Kevneyn
Hasan ile Hüseyin-i Kerbelâ'dur

6 Muhibb-i hânedân olsa 'aceb mi
Sirâcî bende-i âl-i 'abâdur

7 Rıfâzî rağmına döndi bu ebyât
Kim anlar rahmet-i Hâk'dan cüdâdur

109

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Ol perîden vaşl uyanlar iy gönül dîvânedür
Şem'-i hüsnin çizgilenler vaşl umar pervânedür

2 'Ârif oldur **küntü kenzüñ** sırrını idrâk ide
Cevher-i 'aşk ile memlûdur ulu kâşânedür

3 Baħr-ı 'aşka âşinâ olmayan 'âşık olımaz
Yâdlar ile bilişen bu 'arşada bîgânedür

4 Yir idindi cânumuñ içinde cânânum benüm
Görinen mir'ât-ı dilde yine ol cânânedür

5 Ger Halîl olmak dilerseñ put-şikest ol put-şikest
Kes ümîdüñ ğayrıdan sen nâr-ı 'aşka yana dur

- 6 Gel *ene'l-Haḳ* câmını nûş eyle ol mest ü ḥarâb
'Âşık-ı ser-bâz olanuñ menzili meyhânedür
- 7 Kûy-ı cânânı tolaşan kellesin top eylesün
İhtiyâcî 'arşa-i 'aşka anuñ çevgânedür
- 8 Ehl-i beytün gerçi görünür sözleri
Ehl-i 'aşkuz biz kamu eş'ârımız merdânedür
- 9 Sâḳî-i gül-fâm elinden içmişüz biz bâdeyi
Anuñ içün turımaz eṭvârimuz rindânedür
- [57a]
- 10 Yüzini sürse 'aceb mi meskenet toprağına
'Âşık-ı şûrîdenüñ her işi dervîşânedür
- 11 Nâr-ı 'aşk ile **Sirâcî** eylemişdür imtizâc
Ol sebebdan meyli dâ'im âteş-i sûzânedür

110

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Tâ tıfildan anadan bîmâr dil miḥnet çeker
Vâdî-i gurbetde dâ'im ḥasret [ü] firḳat çeker
- 2 Oldıgum'çün kîmyâ-yı vaşluña cânâ ḥarîş
Müflis olup bu deli gönlüm benüm zillet çeker
- 4 Bulmayan dünyâ murâdâtına cânâ dest-res

Ârzû-yı vaşluñ içün rûz [u] şeb hasret çeker

- 5 Kankı ‘âşık kim ser-i zülfüne berdâr olmadı
‘Arşa-i ‘aşk içre Manşûr olımaz zaḥmet çeker
- 6 Bu fenâ dârına dil virme **Sirâcî** vazgel
Niçeler var bu kuru sevdâ ile gayret çeker

111

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ğurre-i mehdür o mâhuñ gün yüzi gurrâlanur
Âfitâb-ı ‘âlem-ârâdur cihân ârâlanur
- 2 Cümle ‘âlem ol güneş yüzlüden alur nûr [u] fer
Kaşları tuğrası anuñ’çün tırup tuğralanur
- 3 Hüsni-i menşûrına çekmiş zülf-i tevķî‘-i refî‘
İki cânibden daḥi ebrûları tuğralanur
- 4 Gülşen-i kûyında yârüñ giceler tâ şubḥa dek
Bülbül-i şûrîde-veş dîvâne dil gûyâlanur
- 5 Cür‘a-i câm-ı muḥabbetden olup mest ü ḥarâb
Râh-ı ‘aşkıñda **Sirâcî** ḥaşre dek rüsvâlanur

112

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Gözi âhûları şayd eyleyüp şâh-ı cihân avlar

Süvâr olup semend-i devlete cân üzre cân avlar

2 Sa'âdetle süvâr olup 'azîmet idicek şayda
Rikâbınca o şâhuñ niçe biñ han oğlu han avlar

3 Hazer kılmaz o şeh dünyâ-yı dînuñ germ [ü] serdinden
Şikâr idüp cihânı kûşe kûşe her zamân avlar

4 Bu bir bâzîçedür bilmez bunı her câhil ü nâdân
Hemîn taqlîd idüp şâhum saña pîr ü civân avlar

[57b]

5 **Sirâcî** ced-be-ced bendeñdür iy sulţân-ı 'âlem bil
Velîkin ihtiyât ider olursa ger amân avlar

113

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Efendi 'arşa-i 'aşkda bize dîvâneler dirler
Cemâlûñ şem'ine cân atıcı pervâneler dirler

2 Yanup yakılduğumuzu görenler âteş-i 'aşka
Bizi âteş-perest şanup n'ola giryâneler dirler

3 Şarâb-ı 'aşkı nûş idüp figân [u] nâle kıldukça
'Aceb dîvâne olmışlar yine mestâneler dirler²⁸³

4 Varup kûy-ı harâbâta göricek cümleyi mestân

²⁸³ “‘Aceb dîvâneler olmışlar yine mestâneler dirler” mısrası vezin hatasının giderilmesi ve anlam bütünlüğünün sağlanması için “‘Aceb dîvâne olmışlar yine mestâneler dirler” şeklinde düzeltilmiştir.

Bizüm degil senüñdür hep kamu mestâneler dirler

- 5 Didüm kim yir bulamayup ‘aceb yanına ol küncüñ
Sirâcî hep senüñdürler olan vîrâneler dirler

114

müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

- 1 Vâkıf-ı esrâr olan şol haţ-ı cânı bilür
Câhil ü nâdân olan kande bu hâli bilür
- 2 Kaşı ile gözleri vahy-i müberhen durur
Ehl-i başîret olan hüsn ü cemâli bilür
- 3 Rûze vü hacc u namâz ‘âşıkâ besdür niyâz
Cânını kurbân iden ‘ıyd-ı vişâli bilür
- 4 Ağzı [vü] biline yok didi gerçi hıred
Mûy-ı miyânın gören anca hayâlî bilür
- 5 Keşreti terk eyleyen zevk-i vişâle irer
Şûfî-i halvet-nişîn yahşi ma‘ânî bilür
- 6 Sen de **Sirâcî** yûri mürşid-i ‘aşka yetiş
Ma‘rifete yol bulan ehl-i kemâli bilür

115

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gâh olur ol Şâni‘-i ‘Âlem tecellâ gösterür

‘Âşık-ı dîdâr olanlara tesellâ gösterür

2 Kâtib-i kudret yazar her günde biñ dürlü şuver
Yine her bir şûrete biñ dürlü ma‘nâ gösterür

3 Kays iken bir derdmendüñ adını Mecnûn ider
Gezdürür deşt [ü] beyâbân içre Leylâ gösterür

4 Dâsitân ider ki olur sergüzeştin Vâmık’uñ
Zeyn ider biñ renk ile bir nağş-ı ‘izâr gösterür

[58a]

5 Vaqt olur Ferhâd’ı câm-ı ‘aşk ile pür-cûş ider
Tağ u taş kesdürür Şîrîn-zîbâ gösterür

6 Ki tecellâ itdirirken yüzi bir meh-peykeri
Şevk ile ‘âşıklarûñ gözine ğarrâ gösterür

7 Şun‘ içinde şâni‘e kıl ‘ayn-ı ‘ibretle nazar
İy Sirâcî gerçi kim nağş-ı mücellâ gösterür

116

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Giçdi hengâmı şitânuñ irdi eyyâm-ı bahâr
Gülşen-i hüsnuñde cânâ geldi bülbüller hezâr

2 Şâm-ı hicrânuñ şabâhı yok mıdur didüm didi
Ġâyeti ancak bilür ol Hâlîk-ı Perverdîgâr

- 3 Cân gözi açık olan gelsün temâşâ eylesün
Görinür âyîne-i hüsnünde şun'-ı Kirdigâr
- 4 Kâmetüñ 'arz eylesen cânâ kıyâmetler kopar
Gözlerüñden fitneler olur efendi âşikâr
- 5 Çün bilürsün gün yüzüñe irişür âhir zevâl
Kıl **Sirâcî**'ye vefâ iy pâdişâh-ı kâm-kâr

117

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bu ne istignâ bu nice şîve nice nâz olur
Hûblar içre saña beñzer güzel key az olur
- 2 'Aşkuñı pinhân idem derdüm sarây-ı sînede
Yire giçsün eşk-i çeşmüm kim igen gammâz olur
- 3 Sırr-ı 'aşkı perdesüz keşf idicek cânâ kopuz
Gûş idüp ins ü melek dirler ne erkek sâz olur
- 4 Sînemi def kâmetüm çeng eyledüm kânûn ile
Âh u efğânum işiden nâleme dem-sâz olur
- 5 İy **Sirâcî** râh-ı 'aşkuñda göricek hûblar
Birbirine bakışup dirler ne şâhid-bâz olur

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Cihânda iy güneş yüzlü cemâlün 'âlem-ârâdur
 Hâbîbüm ay u gün nûr-ı cemâlünden hüveydâdur
- 2 Yine meyhâne-i 'aşkda çürütdüm cân u dil nağdin
 Şarâb-ı lâ-yezâlîden gönül sermest ü şeydâdur

[58b]

- 3 Melâmet taşına çalmış durur dil şişe-i 'ârı
 Gezer bâzâr-ı 'aşk içre kadîmî eski rüsvâdur
- 4 Dil-i dîvâne bend olmuş yatur zencîr-i zülfünden
 Ezelden bağlamaludur dimâğı tolu sevdâdur
- 5 Cihânı garkâ virirsem 'aceb mi seyl-i eşkümle
 Sirâcî gözlerüm yaşı dükenmez ulu deryâdur

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Şorarsañ iy gönül cevır [ü] cefâ-yı yâri benden şor
 Gümân-ı miñnet ü derd ü belâyı sen çekenden şor
- 2 Eger bilmek dilerseñ Hüsrevâ sen 'aşk-ı şîrîn'i
 Anuñ zevk u şafâsını begüm sen kûhkenden sor
- 3 Bahâ-yı dürr-i dendânı ne bilsün degme bir şarrâf
 Sen anuñ kıymetini Hâzret-i Veysel Kâren'den şor

- 4 Bilem dirseñ habîbüm mâcerâ-yı çeşm-i Ya'kûb'ı
Gözüm nûrî şorarsañ anı bûy-ı pîrehenden şor
- 5 **Sirâcî** hâk ile yeksân olupdur râh-ı 'aşkuñda
Ğubâr-ı hâk-i pâyuñdur gelenden şor gidenden şor

120

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dilberâ ben 'âşıkâ cevî ü cefâ senden gelür
Umaram âhîr yine mihr ü vefâ senden gelür
- 2 Derd-i 'aşkuñla za'îf oldı bu cism-i nâtüvân
İy tabîbüm 'âkıbet yine devâ senden gelür
- 3 Zehr-i kahrûñ nûş idüp hâşâ şikâyet itmezem
Hâzz ider cânım eger bâl ü belâ senden gelür
- 4 Yile virdüm hırmen-i 'aqlum eyâ 'îsî-nefes
Mürdeler ihyâ için her dem devâ senden gelür
- 5 Bu **Sirâcî** gayrıdan kesdi ta'alluk riştesin
Ger cefâ vü ger vefâ cânâ aña senden gelür

121

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Belâ-yı guşşa-i hicrûñ göñül her dem mekânıdur
Helâk olmak ğam-ı 'aşk ile 'ömr-i câvidânîdür

- 2 Şafak şanmañ sipihruñ dâmeni üzre olan kanı
Şehîd-i ‘aşk olan ‘âşıklarun ol bağı kanıdur
- 3 Ta‘accüb eyleme şâhum göricek çehre-i zerdüm
Kadîmî resm-i ‘âdetdür bu ‘âşıklar nişânıdur
- 4 Çeker cevr ü cefâñı dil ümîd-i vaşl ile dâ'im
Vişâle dest-res bulursa rûz-ı şadumânîdür

[59a]

- 5 **Sirâcî** yansa yakılsa ‘aceb mi şâm-ı hicründe
Sehergeh göklere ağan anuñ âh u figânıdur

122

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Dâr-ı ğurbetde kalmışam nâçâr
Şâm-ı firkatde olmuşam bîmâr
- 2 Yârdan ayrılam dimezdüm hîç
Beni ayırdı Hâlîk-ı Cebbâr
- 3 Hâyy-ı Muṭlak’dur Hudâ şeksüz²⁸⁴
Böyle gördi anı **ulu’l-ebşâr**
- 4 Kimse bu fânî evde kalmayısar
Kalsa kalurdu Aḥmed-i Muḥtâr
- 5 Sırrımı kimse añlamaz hergiz

²⁸⁴ Vezin hatası.

Meger añlaya ‘âlimü’l-esrâr

6 Hâk Ta‘âlâ’yı bilmişem birdür

İtmişem birliğine ikrâr²⁸⁵

7 Gözlerüm nûrıdur Hüseyn ü Hasan

Âl [ü] evlâd-ı Hayder-i Kerrâr

8 N’eyledüm bilmezem bu çarh-ı felek

Baňa cevır ü cefâ ider her bâr

9 Eli eflâke irdi niçelerüñ

‘Aksine döndi çarh-ı keş-reftâr

10 Vaşl-ı yâr ile olmadum handân

Hem-nefes oldu yâr ile ağıâr

11 İy Sirâcî bu kâ’inât içre

Hâk beni eylemedi berhûrdâr

123

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

1 Fenâ şâlin giyenler atlas u zîbâya virmezler

Çanâ‘at gencinüñ bir kûşesin dünyâya virmezler

2 Telezzüz eyleyenler vecd hâlün zevkını şâhum

Tefekkür ‘âlemin dünyâ ile ‘uqbâya virmezler

---

²⁸⁵ Vezin hatası.

3 Uyanup ḥâb-ı ğafletden açanlar dîde-i cânı
Ol eşnâda sirişkûñ kaṭresin deryâya virmezler

4 Uranlar terkini tâc u kabânuñ şahın-ı âlemde
O terkûñ zevḳin anlar efser-i Dârâ'ya virmezler

5 Görenler 'ayn-ı 'ibretle cemâlûñ nûrını cânâ
Anuñ bir lem'asın cennât ile havrâya virmezler

[59b]

6 Ğam u derdüñi 'âşıklar devâ ile deġişmezler
Mu'ayyendür olar bu şûreti ma'nâya virmezler

7 Mu'aṭṭardur meşâm-ı dil hevâ-yı bûy-ı zülfinden
Sirâcî bûyın anuñ 'anber-i sârâya virmezler

124

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Gözi açuḳ olanlar göz açup dünyâya baḳmazlar
Ḥatâ didüm ne dünyâ milket-i 'uḳbâya baḳmazlar

2 Giçüp tâc u kabâdan şâla tebdîl eylemişlerdür
Tefâḥur eylemezler efser-i Dârâ'ya baḳmazlar

3 Ḥarîş olup metâ'ına dü kevnüñ mâ'il olmazlar
Fenâ şâlin giyenler atlas u zîbâya baḳmazlar

4 Uyup nefsüñ hevâsına telezzüz eylemezler hîç

Bugündür gün dîvâneler ğam-ı ferdâya bakmazlar

- 5 **Sirâcî** iltifât itmez olar lezzât-ı dünyâyâ
Yedi iklîme şâh olan cihân-ârâyâ bakmazlar

125

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Gedâlar köhne şâlin câme-i sultâna virmezler
Ferâgat köşesini milket-i 'Osmân'a virmezler
- 2 Taḥayyür baḥrine ṭalib iken gögeçme kim zâhid
Ol esrârı telezzüz itmeyen ḥayrâna virmezler
- 3 Dimişler âb-ı ḥayvândur şarâb-ı la'l-i cânânı
Anı Hızr'a şunarlar degme bir ḥayvâna virmezler
- 4 Erâzilden şafâmuz yok durur 'irfâna 'aşk olsun
Ki şehd ü şekkeri 'âdet durur nâdâna virmezler
- 5 Ṭabîbâ şerbet-i la'lüñ devâdur cümle 'uşşâka
Anuñ'çün derdüñi 'âşıkларуñ dermâna virmezler
- 6 **Sirâcî** sûziş-i 'aşkuñ görenler şâm-ı hicr içre
Şerâr-ı âhınuñ biñ âteş-i sûzâna virmezler

126

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Âşinâyam baḥr-ı tevḥîde diyen Mevlâ nedür

Çün delîlüñ yok durur pes bu yalan da'vâ nedür

2 Emr-i Hâk ile melekler secde kıldı Âdem'e
İtmedi illâ ki İblîs'e bu istignâ nedür

3 Sen ki âdemoğlısun aşluñ baña eyle beyân
Ceddüñe ta'lîm olınan '**alleme**'l-**esmâ** nedür

[60a]

4 Hâk u bâd u âb u âteş aşlını itdüñse fehm
Şeş cihet mülkin ihâta eyleyen deryâ nedür

5 Cümle eşyâyı kemâhî añladum dirseñ eger
Kûh-ı Kâf üstindeki sîmurğ ile 'anķâ nedür

6 Gel vücûduñ nefy kıl dirseñ bula da'vañ şübût
Cân ile bilmek dilerseñ **lâ** nedür **illâ** nedür

7 Añlamazsuñ **küntü kenzüñ** ma'nisin iy bü'l-fuzûl
Ehl-i 'irfân meclisinde itdigüñ ğavġâ nedür

8 Görimezsün nûr-ı Hâķķ'ı gözlerüñi tutdı seyl
Göz diyü faħr itdigüñ bu çeşm-i nâ-bînâ nedür

9 İy **Sirâcî** çünkü bulmaduñ bu esrâra vuķûf
İtdigüñ lâf [u] ġüzâf yâ[hud] bu istignâ nedür

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Dutalı bu tokuz çarh-ı müdevver
Tecellâ ideli hırşîd-i enver
- 2 'Ademden olalı bu kevn îcâd
Cemâlûnle cihân oldu münevver
- 3 Ne geldi ne geliserdür cihâna
Nazîrûn iy şeh-i ferhunde-manzar
- 5 Senûnle fahr idinür rub'-ı meskûn
Cenâbuñla giçinür heft kişver
- 6 'Adûlar şimdi şâhum dehşetünden
Gelüp kapuñda bende olmak ister
- 7 Ferendûş ile İsbanye kralı
Olupdur şimdi hâk ile berâber
- 8 Uyumaz korkusından Şâh Tahmâs
Çekesün diyü yine şarka leşker
- 9 Tıttup âfâkı düpdüz cennet 'adlûn
Yüz urup dergehüñe oldu çâker
- 10 Kılıcuñla alındı Şâm u Bağdâd
Yedi iklim emrûñe musahhar

11 Bir ednâ kuluñ oldı Mısr-ı sultân
Saña kul olsa n'ola kamu şehir

12 Cihân halkı kapuñda kul olupdur
Kemîne kuluñam ben dañi kemter

13 Şehâ lutfuñ kılur kulları küstâh
Ne kim isterse kul Mevlâ'dan ister

[60b]

14 Eger 'avnüñ olur ise dest-gîr
Başuma toğisar hurşîd-i hâver

15 Sefer vaqtinde timârum alındı
Umaram yine şâh kılsa muqarrer

16 'Înâyet olmaz ise gitdi hâşıl
Nazar kılmaz iseñ hâlüm mükesser

17 Alındı dirliğüm ma'zûl oldum
Baña rahm eyle iy şâh-ı muzaffer

18 Hudâ yarıcuñ olsun pâdişâhum
Mu'în ü rehberüñ olsun erenler

19 **Sirâcî** hâk-i zilletde kalupdur
N'ola olsa 'inâyâtuña mazhar

- 20 Devâm-ı devletüñdür zikri dâ'im
Şehâ medhüñ durur dilinde ezber

128

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cânını terk itmeyen cânânı bilmez kandedür
'Ahdini berk itmeyen î mânı bilmez kandedür
- 2 'Âşık oldur kılmaya hergiz vücûdından nişân
Cismini mahv itmeyen cânânı bilmez kandedür
- 3 Beytül-aḥzân içre maḥzûn olmayan Ya'kûb-vâr
Ol ḥabîbüm Yûsuf-ı Ken'ân'ı bilmez kandedür
- 4 Görmeyen Mışr-ı vücûdında Ḥak'ıñ dîdârını
On sekiz biñ 'âlemüñ sulṭânı bilmez kandedür
- 5 Âşinâ-yı baḥr-ı vaḥdet olmayan rûz-ı ezel
İy göñül ol lücce-i 'ummânı bilmez kandedür
- 6 Eşk-i çeşmin dem-be-dem akıtmayan seylâb-vâr
La'l [ü] yâ'kût dürr ile mercânı bilmez kandedür
- 7 Döne döne nâr-ı hicrân içre olmayan kebâb
Ol **Sirâcî** âteş-i sûzânı bilmez kandedür

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Göñül bir yâr-ı cevvar 'âşıkıdur
Cefâ idici tarrâr 'âşıkıdur
- 2 Dolaşmışdur ser-i zülfine yârüñ
Dil-i dîvâne ruhsâr 'âşıkıdur
- 3 Akarşu gibidür dîvâne göñlüm
Begüm incitme dîdâr 'âşıkıdur
- [61a] 4 Heves kılmaz idüm eş'âra hergiz
Didiler yâri eş'âr 'âşıkıdur
- 5 **Sirâcî** yana geldi 'aşk odına
Kim ol pervâne-veş nâr 'âşıkıdur

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Yine esrâr-ı 'aşkum oldı zâhir
Olur envâr-ı 'aşk elbette bâhir
- 2 Dil ü cân oynayan cânân yolında
Gerekdür fenn-i 'aşk içinde mâhir
- 3 Görüp inkâr iden envâr-ı Hakk'ı
Şerî'at emri ile oldı kâfir

- 4   Konan göçer bu hâna ir ü ger giç
Nihâyet ola dört beş gün mucâvir

- 5   **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile tutuşdı
Söyündi şem‘-i ‘ömri öldi âhir

131

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Tekye-i ‘aşk içre şunlar kim nemed-pûş oldılar
Şoyunup dil hânkâhı içre pür-hoş oldılar

- 2   Sâķî-i vahdet elinden nûş idenler bâdeyi
Esriyüp eylemeyüp şevķ ile bî-hûş oldılar

- 3   Kanı bizümdür diyü da‘vî kılanlar taķt u tâc
Kîl ü kâli terk idüben şimdi hâmûş oldılar

- 4   Gitdi şol şehirler ki şıgmazdı bu fânî ‘âlеме
Yıkılup tâ haşr olunca mest [ü] medhûş oldılar

- 5   İy **Sirâcî** añlayanlar vecd ü hâlün zevķini
Terk idüp fakr u kabâ ile hem-ağûş oldılar

132

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1   Şarâb [u] şerbet-i la‘lün efendi âb-ı Kevşer’dür
Kelâm-ı rûh-baķsuñ añlayana şîr [ü] şekerdür

- 2   Cihânı nûra ğarķ itdüñ tecellâ-yı cemâlünle

Ḥabîbüm mâsivâ envâr-ı ḥüsnünden münevverdür

- 3 Göñül dîvâne olursa n'ola sevdâ-yı zülfüñle
Ezelden bûy-ı 'aşkuñla meşâm-ı dil mu'aţţardur
- 4 Kaçan kim şâm-ı hicr içre tecellâ itseñ iy mehrû
Görüp iy âfitâbum şanuram ḥurşîd-i enverdür

[61b]

- 5 Ne bilsün kıymetini 'aşk-ı pâküñ zâhid-i sâlûs
Baña sor cevher-i 'aşkı bilürem ben ne cevherdür
- 6 Yüzüñ ayı münevver eylemişdür cümle âfâkı
Görenler anı inkâr idemez ol günden izhârdur
- 7 Zen-i dünyâya meyl itmez erenler Ḥaḡ içün hergiz
Sirâcî 'arşa-i 'âlemde cânâ bir berâberdür

133

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Saña iy cân-ı 'âlem cân dimişler
Nice cân bu durur cânân dimişler
- 2 Güzeller içre sen şâhı görenler
Budur ol Yûsuf-ı Ken'ân dimişler
- 3 Görüp nûr-ı cemâlün kullaruñ hep
Olur dil Mısr'ına sultân dimişler

4 Hâbîbüm gülşen-i kûyuñda ‘uşşâk
Olalum yolına kurbân dimişler

5 Bakanlar muşhaf-ı hüsnüñe cânâ
Görinür âyet-i Raḥmân dimişler

6 Temâşâ eyleyenler seyl-i eşküm
Yine cûş eyledi ‘ummân dimişler

7 **Sirâcî** yanışuñı görüp ‘uşşâk
Budur ol âteş-i sûzân dimişler

134

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün

1 Uranlar zühd ü takvâ lafını takvâyı bilmezler
Hemân şüretde kalmışlar nedür ma’nâyı bilmezler

2 Yilerler yıl gibi sevdâ-yı câme yeltenüp her dem
Kuru gavḡâdadur anlar velî sevdâyı bilmezler

3 Düşenler sâhil-i deryâ-yı ‘aşka kaçreye saymaz
Muḥîṭ-i a’zamuz dirler olar deryâyı bilmezler

4 Vücûdın maḥv idüp şunlar kim itmez da‘vâsın işbât
Hırûfî anlamazlar **lâ** ile **illâ**yı bilmezler

5 Namâz u şavm ile ḥacc u zekâta oldılar tâlib
Niyâzı zevk idüp anlar yüce Mevlâ’yı bilmezler

- 6 Şular kim bâde-i ‘aşkı içüben olmadı Mecnûn
Sirâcî ‘arşa-i ‘aşkıda olar Leylâ’yı bilmezler

[62a]

135

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Dem-â-dem çeşm-i hûn-âbum döker hicründe kan sensüz
Za‘îf ü nâtüvân oldu bu cism-i nâtüvân sensüz
- 2 Eşer kalmadı cismümde görünen üstühânumdur
Baña dirlik harâm olsun eyâ rûh-ı revân sensüz
- 3 Efendi bendeñüñ hâlin şorarsañ şâm-ı firkatde
Delindi nây-veş bağrum işüm âh u figân sensüz
- 4 Belâ-yı derd ü miñnetden bu cânım kılca kalmışdur
Fırâkuñdan helâk oldum ben iy mûy-ı miyân sensüz
- 5 **Sirâcî** nâr-ı ‘aşkuñla yanup hâkister olmışdur
Derûnunda ne tañ peydâ olursa sûz-ı cân sensüz

136

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Biz ki zıll-ı îlâh’a mensûbuz
Şâh-ı ‘âlem-penâha mensûbuz
- 2 Bir gedâyuz egerçi hor u hakîr
Hazret-i pâdişâha mensûbuz

3 H yme-i ‘aş  kurulmadan ş hum
Bir ulu b rg ha mens buz

4 N lem z g klere ağarsa ne ta 
R z [u] şeb d d-ı  ha mens buz

5 H ned nu   ad m  bendesiy z
Murta a gibi ş ha mens buz

6 Bir g neş y zl n   zav llısiyuz
Zerrey z mihr   m ha mens buz

7 Biz **Sir c ** fen -yı fill huz
şanma uz m lk [ ] c ha mens buz

137

fe‘il t n fe‘il t n fe‘il t n fe‘il n

1 C n niş r eylemeyen ş lib-i c n n olımaz
Kıymayan c nına bu ‘arşada  urb n olımaz

2 Z hid  oldu  ak katde riy  şirk-i H k
şirki terk eylemeyen maşhar-ı  m n olımaz

3 Bir ‘az z   y ri d menine d ş Y suf-v r
Y suf’u   ayrı g   l Mışr’ına sult n olımaz

4 ‘ ş k oldur ki y zin yire s r p  ıla niy z

Maḥv kılmayan özin ḥâk ile yeksân olıma

- 5 Nefsinüñ dîvini ḥaps idemeyen er mi olur
Degme bir kimse cihân içre Süleymân olıma

[62b]

- 6 Kend'özin añlamayan Rabb'ini fehmi eyleyemez
Gerçi âdem görinür kâmil-i insân olıma

- 7 Âşinâ olmayan 'aşkuñ yemine rûz-ı ezel
Şûretâ kaṭre olup ma'nide 'ummân olıma

- 8 Nâr-ı 'aşk ile **Sirâcî** yanalum nûr olalum
Yakmayan 'aşk odına cânını büryân olıma

138

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Biz ol gül yüzlünüñ 'âlemde dîdârında ḥayrânuz
Tecellâ-yı cemâl itdükde envârında ḥayrânuz
- 2 Dil ü cân naḳdini virdük metâ'-ı vaşlına yarüñ
Ḥarîdâruz vişâl-i yâre bâzârında ḥayrânuz
- 3 Nazîri yoḳdur o servüñ bugün bostân-ı 'âlemde
Biz ol serv-i ser-efrâzuñ ki reftârında ḥayrânuz
- 4 Biz ebced ḥûşken bildük rumûz-ı 'aşkı iy ḥûşce
Bu sırruñ zâhir ü bâtın biz esrârında ḥayrânuz

- 5 Cihânı yaksa yandursa ‘aceb mi sözünüñ sûzı
Sirâcî yanmağa başdan anuñ nârında hayrânuz

139

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Nağme-i Dâvûd ile sırrın ‘ayân eyler kôpuz
‘Aşk Zebûr’ınuñ ma‘nâsın beyân eyler kôpuz²⁸⁶
- 2 Pençe-i cevri ile devrân eyleyicek gûş-mâl
Şanma ‘aşk esrârını dilde nihân eyler kôpuz
- 3 Nâr-ı hüsnümi şikest itdükde dest-i rûzigâr
Sînesüñi zağme-i ‘aşka nişân eyler kôpuz
- 4 Terk idüp tâc u kabâyı olalı şâhib-nemed
Derd-i ‘aşk-ı yâr ile âh u figân eyler kôpuz
- 5 Dilber-i şîrîn-makâl ile oluban hem-nefes
‘Aşk ile ser tâ kadem kendüyi cân eyler kôpuz
- 6 ‘Âşıka bir dost u bir postın gûsfend [yeter]²⁸⁷
Ser nemed giymek ile şanma ziyân eyler kôpuz
- 7 Ehl-i ‘aşkuñ sen olursan şevk ile gûyendesi
İy Sirâcî bil ki hep râzuñ ‘ayân eyler kôpuz

²⁸⁶ Vezin hatası.

²⁸⁷ Vezin hatası.

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kõ kîl ü kâli iy h̃âce ki 'aşk içre kitâb olmaz
Dil ü cân harc[ı] 'âşıklar arasında hesâb olmaz
- 2 Virürse cân u dil nağdin metâ'-ı vaşl-ı cânâna
Kişie hiç bunun gibi bir ulu feth-i bâb olmaz
- 3 Göñül murgı ne tañ pervâz urup tayy-i mekân itse
Cihânuñ varı 'uşşâka benüm şâhum hicâb olmaz
- 4 Bizi nâr-ı cehennemle igen korkutma iy vâ'iz
Ki bunda âteş-i 'aşka yananlara 'ikâb olmaz
- 5 **Sirâcî** nâr-ı dûzahdan şaķın hiç ihtiyât itme
Ėam-ı dilberden artuk 'aşka hergiz 'azâb olmaz

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir güneş yüzlü habîbüñ zâr u sergerdâniyuz
Şevk ile bir âfitâbuñ vâlih ü hayrâniyuz
- 2 Bir nazarda on sekiz biñ âlemi seyreylerüz
Mâsivâdan giçmişüz dîdârınuñ hayrâniyuz
- 3 Tâc terk idüp kabâ-yı şâla tebdîl eyledük
Terk ü tecrîdüz fenâyuz bir şehüñ hayrâniyuz

[63a]²⁸⁸ 62b'de derkenardadır.

- 4 Göklere ağsa ‘aceb mi nâle vü efgânımız
Gülşen-i kûyında yârûñ bûlbûl-i nâlânıyuz
- 5 Zehr şunarsa şekerdür al gönül olma fuzûl
Bir iki gün âsitânında anuñ mihmânıyuz
- 6 Niçe yildur hânnumân terkûñ urup kûl olmışuz
İşiginde biz o şâhuñ kemterîn derbânıyuz
- 7 İy **Sirâcî** cânâ minnetdür ne fermân eylese
Ol şeh-i ‘âlî-cenâbuñ bende-i fermânıyuz

142

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Yâr ile yâr oldı gönülüm gayrı hiç yâr istemez
Cân u dilden ‘âşık olmuş özge dildâr istemez
- 2 ‘Andelîb-i dil nice şevk ile gûyâ olmasun
Sen güle kani‘ durur ol gayrı gülzâr istemez
- 3 ‘Aşk-ı cânânı derûnuñ içre yahşi şakla kim
Sâlik-i râh-ı hakîkat keşf-i esrâr istemez
- 4 Da‘vî-i vaşla hilâf itmek şehâ lâyıķ mıdur
Kanı ikrârûñ tarîķ-i ‘aşķ inkâr istemez
- 5 Cân virüp derd almadur bâzâr-ı ‘aşķuñ ‘âdeti

Râzıdur bu ‘âdete ol daği bâzâr istemez

6 ‘Âşık-ı şûrîdeñe bir bûse ihsân eyleseñ
Kâni‘ olur dilberâ bir daği tekrâr istemez

7 İy **Sirâcî** bir şeh-i hûbâna kûl oldu gönûl
Şimdiden şöñra olursa gayrı hûnkâr istemez

143²⁸⁹

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1 Yâ Rab ol şehsüvârı kim sevmez
Ol cefâcu nigârı kim sevmez

2 Nâle kılsam ‘aceb mi bûlbûl-vâr
O gül-i gül‘izârı kim sevmez

3 Olmışam ‘aşk-ı yâr ile meşhûr
‘Aşk ile iştiyhârı kim sevmez

4 Mülk-i dil içre hükmi cârîdür
İy gönûl şehriyârı kim sevmez

5 Ğam degildür **Sirâcî** cevri-i nigâr
Dilber-i Ğam-küsârı kim sevmez

²⁸⁹ 63a’da derkenardadır.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Bir bölük 'âşıklaruz her birimiz yâr isterüz
Gönlümüz egletmek içün yâr-ı dildâr isterüz

2 Almazuz dünyâ metâ'in virseler bir habbeye
Pâdişâhum biz hemân 'âlemde dîdâr isterüz

3 Göreli nûr-ı cemâlün ğayra kılmazuz nazar
Bize ol dilber gerek şanma ki ağıâr isterüz

4 Gönlümüz cevır ü cefâ-yı yâre mu'tâd itmişüz
Yüz sürüp dergâh-ı Hakk'a biz vefâdâr isterüz

[63b]

5 Biz çerâğ-ı 'aşka itdük rişte-i cânı fitil
Âteş-i 'aşkdan **Sirâcî** yanmağa nâr isterüz

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1 Dirîğâ hasretâ cânân görünmez
Meşeldür buña dirler cân görünmez

2 Hâbîbüm 'âşık-ı dîdâr olanuñ
Gözine hûr ile ğilmân görünmez

3 N'ola Ya'kûb-veş giryân olursam
Meded ol Yûsuf-ı Ken'ân görünmez

- 4 Enîs olmuş durur ağıâr-ı bed-hâh
Anuñ'çün ol şeh-i hûbân görünmez
- 5 Kûliyam âsitânında kemîne
Göñül Mısr'ındaki sulţân görünmez
- 6 Özin mu'tâd iden fışk u fücûra
Yağarsa âyet-i Raḥmân görünmez
- 7 Ma'ârif baḥrine gâvvâş olanuñ
Gözine lücce-i 'ummân görünmez
- 8 **Sirâcî** yanmağa mu'tâd olupdur
Aña hiç âteş-i sûzân görünmez

146

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ḥamdulillâh pâdişâh-ı dîn [ü] devlet beklerüz
Ma'den-i cûd [u] sehâ kân-ı mürüvvet beklerüz
- 2 Rûzımız 'ıyd olsa tañ mı şâmımız kâdr u berât
Derghinde şubḥa dek her gice nevbet beklerüz
- 3 Almağ içün ol şehüñ düşmenlerinden intikâm
Fırşatı fevt itmezüz bir kılca ruḥşat beklerüz
- 4 İşiginde ber-murâd olmuş durur mîr u gedâ
Bende-i dîrîneyüz biz daḥi himmet beklerüz

5 Meclis-i ‘aşk içre olsak tañ mıdur mest ü harâb
Bir bölük âzâdeyüz câm-ı muhabbet beklerüz

6 Mürşid-i kâmil elinden giymişüz biz kisveti
Giçmişüz tâc u kabâdan künc-i ‘uzlet beklerüz

7 Kismet-i rûz-ı ezeldür çün bize terk-i vañan
Anuñ içün hasret ile dâr-ı gurbet beklerüz

8 Hakk’a minnet bulmuşuz keşretde vahdet zevkını
Mâsivâdan giçmişüz biz dañı halvet beklerüz

[64a]

9 Kıl ü kâli terk idüp olduk Sirâcî ehl-i hâl
Şimdi şûfiler gibi biz cây-ı vahdet beklerüz

147

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Yine biz ol şâni‘üñ şun‘ı temâşâsındayuz
Bir güneş yüzlü mehüñ her dem tecellâsındayuz

2 Şanma iy hâce bizi kim olmışuz şûret-perest
Bağmazuz biz şûrete illâ ki ma‘nâsındayuz

3 Bir saçı leylâya mecnûn olsa tañ mıdur gönül
Vâmık u Ferhâd u Şîrîn ile ‘Azrâ’sındayuz

- 4   Kûlî olmışdur gönûl bir serv-i âzâduñ yine²⁹⁰
Anuñ içün ol habîbüñ kadd-i bâlâsındayuz
- 5   Şâm-ı hicr içre **Sirâcî** yanaruz tâ şubha dek
Şubhdan tâ şâm olunca ‘aşk gavgâsındayuz

148

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Bir Ferîdûn-fer şeh-i şâhib-şecâ‘at beklerüz
Bir Sikender-şevket ü ehl-i şalâbet beklerüz
- 2   Hâk-i pâyin kühl idinür çeşmine halk-ı cihân
İşigünde yüz sürüp biz de ‘inâyet beklerüz
- 3   Âsitânın bekleyenler kalmamışdur nâ-murâd
Kemterîn derbânıyuz bâb-ı şa‘âdet beklerüz
- 4   Hâtem-i Tay ol mürüvvet kânınıñ kem bendesi
Kim durur Nûşirevân şâh-ı ‘adâlet beklerüz
- 5   Sâyesinde halk-ı ‘âlem oldı hep âsûde-hâl
Menba‘-ı luţf u kerem kân-ı sehvâvet beklerüz
- 6   Râh-ı ‘aşk içre dil ü cân naqdini bezl eyledük
Sâlik-i râh-ı hakîkatdan kerâmet beklerüz

²⁹⁰ “Kul olmışdur gönûl bir serv-i âzâduñ yine” şeklinde yazılan mısra anlam bütünlüğü gözetilerek “Kulî olmışdur gönûl bir serv-i âzâda yine” şeklinde düzeltilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İhtiyâr iden fenâda faķr 'unvân istemez
'Uzlet-i nâs eyleyen teklîf-i sulţân istemez
- 2 Bir fenâ şâln giyüp dünyâyâ olmayan ħarîş
'Âleme kılmaz nazar ikbâl ü erkân istemez
- 3 Tîr-i cânânı dil ü cân zaĥmına idüp fitîl
Merhem olmaz kimseden dârû-yı dermân istemez
- 4 Salţanat terkin urup tutan ferâġat mülkini
Taĥt u tâca bakmaz ol mühr-i Süleymân istemez
- [64b] 5 Ka'be-i maķşûda yüz urup idem diyen tavâf
İncinüp ħâr [u] muġaylândan gülîstân istemez
- 6 Nâr-ı 'aşķ ile gice gündüz tutuşup nûr olan
Şâm-ı zulmetde ziyâ-yı mâh-ı tâbân istemez
- 7 Manzar olan pertev-i dîdâr-ı yâre dostlar
Eylemez ġayra nazar ħûr ile ġilmân istemez
- 8 Döne döne vecd olup zârî kılan tolâb-veş
Raķş içün eġġân-ı ney şavt-ı ġazelĥ^ân istemez
- 9 Naķd-ı cânı ħarc iden şâhum fenâ iksîrine
Tâlib-i dünyâ olup mâl-ı firâvân istemez

- 10 Lem‘a-i envâr-ı Hâk ile tutuşup nûr olan
Bâl ü per yakmağ için şem‘-i şebistân istemez
- 11 Keşret[i] aňlamayan ‘âlemde vahdet zevkını
Künc-i halvet gözlemez gül-geşt-i bostân istemez
- 12 Yoğ [u] varın mâl ü câhla ‘âlem içre bir gören
Bir iki gün tırmağ için kaşır [u] eyvân istemez
- 13 İy **Sirâcî** eyleyen fakır u fenâyı ihtiyâr
İltifât itmez cihân mâlına ‘unvân istemez

150

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Şoyunup gam tekyegâhı içre ‘uryân olmuşuz
Ten hicâbın ref idüp ser tâ kadem cân olmuşuz
- 2 Hamdulillâh bulmuşuz gencine-i ‘uşşâka yol
Cür‘adan-ı aşkıdan ol dem ki hayrân olmuşuz
- 3 Câhil-i nâdân-ı dîna itmezüz hiç iltifât
Biz ezelden hâk-i pâ-yi ehl-i ‘irfân olmuşuz
- 4 Nefsimüz dîvini biz haps idüben olduk halâş
On sekiz biñ ‘âleme şimdi Süleymân olmuşuz
- 5 İy **Sirâcî** şûretâ biz gerçi kim kem kaşreyüz

‘Âlem-i ma‘nâya baksañ baħr u ‘ummân olmışuz

151²⁹¹

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Emr-i Hâķ’dur bilmiş ol iy h’âce rûh-i pâkimüz
Hamr-ı ‘aşķ ile muħammerdür bu cism-i hâkimüz
- 2 Âteş-i firķat yakupdur sînede dâĝ üzre dâĝ
Göklere aĝsa yiridür âh-ı âteşnâkimüz
- 3 Niçe gündür görmez olduķ rûy-ı cânânı dirîĝ
Kıanlar akıtsa demidür dîde-i giryânımız
- 4 Naķd-ı ‘ömri Hâķ yolına itmişüz biz der-meyân
Biz fenâyuz ölmeden yokdur **Sirâcî** bâkimüz
- 5 Biz selâmetden giçüp çalduķ melâmet tablını
Kûs-i riħletdür çalınur sîne-i şad-çâkimüz
- 6 Hâ’il olmaz ‘âşık-ı şûrîdeye kevn ü mekân
Gıll ü ĝışdan şâfîdür âyîne-i idrâkimüz
- 7 Cân u dilden bir ‘azîzüñ kılıyuz kurbânıyuz
Hamdulillâh şimdilik Mışr-ı vücûda hâkimüz

²⁹¹ 64b’de derkenardadır.

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bizi bu dâr-ı ğurbetde ħabîbüm şanma tenhâyuz
Esîr olduk hevâ-yı zülfüne toptolu sevdâyuz
- 2 Ezel bezminde nûş itdük şarâb-ı 'aşk[1] biz şâhum
Ayılmaz ħaşre dek esrüklerüz biz nice şeydâyuz
- 3 Efendi 'arşa-i 'aşkda bize dîvâneler dirler
Anuñ'çün kâ'inât içre kadîmî mest-i rüsvâyuz
- [65a]
- 4 Şarâb [u] şâhid ü sâkî vü 'âşık it rakîb ile
Gelicek bir araya cümlemüz pür-şûr u ğavġâyuz
- 5 **Sirâcî** kıtreye gelmez gözümüz[de] bizüm 'ummân
Bıraksañ eşk-i çeşm ile ikimiz ulu deryâyuz

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gülşen-i kûyında dil murġını ġûyâ itmişüz
Şevk ile biz bülbül-i ġûyâyı şeydâ itmişüz
- 2 Cân göziyle itmişüz biz cümle eşyâya nazar
Ĥak Ta'âlâ'nuñ cemâlini temâşâ itmişüz
- 3 Terk ü tecrîdüz fenâyuz cân u dilden ġişmişüz
Tâ ezelden vaşl-ı Ĥakk'ı biz temennâ itmişüz

- 4 Biz kûdûrât-ı tağayyürden dili pâk eyleyüp
Gönlümüz mir'âtını çokdan mücellâ itmişüz
- 5 Çâr-yâre biz muhibbüz cân u dilden iy fakî
Şibr ü Mervân u Yezîd'e biz teberrâ itmişüz
- 6 Şâh-ı merdân-ı 'Alî'nüñ olmuşuz biz Kânber'i
Âl ü evlâda ezelden biz tevellâ itmişüz
- 7 Muştafâ'nuñ hânedânına tevellâ eyleyüp
Hubb-ı evlâdı göñül levhinde inşâ itmişüz
- 8 Tölmüş iken gönlümüz cânâ hevâ-yı nefis ile
Biz anı câm-ı şafâ ile muşaffâ itmişüz
- 9 Dimezüz Manşûr-veş aşlâ ene'l-Hak sırrını
Şanmañuz nâdân-ı dûna anı ifşâ itmişüz
- 10 Micmer-i tende dil ü cân odını yandurmağa
Biz Sirâcî nâr-ı 'aşkı dilde peydâ itmişüz

154

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dilberâ vaşluñ metâ'ından baña dîdâr bes
İki 'âlemde efendüm 'âşıka bir yâr bes
- 2 Baş açık yalın ayak abdâl-ı 'aşk oldum yine
Olcağ pür-pâ-bürehne cübbe vü destâr bes

- 3 Gülşen içre ‘andelîb-i dil temâşâ itmege
İy yüzi gül sen yetersün hep gül-i gülzâr bes
- 4 Bülbül-i bâğ-ı belâgatsün eyâ şîrîn sühan
Va‘de-i vaşl eyledükçe sen şeker-güftâr bes
- 5 Kâfir-i ‘aşk ol diseñ ‘âşıkларуña iy şanem
Ben **Sirâcî**’yem baña puthâne vü zünnâr bes

[65b]

155

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1 Gelüp kapuñda kıl olalı Elkâs
Helâk oldu hasedden Şâh Tahmâs
- 2 Dalâlet içre kılup her kızılbaş
Şanasun her biri bir dîv-i vesvâs
- 3 Gelüp bir bir han-ı dîv ü şeyâtîn
Kılup feryâd u zârî itdiler yas
- 4 Dilinde her birinüñ rafz u ilhâd
Diyânet şorsañ ider ‘arz-ı iflâs
- 5 Revâfiz saña tırmaz karşı şâhum
Mu‘âvindür saña Hızır ile İlyâs
- 6 Zafer bulsun diyü mîr ü sipâhuñ

Du'âya el getürmiş cin ile nâs

- 7 Yanarsañ nâr-ı 'aşk ile **Sirâcî**
Saña taḥsîn ide Maḥmûd u Ayâs

156

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şâm-ı vuşlatda toğar bir âfitâbum var imiş
Evc-i burc-ı ḥüsnde bir mâhtâbum var imiş
- 2 Dâsitân-ı 'aşkum olmışdur mufaşşal bir kitâb
O kitâb içre hezârân faşl ü bâbum var imiş
- 3 İtmezem şimden gerü gayrıya 'arz-ı ihtiyâc
Ḥaḳḳ'a minnet bir şeh-i 'âlî-cenâbum var imiş
- 4 Tövbe vü zühd ü şalâḥı yile virsem tañ degil
La'l-i nâbuñ yâdına ḳanlu şarâbum var imiş
- 5 Vaşf-ı ḥâlüm ol güzeller şâhına 'arz itmege
İy **Sirâcî** bir emîr-i kâm-yâbum var imiş

157

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Devlet ü iḳbâl [ü] taḥt-ı kâmurânı buldum uş
İy dil-i dîvâne aḥsuz yâr-ı cânı buldum uş
- 2 Niçe müddetdür vişâlüñ ister idüm dâstüm

Hamdulillâh hânem içre yine anı buldum uş

- 3 Dâr-ı gurbet içre kalmışdum habîbüm ben garîb
Bendesine luţf u himmet ıssı cânı buldum uş
- 4 Kaţre kaţre kanlu yaşum ğarka virmişdi beni
Devletüñde pâdişâhum la'l-kânı buldum uş
- 5 Sa'y ile çün çeşme-i hayvâna irdi teşne dil
İy **Sirâcî** yine 'ömr-i câvidânı buldum uş

[66a]

158

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Çeşm-i hûn-âbuñ dem-â-dem kanlu yaşı var imiş
Hicr elinden bağrumuñ biñ yirde başı var imiş
- 2 Ol rakîb-i rû-siyeh ben bendesin gamz eylemiş
Pâdişâhum bilmedüm arada nâşî var imiş
- 3 Nakd-ı cân virür gönül cânâ metâ'-ı vaşluña
Çârsû-yı 'aşkda alacak kumâşı var imiş
- 4 Kellesin top ider âhir şavlecân-ı zülfüñe
'Âşıkun meydân-ı 'aşk içinde başı var imiş
- 5 Âteş-i 'aşkun ile yandum tutuşdum şubha dek
Şâm-ı 'aşk içre **Sirâcî**'nün şavaşı var imiş

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hamdulillâh gün gibi bir mâhtâbum var imiş
'Âleme pertev şalar bir âfitâbum var imiş
- 2 Dâsitân-ı 'aşkum unutturdu Mecnûn kıssasın
Söylenür dillerde şimdi bir kitâbum var imiş
- 3 Metn-i hüsnî şerh olunmaz bir kitâb olmuş durur
Ol kitâb içre hezârân fetḥ-i bâbum var imiş
- 4 Hüsn ile meşhûr olup mümtâz olaldan ol melik
Kışver-i hüsn içre şâh-ı kâmyâbum var imiş
- 5 İy Sirâcî Hakk'a minnet 'arşa-i 'aşk içre kim
Bir şeh-i gerdûn-süvâr meh-rikâbum var imiş

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy şeh-i mülk-i melâḥat gel serîr-i cânâ baş
Cân u ser cümle senüñdür ayağün merdâne baş
- 2 Çeşmesinden çeşmümün her dem olur Şeyhûn-vâr
Eşk-i çeşmümden revân olan dür ü mercâna baş
- 3 İştîyâkum şerhini vaşf idemez vaşşâflar
Gel kadem-rencide kıl cânâ dil-i vîrâna baş

- 4 Şâm-ı hicrũñ zulmetinde ҡalmıřam nevmîd ü zâr
İy gözüm nûrı Һabîbüm dîde-i giryâna baş
- 5 Bu **Sirâcî** bendeñ olmışdur eyâ Һûrî-nejâd
Şâd olsun maқdemüñle gel dil-i vîrâna baş

161

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âşıķa dîdârdur dünyâ vü 'uķbâdan ğaraż
Zâhide Һavrâ'dur firdevs-i a'lâdan ğaraż
- 2 Varını yaĝmâya virsün 'âşıķ-ı dîdâr olan
Yâre îşâr eylemekdür mâl-ı dünyâdan ğaraż
- [66b]
- 3 Şalınursa yaraşur gülşende ol serv-i Һırâm
Nâz ile şalınmadur ol serv-i bâlâdan ğaraż
- 4 İki 'âlemde cemâl-i yâri görmekdür murâd
Bir tesellâdur hemân anı temâşâdan ğaraż
- 5 Şâm-ı hicr içre yanarsan şem'-veş tâ şubĥa dek
İy **Sirâcî** nigü bu yanup yaķılmadan ğaraż

162

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kûy-ı yâre varmadan ol yâri görmekdür ğaraż
İki 'âlemde hemân dîdârı görmekdür ğaraż

- 2 Bâğ-ı ‘âlem içre vardur gerçi bülbüller hezâr
Gülşen içre ol gül-i gülzârı görmekdür ğaraž
- 3 ‘Ârızuñ olmış durur âyîne-i gîtînümâ
Gün yüzüne bakmadan ruhsârı görmekdür ğaraž
- 4 Tekyegâh-ı ‘âlem içre vaşluñuñ hayrânıyuz
Cür‘adân-ı ‘aşqdan esrârı görmekdür ğaraž
- 5 Ger şorarsañ nigü bu yanup yakılmadan murâd
İy **Sirâcî** ol şeker-güftârı görmekdür ğaraž

163

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Dest-i kudret yazalı ruhsârıñ üzre tâze haţ
Ğarķa virdi eşk-i çeşmüm ‘âlemi mânend-i şaţ
- 2 Haţ degildür sebze-i mühr ü vefâdur dir gören
Çeşm-i giryânum idüpdür ğâlibâ yine ğalaţ
- 3 Âyet-i **şems** [u] **duhâ**dur ‘ârızuñda görünen
Dâne-i hâl-i siyâhuñ gûyiyâ miskîn nuķaţ
- 4 Kûyuña yüz sürdüğüm cânâ cemâlün görmedür
Anı görmekden murâdum bir temâşâdur faķaţ
- 5 Mihr ü mâhı yine teşbîh eyledüm gün yüzüne
İy **Sirâcî** eyledüm gibi bu sözümde ğalaţ

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âşık-ı Hâk olana dünyâ vü 'uqbâdan ne hâz
Târik-i dünyâ olana mâl-ı dünyâdan ne hâz
- 2 Cân göziyle bakmayan dîdâr-ı Hâk'ı görimez
Çeşm-i nâ-bînâyâ şâhum rûy-ı zîbâdan ne hâz
- 3 Nakd-ı cânı bir temâşâyâ virürsen iy gönül
Vaşla çün irmez elüñ kırı temâşâdan ne hâz
- [67a]
- 4 Ğayrılarla şalınur gülşende ol serv-i hırâm
Yâdlarla şalınan serv-i semensâdan ne hâz
- 5 Zülfinüñ bendine dolaşma **Sirâcî** vazgel
Çün vefâsı yok durur pes kırı sevdâdan ne hâz

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Döne döne vecd olup 'aşkuñla itdigüm semâ'
'Akl ü şabr u cân u dille itmişem cânâ vedâ'
- 2 Başımı kessen kesilmen işigüñde döstüm
Müdde'îler her ne deñlü itse harf-i inkıtâ'
- 3 Her vişâlüñ âhiri firkat durur çün lâ-cerem
Bu fenâ dünyâda diñmez iftirâk [u] ictimâ'

- 4 Hâlet-i ‘aşkum saña şerh eyler idüm döstüm
Korqaram derd-i derûnum ki vire saña şudâ‘
- 5 Şâm-ı zulmetde **Sirâcî** yan yakıl tâ şubha dek
Tâ kim âh-ı âteşînüñ ‘âleme vire şu‘â‘

166

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Zerrece hâlât-ı ‘aşka bulsa gönlüm iklâ‘
Döne döne Mevlevîler gibi eylerdüm semâ‘
- 2 Kim durur baş egmeyen mihrâb-ı ‘aşka ey fakîh
Biz imâm-ı ‘aşka çokdan itmişizdür ittibâ‘
- 3 Başumı dañi keserlerse kesilmen yârdan
Müdde‘iler her ne deñlü itse harf-i inqıtâ‘
- 4 Hâk-i pâyüñe varup ağıyâr ider imiş nifâk
Pâdişâhum ol hasûduñ sözün itme istimâ‘
- 5 Vaşf-ı hâlüm yazuban ‘arz eyler idüm muhtaşar
İy **Sirâcî** korqaram kim sözlerüm vire şudâ‘

167

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâzret-i Monlâ durur ‘âlemde sulţân-ı semâ‘
Kendüsi ta‘lîm ider ‘uşşâka erkân-ı semâ‘

- 2 Oĸunur meclisde evvel ‘aşr-ı Kır’ân-ı ‘Azîm
Meşnevîden şöra tırur yine dîvân-ı semâ‘
- 3 Çalınur neyler idicek şevk ile cûş u hurûş
Döne döne pür olur zevk ile meydân-ı semâ‘
- 4 Ma‘den-i zevk u şafâdur menba‘-ı hilm ü hayâ
Âsitânıdur hakîkatde anuñ kân-ı semâ‘
- [67b]
- 5 Hem ğidâ-yı rûhdur şıyť u şadâsı neylerüñ
Anuñ içün mürdeler ihyâ ider cân-ı semâ‘
- 6 Her nefes ‘âşıkaları bulur hayât-ı câvidân
Yazılaldan defter-i ‘aşk üzre ‘unvân-ı semâ‘
- 7 Âşinâ-yı baħr-ı tevĥiddür vücûd-ı âdemî
Mevc urup cûş eyler ise n’ola ‘ummân-ı semâ‘
- 8 İy **Sirâcî** cânunuñ cânâna kılursañ nişâr
Ĥazret-i Ĥünkâr’dur ma’nîde cânân-ı semâ‘

168

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ĥasretâ derdâ ki düşdüm kûy-ı yârümden ıraĝ
Ol güzeller pâdişâhı şehsüvârumdan ıraĝ
- 2 Vâdî-i ĝurbetde kaldum dostlar zâr u ĥazîn

Bir ğarîbüm düşmişem dâr u diyârumdan ırâğ

3 Dostlar ğam gicesinde nice efgân itmeyüm

Nâgehânî olmuşam ol şehriyârumdan ırâğ

4 Hem esîr-i ‘aşk oldum hem ğarîb-i kûy-ı yâr

Düşeliden iy **Sirâcî** gül‘izârumdan ırâğ

5 Ney gibi efgân u feryâd eylesem ‘ayb itmeñüz

Olmışam derd ile ol gün yüzlü yârümden ırâğ

169

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Sîne-i sûzânüm üzre yakmışam dâğ üzre dâğ

Çeşm-i pür-hûnumda görünse ‘aceb mi şeb-çerâğ

2 Va‘de-i vaşl itmiş idüñ dilberâ ben ‘âşıkâ

Ṭâli‘ [u] bahtum dirîğâ itdi kûyuñdan ırâğ

3 Cân cemâlüñ görmege şol deñlü olmuşdur ħarîş

Görmek olursa müyesser baña her taş üsti bâğ

4 ‘Andelîb-i dil nice nâlân u giryân olmasun

Hem-nişîñüñ gülşen-i kûyuñda hep zâğ u kelâğ

5 Şâm-ı hicrân içre cânâ şevk ile tâ şubha dek

Yansa yakılsa **Sirâcî** tañ mı mânend-i çerâğ

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hamdulillâh dostlar irişdi eyyâm-ı şerîf
Umaram ola müyesser vaşl-ı dildâra laţîf
- 2 Bâdeler nûş eyleyüp dâ'im şafâlar sürmege
'Ârif oldur kim ola yanında bir yâr-ı zarîf

[68a]

- 3 Dilde tâkat kalmamışdur çekmege bâr-ı gamı
Nâtüvân cismüm belâ vü derd ile oldı za'îf
- 4 Gice gündüz 'ârız-ı zülf-i nigârı fikr idüp
Bî-mecâl olup dil-i dîvâne olmuşdur naḥîf
- 5 Âteş-i hicr ile yanup kül olursa tañ degil
Bu **Sirâcî** firḳat [u] ḥasretle olmuşdur ḥarîf

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Şehâ dil mülkini eyle taşarruf
Senüñdür cân u dil yokdur tekellüf
- 2 Yoluñda cân u ser şâhum fedâdur
Başumı daḥi al itme tevaḳḳuf
- 3 Baña ta'n itse n'ola ehl-i zâhir
Hemân incimesün ehl-i taşavvuf

- 4 Bize hiç iltifât itmez rakîbüñ
Görür görmezlenür ider ta'arrüf
- 5 Yolında dilberüñ cânüñ nişâr it
Sirâcî assı itmez şoñ te'essüf

172

mef 'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Rûz-ı ezelde çünkim olundı şılâ-yı 'aşk
Kısmet olundı başuma derd ü belâ-yı 'aşk
- 2 'Aşkuñ yolında miñnet ü derd oldı hâşılum
Esdî şavurdı hırmen-i 'aqlum hevâ-yı 'aşk
- 3 Derd-i derûnum bilmege 'aşkum güvâhdur²⁹²
Ėark eyledi vücûdumı mâcerâ-yı 'aşk²⁹³
- 4 Bezm-i mey içre ney gibi feryâd ider göñül
Çeng oldı kâmetüm işidelden şadâ-yı 'aşk
- 5 Olsun **Sirâcî** ehl-i İslâm'a selâmlar²⁹⁴
Dest-i melâmet ile bize merhabâ-yı 'aşk

---

²⁹² Vezin hatası.

²⁹³ Vezin hatası.

²⁹⁴ Vezin hatası.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Ârif iseñ iy göñül gözün açup gel yâre bak
Kâtib-i kudret ne yazmışdur ruḥ-ı dildâre bak
- 2 Ger 'ilâc itmek dilerseñ ḥaste-dil 'âşıklara
İy gözüm nûrî ṭabîbüm bu dil-i bîmâre bak
- 3 Gözlerüm yaşı 'ayân itdi ḥabîbüm ḥâlümi
'Ârifâne pâdişâhum 'âlem-i esrâra bak
- [68b]
- 4 Görmek isterseñ göñül âyîne-i gîtînümâ
Kâfiristâna nazar kııl ol kamer ruḥsâra bak
- 5 Zâhidün maḳşûdı cennet 'âşkuñ vaşl-ı ḥabîb
Sen **Sirâcî** rûz [u] şeb açup gözün dîdâra bak

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ḥabîbüm şâm-ı hicründe beni şanma melâlüm yok
Za'îf ü nâtüvân oldum efendi hîç mecâlüm yok
- 2 Beni iksîr-i 'âşkuñ şöyle müflis eyledi cânâ
Yoluñda sîm-i eşküm var daḥi mâl [ü] menâlüm yok
- 3 Dehânuñla miyânuñ'çün ḥired çok kııl ü kâl itmiş
Cemâlün âyeti ḥakkı benüm hîç kııl ü kâlüm yok

- 4 Giçüp tâc u kabâdan ğam belâsın ihtiyâr itdüm
Reh-i ‘aşķuñda ‘uryân kalmışam bir köhne şâlum yok
- 5 **Sirâcî**’yem n’ola yansam yakılsam şâm-ı hicrũñde
Yanup yakılmadan ğayrı benüm herğiz kemâlüm yok

175

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Mışr-ı dilde pâdişâh olalıdan sultân-ı ‘aşķ
Hük-m-i cârîdür ne fermân eylese ħaķan-ı ‘aşķ
- 2 Cân virüp derd almadur bâzâr-ı ‘aşķuñ ‘âdeti
Böyle olmışdur ezelden ‘âdet [û] erkân-ı ‘aşķ
- 3 Şîşe-i nâmûsumı çaldum melâmet taşına
İdegelmişdür bu kârı dâ’imâ mestân-ı ‘aşķ
- 4 Müşterîyem ben metâ’-ı vaşluña cânâ senüñ
Toğalı iy âfitâbum ‘âleme keyvân-ı ‘aşķ
- 5 İy **Sirâcî** şevķ ile yanup yakıldum cümleten
Yandurup kül itdi cismüm âteş-i sûzân-ı ‘aşķ

176

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Hâsretâ ben ‘âşıkı zâr u nizâr itdi bu ‘aşķ
Dilde gizlü râzumı hep âşikâr itdi bu ‘aşķ

- 2 Kõmadı cem'ıyyet-i hâtır derûn-ı sîne
'Aql ü şabrum kârbânı târumâr itdi bu 'aşk
- 3 Düşeli sevdâ-yı zûlf-i yâre bulmadum halâş
Tağıdup şabr u karârum bî-karâr itdi bu 'aşk
- 4 Gülşen-i kûyında cânânuñ yine her şubh [u] şâm
Bûlbûl-i şûrîde-veş zârum hezâr itdi bu 'aşk

[69a]

- 5 Çile-i merdân çekdürdi gönûl abdâlına
Tekyegâh-ı 'âlem içre ihtiyâr itdi bu 'aşk
- 6 Döne döne nâr-ı hicr ile idüp bağrum kebâb
Yine âh-ı âteşümi pür-şerâr itdi bu 'aşk
- 7 Bâğ-ı hüsn içre şalındukça o serv-i hoş-hırâm
Eşk-i hûn-âbum dem-â-dem cûybâr itdi bu 'aşk
- 8 Gökde pervâz eyler iken şâhbâz-ı murğ-ı dil
Nâgehân dâm-ı 'anâ ile şikâr itdi bu 'aşk
- 9 Kimseye baş egmez iken bu delü gönüm benüm
Yire çalup pâyimâl ü hâksâr itdi bu 'aşk
- 10 Cevher-i 'aşkı 'atâ kıldı gönûl şarrâfına
Câna minnetdür ki tûrfe yâdigâr itdi bu 'aşk
- 11 'Aşka mâ'il olımaz cânâ bu çarh-ı kâ'inât

‘Âlem içre anuñ ile iftiḥâr itdi bu ‘aşk

- 12 İy **Sirâcî** pâdişâh iken melâmet mülkine
Kişver-i derd ü belâya şehriyâr itdi bu ‘aşk

177

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Benüm hicrân şebinde şanmañuz âh [u] figânum yok
Figân u nâlem olmasa şanasun tende cânum yok
- 2 Çeke çeke za‘îf oldu bu cismüm nâr-ı miḥnetden
Eşer kalmadı cismümden ḥayât-ı câvidânnum yok
- 3 Göñül nâm u nişânı terk idüben bî-nişân oldum
‘Adem mülkinde anuñ’çün şehâ nâm u nişânnum yok
- 4 Giçüp şekk [ü] gümândan râh-ı taḥkîke kadem başdum
Vişâl-i yâre irişdüm dilâ şekk [ü] gümânnum yok
- 5 **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile tutuşdum yine nûr oldum
Diyâr-ı lâ-mekân içre benüm hergiz mekânnum yok

178

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

- 1 Vişâl-i yâre tâlib olan ‘âşık
Gerek aḥvâl [ü] fi‘line muvâfık
- 2 Vücûdın maḥv iden meydân-ı ‘aşkda

Olur teşrîf-i **keremnâya** lââyık

3 İderseñ iy göñül da‘vâ-yı tecrîd
Gel eyle evvelâ terk-i ‘alâyık

4 Reh-i ‘aşk içre cân virmek gerekdür
Olanlar ‘arşa-i ‘aşk içre fâik

[69b]

5 Derûnuñda dilâ var ise îmân
Saña keşf olısar sırr-ı hâkâ’ik

6 Hâkîkatde riyâ şirk-i hafîdür
Eger mü’min iseñ olma münâfık

7 Görürsen rû-be-rû dîdâr-ı Hakk’ı
Olursuñ reh-i ‘aşk içinde şâdık

8 Göñül âyînesini kıl mücellâ
Dilerseñ keşf ola [saña] dekâyık

9 Halâş olmaz iseñ mâ’-i meyinden
Saña pâ-bend olıсандur ‘alâyık

10 Koyuban Hakk’ı halka yüz tutarsan
Kanı şerm-i halâyık bîm-i Hâlîk

11 Tutuş yan nâr-ı ‘aşk ile **Sirâcî**
Temâşâ eylesün cümle halâyık

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cân göziyle bakıcağ yüz gösterür mir'ât-ı Hâk
Hep eşerdür ol müessirden bu mevcûdât-ı Hâk
- 2 Mazhar-ı zât [u] şifât oldu vücûd-ı âdemî
Böyle icâd eylemişdür muktezâ-yı zât-ı Hâk
- 3 Şûret ü ma'nâ hakîkat bir durur hâl ehline
Lâ-yezâl ü lem-yezeldür bilene mişkât-ı Hâk
- 4 Gel hakâretle nazar kılma gönül hîç kimseye
Her gönül meclâ-yı Hâk'dur gâyet [ü] gâyat-ı Hâk
- 5 Künh-i zâta 'aql iremez evvelîn ü âhirîn
Dört kitâb içre buña şahid durur âyât-ı Hâk
- 6 Ferd-i mutlak olduğu gün gibi zâhirdür Hâk'uhn
Anuñ için halk idüpdür cümle-i zerrâtı Hâk
- 7 Lâyı terk eyle **Sirâcî** bende ol **illâ**ya sen
Da'vañ işbât itmek isterseñ budur işbât-ı Hâk

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Umarken devr-i hüsnünde şehâ mihr ü vefâ 'âşık
Dirîgâ hasretâ derdâ çeker cevri ü cefâ 'âşık

2 Çe ke çe ke za'îf oldı efendi rûze-i hicri
İrerse 'ıyd-ı vaşluña umar bir merhabâ 'âşık

3 Enîsüm derd ü miḥnetdür şehâ bil râh-ı 'aşkuñda
Bilüñüz ben degil ins ü melek olmış saña 'âşık

[70a]

4 Baş açuk yalın ayak olmışam ser tâ kadem 'uryân
Reh-i 'aşkuñda cânâ n'eylesün tâc ü kabâ 'âşık

5 Ḥabîbüm şâm-ı hicründe 'aceb mi nâleler kılsam
Cemâlün âfitâbından alur nûr [u] ziyâ 'âşık

6 Beyâbân-ı ğama düşse Şafâ vü Merve ḥakkıy'çün
İricek Ka'be-i vaşla sürer zevk u şafâ 'âşık

7 Gözüm nûrı gerekmez minnet-i kühl-i Şifâḥân'ı
Ġubâr-ı pâyüñi ider gözine tûtiyâ 'âşık

8 Görüp nûr-ı cemâlünü ḥabîbüm Muştafâ ḥakkı
Yoluñda cânını kurbân idüp eyler fedâ 'âşık

9 **Sirâcî** âteş-i 'aşka yanup ser tâ kadem nûr ol
Vücûdın maḥv idüp bulur fenâ içre beḳâ 'âşık

181

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Tıfl-ı dil dîvâne oldı bilmiş ol iy pîr-i 'aşk

‘Akl gelmez başına ger itmeseñ tedbîr-i ‘aşk

2 Giceler tâ şubha dek feryâd u efgân eylerem
Mûnis olmışdur benümle nâle-i şeb-gîr-i ‘aşk

3 Merve hâkķı Ka‘be-i kûyında yârüñ şubh u şâm
Eylereñ zevķ u şafâ ile yine tekbîr-i ‘aşk

4 Müflis oldum naķd-ı cânı harc idelden döstum
Kîmyâ-yı vaşla irgürdi beni iksîr-i ‘aşk

5 İy **Sirâcî** hasbihâlüm kimse takrîr idemez
Ger olursa bu kadar ancak olur taħrîr-i ‘aşk

182

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

1 Demidür çeşm-i hûn-âbum olursa kana müstağrak
Sirişķüm olmışdur dürr ü mercâna müstağrak²⁹⁵

2 Şerâr-ı nâr-ı âhumla od urdum cümle âfâķa
Olupdur halk-ı âlem âteş-i sûzâna müstağrak

3 Bilindi n’idigüm bezm-i meyüñden âh [u] nâlemden
Hâbîbüm ehl-i meclis oldılar efgâna müstağrak

4 Şarâb-ı la‘lûñi yâķût-ı aķmerden iden tercîh
Güzel tercîh itmişdür olanlar kâna müstağrak

²⁹⁵ Vezin hatası.

- 5 Dimişler âşinâyuz kaçtrece gelmez bize deryâ
Olanlar iy **Sirâcî** lücce-i ‘ummâna müstağrak

[70b]

183

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Meclis[i] pür-nûr iden cânâ cemâlüñdür senüñ
Ârzû olan cihân içre vişâlüñdür senüñ
- 2 Mürdeler ihyâ ider enfâsuñ iy ‘Îsî-nefes
Âb-ı hayvân[1] unutturan zülâlüñdür senüñ
- 3 İrmez imiş gün yüzi şevkine nokşân [u] zevâl
Görinen şimdi cemâl-i pür-kemâlüñdür senüñ
- 4 Alırmaz hîç kimsene mûy-i miyânuñdan nişân
Söylenen dillerde şimdi kıl ü kâlüñdür senüñ
- 5 ‘Âlem-i h‘âb içre vaşl-ı yâre irdüm dir idüñ
İy **Sirâcî** umma kim yañlış hayâlüñdür senüñ

184

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Nâr-ı şevk ile yanar bağrında dâğı lâlenüñ
Rûşen olsun haşre dek yâ Rab çerâğı lâlenüñ
- 2 İçmeseydi bezm-i hüsnünde muhabbet câmını
Olmaz idi dâ‘imâ elde ayağı lâlenüñ

- 3   Ğoncanuñ la'îln ayağı gitmez elden dem-be-dem
          Toludur yâkût-ı nâb ile ayağı lâlenüñ
- 4   'Ayş u nûş için sa'âdetle kenâr-ı bâğa gel
          Pâdişâhum giçmedin bâğ içre çağı lâlenüñ
- 5   Dimiş 'uşşâk itmesün cânânesiz 'ayş [u] neşât
          Fâş oldu 'âlem içinde yasağı lâlenüñ
- 6   İy **Sirâcî** haşr olunca yanuban yakılmağa
          Gice gündüz şevk ile yanar çerâğı lâlenüñ

185

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1   Cân u dilden kuluñam devletlü sulţânum senüñ
          Hep fedâ itdüm şehâ başum senüñ cânum senüñ
- 2   Sîm-i eşküm hâk-i pâyüñe n'ola kılsam nişâr
          Yoluña mebzûldur mâl-ı firâvânum senüñ
- 3   Reh-i 'aşkuñ gerdini def' itmek için dem-be-dem
          İki sakâñ oldu cânâ çeşm-i giryânum senüñ
- 4   Taşlara kâr eylemişdür nâle vü zârum benüm
          Hey dirîğâ girmedir gûşuña efgânum senüñ
- 5   Gel hakâretle nazâr kılma **Sirâcî** bendeñe

Çok zamândur kul olalı kapuña cânım senün

[71a]

186

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şadr-ı sînemde yir itmişdür şehâ tîrûñ senüñ
Başum üstinde dönerse tañ mı şemşîrûñ senüñ
- 2 Hâlet-i 'aşkum görüp hergiz terahhüm itmedüñ
Görmedüm cevır ü cefâ kılmakda takşîrûñ senüñ
- 3 Yummaz encüm gözlerin hüsñüñ temâşâsındadır
Manzar olmuşdur kamu eşyâya taşvîrûñ senüñ
- 4 Bağlamışdur boynumı leylâ saçun iy mâhrû
Kayd [u] bend itdi niçe mecnun[ı] zencîrûñ senüñ
- 5 Bülbül-i gûyâ olup yine **Sirâcî** şevk ile
Kır'at eyler mekteb-i hüsñünde tefsîrûñ senüñ

187

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Nedür iy çeşm-i pür-hûnum evân olup aķar yaşıñ
Meger var ise hiç yokdur münâsib yâr u yoldaşıñ
- 2 Ğam u ğuşsa senüñle bile toĝmış gibi anadan
İkisi iki yanuñda tûrurlar şanki ķardaşıñ
- 3 Teveccüh Hakk'a kıl iy dil ĝiçüp lezzât-ı dünyâdan

Hazer kıl yanına varma cihânda rind ü kallâşuñ

- 4 Târîk-i ‘aşka baş indür haqîkat sırrın isterseñ
Kadem baş râh-ı taḥkîke sözine uymalu başuñ
- 5 **Sirâcî** yildi yüpürdi niçe yıl kâ’inât içre
Şoñucı vardı kıl oldı derinde Hâcî Bektaşuñ

188

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün

- 1 Münâcât itmege vardum yine Tûr’ına Mûsâ’nuñ
Nazîrûñ görmedüm hergiz o ḥüsn-i ‘âlem-ârânuñ
- 2 Temâşâ-yı cemâlünden beni men’ eyleme hergiz
Efendi yok durur hergiz ziyânı çün temâşânuñ
- 3 Ne ğam baña eger yarın gelür ise şeker ḥaṭṭuñ
Ki ‘ârifler yimez şâhum ğamını rûz-ı ferdânuñ
- 4 Vefâ kıl ‘âşîka olma şaḡın sen ḥüsnüñe mağrûr
Beḡası yok durur ‘ömrüm şaḡın bu fânî dünyânuñ
- 5 **Sirâcî** bendeñe şâhum vişâlûñ ‘ahd kılmışduñ
Be hey zâlim be hey kâfir ḡanı ol ‘ahd u peymânuñ

189

mefâ’lün mefâ’lün fe’ülün

- 1 Efendi cânuma kâr itdi ‘aşkuñ

Beni hicr ile bîmâr itdi ‘aşkuñ

[71b]

2 Devâ umar iken dil-ğastesine

Dili ğâyetde nâçâr itdi ‘aşkuñ

3 Yire çalup yine nâmûs [u] ‘ârı

Melâmet ehline yâr itdi ‘aşkuñ

4 K̂ara zûlfüñ hevâsına düşelden

Yirüm Manşûr-veş dâr itdi ‘aşkuñ

5 Alup ‘aqlum beni dîvâne kıldı

Benümle turfe bâzâr itdi ‘aşkuñ

6 Tağuban boynuma zencîr-i zûlfüñ

‘Aceb bende giriftâr itdi ‘aşkuñ

7 Ağıdup gözlerüm yaşın dökerem

Ğubâr-ı pâyüñ îşâr itdi ‘aşkuñ

8 Temâşâ eyler iken Gökyaka’dan

Cihânı başuma dar itdi ‘aşkuñ

9 **Sirâcî** yana geldi ‘aşk odına

Anuñ’çün yirini nâr itdi ‘aşkuñ

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bi-ḥamdillâh 'adâletle şeh-i rûy-ı zemîn olduñ
Yedi iklîm tahtına giçüp feth-i mubîn olduñ
- 2 Re'âyâ kullaruñ âsûde dildür devr-i 'adlûñde
Şehâ sen feth ü nuşretle mu'în-i mülk-i dîn olduñ
- 3 'Aceb mi ins ü cin olsa senüñ fermânuña münkâd
Bu mülke 'avn-i Hâk ile Süleymân-ı emîn olduñ
- 4 Mülûk-ı 'âlem içre seyf ile şâhib-kırânsun sen
Şecâ'atle sa'âdet tahtı üzre hem-nişîn olduñ
- 5 Nesîm-i rûḥ-baḥşuñ tañ mı kılsa mürdeler ihyâ
Begüm 'Îsî gibi sen dergeh-i Hakk'a yakın olduñ
- 6 Sa'âdet devlet ü 'izzet n'ola kılsa saña yârî
Anuñ'çündür ki sen 'aqla uyup 'adle qarîn olduñ
- 7 **Sirâcî** derd ü miḥnetle kalup ḥâk-i mezelletde
'Înâyet kıl aña cânum niçe kula mu'în olduñ

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yüz sürüp dergâh-ı Hakk'a 'aşk-ı cânân istedük
Âsitânında Hudâ'nuñ luṭf u iḥsân istedük

- 2 Cân virüp derd almışuz bâzâr-ı ‘aşk içre bugün
Ol tabîb-i cân u dilden derde dermân istedük

[72a]

- 3 Bir bölük âvâreyüz câm-ı muhabbet içerüz
Sâkî-i vahdet elinden âb-ı hayvân istedük
- 4 Genc-i ‘aşkı künc-i dilde itmege cânâ nihân
Mülk-i dil ma‘mûresini aña vîrân istedük
- 5 Bir ‘azîzüñ şıdık ile biz yapışup dâmenine
Yine göñül Mısr’ına hüküm ıssı sulţân istedük
- 6 Deşt-i Ken‘ân içre efgân eyledük Ya‘kûb-vâr
Hüzn-i Yûsuf ile her dem çeşmimiz kan istedük
- 7 Kimisi dünyâyâ tâlib kimisi ‘ukbâyâ hem
Biz **Sirâcî** şoñ nefes îmân u Qur‘ân istedük

192

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

- 1 Dilâ yokdur sebâtı bu cihânuñ
Budur mâhiyeti devr [ü] zamânuñ
- 2 Ta‘alluk rîsmânın gayrıdan kes
Er iseñ terkini ur mâsivânuñ
- 3 Derûnuñ gıll ü gışdan eylegil pâk

Huzûr itsün dir iseñ tende cânuñ

- 4 Göñül gel ẖâb-ı ğafletden gözüñ aç
Görem dirseñ cemâlini Hudâ'nuñ
- 5 **Sirâcî** nâr-ı 'aşk ile tutuş yan
Ebed hiç kalmasun nâm u nişânuñ

193

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Tecellâ ideli dilde cemâl-i 'Abduraḥmân'uñ
Muşavver oldı göñülde ḥayâli 'Abduraḥmân'uñ
- 2 Gülüp gül gibi açılsa tekellüm idüp ol ğonca
Ġidâ-yı rûḥ durur ğuyâ maḳâli 'Abduraḥmân'uñ
- 3 Harîş oldukça vaşlına dirîĝâ olmışam maḥrûm
Müyesser olmadı ḥayfâ vişâli 'Abduraḥmân'uñ
- 4 Muḳârin olur 'irfâna erâzilden idüp i'râz
Riyâ da olsa ṭañ mıdur kemâli 'Abduraḥmân'uñ
- 5 **Sirâcî** den şorar şîrîn lebi ḥâşiyetin Kâsım
Revân olup akar gerçi zülâli 'Abduraḥmân'uñ

194

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy şadâ-yı ney gibi şavt-ı ḥoş-elḥân eyledüñ

Döne döne vecd idüp ‘uşşâkı bî-cân eyledün

[72b]

2 Çün ser-ağâz eyledün luṭf ile iy şîrîn süḥan
Şevḳ ile ‘âşıkıların sermest [ü] ḥayrân eyledün

3 Serv gibi şalınur meclisde iy serv-i ḥıram
Nâz ile ṭâvûs-ı cennet gibi cevân eyledün

4 Şâhidüm sensün yine dürr-i yetîm olduñ baña
Bir söz ile seyl-i eşküm baḥr-ı ‘ummân eyledün

5 Raḳşa girüp şevḳ ile sen idicek şâhum semâ‘
Bu **Sirâcî** müstemendi zâr u giryân eyledün

195

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Pehlivânım al ele geldi zamânı ḥoḳḳanun
‘İzz ü nâz itme saña yokdur ziyânı ḥoḳḳanun

2 Dimege derd-i derûnın gerçi kim açar dehân
Lîk yokdur keşf-i esrâra zebânı ḥoḳḳanun

3 Ḥayderîler gibi gerdânına daḳmıṣ ḥalkalar
Key ‘aceb bâzîçedür sırr-ı nihânı ḥoḳḳanun

4 Mühre-bâzîde nazîri gelmemişdür ‘âleme
Ḥoḳḳa-bâz-ı çarḥ ile var imtiḥânı ḥoḳḳanun

- 5 Başka bir dildür bunı fehm idemez hergiz ‘ulûm
Degme bir kimse olımaz tercemânı hoḳḳanuñ
- 6 El getürmişdür devâm-ı dâd için şubḥ [u] şâm
Medḥ için açılsa tañ mıdur zebânı hoḳḳanuñ
- 7 Bû ‘Alî’nüñ rûhını şâd itmek için dem-be-dem
İy **Sirâcî** bir du‘âdur armağanı hoḳḳanuñ

196

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Rehber-i râh-ı Hudâ’dur ‘aşḳ-ı pâk
‘Aks-i nûr-ı Muştafâ’dur ‘aşḳ-ı pâk
- 2 Dost yolında ider bezl-i vücûd
Yâr-ı Gâr-ı bâ-şafâdur ‘aşḳ-ı pâk
- 3 Tañ mı virse ‘âşıḳa ḳaṭ‘-ı cevâb
Zülfikâr-ı Murtaẓâ’dur ‘aşḳ-ı pâk
- 4 Görinür çeşmine ‘uşşâḳuñ Ḥasan
Şan Hüseyin-i Kerbelâ’dur ‘aşḳ-ı pâk
- 5 Virmek için ḥânedâna zîneti
Zîver-i âl-i ‘abâdur ‘aşḳ-ı pâk
- 6 On sekiz biñ ‘âleme ḥükmi revân
Olsa tañ mı pâdişâdur ‘aşḳ-ı pâk

[73a]

- 7 Cevher [ü] iksîrdür müflislere
İy **Sirâcî** kîmyâdur ‘aşk-ı pâk

197²⁹⁶

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gün yüzi şevkiyle yârüñ şâd u hândânsun göñül
Düşücek sevdâ-yı zülfüne perîşânsun göñül
- 2 Düşeli ol goncanuñ ‘aşkına her şeb şubhâ dek
Gülşen-i kûyında bülbül gibi nâlânsun göñül
- 3 ‘İyd-ı vaşla iricek ‘âşık bulur zevk u şafâ
Sen niçün hicrân şebinde zâr u giryânsun göñül
- 4 Düşüben çâh-ı zenaḥdâna tolaşduñ zülfine
Niçe müddet anuñ içün bend-i zindânsun göñül
- 5 Bu **Sirâcî**’yi yaḳarsun her zamân ‘aşk odına
Yaḳısuñdan şevkle beñzer nâr-ı sûzânsun göñül

198

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gir ferâġat ‘âlemine fârîġu’l-bâl ol göñül
Mürşid-i ‘aşka yetiş ‘aşk ile cûş-ḥâl ol göñül
- 2 Cür‘adân-ı ‘aşkdan ḥayrân olup biñ şevk ile

²⁹⁶ 73a’da derkenardadır. Ayrıca okunamayan bir not mevcut.

Şoyunup dil hânkâh[ı] içre abdâl ol göñül

3 Bulmak isterseñ eger ‘İsî gibi eflâke yol
Târik-i dünyâ olup ‘âlemde hoş-hâl ol göñül

4 Hâliş olmak diler iseñ zer gibi iy dil yine
Pûte-i ‘aşk içre kızup şevk ile kal ol göñül

5 Sen **Sirâcî**’ye uyup dünyâya olmağıl harîş
Terk idüp tâc u kabâyı şâhib-i şâl ol göñül

199

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Fenn-i ‘aşk içre bugün üstâd-ı kâ mildür göñül
Cân u ser terk itmede ‘ilm ile ‘âmildür göñül

2 Serv gibi iy elif-kâmet kaçan kılsañ kıyâm
Kaddüni derdüñle dâl itmege kâbildür göñül

3 Alalıdan mekteb-i hüsnüñde ‘aşkuñdan sebak
Muşhaf-ı hüsnüñ hakiyçün şeyh-i fâzıldur göñül

4 Sen güzeller pâdişâhın cümleden tercîh ider
Şimdi ‘âşıklar içinde hayli kâbildür göñül

5 Nâr-ı ‘aşk ile tutuşmak key sa‘âdetdür baña
İy **Sirâcî** tâ ezelden aña mâ’ildür göñül

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şûreti terk ideli ma'nâya düşmişdür gönül
Gerçi kim kem kaçredür deryâya düşmişdür gönül
- 2 Bâr-ı mihnet çekmeden olmuş durur gâyet za'îf
Bûy-ı zülf-i yâr ile sevdâya düşmişdür gönül
- 3 Olmağ için 'arşa-i 'aşk içre şâhum imtihân
Derd-i 'aşk-ı yâr ile gavgâya düşmişdür gönül
- 4 'Ayş u nûşından cihânuñ giçmişüz biz iy fakı
Şanmañuz kim lezzet-i dünyâya düşmişdür gönül
- 5 Kuşanaldan iy Sirâcî biline zünnâr-ı 'aşk
Deyr-i dilde bir put-ı tersâya düşmişdür gönül

[73b]

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nice yilirsün gönül gel bu hevâdan vazgel
Dañi uşanmaz mısun renc [ü] 'anâdan vazgel
- 2 Çün beğâsı yok durur bildüñ bu fânî 'âlemüñ
Fâ'ide umma hâzer kıl bu fenâdan vazgel
- 3 Emsemi sem devleti let bâl ü câhı bir belâ
Bâkî kalmaz kimseye bûy-ı vefâdan vazgel

- 4 Gel kadem baş ‘âlem-i tecrîde şâhum merd iseñ
Târik-i dünyâ olup tâc ü kabâdan vazgel
- 5 Baħr-ı ‘aşķa çünki ğarķ oldu vücûduñ zevraķı
Sâhil-i deryâyâ düşdüñ âşinâdan vazgel
- 6 Rû-be-rû dîdâr-ı Hakk’ı görmek isterseñ göñül
Tâlib-i dîdâr-ı Hakk ol mâsivâdan vazgel
- 7 Tövbe idüp yine idersün niçe cürm ü haķâ
Kanı inşâfuñ göñül sehv ü haķâdan vazgel
- 8 Ger nesîm-i Hakk teneffüs eyler ise[ñ] bir nefes
Hiç ańma iy göñül bâd-ı şabâdan vazgel
- 9 İy **Sirâcî** ğiç ‘alâyıķdan bulup râh-ı necât
Şâf eyle göñlüñi zühd ü riyâdan vazgel

202

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâmdulillâh pâk u şâfidür ezelden mezhebüm
‘Âşık-ı dîdâr-ı Hakk’am şâf olupdur meşrebüm
- 2 ‘İyd-ı vaşla dest-res bulmaĝa çâre olmadı
Hâsretâ derdâ te’essüfle ğiçer rûz u şebüm
- 3 Ğayra vardı necm-i tâli‘ itmedi herĝiz tûlû‘
Ol sebebdendür görünmez oldu cânâ kevkebüm

- 4 Ol tabîb-i cân [u] dil itmedi tadbîr-i 'ilâc
Bu ten-i pejmürdem ihyâ itmez ol la'l-i lebüm
- 5 Çigzinürse şem'-i hüsnüñ tañ mıdur pervâne-vâr
Nâr-ı 'aşk ile tutuşmağdur **Sirâcî** meşrebüm

203

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Diküben sîne tablın dūd-ı âhumdan 'alem çekdüm
Melâmet tahtına ağınca biñ dürlü elem çekdüm
- 2 Diyâr-ı 'aşka sultânam dilâ ben de zamânumda
Yedi iklîme şâh oldum anuñ'çün câm-ı Cem çekdüm
- 3 Neheng-i baħr-ı lâhûtam çü ben deryâ-yı vaħdetde
Muħîṭ-i a'zamı nûş eyledüm bir kerre dem çekdüm

[74a]

- 4 Cihânda yok durur dîvâneye gerçi kalem dirler
Elüme hâme alup defter-i 'aşka kalem çekdüm
- 5 Vefâsı yok cefâsı çok çü gördüm dehr-i pür-ķahruñ
Beķâ iklîmine yap yap **Sirâcî** ben ķadem çekdüm

204

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yine arz itdi cemâlin mâh-ı tâbânum benüm
Şâm-ı hicr içre tecellâ eyledi cânım benüm

- 2 Dîde-bân olmuş cemâl[in] seyrine seyyâreler
Hûblar içinde mümtâz oldu cânânım benüm
- 3 Âteş-i hicrân ile yanup kül oldu cân u ten
Gûyiyâ murğ-ı semenderdür dil ü cânım benüm
- 4 Yiridür kılsam derûn-ı dilde âh-ı sûzinâk
Ben kulına merhamet itmedi sulţânım benüm
- 5 Kâtı göñline **Sirâcî** kılmadı nâlem eşer
Hey dirîgâ girmede gûşına efgânım benüm

205

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hamdulillâh yine 'azm-ı kûy-ı cânân eyledüm
Ârzû-yı 'ıyd-ı vaşla cân kurbân eyledüm
- 2 Ol gül-i bâğ-ı leţâfet gelsün oynasun diyü
Başımı meydân-ı 'aşk içinde gâltân eyledüm
- 3 Derd [ü] hasretle akıdup cûybâr-ı eşkümi
Ėarķa virdi 'âlemi yaşımı 'ummân eyledüm
- 4 İtmek için genc-i 'aşkın göñlüm içinde nihân
Cân u dil ma'mûresini aña vîrân eyledüm
- 5 Şevķ ile meydân-ı 'aşķa girüben mânend-i şîr

Döne döne ‘arşa-i ‘âlemde cevlân eyledüm

6 Dü cihân varını itdüm şafha-i dilden tıraş
Hânkâh-ı ‘aşk içinde cismüm ‘uryân eyledüm

7 Şîşe-i nâmûsumı çaldım melâmet taşına
Şahın-ı dünyâda özüm hâk ile yeksân eyledüm

8 Şâm-ı hicr içre **Sirâcî** yanmak için şubha dek
Şem‘ gibi yirümi ben nâr-ı sûzân eyledüm

206

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Çeşmüñüñ merdümlerine ben de fermân olmışam
Kaşlaruñuñ yâsına cân ile kurbân olmışam

[74b]

2 Gün gibi tenhâ yürürken benden i‘râz eyleyüp
Gizlü gencsün gerçi sen ben saña vîrân olmışam

3 Râh-ı ‘aşkıñda şehâ cân nağdin îşâr eyledüm
Şoyunup abdâl olup ‘aşkıñla ‘uryân olmışam

4 Göricek sen goncanuñ hâra muķârin olduğıñ
Gülşen-i kûyuñda bülbül gibi nâlân olmışam

5 Düşeli göñlüm **Sirâcî** zülfünüñ sevdâsına
‘Akl [ü] hûşum tağılup gâyet perîşân olmışam

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Akıdup seylâb-ı eşküm baħr-ı 'ummân eyledüm
Ağlamağdan çeşm-i ħûn-âbumı giryân eyledüm
- 2 Ğamzesi tîrine şançup yine bağrum pâresin
Döne döne âteş-i 'aşk içre büryân eyledüm
- 3 Genc-i 'aşkuñ künc-i dilde eyleyüm diyü nihân
Mülk-i dil ma'mûresini aña vîrân eyledüm
- 4 Devlet ile esb-i nâza olıcağ ol şehsüvâr
Başumı meydân-ı 'aşk içinde ğaltân eyledüm
- 5 Şâm-ı hicr içre tutuş yanmağ içün tâ şubha dek
Ben **Sirâcî** menzilümi nâr-ı sûzân eyledüm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cân göziyle bakuban Hakk'ıñ cemâlin görmişem
Terk ü tecrîd oluban ölmezden evvel ölmüşem
- 2 Da'vâ-i 'aşk içre iderler egerçi kıl ü kâl
Ben bu esrârıñ rumûzın tâ ezelden bilmişem
- 3 N'idigüm bilsün cihân ħalkı figânumdan diyü
Sîne-i mecrûħuma bir bir delikler delmişem

- 4 Arşa-i ‘aşk içre ‘uşşâk[a] şalâ idüp yine
Başumı top eyleyüp meydân-ı ‘aşkda çalmışam
- 5 Râh-ı ‘aşk içre **Sirâcî** bir durur sûd u ziyân
Cân virüp bâzâr-ı ‘aşkda derd ü miñnet almışam

209

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Eşk-i hûn-âbumı şarâb itdüm
Cigerüm vaşlasın kebâb itdüm
- 2 Mest-i lâ-ya‘kul oluban giçdüm
Dönüben nefsüme hitâb itdüm
- [75a]
- 3 Yoğ iken var olalı itdigümi
Hep hesâb eyleyüp kitâb itdüm
- 4 Faşl faşl okuyubanı a‘mâ
Seyyi’âtumı başka bâb itdüm
- 5 Añladum çün fenâ-yı dünyâyı
Hânumânum yıkup harâb itdüm
- 6 Zillet ü fakr ihtiyâr idüben
Ehl-i fakra yüzüm türâb itdüm
- 7 Ma-hazar cân u dil idüp teslîm
Ma‘nîde yine feth-i bâb itdüm

8 Hîç ricâsını itmeyüp kabûl
Nefs-i şerîre çok ‘azâb itdüm

9 İrdüm tevfiğe eyledüm tövbe²⁹⁷
İy **Sirâcî** ‘aceb şevâb itdüm

210

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Gözlerüm yaşı revân oldu nedendür bilmezem
Sırr-ı ‘aşkum hep ‘ayân oldu nedendür bilmezem
- 2 Gün yüzün göstermez oldu ol meh-i nâ-mihribân
Kevkeb-i bahtum nihân oldu nedendür bilmezem
- 3 Hasretâ derdâ dirîgâ ‘ıyd-ı vaşla irmedüm
İt rakîbüñ kâmurân oldu nedendür bilmezem
- 4 Oğ gibi toğru iken yoluñda iy serv-i hırâm
Bükülüp kıaddüm kemân oldu nedendür bilmezem
- 5 İy **Sirâcî** terk idüp ‘ayş u neşât esbâbı ben
Rûz [u] şeb kâruñ figân oldu nedendür bilmezem

211

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Dil ü cân naqdini virdüm metâ‘-ı vaşl-ı yâr aldum

---

²⁹⁷ Vezin hatası.

Cihâna pâdişâh oldum ‘acâ’ib şehriyâr aldum

2 Göñül şehbâzını şaldum nezdîk-i cânâna²⁹⁸

Yine pervâz idüp eflâke çıkdum bir nigâr aldum

3 Nihân olmaz derûnuñda çü gördüm ‘aşk-ı cânânı

Anuñ’çün bûy-ı misk-i eşkini ben âşikâr aldum

4 Hâdeng-i gamzesine tabla-i sînem nişân itdüm

Kaşı yâsına kurbân oldum ammâ yâdigâr aldum

5 Dil-i sengînini nerm eyleyince çok elem çekdüm

Şanasun ‘avn-i Hâk ile demürden bir hîşâr aldum

[75b]

6 Giçüp bu fânî dünyâdan beka iklimine irdüm

Bir ednâ kem bahâ ile ‘aceb dâr u diyâr aldum

7 Fitîl itdüm vücûdum riştesini bezm-i miḥnete

Sîrâcî âteş-i ‘aşkdan anı yakmağa nâr aldum

212

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Yine dil âyînesin sildüm mücellâ eyledüm

Câm-ı ‘aşkı nûş idüp qalbüm muşaffâ eyledüm²⁹⁹

2 Hâkk’a kul oldum Muhammed Muştafâ’nuñ ümmeti

²⁹⁸ Vezin hatası.

²⁹⁹ Önceden yazılan mısra çizilmiş, bu mısra yazılmış. Üstü çizilen mısara; “Dîde-i ‘ibretle maşnû‘âtı idrâk eyledüm.”

Cân u dilden âl ü evlâda tevellâ eyledüm

3 Nûş idelden bezm-i ‘aşk içre muhabbet câmını
Hey niçe ‘âşıkları sermest ü şeydâ eyledüm

4 Kûşe-i meyhânede cem‘ olmuş ‘âşıklar bugün
Hâtır-ı ‘âtırların varup tesellâ eyledüm

5 Şem‘-i cem‘ olmağ için cânân ile biñ şevk ile
Tutuşup yandum **Sirâcî**’yem tecellâ eyledüm

213

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Hamdulillâh yine dil âyînesin pâk eyledüm
Dîde-i ‘ibretle maşnû‘âtı idrâk eyledüm

2 İhtirâz idüp erâzilden muķârın olmadum
Yüzümi ‘irfân ayağına varup hâk eyledüm

3 ‘Âşık-ı şûrîdeyem ölmekden itmen ihtiyât
Kurtarup bu varıadan kendümi bî-bâk eyledüm

4 Cân ile cânân arasında hicâb olduñ diyü
Ėayret ile câme-i cismüm çeküp çâk eyledüm

5 Cân gözine mâ’il olmaz dostlar kevn ü mekân
Ben **Sirâcî men ‘arefe** sırrın idrâk eyledüm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ben cemâlüñ 'ıydına cân ile kurbân olmışam
Naqd-ı cânı harc idüp şanma peşîmân olmışam
- 2 Cür'a-i câm-ı lebüñden içmişem âb-ı hayât
Anı ben nûş ideli ser tâ kadem cân olmışam
- 3 Leşker-i 'aşkuñ yaqaldan göñlümin ma'mûresin
Genc-i 'aşkuña şehâ olduğda vîrân olmışam
- 4 Vecd-i hâle iricek tâc u kabâyı terk idüp
Şoyunup dil tekyegâhı içre 'uryân olmışam
- [76a]
- 5 Nâr-ı 'aşkuñla **Sirâcî**'yem idüp bağrum kebâb
Döne döne âteş-i 'aşk içre büryân³⁰⁰ olmışam

- 1 'Aşkuñ meyin nûş ideli sermest ü hayrân olmışam
Şûretde bir kaçreyem ma'nîde 'ummân olmışam
- 2 Uralı 'aşkuñdan demi diñmedi çeşmümüñ nemi
Terk idüp dü 'âlemi şoyunup 'uryân olmışam
- 3 Yile virüp nâmûs [u] 'âr efgân idüp leyl ü nehâr
Maḥzûn olup Ya'kûb ben zâr u giryân olmışam

³⁰⁰ Metinde yer alan "üryân" ibaresi anlam bütünlüğü ile önceki şiirlerdeki kullanımlara bakılarak, kafiye de gözetilerek "büryân" olarak değiştirilmiştir.

³⁰¹ Vezni bulunamamıştır.

- 4 'Âşık ṯurur ikrârına yok münkirüñ inkârına
Döne döne 'aşk nârına ben bağı büryân olmışam
- 5 İtdüm bu keşretten ferâğ şimden gerü tağ üstü bâğ
Yandum **Sirâcî** çün çerâğ şan şem'-i handân olmışam

216

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Yüz sürüp işigine yine münâcât idelüm
Dergehin ol şanemüñ kıble-i hâcât idelüm
- 2 Ğam u âlâm-ı cihânı yuyuban hâtırdan
Meskenimüzi yine kûy-ı harâbât idelüm
- 3 'Ayş u nûş itmek içün rindler ile şâm [u] seher
Gelüñiz pîr-i muğân ile mülâkât idelüm
- 4 Göricek gün yüzüñi eyleyelüm secde hemân
'Arz-ı ihlâş idüben Tañrı'ya tâ'at idelüm
- 5 Şâm-ı hicr içre **Sirâcî** yanalum hemçü çerâğ
Bir delîl uyaralum kendimüz işbât idelüm

217

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yazmağa âyât-ı hüsnüñ buldı çün fermân kalem
Şol muḳavves ḳaşlaruñ resmin ider 'unvân kalem

- 2 Yazımaz taşvîrünü cem‘ olsa nakkâşân-ı Çîn
Haşre dek tahrîr iderse defter-i dîvân kalem
- 3 Şûretüñ nakşı тұrurken ğayra kılmayam nazar
Ger vücûdum levhine nakş itse ins ü cân kalem
- 4 Kimse takrîr idemez cânâ kitâb-ı hüsnüñi
‘Avn-i Hâk ile meger bula yine ‘unvân kalem
- 5 Sûziş-i ‘aşkın **Sirâcî** dimege itse şürû‘
Tahta-i sînem revâdur defter ola cân kalem

[76b]

218

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hamdulillâh dostlar Mevlâ temâşâsındayam
Gerçi bir ednâ kulam a‘lâ temâşâsındayam
- 2 Ben vücûdum nefy idüp işbât-ı da‘vâ itmişem
Kimseye **lâ** dimezem **illâ** temâşâsındayam
- 3 Eyliyelden **len terânî** âyeti gökden nüzûl
Tavr-ı ‘aşk içre şehâ Mûsâ temâşâsındayam
- 4 Âşinâyam baħr-ı ‘aşka şanmañuz bîĝâneym
Şûretâ kem kaṭreyem deryâ temâşâsındayam
- 5 Murĝ-ı kudsî irişemez himmetüm pervâzına

Ğaf-ı ‘aşk üstindeki [‘anğâ] temâşâsındayam

- 6 Dâsitân-ı Vâmık u ‘Azrâ’ya kılmazam nazar
Deşt-i ğam Mecnûn’ıyam Leylâ temâşâsındayam
- 7 Ben **Sirâcî** dilberüñ yolında oldum pâyimâl
Pâyine düşdüm yed-i beyzâ temâşâsındayam

219

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Cân u dilden yine ğün-i ğamda feryâd eyledüm
Nâlem ile rûhını Ferhâdînüñ şâd eyledüm
- 2 Tıfl-ı ebced-h’ân iken gördüm Zebûr-ı ‘aşkı ben
Tarz-ı eş’ârı gönül levhinde iy ad eyledüm
- 3 Şâm-ı hicret tañ mı nâle-i murğ-ı dil olsa güzâr³⁰²
Derd-i ‘aşk-ı yâr ile gönümi mu’tâd eyledüm
- 4 On sekiz biñ ‘âleme virmen habîbüñ mihirini
Ol sebebdan dilde derd-i yâri evtâd eyledüm
- 5 Başımı top eyledüm meydân-ı ‘aşk içre bugün
İy **Sirâcî** yine ‘uşşâk içre bir ad eyledüm

---

³⁰² Vezin hatası.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Çarh-ı bî-mihrüñ dirîgâ bir vefâsın görmedüm
Çok cefâsın gördüm ammâ bir şafâsın görmedüm
- 2 Ol tabîb-i cân u dil kılmadı tedbîr-i 'ilâc
Lebleri dâru'ş-şifâsından devâsın görmedüm
- 3 Râh-ı 'aşk içre dil ü cân nakdini idüp nişâr
Hâlûme rahm idici bir mehlikâsın görmedüm
- 4 Ben yitirdüm kendümi çok çok aradum bulmadum
Bakmağa âyîne-i gîtînümâsın görmedüm
- 5 Sîm-i eşküm hâk-i pâ-yi yâre îşâr eyledüm
İy **Sirâcî** zerre deñlü hiç vefâsın görmedüm

[77a]

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Başum top eyleyüp meydâna geldüm
Yine bâzîçe-i çevgâna geldüm
- 2 Dil ü cân nakdini yağmâya virdüm
Vücûdum bezl idüp merdâne geldüm
- 3 Tecellâ yüzini gördüm yüzünde
Habîbüm şıdk ile îmâna geldüm

4 Bu kudretin içüp ‘aşk câmını hem
Muhabbet bezmine mestâne geldüm

5 Yürek şad pâre oldı ‘aşk elinden
Belâlu bülbülüm efgâna geldüm

6 Ğamuñdan Mısr-ı dil vardı harâba
Kemîne kuluñam sultâna geldüm

7 **Sirâcî** yansa n’ola ‘aşk odına
Ezelden şevk ile yana geldüm

222

mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün

1 Bi-hamdillâh riyâ vü kibriyâdan pâkdur gönlüm
Reh-i ‘aşk içre pâk olmuş bir avuç hâkdur gönlüm

2 ‘Înâyât-ı Hudâ’dan bir eşerdür lem’a-i cânım
Olup meclâ-yı Hâk âyîne-i idrâkdur gönlüm

3 Tevekkül rîsmânına yapışmışdur göñül muhkem
Ümîd-i ‘avn-i Hâk’la cümleden bî-bâkdur gönlüm

4 Göz açup yine yumunca cihânı çend devr eyler
Sirâcî ‘arşa-i ‘aşkda katı çâlâkdur gönlüm

5 Serencâmum n’ola diyü kalup havf u recâ içre
Efendi vâdî-i gamda ‘aceb gamnâkdur gönlüm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âşık olmaz hâk-i pâ-yi râh-ı cânân olmayan
Gelmesün meydân-ı 'aşka târik-i cân olmayan
- 2 Hey Müselmânlar meded öldüm firâk-ı yâr ile
Hâlûme rahm eylemez kalbinde îmân olmayan
- 3 Giceler tâ şubh olunca zâr u feryâd eylerem
Yanuma yürünmesün hicr ile nâlân olmayan
- 4 Vâsıl olmadum vişâle hicr ile kaldum dirîğ
Rûy-ı yâri görmez imiş çeşm-i giryân olmayan
- 5 Bulmaz imiş dâmen-i maşûda hergiz dest-res
Kellesi meydân-ı 'aşk içinde gâltân olmayan

[77b]

- 6 Hânkâh-ı 'aşk içinde olmaz esrâra vukûf
Cür'adân-ı 'aşktan bir kerre hayrân olmayan
- 7 Hülle-i merdâna hergiz itmesün cânâ heves
Döne döne âteş-i 'aşk içre büryân olmayan
- 8 Ehl-i tahkîke irüp dervîş olımaz dostlar
Ten libâsın çâk idüp şevk ile 'uryân olmayan
- 9 Kıl Sirâc canuñı cânân öñinde der-meyân
Cân ile cân olımaz ser tâ kadem cân olmayan

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dergehinde ol şehüñ derbân olayın varayın
Şûretâ kul ma'nîde sultân olayın varayın
- 2 Çün tılısm-ı a'zam olmışdur vücûd-ı âdemî
Gencdür ol şeh aña vîrân olayın varayın
- 3 Terk ü tecrîd oluban olup kalender-veş tırâş
Hânkâh-ı 'aşkına 'uryân olayın varayın
- 4 Sîm-i eşküm hâk-i râh-ı 'aşkına idüp revân
Mâcerâmı 'arz içün giryân olayın varayın
- 5 İy **Sirâcî** gülşen-i kûyına ol cânânumuñ
Bülbül-i şûrîde-veş nâlân olayın varayın

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İy şeh-i 'âlî-cenâbum kandesün
İy emîr-i kâmyâbum kandesün
- 2 Yüz süregeldüm ayağın tozına
Senden olur feth-i bâbum kandesün
- 3 Gün yüzüñ göster[mez] olduñ bendeñe
Kandesün iy âfitâbum kandesün

4 Gel süvâr olup semend-i devlete
İy şeh-i gerdûn-rikâbum kandesün

5 Yağma kahr ile **Sirâcî** bendeñi
İy hitâb-ı müsteâtbum kandesün

226

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Gitdüm diyâr-ı gurbete çün yana yana ben
'Arz ideyin bu guşşamı şâh-ı cihâna ben

2 Çevgân-ı 'aşkı aldum ele söz ü sâz ile
Çaldum başumı top idüben 'âşıkâne ben

[78a]

3 'Aşkuñ ham ideli kaddüm iy kaşları kemân
Sînem hadeng-i gamzeñe itdüm nişâne ben

4 Rûz-ı ezelde miñnet ü gamdur çü kısmetüm
Mû'nis olur isem n'ola âh [u] efgâna ben

5 Hicrân şebinde toğmadı bahtum sitâresi
Saçsam 'aceb mi gözyaşını dâne dâne ben

6 Ol şeh ideydi kûşe-i çeşm ile nazar
Atar idüm külâhımı çâk-ı âsmâna ben

7 Tutuş **Sirâcî** âteş-i 'aşk ile çün çerâğ

Kül eyledüm vücûdumı bil yana yana ben

227

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Egerçi kullaruñ içre kemîne kem gedâyam ben
Bi-hamdillâh tarîk-i 'aşk içinde pâdişâyam ben
- 2 Kânâ'at kûşesini cân u dilden ihtiyâr itdüm
Taḥassür çekmezem dünyâ için ehl-i fenâyam ben
- 3 Melâmet şâlinı giydüm olup ser tâ kadem 'uryân
Beni siz şanmañuz kim tâlîb-i tâc u kabâyam ben
- 4 Selâmet ehline benden selâm eyleñ sorarlarsa
Gam-ı derd ü belâ-yı 'aşk-ı yâre mübtelâyam ben
- 5 Gözüme kaçrece gelmezse tañ mı lücce-i 'ummân
Şehâ gavvâşıyam u baḥr-ı 'aşka âşnâyam ben
- 6 Melâmet taşına çalsam 'aceb mi şîşe-i 'ârı
Sirâcî râh-ı 'aşk içre kadîmî bî-nevâyam ben
- 7 Yezîd'ün cânına la'net idüp itdüm teberrâyı
Muḥibb-i ḥânedân [u] bende-i âl-i 'abâyam ben

228

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şûfiye teslîm itdük gerçi ḥalvet kûşesin
İhtiyâr itdük efendi biz de vahdet kûşesin

- 2 'Ârif oldur itmeye dünyâ vü 'uqbâyâ nazar
'Âşık-ı dîdâr olup duta muhabbet kûşesin
- 3 Tâc[1] terk idüp kabâdan 'uzlet itmişdür gönül
Mâsivâdan giçmişüz biz bulduk 'uzlet kûşesin
- 4 Bu melâmet câyına konan selâmet göçmedi
Gitdiler her birisi tutup mezellet kûşesin
- 5 Kimse râhat olmamışdur işbu miñnet-hânede
İhtiyâr itdüm **Sirâcî** ben bu miñnet kûşesin

229³⁰³

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Girmeyüm cennâta hergiz kûy-ı cânân var iken
Anmaya[yu]m tûbâyı şahñ-ı gülistân var iken
- 2 Mihr ü mâhı almayam ger olsa fûls-i aḥmere
Başuma gün gibi toğar meh-i tâbân var iken
- 3 Ğayrı şâha bende olmağdan dil eyler ictinâb
Kişver-i ḥüsn içre sen sulṭân-ı ḥûbân var iken
- 4 Nice itsün 'âşık-ı şûrîdeler zevk-i vişâl
Râh-ı 'aşkuñda efendi ğam [u] hicrân var iken

³⁰³ 78a'da derkenardadır.

- 5 İy **Sirâcî** rızkı terk eyle ko kalsun şûfiye
Mey içüp maḥbûb sev şahn-ı gülistân var iken

[78b]

230

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dôstum bulmaz fenâ câm-ı meyüñ nûş eyleyen
Tâ ezel bezminde oldur bizi serhoş eyleyen
- 2 Pâdişâhum sen degil misün vefâ 'ahdin iden
Bir dem içinde dönüp yine ferâmûş eyleyen
- 3 Tîr-i müjgânuñ n'ola giçse dil-i mecrûḥuma
İy kemân-ebrû sen olgıl ḥâtırum hoş eyleyen
- 4 Kâmetüñ servin görüp aḡdum miyânuñdan nişân
Râstî olmaz anı bir kez der-ağûş eyleyen
- 5 Ḥasret-i la'lüñle cân virse **Sirâcî** tañ degil
Ḥâlet-i 'aşkuñda ser-miskini serhoş eyleyen

231

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İntikâm alduk bi-ḥamdillâh şehâ Tahmâs'dan
Ḳal'a-i Van'ı alup kırtarduk ol ḥâsdan³⁰⁴
- 2 Rafz u ilḥâdla yir olmış iken ol ḥısn-ı ḥasîn
Minnet-i Allâh ḥalâş itduk yine vesvâsdan

³⁰⁴ Vezin hatası.

3 Nakd-ı 'ömrin çün fenâ iksîrine şarf eyleyen
Haşre dek kurtulmayısar ol daği iflâsdan

4 Sen Süleymân'a muķâbil olımaz Dârâ vü Cem
Dem urursañ n'ola şâhum Hızr ile İlyâs'dan

5 Yiridür olsa **Sirâcî** bendeñüñ kem bendesi
Kim çerâğ uyarmış ol Maḥmûd ile Ayâs'dan

232

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Ma'den-i feryâd u efğân ister iseñ üşte ben
Gülşen-i kûyuñda nâlân ister iseñ üşte ben

2 Tîr-i ḥûn-rîzüñe itdüm ṭabla-i sînem nişân
Kaşlaruñ yâsına kurbân ister iseñ üşte ben

3 Bir ramak kalmışdur ancak ḥaste cismümden eser
Ḥâlet-i nez' içre bî-cân ister iseñ üşte ben

4 Başumı çevgân-ı 'aşka ṭop idüp çaldum yine
Kellesi 'aşk içre ğalṭân ister iseñ üşte ben

5 Şâm-ı hicrân içre cânâ giceler tâ şubḥa dek
Gözleri giryân u nâlân ister iseñ üşte ben

6 Ten libâsın çâk idüp ser tâ ḳadem çâk olmışam

Tekye-i ‘aşk içre ‘uryân ister iseñ üşte ben

- 7 Gice gündüz yanuban yakılmağa tâ haşre dek
İy **Sirâcî** nâr-ı sûzân ister iseñ üşte ben

[79a]

233

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

- 1 ‘Alâyıkdan mücerred oluban giçdüm dü ‘âlemden
Bi-ḥamdillâh ḥalâş oldum melâl ü guşşa vü ḡamdan
- 2 Temâşâ eyledüm edvâr-ı ‘aşkuñ hep maḳâmâtın
Lisân-ı ḥâl ile söyler kimi zîr ü kimi bemden
- 3 Tecerrüd ihtiyâr eyle dilâ ‘Îsî gibi her dem
Urursañ salṭanat terkin var öğren şâh Edhem’den
- 4 Virürlerse metâ‘-ı ‘âlemi bir ḥabbeye alma
Kimesne fâ‘ide kılmadı bu bâzâr-ı pür-semden
- 5 Ğarîḳ-i baḥr-ı ‘işyânum Hudâyâ sen meded eyle
Ğaḍabdan raḥmetüñ sebḳat idüpdür ma-teḳaddemden
- 6 ‘Aceb mi i‘tirâf itsem günâh [u] cürmüme şâhum
Baña mîrâs diñmişdür ḥaṭâ Havvâ vü Âdem'den
- 7 **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile tutuş yan şevḳ ile dâ‘im
Yananlar âteş-i ‘aşḳa ne bâk eyler cehennemden

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kâşkî hiç gelmeyeydüm bu fenâ dünyâya ben
Eylemezdüm i'tibârı zerrece 'uqbâya ben
- 2 Tâlib-i dîdâr-ı Hakk'âm gayra kılmazam nazar
Cân u dilden 'âşık-ı şûrîdeyem Mevlâ'ya ben
- 3 'Ârif iseñ key şaķın zâyî' giçürme 'ömrüñi
Gün bugündür iltifât itmen ğam-ı ferdâya ben
- 4 Lâ-yı cârûb ile pâk itdüm sarây-ı sînemi
Pâdişâhumdur kul olsam tañ mîdur illâya ben
- 5 Düşeliden baħr-ı 'aşka bulmadum hergiz kenâr
İy Sirâcî âşinâluķ ideli deryâya ben

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Göñül virdüm saña iy vech-i aħsen
Yine dil murĝını uçurdum elden
- 2 Vücûdum şehrini yaĝmâladi 'aşk
Kaçurdi 'aķl sultânını ilden
- 3 Cihân ħalkına itdi sırrımı fâş
Nice ter düşmeyem bu eşk-i müjden

³⁰⁵ 79a'da derkenardadır.

- 4 Ğamuñ mihmânı gitdi geldi şâdî
Bu imiş kısmetüm rûz-ı ezelden
- 5 Siper tutmaz **Sirâcî** nâvek-i ğam
Delüp giçmek diler cânâ siperden

236

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nefs-i şûmuñ 'âcizüm her dem taķâzâsında ben
Ķalmışam zûlmetde nefsüñ şûr u ğavĝâsında ben
- 2 Her kişi olmaz şehâ esrâr-ı 'âlemden ħabîr
Bulmuşam esmâ-yı Ħaķķ'ı hep müsemmâsında ben
- 3 'Âlem-i nâsûtdan pervâz urup itdüm güzer
Mülk-i lâhûta irişdüm 'aşķ deryâsında ben
- 4 Şehper açup itdigüm dem 'azm-ı bâĝ-ı lâ-mekân
Ķalmazam bu esfelüñ ednâ vü a'lâsında ben
- 5 Tâlib-i dîdâr-ı Ħaķķ'am ĝayra kılmazam nazar
Mest [ü] ħayrân olmuşam Ħaķķ'uñ temâşâsında ben
- [79b]
- 6 Câm-ı 'aşķı nûş idüp buldum ħayât-ı câvidân
Cismümi maĥv eyledüm Ħaķķ'uñ tecellâsında ben
- 7 İy **Sirâcî** olalıdan baĥr-ı 'aşķa âşinâ
Ķarķ-ı baĥr-ı ħayret oldum 'aşķ deryâsında ben

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hasretâ gurbetde kaldum baña yârân acısun
Raħm idüben hâlüme kâfir Müselmân acısun
- 2 Vecd olup hâlât-ı 'aşkımla felek kılsun semâ'
Dağıla saçak çözüp hem ebr-i bârân acısun
- 3 Ben ğarîb-i nâtüvân için şafağ kan ağlasun
Mevc uruban cûşa gelsün baħr u 'ummân acısun
- 4 N'eyleyem raħm itmedi ben 'âşıkına ol melek
Nâle vü zârum işidüp hûr [u] ğılmân acısun
- 5 Nâr-ı 'aşkına semender-veş **Sirâcî** yan yürü
İşidüp yandugunu ol şâh-ı hûbân acısun

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Tudâğundan revândur âb-ı hayvân
Yañağundan görünür nûr-ı Raħmân
- 2 Şeb-i zülfün durur çün leyli-yi kadr
Du'âya el getürmiş hûrî ğılmân
- 3 Nedâmet nârına yanmaz şular kim
Ki dâğ-ı 'aşkıñ ide dilde pinhân

4 Şu kim bildi yemîninden yesârın
Ebed şâd olısar çün verd-i handân

5 Tıtuş yan nâr-ı ‘aşk ile **Sirâcî**
Seni görüp göyünsün nâr-ı sûzân

239

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Cân nişâr itmek gerekdür vaşl-ı cânân isteyen
Bende olsun pâdişâh-ı ‘aşka sulţân isteyen

2 Da‘vâ-yı merd itmesün ‘aşka muķârin olmayan
Başını top eylesün ‘aşk ile çevgân isteyen

3 Kisvet-i ‘aşkı yed-i kudret urupdur başuma
Ten libâsın çâk itsün genc-i pinhân isteyen

4 Cûybâr-ı eşkümi gelsün temâşâ eylesün
Eşk-i hûn-âbum gözetsün la‘l ü mercân isteyen

[80a]

5 Tıfl iken gördüm Zebûr-ı ‘aşkı ben Dâvûd’dan
Nâlemi gûş eylesün şavt-ı hoş-elhân isteyen

6 Ben tecerrüd ihtiyâr itdüm fenâ şâln giyüp
Varını bezl eylesün mâl-ı firâvân isteyen

7 Çigzinürsen şem‘-i hüsn-i yâri sen pervâne-vâr

İy **Sirâcî** tek sen ol mâl-ı firâvân isteyen

240

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Ḥamdulillâh dostlar Mevlâ’yı bildüm n’idügin
Zât-ı pâk-i Vâhid-i yektâ’yı bildüm n’idügin
- 2   Dil sarâyın **lâ**-yı cârûb ile pâk itdüm yine
Mâsivâ terkin urup **illâ**yı bildüm n’idügin
- 3   Kimse başa çıkmadı sevdâ-yı zülf-i yâr ile
Tolaşaldan zülfine sevdâyı bildüm n’idügin
- 4   **Küntü kenzüñ** ma’nîsin bilmez faḳîh-i bü’l-heves
Ben **Sirâcî ‘alleme’l-esmâ**yı bildüm n’idügin
- 5   Tâc terk idüp fenâdan cismüm ‘uryân ideli
Târik-i dünyâ olup ‘uḳbâyı bildüm n’idügin

241

Velehu

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1   Kendüyi fehm itmeyen Mevlâ’yı bilmez n’idügin
Ṭâlib-i dünyâ olan ‘uḳbâyı bilmez n’idügin
- 2   Şehper açup itmeyen bir demde ‘azm-ı lâ-mekân
Ol hümâ pervâz urup ‘anḳâyı bilmez n’idügin

- 3 Keşret içre bulmayan ‘âlemde vahdet zevkîni
İkilikden giçmez ol yektâyı bilmez n’idügin
- 4 Gün bugündür yarınıñ yimez gamın dâna olan
‘Ârif olan hîç gam-ı ferdâyı bilmez n’idügin
- 5 Cân gözini açuban eşyâya kılmayan nazâr
Şûrete bakmışdur ol ma’nâyı bilmez n’idügin
- 6 **Lâ**-yı cârûb ile pâk eyle sarây-ı sırruñı
Añlamayan **lâ** nedür **illâ**yı bilmez n’idügin
- 7 Âdem-i zâdum diyüp insân-ı kâmil olmayan
Ol **Sirâcî** ‘**alleme**’l-**esmâ**yı bilmez n’idügin

242

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Da’vâya ma’nâ gerekdür ‘âşıkâ dirler nişân
‘Âşık oldur kim ola meydân-ı ‘aşkda hûn-feşân
- 2 Nakd-ı cân harc eyleyüp aldum metâ’-ı vuşlatı
İrmedi hergiz vişâl-i yâre ‘âşık râyegân

[80b]

- 3 Ben vücûdum nefy idüp da’vâmı isbât eyledüm
Eyleyelden varumı cânân öñinde der-meyân
- 4 Çün şalâ didüm kamu ‘uşşâka gelsünler berü
‘Arşa-i ‘aşk içre anlarla olalum imtiḥân

- 5 İy **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile yanup hâkister ol
Hâ’il olmaz ‘âşık-ı şûrîdeye kevn ü mekân

243

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Gör ten-i pejmürdemi bir cânâ döndürmiş yüzün
Hey nice cân ya’nî kim cânâna döndürmüş yüzün
- 2 Arayup Mısr-ı vücûdum ser-te-ser Ya’kûb-vâr
Cân u dilden kul olup sulţâna döndürmüş yüzün
- 3 Eşk-i hûn-rîzüm revân olursa n’ola dem-be-dem
Gerçi kim kem kaţredür ‘ummâna döndürmüş yüzün
- 4 H’âce-i ‘âşık gibi çâh-ı şafâda niçe yıl
Gözin açup Yûsuf-ı Ken’ân’a döndürmüş yüzün
- 5 Secde idelden gönül cânâ kaşuñ mihrâbına
Küfr-i zülfüñden çıkup îmâna döndürmüş yüzün
- 6 Bir ramaķ kalmışdur ancak haste cânumdan hemân
Hâlet-i nez’a düşüp Kur’ân’a döndürmüş yüzün
- 7 Şem’-i hüsünin çigzinürse n’ola yârüñ her gice
Bu **Sirâcî** âteş-i sûzâna döndürmüş yüzün

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Demdür olursa gözlerümün yaşları revân
Görenler anı diyeler 'aynânı tecriyân
- 2 Vaqtdür ki başlayum yine bir na't-ı Muştafâ
Evşâf-ı hüsnini ideyin şâhumuñ beyân
- 3 Kıldı tecellî göñlüme çün nûr-ı Ahmedî
Taḥsîn ide işidüp anı cümle ins ü cân
- 4 Şakḳu'l-kamer durur birisi mu'cizâtınuñ
Ebr oldı emr-i Ḥaḳ ile üstine sâyebân
- 5 Hüküm eyler idi 'âleme mühr-i nübüvveti
Alnında nûrı olmış idi gün gibi 'ayân
- 6 Mihr ile mâh secde iderdi gelüp aña
Dönerdi üstine gice gündüz nüh âsumân
- 7 Anuñ muḥabbetine yaradıldı kâ'inât
Sen de **Sirâcî** âteş-i 'aşkıyla tutuş yan³⁰⁶

[81a]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Efendi kişver-i hüsn içre şimdi pâdişâsun sen
Güzellik mesnedi üzre şeh-i kişver-küşâsun sen

³⁰⁶ Vezin hatası.

- 2 Tecellâ-yı cemâlünle cihân pür-nûr olmuşdur
Şafâ vü Merve hakkı Ka'be-i ehl-i şafâsun sen
- 3 Göñül mir'âtını şâf it küdürât [u] tağayyürden
Haqîkatde hemîn âyîne-i gîtînümâsun sen
- 4 Dilâ tâc u kabâyı terk it ol ser tâ kadem 'uryân
Eger terk itmeseñ tâc u kabâyı bil kabâsun sen
- 5 Şakın 'uşşâk ile bîgâne olma âşinâluğ it
Kadîmî kullaruñdur añlar ile âşinâsun sen
- 6 **Sirâcî** gice gündüz medh kıl evlâd u aşhâbı
Muhibb-i hânedân [u] bende-i âl-i 'abâsun sen

246

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Muqavves kaşların çatmış gelürse ol kemân-ebrû
Tutuban table-i sînem varayın ben aña qarşu
- 2 Göricek tâkatüm kalmaz ben ol mekkâreyi hergiz
Şanasun sihr-i Bâbil'dür okur ol gamzesi câdû
- 3 Şarâb-ı telhî nûş ider göñül bezm-i muhabbetde
Senüñ 'aşkuña sulţânum eger olursa da ağu
- 4 Tabîbâ derdüme hergiz müdârâ eylemez olduñ
Ümîd-i şerbet-i la'lünle olmuşdur göñül şayrû

- 5 Dem-â-dem hâk-i pâ yine revân it eşk-i hûn-âbı
Meşeldür bu dinür 'ağduğı yire yine aķar şu
- 6 Egerçi rûze-i hicri ıtutar dil dâr-ı ğurbetde
İrersem 'ıyd-ı vaşlına baña 'âlemde ne kayğu
- 7 **Sirâcî** intizâr ile marîz-i 'aşķuñ olmışdur
Lebüñ dâru'ş-şifâsından buyur şâhum aña dârû

247

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Göñlümi sevdâ-yı zülfüñ bî-ķarâr itmek nice
'Aķlumi ğavĝâ-yı 'aşķuñ târumâr itmek nice
- 2 Almaz iken tâc u taķtın 'âlemüñ bir ħabbeye
Âsitânuñda gedâluķ ihtiyâr itmek nice
- 3 Ğayrılarla şalınur gördükde servi ķaddüñi
Gözlerüm yaşın hemân dem cûybâr itmek nice
- 4 Benden i'râz eyleyüp aĝyâre olurken ķarîn
Sen vefâsuz dilberi cânâ şikâr itmek nice

[81b]

- 5 Çigzinürken şem'-i ħüsnüñ iy perî pervâne-vâr
Şevķüñ ile şalınup cânım nişâr itmek nice
- 6 Olalıdan sen 'Alî'nüñ Kânber'inüñ Kânber'i

Haşr olunca anuñ ile iftiḥâr itmek nice

- 7 Nâr-ı ‘aşkıñ yandurıcak bu **Sirâcî** bendeñi
Âh-ı âteşnâkın anuñ pür-şerâr itmek nice

248

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Çok şükür Mevlâ’ya kim irdi yine cânânuma
Bülbül-i dil-nâle irdi ol gül-i ḥandânuma
- 2 Şâm-ı hicrân içre kaldum ḥaste vü zâr u ‘alîl
Ol melek olmaz muḳayyed nâle vü efgânuma
- 3 Dostlar ta‘bîr olunmaz vaşf-ı ḥâl-i iştîyâk
‘Arz-ı ḥâl itsem ‘aceb mi ol şeh-i ḥûbânuma
- 4 Göricek ben bendesini ol şeh itmez iltifât
Ġâlibâ ġamz eylemişler ben ḳulın sultânuma
- 5 İy **Sirâcî** ḥasbiḥâlüm gerçi taḥrîr eyledüm
Gelmedi raḥm eyleyüp bir kerre ol meh yanuma

249

müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Ben ‘âşık-ı şûrîdeñi yandurma hicrûñ nârına
Ya‘ḳûb-veş müştâḳuñam sen Yûsuf’uñ dîdârına
- 2 Gel kıl tecellâ iy melek zulmet şebinde ḳalmışam

Göster cemâlün gün gibi ğark olalum envârına

3 Ger ‘ârif iseñ iy göñül Hakk’a tevekkül ideğör
Bugünü gel hoş görelüm ğam çekmeyelüm yarına

4 Tâc u kabâyı terk idüp ‘uryân olursañ iy göñül
Vâkıf olursun şübhesiz bu ‘âlemün esrârına

5 Kimse *ene’l-Hak* sırrını fâş itmedi Hâllâc-veş
Manşûr eydür berdâr olayın şevkle ‘aşkuñ dârına³⁰⁷

6 Yokdur sebâtı ‘âlemün bildüm eyâ pîr-i hîred
‘Âkil olan dil vire mi ‘aql ile nev’-i dîvâne

7 Tıtuş **Sirâcî** yan yûri şevk ile her şâm [u] seher
Bunda yanan yanmayısar yarın cehennem narına

250

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1 İy ferâgat kışverine han olan sultân dede
V’ey kanâ‘at milketine cân olan cânân dede

[82a]

2 Tâc terk idüp kabâyı şâla tebdîl eyleyen
Şoyunup dil hânkahında olan ‘uryân dede

3 Gözleri[nden] yaş akıdup dem-be-dem seylâb iden
Mâcerâ-yı eşk-i çeşm ile olan giryân dede

³⁰⁷ Vezin hatası.

- 4 Gice[ler] tâ şubh olunca nâle vü zârî kılan
Gülşen-i ‘aşk içre bülbül-veş olan nâlân dede
- 5 Tıtuşup başdan **Sirâcî** gibi yanup cümleten
Nâr-ı ‘aşk-ı yâr ile bağı olan büryân dede

251

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 İrdi tevfiğ-i ilâhî tövbe kıldum bâdeye
Lîk çâre olmadı maḥbûb-ı rûy-ı sâdeye
- 2 Sebze-pûş olup çemende nâz ile kıl kıyâm
Bende olup cân u dil oldum o serv-âzâdeye
- 3 Yadlar ile şalnup hercâyîdür ol serv-i nâz
Merḥamet kılmaz dirîğâ ‘âşık-ı dildâdeye
- 4 Gerçi sengîn dildür ol serv-i ser-efrâzum benüm
Umaram raḥm eyleye ben bende-i üftâdeye
- 5 Yağdı yandurdu **Sirâcî** cânımı derd ü ğamı
Nice hüküm ider iki şeh bir ḥarâb-âbâdeye

252

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ben muḥibbüm dil ü cân ile Hüseyin ü Hasan’a
Baña besdür dü cihân içre bu deñlü ḥasene

- 2 Yedi kez zehr[i] yiyüp çünkü Hasan oldu şehîd
İy gönül ‘âşık iseñ sen de varup sem yisene
- 3 Hem ser ü hem sır iken Ahmed-i Muhtâr’a o şâh
Merhamet ide mi Hak ol başı tenden kesene
- 4 Ger teberrâyı özüñe idinür iseñ pîşe
Şibr ü Mervân u Yezîd’e dañi la’net disene
- 5 Mâh-ı ‘âşûrede yanup yakılursañ şeb ü rûz
İy **Sirâcî** umaram ‘afv ola şuçuñ o sene

253

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Çeşm-i pür-ğûnum gam-ı hicrûñle pür-ğûn olmada
Âh kim günden güne hâlüm digergûn olmada
- 2 Deşt-i gamda bir şacı leylâyâ dil virdüm yine
Baña beñzer bir dañi yok şimdi mecnûn olmada
- [82b]
- 3 Mihrüm artarken yüzüñ gördükde iy mâhum benüm
Şu’le-i nûr-ı cemâlüñ dañi efzûn olmada
- 4 Mısr-ı hüsn içinde sen Yûsuf gibi hükm itmede
Ben yine Ya’kûb-veş giryân u mañzûn olmada
- 5 İy **Sirâcî** yâr ağıâr ile şöhet kılmada
Reşk ile sen rûz u şeb mañbûl ü meftûn olmada

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Nazîrûñ gelmemişdür işbu dehre
Anuñ'çün didiler nâmuñı behre
- 2 Halâş olurdı dil ğam zulmetinden
Tecellâ eyleseñ iy mâh-çehre
- 3 Siyeh zülfüñ beni dîvâne kıldı
Ütöldüm nâgehân efsûn [u] sihre
- 4 Zekât-ı hüsnuñi vir müsteħaqqam
Ġarîb geldüm ħabîbüm ben bu şehre
- 5 **Sirâcî**'yem teraħhüm eylemezsün
Nihâyet yok mı şâhum zecr ü kâhra

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şûreti terk ideli yüz gösterür ma'nâ bize
Ka'be-i kûy-ı nigâr olsa n'ola me'vâ bize
- 2 Ķalb-i Âdem daħi taħmîr olmadın rûz-ı ezel
Ķısmet olmuşdı rumûz-ı '**alleme'l-esmâ** bize
- 3 Per açup biz itmişüz esfelden a'lâya 'urûc
Anuñ içün bir gelür ednâ ile a'lâ bize

4 Tâlib-i dîdâr-ı yâruz ğayra kılmazuz naẓar
Umaruz kim göstere didârını Mevlâ bize

5 Biz tecellâ nûrına ğark olmışuz rûz-ı elest
Dest-gîr olsa ‘aceb midür yed-i beyzâ bize

6 Biz vişâl-i Hâk için cân nakdin îşâr itmişüz
Dâm-ı pâ-bend olımaz dünyâ ile ‘ukbâ bize

7 Lâ-yı nefy idüp giderdük dildeki inkârı biz
Rehber ola umaruz illâ-yı istiṣnâ bize

8 Tâ’ir-i Kudsî irişmez şöyle bâlâ himmetüz
Ol sebebdan reşk ider sîmurğ ile ‘anķâ bize

9 Sürmişüz biz meskenet toprağına rûy-ı niyâz
Fâ’ide itmez cihân içinde istiḡnâ bize

[83a]

10 Bugünü hoş görmişüz biz yimezüz ferdâ ğamın
Aşşı kılmaz bilirüz âḫir ğam-ı ferdâ bize

11 Şoyunup dil ḥanķâhı içre ‘uryân olmuşuz
Terk ü tecrîdüz gerekmez atlas-ı zîbâ bize

12 Cürmümüz ‘afv eyleyüp rahm itmez ise Zü’l-Celâl
İy Sirâcî vâ bize eyvâ bize ḫayfâ bize

13 Olmışuz biz zâhidâ ğavvâş-ı baḫr-ı ma‘nevî

Âşinâyuz kaçrece gelmez yedi deryâ bize

256

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Düşeli râh-ı ‘aşk-ı cânâna
Başladum nâle ile efğâna
- 2 Yiridür cânum eylesem îşâr
Şevk ile gelmişem bu meydâna
- 3 Bülbülüm ayru düşmişem gülden
Tâkatüm yok belâ-yı hicrâna
- 4 Sevdigüm dilberâ günâh oldu
N'eyledüm saña dahî cânâna
- 5 Mihrüñi dilde itmişem tahkîk
Ėayrısı aña nisbet efsâne
- 6 Dilberâ n’ola ‘aşkuñ âyâtın
Göricek gelse kâfir îmâna
- 7 Ka‘be hakkı baña berâberdür
Der-i mescidle künc-i puthâne
- 8 Mest-i ‘aşk olduğuma şâhiddür
Sâkiyâ kan olası peymâne

- 9 Hem-demümdür ezelde pîr-i muğân
Meskenümdür kadîmî humhâne
- 10 Şâm-ı hicr içre kadre irerdüm
Bezme gelseñ efendi rindâne
- 11 Şoĥbet-i vaşluña irersem eger
Cân u ser vireyin ĥarîfâne
- 12 Şehsüvâr-ı semend-i ĥüsn olduñ
Olsa tavruñ ‘aceb mi şâhâne
- 13 Kılıcuñ keskin ü atuñ yügrük
Deprenişüñ kamu levendâne
- 14 Künc-i dil genc-i ‘aşka me’vâdur
Yiridür küncüñ olsa vîrâne

[83b]

- 15 Terk-i ser eyle itme sırrı ‘ayân
Key şaķın râzuñ açma nâdâna
- 16 Hem-nefes olma câhile zinhâr
Bende-i muĥliş ol sen ‘îrfâna
- 17 Vaşl-ı dilberden olmışam nevmîd
Çâre olmadı vaşl-ı cânâna
- 18 Hicr ile cismüm oldı mûr-ı za‘îf

‘Arz idüñ beni Şeh Süleymân’a

- 19 ‘Arz-ı hâl eylemek ‘aceb olmaz
Sergüzeştini bende sulţâna
- 20 Derdümi yanmak istesem dirler
Bulduğın söyler oldu dîvâne

- 21 Yanmak ‘âdet durur **Sirâcî**’ye
Tañ mîdur yansa nâr-ı sûzâne

257

mefâ’lün mefâ’lün fe’ûlün

- 1 Yine ney gibi baş koşdum hevâya
Baş açup karşı vardum her belâya
- 2 Şeb-i zulmetde kaldum şimdi nevmîd
Meded hîç irmedüm ol mehlikâyâ
- 3 Bilicek sevdigümi ol cefâcu
Hemân başladı cevri ile cefâyâ
- 4 Vişâl-i ‘ıydına kurbân olurdum
İreydüm Merve hakkıy’çün Şafâ’ya
- 5 Selâmum dilbere irgüre diyü
Varup yalvarayın bâd-ı şabâyâ

6 Dirîgâ zâr u feryâdum irişmez
Mukayyed olmaz ol şıyt u şadâya

7 **Sirâcî** kalmışam bîgânelerle
Elüm irmedi hiçbir âşinâya

258

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Cân u ser terk ideli cânânumı buldum yine
Mısr-ı dilde ben kuluñ sultânımı buldum yine

2 Kalmış idüm hüzn ile Ya'kûb-veş maḥzûn³⁰⁸
İy 'azîzüm Yûsuf-ı Ken'ân'ımı buldum yine

3 Mürdeler ihyâ ider her demde ol 'Îsî-nefes
Dermendem ḥasteyem dermânımı buldum yine

[84a]

4 Kevkeb-i ṭâli' niçe gündür ki itmişdür gurûb
Şâm-ı hicr içre meh-i tâbânımı buldum yine

5 Nâr-ı 'aşk-ı yâr ile tutuşmağa tâ şubḥa dek
Ben **Sirâcî** âteş-i sûzânımı buldum yine

259

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Bi-ḥamdillâh müzeyyen oldı 'âlem tâze güllerle
Şurâḥî sâgâr u peymâne toldı tâze müllerle

³⁰⁸ Vezin hatası.

- 2 Yiridür göklere ağsa hezâruñ zâr u feryâdı
Demidür eşk-i çeşmüm 'âlemi atsa sellerle
- 3 Beni maḥbûb sevmekde iken men' eyleme zâhid
Göñül mu'tâd olmışdur ezelden bu 'amellerle
- 4 Benüm bu ḥâlet-i 'aşkum degildür kâbil-i ta'bîr
Beyân u şerḥ olunmaz biñde bir ricâl-i ḥâllerle
- 5 Ḥayât-ı câvidânîdür **Sirâcî** iki 'âlemde
Gülistân içre zevk itmek gice gündüz güzellerle

260

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Pür-tâb iderse tîrini 'uşşâk âlâyına
Ḳurbân idin ol şanemüñ kaşı yayına
- 2 Müşkil budur ki ḥallidemez kimse müşkilüm
Ḥalliderem diyen kişi söyler kolayına
- 3 Deyr-i cihânda naḳsidemez kimse naḳşını
Düşsem 'aceb mi ol şanemüñ ḥâk-i pâ yine
- 4 Hicrân şebinde cân u seri eyledüm sipend
Getürdüm ol perîyi dil sarâyına³⁰⁹

³⁰⁹ Vezin hatası.

- 5 'İyd-ı vişâle 'âşıkumı irgürem dimiş
Taḥsîn **Sirâcî** ol şanemün ḥüsn-i râyına

261

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Giç ikilikden göñül gel gir maḳâm-ı vaḥdete
Bir sözi biñ söyleme düşme kelâm-ı keşrete
- 2 Şehper-i Rûḥu'l-Ḳudüs'den ger urursañ sen demi
Ṭurfetü'l-'ayn içre irersün Cenâb-ı 'İzzet'e
- 3 Ḳalbüñi şâf eyle Beytullâh'a sen iy aşı-ı pâk
Mâsivâ terkini ur şûfî gibi gir ḥalvete
- 4 Murğ-ı dil pervâz urup iderse 'azm-ı lâ-mekân
'Avn-i Hâḳ ile irişür ol ḥuzûr-ı ḥazret'e

[84b]

- 5 Cür'adân-ı 'aşḳdan ḥayrân olur her dem göñül
N'eylesün mu'tâd olmışdur o her keyfiyyete
- 6 Meclis-i 'aşḳ içre iç iy dil muḥabbet câmını
Al ayağı elüñe irmek dilerseñ devlete
- 7 Rişte-i cismin **Sirâcî** yakdı mânend-i çerâğ
Yana gelmişdür şeb-i hicr içre nâr-ı gurbete

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Esrâr-ı 'aşkı sehv ile her câna söyleme
Ehline söyle sirruñı nâdâna söyleme
- 2 Sen mâcerâ-yı çeşmüñi her kişiye dime
Ya'kûb'a söyle Yûsuf-ı Ken'ân'a söyleme
- 3 Mısr-ı vücûda geldüñ ise bir 'azîze var
Kul olduğıñı hazret-i sultâna söyleme
- 4 Ok gibi toğru ol sözüñüñ toğrusını di
Meclisde germ olup kuru efsâne söyleme
- 5 Bezm-i mey içre lâf ü güzâf itme iy gönül
Derd-i derûnı degme bir oğlana söyleme
- 6 Yakup kül itse şem' gibi cümleten seni
Şaķın **Sirâcî** âteş-i sûzâna söyleme

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Baña şâdî yeterdi dilberüm gamhâneme gelse
İrerdüm genc-i vaşlına eger vîrâneme gelse
- 2 Felek evcine ilterdüm figân u nâle vü zârüm
Kadem-rencide kılup ol melek-rû hâneme gelse

- 3 Göñül levhinde Halîl'e yazardum ol şanem nakşın
Götürüp hâkden bir kerrecik puthâneme gelse ³¹⁰
- 4 Hârâbâtî olurdu reşkden pîr-i muğân her dem
Benüm ol şûh-'ayyârum eger humhâneme gelse
- 5 **Sirâcî** başuma devlet günü gün gibi toğardı
Eger ol pâdişâhum luţf idüp kâşâneme gelse

264

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Âsitânuñda olmışam bende
Hey nice bende kemter-efgende
- 2 Şâm-ı zulmetde iy meh-i tâbân
Gün yüzüñ şevki oldu tâbende

[85a]

- 3 Dil düşeli zülüfüñ ağına
Ugradum dürlü dürlü pâ-bende
- 4 Râh-ı 'aşkuñda olayın pâymâl
Beni gördükce idesün hânde
- 5 Varumı ben yoluñda bezl iderin
Görmedüm lîk merhamet sende
- 6 Sen şehüñ luţfına nihâyet yok

³¹⁰ Metinden anlamlı bir okuma yapılamamıştır.

Beni ihsânuñ itdi şermende

- 7 Eylere iy **Sirâcî** Hakk'a niyâz
Devlet ü bahtuñ ide pâyende

265

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Fenâyam bir haşırüm yok benüm bu dâr-ı dünyâda
Degilüm âşinâsı çün bilişlik virmezem yâda
- 2 Nedür dünyâ benüm 'uqbâyâ daği iltifâtum yok
Bir ednâ bendeyem gerçi yürürem şöyle âzâde
- 3 Cihânuñ tımçurâkına gönül hîç i'tibâr itme
Bu köhne rûzigâruñ varını ben virmişem bâda
- 4 Giçüp dil bâğ u râğından cihânuñ fâriğ olmışdur
Eger biñ kerre şalınsa kul olmaz serv-i âzâde
- 5 Reh-i 'aşk içre cân virmiş habîbüm Vâmık u Mecnûn
Özüm göyünür ańduķca benüm Şîrîn ü Ferhâd'a
- 6 Geleden mekteb-i 'aşķa şan oldum tıfl-ı ebcede
Egerçi hıdmet itmişdüm ezel bezminde üstâda
- 7 Gülistân içre bülbüller yine feryâda başladı
Sirâcî daği başlarsa 'aceb mi zâr u feryâda

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Göñül irmek diler zevk-i vişâle
Dirîgâ çâre yokdur ittişâle
- 2 Ayuñ on dördüne dönmişdür ol mâh
İrişmiş hüsniñüñ bedri kemâle
- 3 Cihân pür-nûr olupdur gün yüzinden
îlâhî irmesün ol gün zevâle
- 4 Dehân ile miyânın yok dimişler
Mecâlüm kalmadı hiç kîl ü kâle
- 5 Müyesser olmadı 'ıyd-ı vişâle
Baña vaşlından irmedi nevâle

[85b]

- 6 Kelâmı mürdeler ihyâ idermiş
Mülâkât olsam ol şîrîn-mağâle
- 7 Ne borcum var **Sirâcî** ol perîye
Baña 'aşkıñı göndermiş havâle

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Enîs olalı dil derd ü firâka
Göñül mu'tâd olupdur iftirâka

2 Hârîşüm 'ıyd-ı vaşluña efendi
Nihâyet yok begüm hîç iştiyâka

3 Düşelden bend-i zülfüne habîbüm
Dirîgâ idemen kaç'-ı 'alâka

4 Vişâl-i yâre çok olmadı çâre
Çıkayın gideyin Şâm [u] 'Irâk'a

5 Benüm hîç iltifâtum yok ezelde
Sirâcî mâl ü câh u tûmturâka

268

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Hâzer kıl iy dil aldanma bu dünyâ[nun] fenâsına
Fenâdur bu degil bâkî gönül virme şafâsına

2 Demidür yaşlar ağıtsa dem-â-dem çeşm-i giryânum
Kimesne vâkıf olmadı gözümüñ mâcerâsına

3 Bilişlik eylemez hergiz bize bîgânelik eyler
Dirîgâ iltifât itmez kadîmî âşinâsına

4 Dilâ ger ihtiyâr olmak dilerseñ tekye-i 'aşka
Fenâ fillâh olup aldanmağıl tâc [u] kabâsına

5 **Sirâcî** nâr-ı şevk ile tutuş ser tâ kadem nûr ol
Göyündür rişte-i cismüñ gören gelsün ziyâsına

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Dilberümden beni ırağ itme
Eyler iseñ İlâhî sağ itme
- 2 Yoluña cânumı revân ideyin
Luţf kıl ben kula yasağ itme
- 3 Murğ-ı dil var iken güzel şâhum
Ol gülüñ hem-demini hâr itme
- 4 Kuşça cânum tûrurken Allâh‘um
Zülfini ğayrıya tuzâğ itme
- 5 Yanmaz ise **Sirâcî** ‘aşk odına
[86a] Meclisüñde anı çerâğ itme

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Göñül âh eyle yine ‘âşıkâne
Şerâr-ı âhuñ irsün âsumâna
- 2 Çeke çeke ğam-ı ‘aşkuñı cânâ
Büküldi kâmetüm döndi kemâna
- 3 Hadeng-i ğamzesine ol perînüñ
Ezelden sînem olmışdur nişâne

- 4 Bilindi n'idigüm bezm-i meyüñde
Baña lâzım degil çeng [ü] çegâne
- 5 **Sirâcî** bir yalıñ yüzlü sevelden
Kül oldı şevk ile yana yana

271

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Ezelden 'aşk ile geldüm cihâna
Dil ü cân terkin urdum 'âşıkâne
- 2 Hevâ-yı 'aşk ile nây-veş ben
Enîs olsam n'ola âh u figâna
- 3 Ğam-ı derdüñle oldı tâtâtüm tât
Bıçak irdi efendi üstühâne
- 4 Göñül gel h'âb-ı ğafletden gözüñ aç
Yeter gezdüñ cihânda ğâfilâne
- 5 **Sirâcî** nefs-i şûma uyma zinhâr
Degildür aña uymak 'âkılane

272

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Göñül virdüm yine bir nev-civâna
Nazîri gelmemişdür bu cihâna

- 2 Eger rahm itmez ise ben ğarîbe
Şikâyet ideyin şâh-ı cihâna
- 3 Kaşınuñ yâsına kurbân olayın
Murâdum tîri irerse nişâna
- 4 Bilinsün n'idigüm bezm-i meyüñde
Yine başlayayın âh u fiğâna

- 5 Vücûdum yanuban hâkister oldı
Sirâcî 'aşk odına yana yana

[86b]

273

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Aksine döndi yine pergâr-ı devlet dâ'ire
'İzzet ü devlet yirine çekdi zillet dâ'ire
- 2 Döne döne Mevlevîler gibi her şeb şubha dek
İrdi dil vecd ü semâ'a buldı hâlet dâ'ire
- 3 Hey dirîğâ n'eyleyem bilmen ki çarh-ı rûzgâra
'Asker-i İslâm'a çekdi şimdi nikbet dâ'ire
- 4 Na'rası 'âşıqlaruñ eflâke çıksa yiridür
Hûy [u] hây ile **Sirâcî** buldı rıf'at dâ'ire
- 5 Men' idemez ehl-i zâhir devrini şûfîlerüñ
Zevk ü şevk ile bulupdur hayli vüs'at dâ'ire

- 6 Görinür mir'ât-ı vech-i yârda envâr-ı Hâk
Anuñ için germ oluban virdi şûret dâ'ire
- 7 Ger muvaḥḥidseñ gönül gel idelüm zıkr-i Hâk'ı
Sâlike zevk ü şafâdur farz u sünnet dâ'ire

274

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Talpınur dil murğı bülbül gibi feryâd itmege
Hâr elinden çekdügi zahmetleri yâd itmege
- 2 Gülşen-i 'aşkuñda cânâ giceler tâ şubḥa dek
Başladum 'âşıkların 'aşkuña irşâd itmege
- 3 Çeşm-i hûn-rîzüñ demidür ger dökerse kıanımı
Pâdişehdür kaçd idermiş 'adl ile dâd itmege
- 4 Muşḥaf-ı hüsnüñ ḥaḳkıy'çün senden özge döstüm
Kimsenem yok ḥâtır-ı pejmürdemi şâd itmege
- 5 Ad u şan için kıamu 'uşşâk iderler terk-i cân
Niyyet itdüm iy **Sirâcî** ben de bir ad itmege

275

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dil diler derd-i derûnum yine takrîr itmege
Hasbiḥâlüm ḥâk-i pâ-yi yâre tahrîr itmege

- 2 Şöyle olmuşdur gönül ‘aşkuña cânâ mübtelâ
Kâdir olmaz gayrılar hîç aña tedbîr itmege
- 3 Hayr ola bir vâkı‘am var lîk bilmen n’idigüm
Yûsuf-ı şânî gerekdür anı ta‘bîr itmege
- 4 ‘**Alleme**’l-**esmâ** rumûzın bilmez âdem olmayan
Mürşid-i kâmil gerekdür anı tefsîr itmege
- 5 Rûy-ı zerdüñ râh-ı ‘aşk içre saña şâhid yeter
İy **Sirâcî** kâsd kılma hîç tezvîr itmeğe

[87a]

276

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Şanemâ şanma ki zülfündeki sevdâ dükene
Ya kara yazı mı başumdaki gâvğâ dükene
- 2 ‘Âşıka bundan ulu derd ü belâ hîç olmaz
Yâri kâlkup gide yahûd mey-i hamrâ dükene
- 3 Reh-i ‘aşk içre n’ola terk-i seritse Mecnûn
Bir deli ölmek ile şanma ki şeydâ dükene
- 4 Kaçma cânım berü gel yine cemâlûñ göreyin
Korçaram hâ dimeden hüsn ü daği hâ dükene³¹¹

³¹¹ Metinden anlamlı bir okuma yapılamamıştır.

- 5 Demidür yaş yirine kan akıdur ise dîdem
Ağlamağ ile **Sirâcî** dime deryâ dükene

277

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kâşkî ‘âlemde hîç nâm u nişânum olmasa
Bu fenâ içre añılur ad u sânum olmasa
- 2 Bâğ-ı ‘âlemden şabâ-veş çokdan eylerdüm güzer
Gülşen içre şalınur serv-i revânum olmasa
- 3 Eski yârümdür ezelden nâle vü zârum benüm
Baña dirler idi ger âh u figânum olmasa
- 4 ‘Arşa-i ‘aşkda olurdum haşr olunca pâyimâl
Kişver-i dilde emîr-i kâmurânum olmasa
- 5 İy **Sirâcî** çokdan olurdı göñül şehri harâb
Taht-ı dilde ‘adl ider şâh-ı cihânum olmasa

278

mefâ‘lün mefâ‘lün fe‘ûlün

- 1 Bulurdum yine ‘ömr-i câvidânî
Çekeydüm sineye ol nev-civânı
- 2 İreydüm ‘ıyd-ı vaşlına habîbüñ
Baña yeterdi taht-ı kâmurânî

- 3 Bilürdi n'idigümi ol cefâcu
Varup kûyına ideydüm figânı
- 4 Şeb-i hicr içre toğmadı çün ol mâh
Ben onsuz n'ideyin âh u figânı
- 5 **Sirâcî** bir gün irsem vaşl-ı yâre
Baña olurdı 'ömr-i câvidânî

279

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cân kulağına irelden döstüm efgân-ı ney
Câm-ı vaḥdetden içüpdür 'âşık-ı şûrîde mey
- [87b]
- 2 Bu fenânuñ varına hiç mağrûr olmasun
Bâkî ol Ḥayy-ı ebeddür maḥv olısar külli şey'
- 3 İy dil öl ölmezden evvel bul ḥayât-ı câvidan
Cân virürseñ râh-ı 'aşk içre olursun yine ḥay
- 4 Derd-i 'aşka çâre yokdur bildigüm bu iy ṭabîb
Dâğlar yak sîneñe âḥir devâ olursa key
- 5 Cân virüp derd almadur bâzâr-ı 'aşkuñ 'âdeti
'Âşık iseñ vir **Sirâcî** cânuñı bu bey'a pey

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1   H̱asretâ yine yârüm eglendi
Meded ol şîvekârüm eglendi
- 2   N’ola dil bûlbûli figân itse
Ol gül-i gül‘izârüm eglendi
- 3   Olmış iken semend-i ẖüsne süvâr
Benüm ol şehsüvârüm eglendi
- 4   İtmiş idi benümle ‘ahd u qarâr
Aldı şabr u qarârüm eglendi
- 5   Deyr-i ‘aşk içre iy **Sirâcî** yine
Ol büt-i zer-nigârüm eglendi

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1   Dostlar yine yârüm eglendi
Gelmedi şehriyârüm eglendi
- 2   Tiz gelem diyü eyledi ikrâr
Gitdi ol şehriyârüm eglendi
- 3   ‘İyd-ı vaşlına irmesem ölürem
Hey meded şîvekârüm eglendi

4 Bir bakışda alup dil ü cân³¹²
Benüm ol ğamze-kârum eglendi

5 İy **Sirâcî** dirîĝ dâd [u] belâ
Gelmedi gül'izârum eglendi

282

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Uyup 'aşkuña dil dîvâne oldı
İçüp 'aşkuñ meyin mestâne oldı

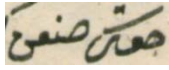
2 İdelden sen pîrine âşinâluğ
Yine öz özine bîĝâne oldı

[88a]

3 Göñül murĝı hevâ-yı vaşluñ ile
Cemâlün şem'ine pervâne oldı

4 Alursañ cânımı cânâ ne minnet
Yine minnet şehâ sen câna oldı

5 Görüp nûr-ı cemâlün dir melekler

şun'ın görüñ insâna oldı

6 'İmâret kılmaduñ göñlüm ħarâbın
Yıkuk göñlüm yine vîrâne oldı

³¹² Vezin hatası.

- 7 **Sirâcî** nûş idelden ‘aşk câmın
Yiri dâ’im anuñ meyḥâne oldı

283

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Âb-ı ḥayvân ne nesnedür hey hey
La‘l-i cânân gerek baña ya mey
- 2 Lebûñ âbına cân u dil teşne
Ve mine‘l-mâ‘i külli şey’in ḥay
- 3 ‘Aşk ile cânâ tâze dâğ urdum
Ki dinür âḥirü‘d-devâ‘i el-key
- 4 Çün **Sirâcî** şehîd-i ‘aşk oldı
Nice olur yok olursa bir lâ-şey

284

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Göñlümi şayd eyleyen yâr-ı dilârâlar gibi
Boynumı bend eyleyen zülf-i semen-sâlar gibi
- 2 Ğarḳa vardı fülk-i cismüm bulmadı hergiz kenâr
Gözlerüm yaşı cihânı tutdı deryâlar gibi
- 3 ‘Aql ü hûşum nakdini zulm ile târâc eyledi
Terk-i mestüñ cân u dil mülkini yağmâlar gibi

4 Giç güzeller şadrına eyle efendi ‘adl [ü] dâd
‘Âşıkâ rahm eyle cânâ ‘âlem-ârâlar gibi

5 Biz **Sirâcî** per açup eflâke pervâz itmişüz
Bir hümâ şaydı içün sîmurğ-ı ‘anķâlar gibi

285

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Bir kamer-ruhsâra virdüm gönlümi
Bir cefâcu nigâr[a] virdüm gönlümi³¹³

2 Ceyş-i ‘aşkı gönlümi yağmaladı
Dilber-i tarrâra virdüm gönlümi

[88b]

3 Tûtî-i dil nice nâlân olmasun
Bir şeker-güftâra virdüm gönlümi

4 Bende oldum bir güzeller şâhına
Yine bir hünkâr[a] virdüm gönlümi

5 Kuşanıldı bilime zünnâr-ı ‘aşk
Bir put-ı ‘ayyâra virdüm gönlümi

6 Deyr-i ‘aşk içre görüp taşvîrini
Şûret-i dîdâra virdüm gönlümi

7 Gülşen-i kûyında yârün nâgehân

³¹³ Vezin hatası.

Ol gül-i gülzâra virdüm gönümi

- 8 Yana yana şevk ile pervâne-vâr
Ben **Sirâcî** nâre virdüm gönümi

286

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Sirişk-i çeşmüm akarsa demidür âb gibi
Bişürdi bağrumı 'aşk âteşi kebâb gibi
- 2 Düriş aña bilmeye derd-i derûnuñı her
Açılma kimseye râzuñ şaķın kitâb gibi
- 3 Kaşık kaşık eger içerse kanuñı a'dâ
O demde yüzlerine urmağıl şarâb gibi
- 4 Kalem gibi başuñı iki şaķ iderlerse
Taḥammül eyle gönül ol saña şevâb gibi
- 5 Melek-hışâl olayın dir iseñ dü 'âlemde
Sirâcî nefsüñe uyma şaķın kilâb gibi

287

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Gönül terk eyle bu fânî cihânı
Fedâ kıl râh-ı 'aşkda baş u cânı
- 2 Dem-â-dem gözlerüñ yaşın revân it

Çıkar göklere ney gibi figânı

3 Vücûduñ mahv kıl meydân içinde
N'ider 'âşık olan nâm u nişânı

4 Tırâş it levh-i dilden ism [ü] resmüñ
Gerekmez 'âşıkun hîç ad u şanı

5 **Sirâcî** vâkıf ol **'ayne'l-yakîne**
Gider göñlüñdeki şekk ü gümânı

[89a]

288

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Niçe gün oldı görmedüm yâri
Ol melek yüzlü yâr u meh-dildârı

2 İtmiş idi egerçi 'ahd vişâle
Yokdur ol kâfirüñ hîç ikrârı

3 Sürmiş idüm rakîbi kûyından
Hem-dem idindi şimdi ağıârı

4 Bûy-ı 'aşkumla doldı hep âfâk
Aldadum gibi yine 'atâtârı

5 Yire giçsün gözüm yaşı her dem
Fâş itdi bu ince esrârı

6 Yârümün baña meyli yok hergiz
Sevmeyeyin ben ol cefâkârı

7 Dönmedi iy **Sirâcî** üstüme hîç
N'eyleyeyin bu çarh-ı gaddârı

289

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Terk ü tecrîd oluban giydüm melâmet şâlinı
Habbeye alman virirlerse cihân emvâlini
- 2 Hîçe şatdı niçeler cânâ metâ'-ı 'ömrini
Ben dü 'âlem varına virmen tecerrüd hâlini
- 3 Çün degildür devlet-i dünyâ efendüm ber-çarâr
Bir tutarlar 'âlemün idbâr ile iqbâlini
- 4 Kıl ü kâl ile bilinmez mâcerâ-yı sırr-ı 'aşk
Ehl-i hâl olan bilür şâhum bu 'aşk ahvâlini
- 5 İy **Sirâcî** olmak isterseñ bu esrâra vukûf
Cür'adân-ı 'aşkdan nûş eylegil kıtâlini

290

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Miḥnet ü gam benümle yâr oldı
Rûz [u] şeb işüm âh u zâr oldı

- 2 Ney gibi nice itmeyüm efgân
Şubha dek kârum intizâr oldu
- 3 Zülfüñ ağına düşeli göñül
Kalmadı şabrı bî-ķarâr oldu
- 4 ‘Aşķuñı cânım içre şaķlar idüm
Eşk-i çeşmümle âşikâr oldu

- 5 Nâr-ı ‘aşķ ile yan **Sirâcî** yine
Kısmetüñ çün ezelde nâr oldu

[89b]

291

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Çok tevakkuf eyledük şulţân-ı ‘âlem yinmedi
Âfitâb-ı ‘âlem-ârâdur ki yire inmedi
- 2 Hâzret-i Âşaf süvâr oldu semend-i devlete
Hıdmetinden hiç Süleymân zamânuñ dönmedi
- 3 Pâdişâhum halk-ı ‘âlem oldu hep âsûde-hâl
Sâye-i ‘adlũñde hergiz kimsene incinmedi
- 4 Kullaruñ içre egerçi yok durur benden zelîl
Nâle vü zâr eylerem illâ ki hiç diñlenmedi
- 5 Hıdmetũñde nây-veş yüz yirde bağlandum kemer
Âh u nâlemden dirîgâ n’idigüm bilinmedi

- 6 Sergüzeştüm ‘arz ola dirdüm cenâb-ı hâzrete
Hasbiḥâlüm ḥasretâ ‘izz [ü] ḥuzûra dinmedi
- 7 Güft ü gûdan iy **Sirâcî** medḥ-i şâhîdür ğarâz
Söz mi vardur kim cihân içinde ol söylenmedi

292

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Yağdı yandurđ yine bu âteş-i ḥasret beni
Hey dirîĝâ öldürür göz göre bu miḥnet beni
- 2 Şol kadar kılmış durur derd ü belâ cismüm za‘îf
Niçe yıllar ger yilerse bulmaya şîḥḥat beni
- 3 Bir yaña âlâm-ı hicr ü bir yaña âşâr-ı derd
Eski yârümdür kımaz bu derd ile miḥnet beni
- 4 Ol kaşı yâ sîne-i şad pâremi kıldı nişân
Bilürem kim öldürür ol ğamzesi âfet beni
- 5 Metn-i ḥüsn-i şerḥine ‘âciz durur ehl-i beyân
Bu ma‘ânî baḥrine ĝark idiser ḥayret beni
- 6 İy **Sirâcî** ol güzeller şâhı ḥüsn-i ḥalk ile
Bende kılmışdur ezelden yine bî-minnet beni

293

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 İlâhî yine göster baña yâri
Göreyin yüzini bir kerre bârî
- 2 Göricek naķşını deyr-i cihânda
Göñül sevdi gidüp şabr u qarârı
- 3 Baķıcaķ gün yüzine ol nigâruñ
Gider qalmaz kişinüñ ihtiyârı
- 4 Şarâb-ı 'aşķ içüp oldum melâmet
Yire çaldum yine nâmûs [u] 'ârı

[90a]

294

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şevketüñden ben ķuluñ bir ģana beñzetedüm seni
Cân u dil Mışr'ındaķı sultâna beñzetedüm seni
- 2 Qalmış idüm ģüzn ile Ya'ķûb-veş maģzûn [u] zâr
İy 'azîzüm Yûsuf-ı Ken'ân'a beñzetedüm seni
- 3 Sen güzeller pâdişâhınuñ cemâlin göricek
Ĥûblar içre şeh-i ģûbâna beñzetedüm seni
- 4 Göricek aģyâr-ı bed-ģûya muķârin olduģun
Mihri yok bir cevri çok cânâna beñzetedüm seni
- 5 Şem' gibi nâr-ı şevķ ile ģutuşduģun görüp

Ben **Sirâcî** âteş-i sûzâna beñzetdüm seni

295

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yâ ilâhî cânib-i cânâna irsâl it beni
'Âşık-ı pejmürdeyem ol hana irsâl it beni
- 2 Beytü'l-aḥzân içre kaldum hicr ile Ya'kûb-vâr
Gel 'azîzüm Yûsuf-ı Ken'ân'a irsâl it beni
- 3 'Adl ile dil Mışr'ın âbâd itmek isterseñ eger
Bende-i dîrîneyem sulṭâna irsâl it beni
- 4 Ğarḳa vardı fûlk-i cismüm bulmadı hergiz kenâr
Gerçi bir kem ḳaṭreyem 'ummâna irsâl it beni
- 5 Cânuma kâr eylemişdür rûz [u] şeb ḥubbu'l-vaṭan
Pâdişâhum milket-i Yûnân'a irsâl it beni
- 6 Ben **Sirâcî**'yem şehâ yanmağa mu'tâd olmışam
Sen ḥabîbüm âteş-i sûzâna irsâl it beni

296

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Meydân-ı 'aşḳ içinde şu kim erlik eyledi
Cânın yoluñda virdi dilâ dirlik eyledi
- 2 Bezm-i ezelde cân u serin der-meyân iden

‘Aşkuñla dilberâ yine serverlik eyledi

3 Ser pâ-bürehne seng-i kazâyâ olan rızâ
Girdi tarîk-i ‘aşka ciger-derlik eyledi

4 Tâc u kabâyâ itmeyen ‘âlemde iltifât
Abdâl içinde haylî kâalenderlik eyledi

5 Yağdı **Sirâcî** nâr-ı firâk ile per ü bâl
‘Aşk âteşine girdi semenderlik eyledi

[90b]

297

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Cân u dilden tâlib-i cânân olan gelsün beri
İki ‘âlem mülkine sultân olan gelsün beri

2 Gülşen-i kûyında yârüñ giceler tâ şubha dek
Bülbül-i şûrîde-veş nâlân olan gelsün beri

3 Terk ü tecrîd oluban olan kâalender-veş tırâş
Tekke-i dilde bugün ‘uryân olan gelsün beri

4 Ka‘be-i kûy-ı nigâra yüz süren ‘âşık kanı
İşiginde hâk ile yeksân olan gelsün beri

5 Seyl-i eşkin hâk-i pâ-yi yâre îsâr eylesün
Çeşm-i hûn-âbum gibi giryân olan gelsün beri

- 6 Her denî olmaz şehâ esrâr-ı ‘âlemden haber
Cür‘adân-ı ‘aşkıdan hayrân olan gelsün beri
- 7 Micmer-i tende dil ü cân odını yandırmaya
İy **Sirâcî** âteş-i sûzân olan gelsün beri

298

mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 1 Kesret içinde bulalı vahdet tarîkîni
Dünyâdan el yudum tutup ‘uzlet tarîkîni
- 2 Tâc u kabâyâ itmezem ‘âlemde i‘tibâr
Terk eylesem n'ola yine şöhret tarîkîni
- 3 ‘İrfân ayağına yüzümi eyledüm türâb
Dil ‘âdet itse tañ mı hamîyyet tarîkîni
- 4 Firkat şebinde kaldı göñül zâr u nâtuvân
Yol itdi kend’özine mezellet tarîkîni
- 5 Her kişi bir tarîki çün itmişdür ihtiyâr
Tutdı **Sirâcî** derd ile miñnet tarîkîni

299

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Dimişler ol gözi âhû güzeller şâhına hûnî
Anuñ‘çün hâk-i pâ yine akıtdum eşk-i pür-hûnî

2 Naẓîri yokdur ol şâhuñ bugün hüsni melâhatde
'Aceb mi ol saçı leylânun olsam zâr u mecnûnı

3 Göricek ol perî-rûyi mecâlüm kalmadı hergiz
Meger ol ğamzesi câdû idüpdür sihr ü efsûnı

4 Kaçan ol kâmet-i servüm şalınsa nâz u şîveyle
Beni hayrân u mest eyler yimeden beng ü afyonı

5 Nişâr it gözlerün gelsün dem-â-dem hâk-i pâyine
Sirâcî kaṭreye almaz Fırât u Nîl [ü] Ceyhûn'[ı]

[91a]

300

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Mücerred ol gönül ko taht u tâcı
Hak'ın ğayrına kılmâ ihtiyâcı

2 Beḳâsı yok durur çün bu fenânun
Senün tut 'âlemün bâc u harâcı

3 Bu derde kimse dermân eylemez hîç
Hudâ'dur eyleyen kamu 'ilâcı

4 Kesâda düşmesün dirseñ metâ'un
Çıkar bâzâr-ı 'aşka gör revâcı

5 Enîs oldı gönül derd ü belâya
Ezelden 'aşk iledür imtizâcı

6 Şızup zer gibi kâl olmak dilerseñ
Tutuş yan nâr-ı şevk ile **Sirâcî**

7 Bu maḥlaş şâhibin bilmek dilerseñ
Esîr-i müstemendüñ bir du'âcı

301

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Mest eyledi beni yine ol mül didükleri
Zencîre [urdu] boynumı kâkûl didükleri
- 2 Kaddüñ şalınsa nâz ile servi kılar ḥacel
Zülfüñ katında kimdür o sünbül didükleri
- 3 Öykündüğü içün şanemâ ḥâl [ü] ḥaṭṭuña
Yüz karasıyla kaldı o kulkul didükleri
- 4 Ḥaddüñle yüz be yüz olıcaḳ ḥaddini bilür
Ḥaylî kızardı bâğda ol gül didükleri
- 5 Dil murgı bâl açup varıcaḳ bâğ-ı ḥüsnüñe
Aldı kulağımız yine bülbül didükleri
- 6 'Aşkuñ odı **Sirâcî**'yi ḥâkister eyledi
Oldur benüm yüzüme gülüp kül didükleri

302

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Dôstum cevre gâyet olmaz mı
Zecr ü kâhira nihâyet olmaz mı
  - 2 Bende cürmine eylese ikrâr
Luţf-ı Hâk'dan ‘inâyet olmaz mı
  - 3 Ger haţâ ile kûl günâh itse
Pâdişâhdan himâyet olmaz mı
  - 4 ‘Âşıkın kılsa derd ile bîmâr
Yâr elinden şikâyet olmaz mı
- [91b]
- 5 Vaşl-ı yâr olsa kişiye mahrem
İy Sirâcî sa‘âdet olmaz mı

303

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Dostlar baht-ı siyâhum baña hiç yâr olmadı
Tâli‘-i naḥsum baña yâr u vefâdâr olmadı
- 2 Yâdlar ile şalınur gülşende ol serv-i hırâm
Âşinâ iken gelüp baña hevâdâr olmadı
- 3 Çok çalışdum yârdan âgyârı kesmek istedüm
Var mı bir meclis ki ol arada âgyâr olmadı
- 4 Gülşen-i ‘âlemde vardur gerçi bûlbûller hezâr

Lîk bir gül bulmadum kim hem-demi hâr olmadı

- 5 Âteş-i ‘aşk ile tutuş giceler tâ şubhâ dek
Dimesünler iy **Sirâcî** kim yerüñ nâr olmadı

304

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ol saçı leylâ beni ‘aşk ile mecnûn eyledi
Kalmadı şabr u qarârüm şöyle meftûn eyledi
- 2 Ğamzesi câdûsın idelden havâle cânuma
Tâkatüm tâk oldı bilmen hîç ne efsûn eyledi
- 3 Serv-i kaddi sâyesinde hoş giçerken nâgehân
Ğurbete şaldı beni hâlüm digergûn eyledi
- 4 İtmiş idüm sırr-ı ‘aşkın ben derûnumda nihân
Fâş itdi eşk-i çeşmüm beni meftûn eyledi
- 5 İy **Sirâcî** yârdan hergiz şikâyet eyleme
Her ne kim itdi'se saña çarh-ı gerdûn eyledi

305

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Dilberâ ‘aşkuñ baña kâr eyledi
‘Âşık u zâr u dil-fikâr eyledi³¹⁴

³¹⁴ Vezin hatası.

2 Şîşe-i nâmûsumı çaldum yire
Şanma 'aşkuñda beni 'âr eyledi

3 Ben belâ-yı 'aşkuña didüm belî
Bilmeyenler 'aşka inkâr eyledi

4 Kim *ene'l-Hağ* sırrın itdi âşikâr
'Âkıbet kendüyi berdâr eyledi

5 Bu **Sirâcî** şem'-i hüsnüñ şevkine
Yirini Manşûr-veş dâr eyledi

[92a]

306

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1 Görmez olalı sevgilü yâri
Eylerem âh u nâle vü zârî

2 Virseler cümle 'âlemüñ varın
Virmezem derd-i 'aşk-ı dildârı

3 Dostlar şimdi dâr-ı ğurbetde
Mûnis oldı yârüñ efkârı³¹⁵

4 Hey meded ben cemâl-i cânânsız
N'eyliyeyin bu çarh-ı ğaddârı

5 Çekdigüm yükleri götürmez kûh

³¹⁵ Vezin hatası.

Dilberüm bilse hâlimi bârî

- 6 ‘Aşk-ı cânân nihân iken iy dil
Fâş itdi bu ince esrârı

- 7 İy **Sirâcî** figân u nâleñden
Eglenür sende ‘aşkuñ âşârı

307

mefâ’lün mefâ’lün fe’ûlün

- 1 Meded dildâr benden yüz çevirdi
Olup bîzâr benden yüz çevirdi
- 2 Baña rahm itmez oldu ol cefâcu
Dirîgâ cân bârından yüz çevirdi
- 3 Uyup ağıâr-ı bed-râyûñ sözine
Yolında cân virenden yüz çevirdi
- 4 Teraḥḥüm itmeyüp gözüm yaşına
Dil ü cândan sevenden yüz çevirdi
- 5 ‘Adâlet itmeyüp ol şâh-ı ‘âlem
Sirâcî bendesinden yüz çevirdi

308

mef ‘ûlü mefâ’lü mefâ’lü fe’ûlün

- 1 İy fitnesi çok kavli yalanum gel a beri

V'ey gamzesi ok aşı kemânum gel a beri

2 Gel külbe-i azânuma efendi kerem eyle
Gûş eyler iseñ âh u figânum gel a beri

3 ‘Âr itmeyüben n'ola adem-rence ılursañ
Ben üsnüñe iy rûh-ı revânum gel a beri

4 Sensün cihânda bendeñi zâr u nizâr iden³¹⁶
‘Âlem içinde cân u cihânum gel a beri

[92b] 5 Yandı **Sirâcî** âteş-i ‘aşkuñla cümleten
Tuyuldı alka söz-i nihânum gel a beri

309

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

1 Fedâ itsem ‘aceb midür yoluñda baş ile cânı
Ki sensün Mışr-ı üsn içre efendi Yûsuf-ı şânî

2 Gözine nûr virürdüñ göñül Ya‘ûb'ınuñ her dem
Tecellâ eyleseñ bir kez eger iy mâh-ı Ken‘ânî

3 uladan ‘âşık olmışdur işidüp ubbuñ evşâfin
Göñül apuñda ul oldu görebilsin şâhubânı

4 Dilâ kûyına dildâruñ varuban eyleme zârî
Bilindi n'idigüm şimden gerü hîç itme efgânı

³¹⁶ Şiirin bundan sonraki kısmı “mef‘ülü fâ‘ilâtü mefâ‘lû fâ‘ilün” kalıbı ile yazılmıştır.

- 5 **Sirâcî** nâr-ı şevküñle tutuşdı küllî nâr oldu
Anuñ'çün zerreye şaymaz şehâ hırşîd-i rahşânı

310

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Bu fânî 'âlemüñ yokdur sebâtı
Şunar her kişiye câm-ı memâtı
- 2 Fenâ bulursa tañ mı çâr 'anâşır
Özine hem-reh itmiş şeş cihâtı
- 3 Ezelden 'aksine döner bu gerdûn
Hudâ böyle yaratmış kâ'inâtı
- 4 Kâdîm [ü] Kâdîr [ü] Kahhâr'dur Hâk
Fenâya virür âhir hâdisâtı
- 5 **Sirâcî** 'ayn-ı 'ibretle nazar kıl
Fenâdur hîçe şayma muhdesâtı

311

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Yoluñda varumı îsâr kıldum dañi nem kaldı
Gözüm nûrî dü çeşmümden akan bir katre yem kaldı
- 2 Efendi bendeñüñ hâlin sorarsañ şâm-ı hicründe
Huzûr u râhatum gitti hemîn renc ü elem kaldı

- 3 Hevâ-yı bûy-ı zülfüñle niçe yıl bilmişem gerçi
Vişâle bulmadum çâre yanumda derd ü ğam kaldı
- 4 Kimesne kâ'inât içre vişâle irmedi hergiz
Dirîĝâ eski 'âdetdür begüm cevır ü sitem kaldı
- 5 **Sirâcî** yanuban göynüklerin 'arz itmek isterken
Tutuşdı sûz-ı âhumdan ne kâğıd ne kalem kaldı

[93a]

312

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Görüp yüzüñi dil dîvâne oldu
Cemâlün şem'ine pervâne oldu
- 2 Şeb-i hicründe cânâ eşk-i çeşmüm
Yüzüm üstinde dâne dâne oldu
- 3 Şarâb-ı la'l-i nâbuñ hasretinden
Yine kâşânemüz vîrâne oldu
- 4 Yoluñda cân u ser şâhum fedâdur
Sözümü şanma ki efsâne oldu
- 5 Eyâ şûfî bize ta'n itme hergiz
Bize eṭvârımız rindâne oldu
- 6 **Sirâcî** yana yana 'aşk odına

Göñül şehrin yakup vîrâne oldu

313

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Çeker 'âşık ola[n] cevr ü cefâyı
Baş açup karşula derd ü belâyı
- 2 Er iseñ tâbi' olma nefs-i şûma
Özüñde bulmak isterseñ Hudâ'yı
- 3 Metâ'ından cihânuñ eyle perhîz
Cenâb-ı Hâk'dan umarsañ liqâyı
- 4 Koma kendüñde benlikde[n] eşer hîç
Kâbâ vü tâcî terk it ol fenâyî
- 5 Yaman şanma Muḥammed ümmetine
Severseñ ger Muḥammed Muştafâ'yı
- 6 'Adîmü'l-misl imiş Monlâ 'Adîmî
Sirâcî bendesi umar du'âyı

314

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ben za'îf-i nâtuvâna yedi deryâ acıdı
Kana döndi dem-be-dem câm-ı muşaffâ acıdı
- 2 Gerçi ben şûrîdeñe rahm eylemezsün iy melek

İşidüp ahvâlümi cennetde havrâ' acıdı

3 Deşt-i gamda göricek 'aşkuñla mecnûn olduğum
Merhamet kılor efendüm baña Leylâ acıdı

4 Yanuban yakılduğum gûş eyleyicek bâğ [u] râğ
Üstüme dönüp felek şalındı tûbâ acıdı

5 Vâmık [u] Ferhâd u Mecnûn benden almışdur sebak
Göricek hâlât-ı 'aşkum baña 'Azrâ acıdı

[93b]

6 İy **Sirâcî** sûziş-i 'aşkum görüp bî-ihtiyâr
Tağ saçın çözdü ebr ağladı şahrâ acıdı

315

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Tâ ezelden olmuşam bir nev-civân aşüftesi
Yaluñuz bir ben degil cümle cihân aşüftesi

2 Mişli yokdur ol mehüñ hüsni ü melâhatde bugün
Göricek bî-ihtiyâr oldum hemân aşüftesi

3 Korkar idüm yârdan ifşâ-yı esrâr itmege
Anuñ içün olmuşam ben de nihân aşüftesi

4 Bulalı evşâf-ı hüsni ol perînüñ iştihâr
İşidicek oldılar hep ins ü cân aşüftesi

- 5 İy **Sirâcî** döne döne üstine eflâk-vâr
Oldın ol mâhı görüp kevn ü mekân aşüftesi

316

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Şarâb-ı la'l-i nâbuñdan dil oldu mest [ü] rüsvâyî
Hevâ-yı bûy-ı zülfüñle n'ola olursa sevdâyî
- 2 Uyup agyâre iy mehrû gezersün sû-be-sû her dem
Hazer kıl iy güneş yüzlü igende olma hercâyî
- 3 Raķîb-i dîvi kûyuñda işitdüm bî-ḥuzûr oldum
Görüp ol iti yanuñda idersem ṭañ mı ğavġâyı
- 4 Giçüp dünyâ vü 'uķbâdan göñül dîdâra ṭâlibdür
Cemâlüñ nûrını gören n'ider dünyâ vü 'uķbâyı
- 5 **Sirâcî** mürşid-i 'aşķuñ yapış dâmânına muḥkem
Yüzüñ sür ḥâk-i pâ yine bulam dirseñ tesellâyı

317

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Giçüp faşlı zemistânuñ bi-ḥamdillâh bahâr oldu
Çemende sünbül ü reyḥân açılup lâlezâr oldu
- 2 Nebâtâtuñ mevâtına ḥayât-ı câvidân irdi
Yine âşâr-ı şun'-ı lâ-yezâlî âşikâr oldu

- 3 Seher-geh tûti vü kumrî Hudâ'ya hamd idüp eydür
Gülistân içre bülbüller gibi kuşlar hezâr oldu
- 4 Açıp cân gözini gördüm cemâlin Hâk Ta'âlâ'nuñ
Şayasun sîm-i eşkümdür çemenlerde nişâr oldu
- 5 Tuyûruñ zîkr ü tesbîhi yedi kat göklere irdi
'İbâdet yirleri dâ'im kenâr-ı cûybâr oldu

[94a]

- 6 Göñül murğı görüp efgân-ı murğ-ı hûş-elhânuñ
Uçurdum âşiyânından per açıp bî-karâr oldu
- 7 Benefşe hüzn ile boynın egüben zîkr ider Hâk'ı
Görüp bu hâleti eşcâr açıldı bîşümâr oldu
- 8 Göricek çekdigüm derdümi añla rûy-ı zerdümden
Dilâ bunca 'alâmetler senüñ'çün âşikâr oldu
- 9 Temâşâ eyledüm 'ibret göziyle çün bu hâlâtı
Delürdüm gice vü gündüz işüm âh ile zâr oldu
- 10 **Sirâcî** âteş-i 'aşka göyündür rişte-i cismüñ
Naşbüñ kısmetüñ çünkim ezel bezminde nâr oldu

318

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Belâ-yı derd-i hicründen bu göñlüm bil 'alîl oldu
Giçinür derd ü miñnetle efendi key zelîl oldu

- 2 Demidür hâk-i pâyüñe aķıtsam eşk-i hûn-âbı
Dil ü cân naķdi yanuñda gözüm nûrı sebîl oldu
- 3 Yanaldan âteş-i ‘aşķa unuttı nârımız dûdı
Düşüp envâr-ı ‘aşķuñla göñül cânâ halîl oldu
- 4 Yanurken şâm-ı hicrûñde efendi şu‘le-i âhum
Çerâğ-ı ‘aşķ içinde yandı şevķ ile fitîl oldu
- 5 **Sirâcî** rişte-i cismüñ yine bezm-i muhabbetde
Baña ol rehnümâ olup bi-ḥamdillâh delîl oldu

319

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

- 1 Kimesne ķoynına ķoymaz seni ḥamâmdan ğayrı
Temâşâ eyleyüp dönmez şehâ hîç câmdan ğayrı
- 3 Vişâlüñ ‘ıydına irmez dil ü cân itmeyen ķurbân
Vesîle bulımaz ‘âşık saña ibrâmdan ğayrı
- 4 Tavâf-ı Ka‘be-i kûyuñ yoluñda gerçi sa’y itdüm
Naşîb olmadı luṭfuñdan baña düşnâmdan ğayrı
- 5 Müşerref itmedüñ şâhum beni bir dest-bûsüñle
Bulur mı dest-res ‘âşık aña bayrâmdan ğayrı
- 6 Şarâb-ı la‘l-i nâbuñdan dil oldu mest [ü] rüsvey

Sirâcî fâ'idem yokdur benüm bed-nâmdan gayrı

320

fe'îlâtün mefâ'ilün fe'îlün

- 1 Demidür aḳsa dîdemüñ ḳanı
Yiridür ḳılsam âh u fiğânı

[94b]

- 2 Hâḳ didi **küllî men 'aleyhâ fân**
Añlayup bildüñ ise Ḳur'ân'ı

- 3 Kimseye 'ömr-i pâydâr olmaz
Bâḳî ḳalmaz ḳişiye bu fânî

- 4 Geliserdür çü **hâdimü'l-lezzât**
Alısar sende ḳomayup cânı

- 5 Saña yetmez mi 'îbret ecdâduñ
Yâd itmez misün hîç emvâtı

- 6 Birbirine yetişmeyüp bunlar
Fıkr ḳıl ḳanda gitdi yârânı

- 7 Ḳalmadı bunda şâhib-i **levlâk**
Varıcaḳ buldı vaşl-ı Raḥmân'ı

- 8 Diyeyin mu'cizâtın ol şâhuñ
Sâyebân idi ebr-i nûrânî

9 Enbiyâ evliyâ kamu ahyâr
Gitdiler terk idüp bu zindânı

10 Zât-ı pâkine eyledi mir'ât
Hak Ta'âlâ cemâl-i insânı

11 Genc-i dünyâyı kıla almazlar
Terk idenler bu köhne vîrânı

12 Meger 'avn-i Hudâ ola rehber
Yarlıgâya bu zâr [u] giryânı

13 Emr-i Hakk'a itâ'at eyle göñül
Kul odur tuta emr-i sultânı

14 Yanar iseñ **Sirâcî** 'aşk odına
Hem-demüñ eyle nâr-ı sûzânı

321

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Bi-ḥamdillâh yine cânân görüñdi
Görünmez dirler idi cân görüñdi

2 Kul olup 'aşk ile dîvâne oldum
Göñül Mısr'ındağı sultân görüñdi

3 Yine Ya'kûb'uñ olsun çeşmi rûşen
Ki tâ ki Yûsuf-ı Ken'ân görüñdi

4 Nazar kıldum cemâl-i muşhafına
Yüzinde âyet-i Raḥmân göründi

5 Dilâ terk ideli şekk ü gümânı
Yine cân gözine îmân göründi

[95a]

6 Olaldan 'alleme'l-esmâya vâkıf
Gözüme şûret-i insân göründi

7 Dem-â-dem gözlerüm yaşı aḳaldan
Sirâcî lücce-i 'ummân göründi

322

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Görmege vardum Neşâtî olmuş oḡlan ḥastesi
Nice oḡlan ḥastesi ya'nî dil ü cân ḥastesi

2 Hey ne cânân cân-ı 'âlemdür şanasun ol ḥabîb
O ten-i pejmürde olmuş yine bir cân ḥastesi

3 İstinâd içün anuñ ardına giçmiş bir melek
Yüzini görse olurdu ḥûr u ḡilmân ḥastesi

4 Ol ṭabîb-i cân u dilden emsem umar ḥâş [u] 'âm
Şerbet-i la'linden umsa n'ola dermân ḥastesi

5 Âteş-i 'aşḳ ile yanmak 'âdet olmuşdur baña

İy **Sirâcî** olmuşam ben nâr-ı sûzân hastesi

323

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

- 1 Dem-be-dem dîdemüñ aķar ķanı
Ney gibi n'ola itsem efġânı
- 2 Ėasret ü hicr ile helâk oldum
Cism-i efsürdemüñ gider cânı
- 3 Mışr-ı dil yıkılup Ėarâb oldu
Görmeyelden yirinde sulţânı
- 4 Ėazret-i Yûsuf'ı gördüm diyen
Geşt itsün diyâr-ı Ken‘ân'ı
- 5 Çok şükür yine ‘avn-i Ėaķ ile
Bulmuşam cânım içre cânânı
- 6 Ėayra dil virme iy göñül zinhâr
Sev yine sencileyin insânı
- 7 Añmañuz yañılup **Sirâcî**'ye
Yağşı bilür o nâr-ı sûzânı

324

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Yine sevdüm yine bir nev-civânı

Dirîgâ 'aşkumuñ yokdur oranı

- 2 Bilinmez n'idigüm bezm-i meyüñde
Eger kılmaz isem âh u fiğânı

[95b]

- 3 Göñül giçmek gerek nâm u nişândan
N'ider 'âşık olan nâm u nişânı

- 4 Kõ maıv olup yuyulsun ism ü resmüñ
Gerekmez 'aşıkun hîc ad u sanı

- 5 İrem dirseñ göñül '**ayne'l-yakîne**
Gider göñlüñdeki şekk ü gümânı

- 6 Reh-i 'aşk içre cân virmek gerekdür
Vişâle irmez 'âşık râvegânî

- 7 **Sirâcî** cân u başuñ bergüzâr it
Kuluñ sultâna oldur armağanı

325

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Tecellâ ideli yârüñ cemâli
Muşavver oldı göñlümde hayâli
- 2 Güneş yüzlüm görenler hep didiler
Budur şun'-ı Hudâ-yı lâ-yezâlî

3 İrişmez gün yüzün şevkine nokşân
Kemâl-i hüsnünün yokdur zevâli

4 Muhabbet cür'asın nûş eyleyelden
Delürüp olmışamdur bağlamalı

5 Zâ'îf ü nâtüvân oldum habîbüm
Bu ben dil-hastenün yokdur mecâli

6 Eger ben hastenün hâlin sorarsañ
Ölülere katuban ağlamalı

7 **Sirâcî** şem'-i hüsnün çizginürken
Göyüdi kalmadı hîç per ü bâli

326

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1 Bir bakımda beni dîvâne idüpdür o perî
Raḥm idüp ben kûlına eylemez oldu nazarı

2 Nazarı şefkât ile eylese ben bendesine
Ol şehün yolında bezl eyler idüm cân u seri

3 Seri sırrıyla fedâ eyleyeyin yolında
Çekeyin itlerine sofra-yı hûn-ı cigeri

4 Cigeri nâr-ı muhabbetle dilâ eyle kebâb
Tâ fenâ olubanı kalmaya cismüm eṣeri

- 5 Eşer-i ‘aşkı çün itdi dil ü câna te'sîr
Gel miyân-bestelere bağla **Sirâcî** kemeri

[96a]

- 6 Kemer-i hizmeti her kim [ki] kuşandı biline
Sırr-ı ‘aşkı aña şor tâ kim alasun haberi

- 7 Haberi ol güzelüñ irdi semâ’-ı câna
Ben nice yakmayayın şevke gelüp bâl ü peri

327

mefâ’lün mefâ’lün fe’ûlün

- 1 Gezüp seyrân iderken bâğ u râğ
Giçüp her nesneden itdüm ferâğ
- 2 Tıtuşdum âteş-i ‘aşk ile yandum
Kodum sinemde bir bir tâze dâğ
- 3 Gül-i nevrestesisin bâğ-ı dehrüñ
Getürme yanuña zâğ u kelâğ
- 4 ‘Aceb mi yansa ney ki ‘aşk odına
Sirâcî’den uyarmışdur çerâğ
- 5 Şorarsañ n’idügin fânî cihânuñ
Belâ ocağıdur miḥnet bucağı

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Göñlümün her dem hayâl-i yârdur eglencesi
Hamdulillâh yok degildür vardur eglencesi
- 2 Çigzinürse şem'-i hüsn-i yâri dil murgı ne tañ
Kim anuñ pervâne gibi dârdur eglencesi
- 3 Gülşen-i hüsninde yârün nâle vü efgân ider
Bülbül-i şûrîdenün gülzârdur eglencesi
- 4 Gayrıya kılmaz nazar hiç çeşmümün merdümleri
'Âşık-ı şâdıklarun dîdârdur eglencesi
- 5 Çün[kı] vaşluñun Sirâcî dâ'imâ hayrânıdur
Cür'adân-ı 'aşkıdan esrârdur eglencesi

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hüsn ile sensün şehâ şimdi cihânun yügrügi
Ne cihân bil ki zemîn ü âsumânun yügrügi
- 2 Kimse hergiz iremez cânâ semend-i hüsnüne
Hulû ile olduñ efendi bu zamânun yügrügi
- 3 Şehsüvârisun bugün meydân-ı hüsnün iy perî
Hemtân olamaz saña kevn ü mekânun yügrügi

- 4 Sen hümâ-pervâza irişmez habîbüm murğ-ı dil
Hep hümâ-pervâz olur ol âşiyânun yügrügi

[96b]

- 5 İy **Sirâcî** şehper açup eyle ‘azm-ı lâ-mekân
Tâ ezelden yügrüg olur ol mekânun yügrügi

330

mefâ’lün mefâ’lün fe’ülün

- 1 Getür sâkî şarâb-ı erğuvânı
Yine nûş idelüm kût-ı revânı
- 2 Senünle haşr olan bezm-i meyünde
Bulur şâhum hayât-ı câvidânî
- 3 N'ola luţfuñdan iy Hızr-ı zamâne
İçürseñ bize âb-ı zindegânî
- 4 Dirîgâ bulmadum devründe hergiz
Neşât u ‘ayş u taht-ı kâmurânı
- 5 Baña sensüz gerekmez pâdişâhum
N'ideyin n'eyleyeyin bu cihânı
- 6 Göñül murğın uçurdum yine elden
Fezâ-yı ‘arş olupdur âşiyânı
- 7 **Sirâcî** yana yana ‘aşk odına
Semender gibi od oldı mekânı

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Fülk-i cismüñ baħr-ı eşke şal aķıt deryâ gibi
Demidür ķan ağlar iseñ rûz [u] şeb Yahyâ gibi
- 2 Nîl-veş taşsun dem-â-dem gözlerüñ yaşını ķo
Ėarķa vir Fir'avn-ı nefsi Ėazret-i Mûsâ gibi
- 3 Mâsivâ terkini ur ķaķ' it ta'alluk riştesin
Ėayrıyı gözden çıkargıl sûzen-i 'îsâ gibi
- 4 Gir ķanâ'at küncine bul **kenz-i lâ-yefnâ**ya yol
Meskenüñ Ėâf-ı ķanâ'at eylegil 'anķa gibi
- 5 Şabr âsâsın al ele olmak dilerseñ pâk-bâz
Her ķaçan ķılsa taķâzâ nefis ejdehâ gibi
- 6 Nesne yokdur 'âlemüñ varına ķılma iltifât
Tutalum şâh olasun İskender-i ķuvâ gibi
- 7 Nâr-ı 'aşķ-ı Ėaķ ile tutuş **Sirâcî** yan yûri
Gel ziyâ vir 'âleme mihr-i cihân-ârâ gibi

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Râh-ı 'aşķ içre terk iden cânı
Her neye bakķa göre cânânı

[97a]

- 2 Bir ‘azîze kûl olduñ ise eger
İste bul Mısr-ı dilde sulţânı
- 3 Şâm-ı zulmetde yatma bîdâr ol
Gün gibi gözle mâh-ı Ken‘ân'ı
- 4 N'idügin dilberine bildirimez
İtmeyen gice gündüz efğânı
- 5 ‘Âşık oldur ola kazâya rızâ
Tuta Hakk'ı ne ise fermânı
- 6 Tâc-ı ser eyle ‘ârif iseñ eger
Başuñâ hâk-i pâ-yi ‘irfânı
- 7 Gerd-i âheni tûtiyâ eyle
Çekme hiç minnet-i Şifâhân'ı
- 8 Yansa n'ola **Sirâcî** ‘aşk odına
Mûnis idindi nâr-ı sûzânı
- 9 Resm iden dilde bir şanem nakşın
Bir tutar küfr ile îmânı

Temmetü'l-kitâb bi-‘avnillâhi ta‘âlâ ve hüsni ve tevfiķ

Sene 1055

İy kemâl-i kudret ıssı iy İlâh-ı Zü'l-Celâl

İy celâl-i hâzret ıssı pâdişâh-ı Zü'l-Celâl

El-ḥaṭṭu bâkî ve'l-‘umru fânî

Ketebehu el-fakîr ileyhi sübhânehu

Ve te‘âlâ³¹⁷

[100b]

333

Ġazel-i Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Rûze-i hicr âhir oldı vâyemiz oldı tamâm
Sâkiyâ şun câm-ı ‘aşkı içelüm anı müdâm
- 2 Lem‘a-i nûr-ı Hudâ'dur gün yüzüñ [iy] âfitâb
Vaşluña irişmedür ‘âşıklara senden merâm
- 3 Merve ḥaḳḳı yüz sürenler buldılar zevķ ü şafâ
Ka‘be-i kûyuñ olupdur şaḥngâh-ı ḥâşş u ‘âm
- 4 Kûyuñı cânâ ṭolanursa ‘aceb mi mihr ü mâh
İşigüñde cümle ‘âlem ḥalkı olmışdur gulâm
- 5 Her kim ire ‘ıyd-ı vaşla seyr ide dîdâruñı

³¹⁷ Burada bir şahıs mührü bulunmaktadır. Mührün okunabilen kısmında Osman bin Mehmed ismi yer almaktadır.

Nûş itsün câm-ı ‘aşkı aña şûfîlik harâm

6 Tövbe vü zühd ü şalâhı yile vir rindân-vâr
Faşl-ı güldür kalbüni şâf eyle geldi devr-i câm

7 **Ğâbe kavseyn** ittiĥâdı kaşlaruñ miĥrâbıdur
Câmi‘-i ĥüsn içre sensün hem ĥaĥîb ü hem imâm

8 Ĥaddüñ üzre yine dökmiş perîşân kâküllerüñ
Şanasun kim gün yüzüne perde çekmişdür ‘imâm

9 Nice yilersün göñül gel bu hevâdan vazgel
‘Anv-i Ĥağ olmayıcağ biñ kerre eyle ihtimâm

10 Cân u dilden ĥâricîye biz teberrâ itmişüz
Umaruz bize şefâ‘at ide evlâd-ı kirâm

11 Çün çalışdum bulmadum dâmân-ı vaşla dest-res
İy **Sirâcî** ĥasbiĥâlüm bu durur temmü'l-kelâm

334

Sirâcî

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

1 Dilâ zât u şifâta mazĥar olan bil ki insândur
Ma‘ârif baĥrine ĥavvâş olanlar cümle ‘irfândur

2 Derûnuñdan çıkargıl mâsivâ sevdâsını iy dil
Göñül Mısr‘ına ĥükm iden ĥaĥîkat ulu sulĥândur

- 3 Sülûkınıñ yapış dâmânına pâk i'tikâd ile
Kim îfâsı şafâ bahşı anuñ her derde dermândur
- 4 Yüz urup âsitânına niyâz ile yanar isen
...³¹⁸ sevgüsi 'uşşâk içinde dîn ü îmândur
- 5 Hâbîbüm Ka'be'dür kûyuñ tavâf itsün ko 'uşşâkı
Mürüvvet eyle redd itme terahhüm resm-i erkândur
- 6 **Sirâcî** mürşid-i 'aşka yetiş yan nâr-ı şevk ile
Ezelden menzilüñ pervâne-veş çün nâr-ı sûzândur

335

Sirâcî fermâyed

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şem'-i hüsnin çigzinüp cân atdılar pervâneler
Sa'y iderler kim tutuşup 'aşkuñ ile yanalar
- 2 Meclis-i 'aşkuñda cânâ olmışam mest [ü] harâb
Anuñ içün meskenüm olmuş durur meyhâneler
- 3 Başumı top eyledüm meydân-ı 'aşk içre bu gün
Kanı gelsünler şalâdur 'âşık-ı dîvâneler
- 4 Bezm-i hüsn içre şarâb-ı la'l-i nâbuñ yâdına
Döne döne vecd olupdur sâkiyâ peymâneler

³¹⁸ Mürekkep bulaşmasından dolayı okunamamıştır.

- 5 Deyr-i ‘âlemde görelden iy şanem taşvîrünü
Gice gündüz meskenüm oldu benüm puthâneler
- 6 Genc-i ‘aşkuñ künc-i dilde yiridür dutsa mekân
Gence maḥzendür ezelden iy şanem vîrâneler
- 7 İy **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile tutuş yan şevk ile
...³¹⁹ senüñ raḥm eylesün cânâneler

336

Sirâcî

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün

- 1 Virirseñ cân u dil cânân senüñdür
Çekersen derdini dermân senüñdür
- 2 Gözüm yaşına cânâ raḥm iderseñ
Dem-â-dem dîde-i giryân senüñdür
- 3 Kebâb oldu tenûr-ı ‘aşkda bağrum
Efendi bu dil-i büryân senüñdür
- 4 Sûvâr olgıl semend-i nâza şâhum
Güzellik topın ur çevgân senüñdür
- 5 Vücûdum mülkine sulṭân sensün
Ne buyursañ şehâ fermân senüñdür

---

³¹⁹ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

- 6 Şalın nâz ile iy tavşan-ı cennet
Per ü bâlûñi aç cevân senüñdür
- 7 Vişâlûñ umagelmişdür **Sirâcî**
‘Înâyet kıl begüm fermân senüñdür

101a

337

Velehu eydan

Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ğâret itdüñ yine dil tahtını sulţânüm benüm
Vaqtidür ma‘mûr iderseñ mülküñi hanum benüm
- 2 ‘Âşık-ı şûrîdeyem kıldum habîbüm terk-i ser
Yoluña îşâr idersem tañ midur cânüm benüm
- 3 Âteş-i ‘aşka düşüp yandum kül oldum dostlar
Hiç terahhüm eylemez kılına cânânüm benüm
- 4 Şâm-ı hicrân içre kıldum rişte-i cânüm fitîl
Yansa yakılsa n'ola şem‘-i şebistânüm benüm
- 5 ‘Âşkuñ ile mübtelâ oldu **Sirâcî** derdmend
Ger terahhüm eylemezseñ boynuma kanum benüm

Sirâcî

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Dem-â-dem hâk-i dildâra sürün iy eşk-i ğalţânum
Terahhüm eyleye şâyed göricek çeşm-i giryânum
- 2 Şarâb-ı 'aşk ile mestem gidüpdür ihtiyâr elden
Yine fâş eylesem gibi saña bu râz-ı pinhânum
- 3 Uyumaz âh u vâhumdan giceler murğ ile mâhî
Dirîğâ gûşuña cânâ yetişmez âh u efgânum
- 4 Raķîb-i bed-likâ ile göricek sen melek-rûyi
Yanar yakılır anuñ'çün nigârâ dâğ-ı sûzânum
- 5 **Sirâcî** derdmendüñe terahhüm kıl diyü her dem
Yüz urur hâk-i pâyüñe sirişküm gevher-efşânum

Sirâcî

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Âsitânuñda olaydı zerre deñlü raġbetüm
İrişürdi tâ semekden âsumâna rif'atüm
- 2 Vâmık u Ferhâd u Mecnûn k'itdiler da'vâ-yı 'aşk
Cân u ser terk itmedür bâzâr-ı 'aşka şan'atüm
- 3 İhtiyâr itdüm ezelden ben kanâ'at şâlını

Mürşid-i kâmil elinden giymişümdür kisvetüm

4 Gice gündüz hasretâ firkatle nâlânım dirîğ
Defter-i **nahnu kasemnâ**da yazıldı kısmetüm

5 Dilberâ yolunda cân virse **Sirâcî** haşre dek
Umaram kim söylene ‘uşşâk içinde gayretüm

340

Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Şevk ile yanup yakıl iy şem‘-i handânım benüm
Rûşen olsun nûruñ ile çeşm-i giryânım benüm

2 Bir yalın yüzlüye teşbîh eyledi gönlüm seni
Yansa yakılsa ‘aceb mi dâğ-ı sûzânım benüm

3 Çigzinürse murğ-ı dil etrâfuñı pervâne-vâr
Göricek nûr-ı cemâlün tolanur cânım benüm

4 Şâm-ı zulmet içre olduñ ben ğarîbe rehnümâ
Tâ kıyâmet gülşen ol iy şem‘-i handânım benüm

5 Rişte-i cismüm delîl itdüm çerâğ-ı ‘aşka kim
Haşre dek yansun **Sirâcî** dâğ-ı sûzânım benüm

Sirâcî**fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

- 1 Dostlar yokdur bilün bünyâd-ı 'âlemde devâm
Hep gelen gider konan göçer bu hâna hâşş u 'âm
- 2 Mâl ü câhına cihânuñ olmağıl iy dil harîş
Niçeler gitdi tehi-dest almayup kâm [u] murâd
- 3 Tâlib-i dünyâ olanlar vaşl-ı Hâkķ'a iremez
Böyle buyurmuş bu pendî dâ'imâ Hayru'l-enâm
- 4 Târik-i mâl ü menâî olup mücerred oldılar
Cîfe-i dünyâya bakmadılar Aşhâb-ı Kirâm
- 5 Nâr-ı dûzahdan hâlâş ümîdine biñ şevķ ile
Biz **Sirâcî** yanalum 'aşķ âteşine şubķ u şâm

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'İyd-ı vaşla tañ mı ķurbân olsa ger cânım benüm
Câna minnetdür ķabûl olursa ķurbânım benüm
- 2 Evc-i eflâke irişür nâle vü zârum dirîğ
Gûş-ı cânâna irişmez âh u efgânım benüm
- 3 Zülfünüñ sevdasına düşdüm bulamadım hâlâş
Bilmezem kim n'olısar hâl-i perîşânım benüm

- 4 Hâk-i pâ yine yüz urup ٲa   m dur  ılsam niy z
H  terah  m itmedi ben  ula sult num ben m
- 5 Yansa yak lsa **Sir c **  a   m  m nend-i  er  
N r-ı ‘a  a yana gelmi   r dil   c num ben m

[101b]

343

Sir c 

f ‘il t n f ‘il t n f ‘il t n f ‘il n

- 1  a   m dur meyh ne-i ‘a  u nda  eyd landu um
Mest-i ef  r oluban k yu nda r sv landu um
- 2 Ba um  meyd n-ı ‘a   i inde  alt n eyled m
Anu  i  nd r reh-i ‘a  u nda yuvalandu um
- 3 Dilber  ‘a  u n hay l t dur e lencem ben m
R z [u]  eb va lu  temenn s dur oyalandu um
- 4  alp nursa mur -ı dil   line itme ‘ayb³²⁰
B lb l-i   r de em  a   t tma   y landu um
- 5 ‘ lemi  e t eyled m her iz na  rin   rmed m
 y **Sir c ** ol durur ‘ lemde c y landu um

³²⁰ Vezin hatası.

Sirâcî**mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün**

- 1 Enîs-i mûnis-i şeyh-i zamân olmak diler gönlüm
Celîs-i meclis-i pîr-i muğân olmak diler gönlüm
- 2 Tırâş idüp murâdât-ı dü kevni şafha-i dilden
Tecerrüdle cihânda kâmurân olmak diler gönlüm
- 3 Hâdeng-i tîrûne tañ mı tutarsa sînesin karşı
Melâmet okına cânâ nişân olmak diler gönlüm
- 4 Yoluñda ok gibi toğru iken iy kâmet-i servüm
Çeke çeke gam-ı 'aşkuñ kemân olmak diler gönlüm
- 5 Egerçi fenn-i 'aşk içre **Sirâcî** olmuşam mümtâz
Yine 'âşıklar ile imtiyhân olmak diler gönlüm

Sirâcî**fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**

- 1 İrmedüm hergiz murâda bu fenâ dünyâda ben
Yâ îlâhî dilerüm dîdârıuñı 'uqbâda ben
- 2 'Abd-i 'âşîyem egerçi bilmişemdür Rabbimi
İki yüzde ma'nî añladum şabîyem er de ben
- 3 Şûfiyem diyu dün ü gün eylerem lâf [ü] güzâf

Görmedüm itdiklerüm hîç gebr ile tersâda ben

- 4 Yeltenüp nefsüm hevâsına yilirün yıl gibi
Tövbe vü zühd ü şalâhı yine virdüm bâda ben
- 5 Ben ğarîķ-i baķr-ı ‘işyânum meded kıl yâ ilâh
Raķmetüñ yemmine nisbet kaķreyem deryâda ben
- 6 Mâsivâyı nefy idüp işbât-ı da‘vâ eyledüm
Kaķdemi lâm eyledüm cehd eyleyüp illâda ben
- 7 Bilmek için iy **Sirâcî** vecd ü hâlüñ zevķini
Hidmet itdüm ‘âlem-i ervâķda üstâda ben

346

Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Yâ ilâhî kimsenüñ yâri cefâķâr olmasun
Taķlî‘i naķs oluban baķtı siyekķâr olmasun
- 2 Râziyam ben her ne deñlü eylese cevır ü cefâ
Tek hemân yârüm varup aġyâr ile yâr olmasun
- 3 Ruz [u] şeb budur niyâz[um] dilerem iy ‘andelîb
Ol gül-i bâġ-ı leķâfet hem-dem-i hâr olmasun
- 4 İt raķîbe eydüñüz dildâra olmasun ķarîb
İķtirâz itsün varup yâri ķalebkâr olmasun

- 5 Mihri yokdur cevri çokdur ol cefâkârûñ göñül
Hey nice olursa olsun tek dil-âzâr olmasun
- 6 Va‘de-i vaşl itmiş iken dönüp inkâr eyledi
Ger Müselmân ise eydûñ işi inkâr olmasun
- 7 Biz ezelden nâr-ı ‘aşka yana gelmişlerdenüz
İy **Sirâcî** bes ...³²¹ nâr olmasun

[102a]

347

Ġazel-i Sirâcî

Fermâyed

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Dâr-ı ğurbetde ölürsem baña yârân ağlasun
Ben ğarîbe raĥm idüp kâfir Müselmân ağlasun
- 2 Raĥşa girüp nüh felek derdümle güm güm gümlesün
Yedi deryâ acıyup hem ebr-i bâ[râ]n ağlasun
- 3 Öksüz oĝlan göbegin kendü keser dir ki meşel
Ağlamazsa kimse hîç bu çeşm-i giryân ağlasun
- 4 Kişver-i hüsñ içre hîç inşâf idüp dâd itmeyen
‘Âşıkını zulm ile katl iden ol cân ağlasun
- 5 Yan **Sirâcî** şem‘-i hüsñin göricek pervâne-vâr

³²¹ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

Yanıřuñ görüp senüñ şem‘-i şebistân ağlasun

348

Sirâcî

mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün mefâ‘lün

1 Dilâ bu ‘ilm-i esrâruñ rumûzını tıyan gelsün

Bugün mihrâb-ı ‘aşk içre³²²

2 ...³²³ aldanma iy hû‘âce

Ğalender-veş tırâş olup cihândan el yuyan gelsün

3 ...³²⁴

...³²⁵

4 Virürler cân u dil nağdin alurlar ‘aşk-ı cânânı

Ezelden râh-ı ‘aşk içre bu kânûnı kıoyan gelsün

5 **Sirâcî** nâr-ı ‘aşk ile yanup yağıluban eydür

Cefâya mûnis olup âteş-i ‘aşka tıoyan gelsün

349

Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Mülk-i hüsnüñ şâhısun sen cânâ ‘aşk olsun derin

Bir kemîne bendeyem sultâna ‘aşk olsun derin

³²² Tahribattan dolayı okunamamıştır.

³²³ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

³²⁴ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

³²⁵ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

- 2 Mazhar-ı nûr-ı Hudâ'dur şûretüñ iy nûr-ı Hâk
Gün yüzünde âyet-i Raḥmân'a 'aşk olsun derin
- 3 Vaşf-ı ḥüsnüñ idemez cem' olsa ḥalk-ı kâ'inât
Anuñ içün sen şeh-i ḥûbâna 'aşk olsun derin
- 4 Her ne cân kim cânını sen câna kurbân eylese
Cân u dilden ben daḥi ol câna 'aşk olsun derin
- 5 Ğarḳa vardı fülk-i cismüm bulmadı hergiz kenâr
Eşk-i çeşmümden akan 'ummâna 'aşk olsun derin
- 6 Lerze düşdi cismüme tıdıtı cihânı rüstaḥîz
Bâd-ı âhumdan kopan tûfâna 'aşk olsun derin
- 7 Sergüzeştüm şem'-veş başdan yanup yakılmağa
Ben **Sirâcî** âteş-i sûzâna 'aşk olsun derin

350

Sirâcî

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- 1 Muşḥaf-ı ḥüsninde ḥaṭṭ-ı yâr okunur³²⁶
Yûlicu'l-leyle ve'n-nehâr okunur
- 2 Şâh-ı merdân-ı 'Alî ḥaḳḳıy'çün
Sînede şekl-i Zülfikâr okunur

---

³²⁶ Vezin hatası.

- 3 Derc olan sırr-ı ‘aşk-ı hâzırda
Şimdi illerde âşikâr okunur
- 4 Kalmadı dilde gerçi şabr u qarâr
Lîk ...³²⁷ firâr okunur
- 5 ... Sirâcî ...³²⁸
Ehl-i ‘aşk içre pür-şerâr okunur

351

Sirâcî

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kılca kalmışdur ümîdüñ ile cânı bülbülüñ
Ol sebebdendür gice gündüz figânı bülbülüñ
- 2 Gülşen içre yansa yakılsa ne tañ kaķnûs-vâr
Nâr-ı ‘aşk ile yanupdur hânumânı bülbülüñ
- 3 ‘Andelîbüñ rûy-ı zerdidür dilâ ‘aşqdan eser
Kalmamışdur hicrden beñzinde kanı bülbülüñ
- 4 Da‘vî ...³²⁹ ‘âşıka dirler nişân
...³³⁰ nâm u nişânı bülbülüñ

³²⁷ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

³²⁸ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

³²⁹ Mürekkep lekesinden dolayı okunamamıştır.

³³⁰ Tahribattan dolayı okunamamıştır.

- 5 İy **Sirâcî** leyle-i ‘aşk içre mecnûn olmışam
Başum üzre olsa tañ mı âşiyânı bülbülün

3.4. Ek: *Sirâcî Dîvânı*’nda Bulunmayan Sirâcî Mahlaslı Şiirler:

Bu bölümde, mecmualarda tespit edilen Sirâcî mahlaslı şairlerin yazdığı şiirler derlenmiştir.

Nazîre-i Sirâcî³³¹

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Virdi fetvâ hat-ı müşkînüñ ile nokta-i hâl
Ki harâmî gözüñe hûn-ı muhib ola helâl
- 2 Meh ü hurşîd düşüp yüz sürer ey şâh-süvâr
Kanda kim na‘l-i semendüñden ola şekl-i hilâl
- 3 Gül ‘izâruñla nice ola ber-â-ber kim aña
Meh virür reng ü mehe mihr-i ruhuñ nûr-ı cemâl
- 4 Leblerüñ yâdına şol teşne ki cân atdı revân
Tâ ebed hâk-i mezârından akar âb-ı zülâl
- 5 Rûh tasvîr ide nakkâş eger ey büt-i Çîn
Sûretüñ nakşına bağlarsa zamîrinde hayâl
- 6 Nûş-ı meyde eger olmazsa ferah-bahş-ı lebüñ
Dil-i gam-gîn idemez bâde ile def‘-i melâl

³³¹ Edirneli Nazmî, Mecma‘u’n-nezâ‘ir, 969.

- 7 Ruhı şem'ine **Sirâcî** gibi pervâne olup
Tâyir-i sidre-nişîn yaksa 'aceb mi per ü bâl

Semâî³³²

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Gül yüzlülerüñ şevkine gel nûş idelim mey
'Ayş eyleyelüm yâr ile bugün demidür hey
Bu şavt[ı] okur bülbüle gûyâ uyuban ney
Edeñlere dir nâtenedir nâtenedir ney
- 2 Meclisde urur cümle ayağ üstüne begler
İçün içelüm diyü komuş başını erler
Bu kıl Sirâcî egilüp sâğara söyler
Edeñlere dir nâtenedir nâtenedir ney

Dîvân³³³

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kalmadı âsâr-ı keşret nûr-ı vahdetden bana
Oldı îmân-ı muhabbet mâh-ı tal'atden bana
- 2 Leyse fi'd-dâri subût-ı şeş cihet ...

³³² Cönk (Ankara: Milli Kütüphane, Yazmalar, 06 Mil Yz Cönk 31), 6a. Bu şiir şarkı olarak bestelenmiş ve pek çok şarkıcı tarafından “Gül Yüzlülerin Şevkine Gel” adıyla seslendirilmiştir. Bestesi 18. yüzyıl bestekârlarından Tab'i Mustafa Efendi olarak gösterilen şarkı künyesinde “Güfte: Bilinmiyor” ibaresi yer almaktadır. Şiirde yer alan “Bu kıl Sirâcî egilüp sâğara söyler” dizesi bestede “Bu kavli sürâhî egilip sâğara söyler” şeklinde değişmiştir. Cönkteki metinde “صراحی” kelimesindeki sin “س” ve cim “ج” harfi bariz okunmakla birlikte sehven “صراحی” okunmuş ve zamanla böyle kabul görmüş olmalıdır. Bu farkın dışında güftede birkaç fark daha mevcuttur.

³³³ Mecmû'a-i Eş'âr (Ankara: Milli Kütüphane, Yazmalar, 06 Mil Yz A 4363-1), 4b.

Bildiren bu remz-i ‘aşkı ‘ilm-i hikmetden bana

3 Âdem olmasa çâr kitâbuñ nüşhası ma’nâ ile
Her şahış aqvâl-i kitâbdır çün o şûretden bana

4 Çün Sirâcî ...
İrci’î şavt[1] işâretdir o şoñ günden bana

5 Her ne var tahtes’serâ fevka’l-‘alâ bu mümkünât
Görünen bir nokta-i mir’ât-ı kudretten bana

Sirâcî Beg³³⁴

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1 Kaşlaruñ yâsı kurup gamzeñle elbir eylemiş
Hasretâ ben hastenüñ katline tedbîr eylemiş

2 Mazhar-ı zât-ı Hudâ dimiş seni ehl-i nazar
Âyet-i hüsnüñ müfessir böyle tefsîr eylemiş

3 ‘Ârızuñda kâtib-i kudret yazup haţţ-ı gubâr
Kıl kalemle gûyiyâ âb üzre tahrîr eylemiş

4 Şerbet-i la’lün diyü şunmuş dile hicr-i semi
Bende-i dil-hastenüñ hakkında takşîr eylemiş

5 Kâtib-i gayb iledür nuţkı Sirâcî’nün ki ol
Mâcerâ-yı vaşf-ı hüsnüñ hoşca takrîr eylemiş

³³⁴ Şiir Mecmuası (Muallim Cevdet, MC_Yz_K_0479), 41b.

SONUÇ

16. yüzyıl edebî tarihimizin en bereketli ve en canlı dönemlerindendir. Dinî-tasavvufî edebiyatımızın birçok önemli müellifinin yetiştiği bu yüzyılda edebiyatımız için pek kıymetli eserler de telif edilmiştir. Bu asırda yaşamış şairlerden biri de Sirâcî'dir. Onun hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi vermeyi amaçlayan *Sirâcî Dîvânı (İnceleme-Metin)* başlıklı bu çalışmada birtakım sonuçlara ulaşıldı. Elde edilen sonuçlarla ilgili şunları ifade etmek mümkündür:

Şairin manzumelerinden hareketle Kanûnî Sultan Süleyman dönemi şuarasından olduğu anlaşılmaktadır. Bibliyografik kaynakların taranmasıyla Sirâcî mahlasını kullanan şairler tespit edilmiş olup bunlardan yalnızca Germiyanlı Sirâcî'nin 16. yüzyılda yaşadığı görülmüştür. Germiyanlı Sirâcî'ye atfedilen şiirlerden birinin elimizdeki dîvânda bulunduğu tespit edilmiştir. Germiyanlı Sirâcî'ye atfedilen şiirlerden birinin elimizdeki nüshada bulunması, diğer üç şiirin de üslup olarak elimizdeki şiirlere yakın olması, her iki şairin 16. yüzyılda yaşamış olması ve Kanûnî'ye hitaben şiirler yazmış olmaları gibi saiklerden hareketle çalışmaya konu olan eserin Germiyanlı Sirâcî'ye ait olması ihtimali kuvvet kazanmıştır.

Sultan tarafından kendisine verilen mîr-i meclislik vazifesi şairin iyi bir eğitim almış olduğunu göstermektedir. Zira mîr-i meclislik görevi Enderun eğitimi almış kişilere verilen bir vazifedir. Yazmış olduğu manzum hadis tercümeleri, şiirlerinde pek çok kez karşılaşılan iktibas ve telmihler, dizelerinde karşılaşılan Arapça-Farsça kelime ve terkiplerin çokluğu, dîvânında hemen hemen her tür ve şekilde manzumeler yer alması da almış olduğu eğitimin bir neticesidir.

Nazire mecmualarında karşılaşılan Sirâcî mahlaslı şiirlerden yalnızca biri elimizdeki yazmada yer almaktadır. Bununla birlikte *Sirâcî Dîvânı*’nda Muhibbî, Cem Sultan, Usûlî, Necatî, Hayretî, Kıyasî, Ahî, Prizrenli Şemi ve Ahmed Paşa’ya toplamda 12 nazire bulunmaktadır. Bunlar dışında Sirâcî, farklı şairlerin şiirlerine terbî, tahmis ve tesdisler de yazmıştır. Buradan hareketle Sirâcî’nin dönemin şuarası ile hemhal olduğu anlaşılmaktadır. Kanûnî Sultan Süleyman tarafından kendisine mîr-i meclislik vazifesinin verilmesi de bunun işaretidir. Bu sebeple elimizdeki nüshada yer almasa da 16. asır şuarasının şiirlerini ihtiva eden nazire mecmualarında bulunan Sirâcî mahlaslı şiirlerin Sirâcî’ye ait olması kuvvetle muhtemeldir.

Bir dönem sultan ile yakın olan şair mîr-i meclislik vazifesine getirilmiş ve kendisine tımar verilmiştir. Ancak bir süre sonra -muhtemelen Şehzade Mustafa’ya yazdığı mersiyelerden dolayı- saray ile arası açılmıştır. Tımarına el konulan şair geçim sıkıntısı çekmeye ve sağlık sorunları yaşamaya başlamıştır. İstanbul’dan uzaklaştırıldığı da anlaşılan şairin şiirlerinde bu sebeple sürekli bir ıstırap, sıkıntı ve gurbet acısı ile karşılaşılmaktadır. Buna paralel olarak şair birçok kez sultandan af dilemekte ve “vatan”a dönmek için izin talep etmektedir. Şairin bu talebinin kabul edildiği net olmasa da bazı dizelerinden hareketle şairin affedildiği düşünülmektedir.

Sirâcî’nin şiirlerinde tespit edilen bir diğer bilgi de onun Bektaşî bir şair olmasıdır. Hz. Ali (r.a.) ve ailesi başta olmak üzere on iki imama yazdığı şiirler, Hacı Bektaş Velî’ye bağlılığını izhar ettiği dizeleri, bir Bektaşî tekkesi olan Caferabad’a yazdığı methiye onun bu yönünün tezahürleri olarak görülmüştür. Mısralarında karşılaşılan tevellâ ve teberrâ kavramları ile harâbâtılık ve melâmîlik vurguları da yine Bektaşî-meşrep şairliğinin bir yansıması olarak yorumlanmıştır.

Sirâcî'nin ismi bilinmediği için maalesef elimizdeki dîvân dışında bir eseri tespit edilememiştir. Bilinen tek eseri olan *Sirâcî Dîvânı*'nda 55'i manzum hadis tercümesi olmak üzere toplam 492 manzume bulunmaktadır. Bu şiirlerden yalnızca ikisi kaside şeklinde yazılmıştır. Bu durum, şairin kasideden ziyade gazel yazmaya ağırlık verdiğinin bir işaretidir. Dîvânında 80 musammat bulunan Sirâcî, 19 tanesi dîvâna sonradan eklenler olmak üzere 351 gazel kaleme almıştır.

Sirâcî Dîvânı'nda en çok dikkat çeken tür düvazlardır. On iki imamın isimlerinin zikredildiği bir tür olan düvazlar özellikle Bektaşî şairlerin tercih ettiği bir nazım türüdür. Sirâcî 17 manzumeyi bu türde kaleme almıştır. Tasannunun geri planda kaldığı açıkça görülen bu manzumeler genelde aynı plan ve sözcüklerle yer yer tekrara düşülerek yazılmıştır.

Dîvânında mersiyele de yer veren şairin Şehzâde Mustafa'ya olan muhabbeti ve onun idamından duyduğu üzüntü mısralarına yansımıştır. Şehzâdeye bir methiye yazan şair ayrıca ona yazdığı üç mersiye ile de bu alanda diğer şairleri geride bırakmıştır. Zira günümüze kadar tespit edildiği kadarı ile bir şair tarafından Şehzâde Mustafa'ya en fazla iki mersiye yazılmıştır.

Yukarıda zikredilen türlerin dışında *Sirâcî Dîvânı*'nda beş tevhid, altı münâcât, yedi na't, bir miraciye, iki muharremiye, on dört methiye, iki bahariyye ve birer adet de elifnâme, cülûsiye, ıydiye, hiciv ve şehrengiz türünde yazılmış manzume yer almaktadır. Bu şiirler gazel, kaside, mesnevî, murabba', muhammes, müseddes, müsebbâ' ve terkeb-i bend gibi farklı şekillerle nazmedilmiştir.

Sirâcî'nin şiirlerinde dinî-tasavvufî muhteva öne çıkmaktadır. İlahî aşk, Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ehl-i beyt sevgisi, Hak için maldan ve candan geçmek, mâsivâdan uzak durmak, dünyaya bağlanmamak, günaha meyletmemek gibi

konular *Sirâcî Dîvânı*'nın ana konularıdır. Felekten şikâyet, çekilen dert ve sıkıntılar da şiirlerde sıkça karşılaşılan konulardandır. Eserin büyük bölümünü teşkil eden gazeller hikemî, rindâne ve âşıkâne tarzlarda kaleme alınmıştır.

Sonuç olarak; tasannunun üstadı sayılan şairlerle aynı dönemde yaşamış, kendisi de bir şair olan padişahın ilgisine mazhar olmuş, buna rağmen tezkirecilerin dikkatini çekememiş bir şairin dîvânı yeniden gün yüzüne çıkarıldı. Mutasavvîf bir şair olan Sirâcî'nin şiirlerinin tasavvuf edebiyatı için yeni bir kazanım olduğu kanaatindeyiz. 16. asrın unutulmaya yüz tutmuş bir simasını edebiyat sahasına yeniden kazandırma çabası ile hazırlanan bu çalışmanın -her insan eseri gibi- kusurları ve eksikleri olduğunun bilincinde olarak okuyucunun hoşgörüsünü istirham ederiz.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Namık. “Bakâyî’nin Battâl-nâme Adlı Eserindeki ‘Elif-nâme’”. *Fırat Havzası II. Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu 5-7 Kasım 1987*. 1-5. Elazığ: Fırat Üniversitesi, 1989.
- Açıkgöz, Namık. “Devrin Şairlerine Göre Şehzade Mustafa’nın Şahsiyeti”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/39 (Ağustos 2015), 7-13.
- Ak, Mahmut. “Tiryâkî Hasan Paşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/205-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Akdağ, Ülkü. *Millî Kütüphane’deki 06 Hk 436 Numaralı Şiir Mecmuası*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Aliev, Saleh Muhammedoğlu. “Elkas Mirza”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/55. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- ‘Arâbî, Ebû Sa’îd Ahmed b. Muhammed. *el-Mu’cem*. nşr. ‘Abdulmuhsin b. İbrahim el-Hüseynî. 3 Cilt. y.y.: Daru İbni Cevzî, 1997.
- Âşık Çelebi, es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi. *Meşâ’irü’ş-şu’arâ*. haz. Filiz Kılıç. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Atalay, Besim. *Bektaşilik ve Edebiyatı*. haz. Gürol Pehlivan. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2015.
- Aydemir, Yaşar. “Ravzî’nin Edincik Şehrengizi”. *Gazi Türkiyat* 2007/1 (2007), 97-126.
- Bağdâdî, Ebûbekir Ahmed b. Alî el-Hatîb. *el-Buḥalâ*. y.y.: Dâru ibni Hazm, 2000.

Bellibaş, Ahmet. *Milli Kütüphane 06 HK 319/1 No'lu Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin-Dizin)*.

Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014, 167.

Birişik, Abdulhamit. “es-Seb‘u’l-mesânî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/261. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

BOA, Başbakanlık Osmanlı Arşivi. “Aranan: Tımar”. Erişim 17 Ocak 2020.
<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/OzelArama.aspx>

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi‘u’ş-şahîh*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.

Bursalı, Mehmed Tahir Bey. *Menâkıb-ı Şeyh Seyyid Hâce Muhammed Nûru'l-Arabî Beyân-ı Melâmet ve Ahvâl-i Melâmiyye*. Haz. Mustafa Tatçı – Burak Anılır. İstanbul: H Yayınları, 2014.

Caferoğlu, Ahmet. *XIX’uncu Asır Azeri Şairi: Sirâcî*. İstanbul: Bürhaneddin Matbaası, 1932.

Ceyhan, Adem. “Usûlî’nin Hadis ve Vecize Tercümeleri”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 30 (Temmuz 2012), 147-188.

Cönk. Ankara: Milli Kütüphane, Yazmalar, 06 Mil Yz Cönk 31, 6a.
<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/conk/1523>

Cürcânî, Yahya İbnü’l-Hüseyn. *Tertîbu’l-emâlî*. nşr. Muhammed Hasan İsmâil. 2 Cilt. Beyrut: Dâru’l-kütübü’l-ilmiyye, 2001.

Çavuşoğlu, Ali. “Edebi-Tasavvufi Metinlerde Spor ve Tasavvuf Kültürü İlişkisine Çevgen Sporun Zaviyesinden Bir Bakış”. *Akademiar* 6 (Haziran 2019), 191-223.

Çavuşoğlu, Mehmed. “Şehzâde Mustafa Mersiyeleri”. *İÜEF Tarih Enstitüsü Dergisi* 12 (1982), 641-686.

Çelebi, İlyas. “Hızır”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/406-409. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Çelebioğlu, Âmil. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1998.

Çelik, Şenol. “Evliya Çelebi’nin Bandırma, Aydıncık (Edincik) ve Erdek İle İlgili Verdiği Bilgiler ve Bunların Değeri”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/28-1 (Aralık 2012), 67-81.

Çetinkol, Fatma Baş. *Pervâne Beg Nazire Mecmuası Mecmu‘atü’n-Nezâir (415-440) Transkripsiyonlu Metin Giriş-İnceleme-Dizin*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Demirci, Mehmet. “Hakikat-i Muhammediyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/179-180. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2013.

Deylemî, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Ziyâd. *Ma‘ânî’l-Şur‘ân*. nşr. Ahmed Yusuf en-Necâtî. 3 Cilt. Mısır: Daru’l-Mısriyye, ts.

Dilçin, Cem. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.

Edirneli Nazmî. *Mecma‘u’n-nezâ‘ir (İnceleme-Metin)*. haz. M. Fatih KÖKSAL. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017.

el-Me‘anî. <https://www.almaany.com/tr/dict/ar-tr/>

Enderunlu Akif. *Mir‘at-ı Şi‘r (Enderun Şairleri Tezkiresi)*. haz. Mehmet Arslan. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018.

- Erbaş, Ali. “Melek”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/37-39. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri Bektaşî Edebiyatı Antolojisi*. haz. Asude Soysal Doğan. Ankara: Çolpan Kitap, 2017.
- Erkan, Ahmet Serdar. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Haksess Koleksiyonundaki 08802/Hs0753 Numaralı Demirbaş ve T811.21 Yer Numarasına Kayıtlı Mecmu’âtü’l-Eş’âr (1b-249a) (İnceleme-Metin)*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Erkan, Arif. *el-Beyan*. İstanbul: Huzur Yayınevi, 2012.
- Ersoy, Ersen. “XVI. Yüzyıl Şâiri Firâkî ve Manzum Bir Mektubu”. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 16 (2007), 121-134. <https://doi.org/10.24058/tki.206>
- Ersoy, Ersen. *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şâirler ve Kütahya’da Edebî Muhit*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Ersoylu, İ. Halil. *Cem Sultan’ın Türkçe Dîvân’ı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.
- Feyzioğlu, Nesrin. “Türk Dünyası’nda ve Anadolu’da Kopuz”. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 31 (2006), 233-245.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. “Hüseyin”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/518-521. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Gıynaş, Kamil Ali. *Pervâne Bey Mecmu’ası*. Yozgat: Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *100 Soruda Tasavvuf*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1985.

Güler, Kadir. *Kütahya Şâirleri II*. Kütahya: Ekspres Matbaası, 2017.

Gülhan, Abdülkerim. “Şehrengiz Türü ve Ravzî’nin Edincik Şehrengîzleri”. *Turkish Studies* 7/2 (2012), 515-545. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2914>

Gülsevin, Gürer. *Usulî’nin 120 Manzum Hadîs Tercümesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, 1995, 2.

Harman, Ömer Faruk. “Âsaf b. Berahyâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/455. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Harman, Ömer Faruk. “Dâvûd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/21-24. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Hatâyî, İsmâîl b. Haydar el-Erdebilî. *Hatâyî Dîvânı*. haz. Muhsin Macit. PDF: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.

Heytemî, Ahmed b. Muhammed b. Alî b. Hacer. *es-Şavâ’îku’l-muḥriḳa ‘alâ ehl-i’r-rafzi ve’ḍ-ḍalâli ve’z-zındıḳati*. nşr. Abdurrahman b. Abdullah et-Türkî. 2 Cilt. Lübnan: Mü’essesetü’r-risâle, 1997.

Işık, Emin. “Fâtîha Sûresi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/252. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

İbnü’l-‘Arabî, Muhyiddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed el-Arabî et-Tâî el-Hâtimî. *el-Fütûḥâtü’l-Mekkiyye fî ma’rifeti’l-esrâri’l-mâlikiyye ve’l-mülkiyye*. nşr. Osman Yahya. Kahire: el-Hey’etü’l-Mısriyyetü’l-Âmme li’l-Kitâb, 1978.

İbnü’l-Cevzî, Cemâluddin Ebu’l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed. *el-‘İlelü’l-mütenâhiye fî’l-eḥadîsi’l-vâḥiye*. nşr. İrşâdu’l-Hak el-Eserî. Bakistan: İdâretü’l-ulûmi’l-eseriyye, 1981.

İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes el-Asbahî. *el-Muvaţta'*. nşr. Muhammed Mustafa el-A'zamî. 6 Cilt. y.y: Müessesetü Zahid b. Sultan, 2004.

İnalcık, Halil. "Tımar". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/168-173. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

İnalcık, Halil. *Has-bağçede 'Ayş u Tarab Nedîmler Şairler Mutrîbler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.

İsen, Mustafa vd. *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.

İsen, Mustafa. *Acıyı Bal Eylemek*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1994.

İsen, Mustafa. *Usûlî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1990.

İyiyol, Fatih. "Alevî-Bektaşî Geleneğinde Düvazlar-Düvaz İmamı". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/27 (Yaz 2013), 228-250.

Kaçar, Burhan. "Türk Edebiyatında Elif-nameler". *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri*. 1/307-316. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.

Kamusiturki. <https://www.kamusiturki.com/>

Kanar, Mehmet. *Farsça Dilbilgisi, Konuşma, Çeviri Tekniği, Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 2011.

Kanar, Mehmet. *Örnekli Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Derin Yayınları, 2003.

Kaplan, Yunus. "İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde Kayıtlı 'T 5480' Numaralı Musammat Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi". *Dîvân Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21 (2018), 401-540.
<http://dx.doi.org/10.15247/dev.2536>

- Kara, Mustafa. “Melâmetiye”. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 43 (1987), 561-598.
- Karahan, Abdulkadir. “Kırk Hadis”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/470-473. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Karataş, Özgür Sadık. “Osmanlı’nın Aykırı Dansçıları Tavşanlar ve Tavşanca Formu”. *Millî Folklor Dergisi* 24/95 (2012), 289-298.
- Kârî, Ebu’l-Hasen Alî b. Muhammed. *el-Esrâru’l-merfû’a fî aḥbâri’l-mevzû’a*. nşr. Muhammed es-Sabbâğ. Beyrut: Mü’essesetü’r-risâle, ts.
- Kârî, Ebu’l-Hasen Ali b. Muhammed. *el-Maşnû’ fî Ma’rifeti’l-ḥadîsi’l-mevzû’*. nşr. Abdulfettah Ebu Gudde. Beyrut: Müessesetü’r-risâle, 1398/1978.
- Kartallıoğlu, Yavuz. *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni (16, 17 ve 18. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Kavak, Fadime. “Arap Kültüründe Künyeleme Geleneği ve Çöl Faunası Üzerindeki Yansımaları”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/2 (2013), 111-149.
- Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.
- Kayabaşı, Ayfer. *Sârbân Ahmed Dîvânı (İnceleme-Metin)*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- Kayaokay, İlyas. “Gazelerde Mahlasın Yeri ve Mahlasın Redif Olarak Kullanılması”. *International Journal of Language Academy* 5/4 (2017), 139-161.
- Kemikli, Bilal. “Sun‘ullâh-ı Gaybî: Hayatı ve Muhiti”. *Kütahyalı Bilge Şâir Sun‘ullâh-ı Gaybî ve Dönemi*. ed. Bilal Kemikli - Ergin Ögcem. 21-34. Bursa: Emin Yayınları, 2016.

Kılavuz, Ahmet Saim. “Zeynelâbidîn”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/365-366. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Kılıç, Filiz vd. *Şair Tezkireleri*. ed. Mustafa İsen. Ankara: Grafiker Yayınları, 2011.

Kılıç, Ünal. *Tartışmaların Odağındaki Halife Yezîd*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2013.

Kubbealtı Lugatı. <http://lugatim.com/>

Levend, Agâh Sırrı. *Dîvân Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2015.

Lexi Qamus. <https://www.lexiqamus.com/tr>

Maden, Fahri. “Sütlüce’de Bir Bektaşî Ocağı: Caferabad (Bademli-Münir Baba) Tekkesi”. *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 5 (Haziran 2013), 155-174.

Mazharî, Muhammed Senâullâh. *Tefsîrû'l-Mazharî*. nşr. Gulâm Nebî et-Tunûsî. 10 Cilt. Pakistan: Mektebetü'r-Rüşdiyye, 1412/1991.

Mecmû'a-i Eş'âr. Ankara: Milli Kütüphane, Yazmalar, 06 Mil Yz A 4363-1, 4b. <http://yazmalar.gov.tr/eser/mecm%C3%BBa-i-esar/85422>

Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmanî*. thk. Nuri Akbayer. 6 Cilt. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Merçil, Erdoğan. *Selçuklular'da Hükümdârlık Alâmetleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.

Mermer, Ahmet. “Dîvân Şiirinde Tuğra Tavsifleri”. *Bilgi* 14 (2000), 87-97.

Muhibbî, Kanûnî Sultan Süleyman. *Muhibbî Dîvânı*. thk. Kemal Yavuz vd. PDF: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016.

Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâu et-Turâsi'l-'arabî, ts.

Neysaburî, Ebu Abdillâh el-Hakim Muhammed b. Abdullâh. *el-Müstedrek 'alâ's-şahîheyn*. nşr. Mustafa Abdulakdir 'Atâ. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, 1990.

Ocak, Ahmet Yaşar. "Bektaşılık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5/373-379. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Ocak, Ahmet Yaşar. "Bektaşîyye", *Türkiye'de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan 447-486. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.

Onay, Ahmet Talât. *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. haz. Cemâl Kurnaz. Ankara: Berikan Yayıncılık, 2013.

Osman Nevres. *Osman Nevres Dîvânı*. haz. Bayram Ali Kaya. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2020.

Osmanlıca-Türkçe Sözlük. <http://www.osmanlicaturkce.com/>

Öztoprak, Nihat (ed.). *Osmanlı Hanedan Şairleri 1 Osman Bey'den Vahdettin'e*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2021.

Öztoprak, Nihat. "Elifnamelerin Tertip Hususiyetleri ve Metin Tesisindeki Yeri". *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu 25-27 Nisan 2007 Bildiriler 2*. 817-829. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2009.

Öztürk, Uğur. *Tezkire Niteliğinde Bir Şiir Mecmuası*. *Turkish Studies* 8/1 (2013), 411-428. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4324>

Paçacıoğlu, Burhan. *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2016.

Pala, İskender. “Bezm-i Elest”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/108. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.

Prizrenli Şem’î. *Şem’î Dîvânı*. thk. Murat A. Karavelioğlu. PDF: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.

Se‘âlibî, Ebû Mansûr Abdülmelik. *el-İ‘câz ve’l-îcâz*. Kahire: Mektebetü’l-Kur’an, ts.

Sirâcî Dîvânı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, NCTY09503.
[http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fSD_ILS\\$002f0\\$002fSD_ILS:1900227/ada?qu=siraci&ic=true](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:1900227/ada?qu=siraci&ic=true)

Sona, Fatih. “Osman Sirâceddin’in Pend-i İhvân’ı”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Ekim 2019), 197-211.

sonmezkutlu.net. “Aleviliğin Dinî Statüsü: Din, Mezhep, Tarikat, Heterodoksi, Ortadoksi veya Metadoksi”. 05.07.2021.
<http://www.sonmezkutlu.net/?pnum=93&pt=Alevilik+din+mi+mezhep+mi+tarikat+m%C4%B1>

Söylemez, İdris. *Türk İslâm Edebiyatında Manzum Kırk Hadisler*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.

Subkî, Tâcüddîn Abdulvehhâb. *Ṭabâkâtü’ş-şâfi’iyyeti’l-kübrâ*. nşr. Mahmûd Muhammed et-Tenâhî. 10 Cilt. y.y. 1413.

Şemseddin Samî. *Kâmûs-ı Türkî*. haz. Fazılhak Nergiz vd. İstanbul: Şifa Yayınevi, 2015.

Şentürk, Ahmet Atillâ. *Şehzâde Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Hicviyesi*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları, 2017.

Şiir Mecmuası. İstanbul: İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, MC_Yz_K_0479, 41b.
<http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=>

Tarlan, Ali Nihat. *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005.

Tarlan, Ali Nihat. *Hayâlî Bey Dîvânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1945.

Tarlan, Ali Nihat. *Necatî Beg Dîvân'ı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.

Taşkesenlioğlu, Lokman. “Divan Edebiyatında Elifnâmeler ve Bilinmeyen İki Elifnâme Örneği: Memi Can Saruhânî ve Ömer Karîbî Elifnâmeleri”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 58 (2017), 159-202.

Tayyâr-zâde Atâ. *Osmanlı Saray Tarihi Târîh-i Enderûn*. haz. Mehmet Arslan. 5 Cilt. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2010.

Tek, Recep - Öger, Adem. “Çağatayca Yazılmış Bir Kerbelâ Mersiyesi”. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* 2018/12 (2018), 169-212.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ. *el-Câmi‘u’s-şâhîh*. nşr. Beşşâr ‘Avvâd Ma‘rûf. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1998.

Tosun, Necdet. “Veysel Karanî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43/74-75. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

Tuman, Mehmet Nâil. *Tuhfe-i Nailî*. thk. Cemâl Kurnaz vd. Ankara: Bizim Büro Yayınları, 2001.

Tülücü, Süleyman. “Hâtim et-Tâî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/472-473. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/anasayfa>.

- Uludağ, Süleyman. “Dede”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/76. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.
- Uzun, Mustafa. “Muharremiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/8-9. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Tuğra ve Pençeler ile Ferman ve Buyuruldulara Dair”. *Belleten* V/17-18 (Ocak 1941), 101-157.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Bizans ve Selçukiylerle Germiyan ve Osmanogulları Zamanında Kütahya Şehri*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1932.
- Yaşar, Kerim. *Dîvân Edebiyatında Câize Üzerine Bir İnceleme*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “Ayne’l-yakîn”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/269-270. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Yıldız, Alim. “Sirâcî’nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi”. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 15/1 (2011), 127-150.
- Yıldız, Alim. *Üveys ile Giydim Hırka*. Sivas: Asitan Yayıncılık Matbaacılık, 2014.
- Zavotçu, Gencay. “Bir Ölümün Yankıları ve Yahyâ Bey Mersiyesi”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 33 (2007), 69-80.
- Zavotçu, Gencay. *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*. ed. Ömür Ceylan. İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.

İNDEKS

A

abdâl, 239, 411, 440, 446

âb-ı hayât, 289, 339, 451

Âdem, 161, 164, 168, 203, 212, 305, 334, 388, 464, 470, 479

âdemoğlu, 179, 194, 388

ağyâr, 205, 318, 363, 385, 402, 403, 418, 478, 507, 513, 515, 544

Ahâd, 255

Ahmed, 164, 168, 180, 221, 233, 242, 243, 248, 288, 385, 477

Ahmed-i Muhtâr, 220, 385, 477

‘aql, 162, 189, 232, 250, 291, 319, 336, 352, 353, 357, 366, 368, 370, 417, 424, 428, 429, 446, 465, 476, 500

‘âlem, 163, 164, 177, 184, 197, 203, 208, 209, 210, 211, 214, 217, 219, 226, 243, 250, 253, 254, 255, 257, 257, 258, 259, 260, 272, 292, 299, 309, 313, 315, 320, 333, 346, 350, 360, 369, 378, 379, 380, 382, 394, 396, 406, 407, 408, 416, 423, 424, 425, 430, 431, 431, 433, 435, 442, 466, 484, 500, 504, 505, 509, 516, 516, 535, 544,

‘âlem-i ervâh, 544

‘Alî, 186, 197, 201, 203, 204, 220, 221, 222, 225, 226, 228, 234, 236, 238, 242, 243, 277, 298, 299, 300, 301, 302, 307, 309, 310, 311, 312, 410, 439, 474, 547

‘Aliyy-i Aşgar, 197, 221, 298, 306

‘Aliyyü’l-Murtażâ, 225

Allâh, 185, 212, 225, 226, 285, 329, 361, 463, 491

‘allâmu’l-ğuyûb, 321, 328

‘ankâ, 186, 388, 454, 480, 533

‘ankebût, 211

‘ârif, 179, 183, 184, 199, 231, 262, 263, 281, 316, 344, 345, 376, 421, 422, 461, 465, 470, 475, 534,

‘arş, 165, 532

arż, 288, 296, 444

Âşaf, 505

aşhâb, 167, 169, 202, 211, 227, 541, 165, 187, 473

Aşhâb-ı Kirâm, 104, 541

âsitânî, 206, 239, 253, 292, 327, 360, 365, 474, 487, 540

‘Askerî, 197, 201, 204, 221, 225, 234, 243, 277, 298, 300, 301, 302, 303, 307, 310

‘âşık, 180, 180, 199, 203, 203, 206, 207, 222, 223, 224, 226, 231, 236, 269, 274, 275, 277, 277, 281, 282, 292, 294, 298, 308, 314, 315, 324, 327, 346, 347, 350, 355, 365, 365, 367, 368, 376, 376, 377, 377, 380, 391, 397, 401, 401, 403, 409, 415, 417, 426, 428, 429, 440, 443, 451, 452, 457, 461, 462, 465, 470, 470, 471, 475, 477, 497, 497, 502, 507, 509, 514, 517, 519, 523, 524, 528, 537, 531, 534, 539,

‘aşk, 170, 185, 198, 199, 200, 208, 212, 213, 219, 222, 222, 223, 223, 224, 225, 227, 238, 241, 241, 242, 248, 248, 249, 250, 250, 251, 252, 262, 264, 265, 266, 266, 267, 268, 268, 271, 272, 272, 274, 275, 275, 279, 280, 281, 282, 282, 283, 287, 287, 292, 292, 292, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 313, 314, 314, 315, 316, 316, 318, 319, 321, 322, 323, 324, 325, 328, 330, 331, 332, 334, 334, 337, 338, 339, 341, 341, 342, 343, 345, 345, 346, 347, 348, 348, 349, 351, 352, 354, 356, 357, 357, 360, 361, 362, 366, 367, 371, 371, 373, 374, 374, 375, 376, 376, 377, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 387, 388, 392, 393, 394, 395, 396, 398, 398, 399, 399, 399, 399, 400, 401, 401, 401, 402, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 411, 412, 413, 414, 414, 418, 419, 420, 422, 423, 423, 424, 424, 425, 426, 427, 429, 429, 432, 433, 434, 435, 435, 436, 437, 439, 440, 440, 441, 442, 442, 444, 444, 445, 445, 446, 447, 447, 449, 450, 451, 452, 454, 454, 455, 456, 457, 457, 458, 460, 460, 463, 463, 464, 464, 465, 465, 466, 467, 467, 468, 468, 468, 470, 471, 474, 476, 476, 480, 481, 481, 482, 484, 486, 489, 489, 491, 491, 492, 493, 495, 497, 497, 497, 498, 499, 499, 500, 500, 501, 502, 504, 505, 507, 508, 508, 508, 511, 511, 513, 514, 514, 515, 515, 515, 519, 521, 522, 523, 523, 525, 527, 528, 530, 532, 533, 534, 537, 537, 537, 539, 539, 540, 540, 541, 541, 542, 542, 542, 543, 543, 545, 546, 546, 547, 548

Ayâs, 412, 463

Ayazma, 217
Aydıncık, 217
âyet, 168, 203, 218, 293, 308, 367, 395, 403, 416, 526,
547
‘ayne’l-yakîn, 187, 202, 293, 303, 308, 503, 528
‘Azrâ, 454

B

bâd-ı hâzân, 259, 278, 315, 345
bâd-ı şabâ, 314, 443
bâd-ı saht, 324
bâd-ı şurta, 279, 359
Bâkır, 197, 201, 204, 221, 225, 233, 242, 277, 298, 299,
301, 302, 303, 306, 309, 310, 311, 312
belâgat, 189
benefşe, 522
berbat, 248
Betûl, 167, 233, 242
Beytu’l-harâm, 206, 327
bezm-i elest, 255
bezm-i ezel, 118, 119, 266, 332
Bû Mua’ttib, 198
bülbül, 265, 280, 316, 326, 346, 351, 363, 366, 369, 378,
400, 402, 409, 411, 424, 432, 440, 446, 458, 475, 476,
494, 509, 512, 531, 543, 548, 549, 551,
büryân, 67, 120, 126, 213, 262, 266, 272, 326, 364, 398,
446, 452, 458, 476, 538

C

Ca’fer, 197, 201, 204, 221, 225, 234, 242, 277, 295, 298,
299, 301, 302, 306, 309, 310, 311, 312
cehennem, 332, 476, 465
celâl, 228, 267, 480, 534
Celîl, 168, 235
Cem, 210, 444, 463, 554, 560
cemâl, 172, 202, 203, 249, 251, 259, 267, 316, 352, 353,
398, 415, 430, 437, 444, 444, 447, 507, 515, 522, 525,
526
cennât, 330, 386, 461
cennet, 162, 173, 175, 184, 190, 192, 193, 250, 274, 291,
294, 372, 390, 423, 438, 520, 538

Ceyhûn, 224, 275, 510
cübbe, 124, 130, 151, 157, 248, 249, 411

Ç

çarh, 161, 207, 218, 219, 221, 225, 236, 245, 250, 254,
269, 270, 274, 302, 326, 344, 349, 353, 364, 385, 389,
425, 438, 493, 503, 514, 515
çâr-ümmehât, 206
çeng, 247, 248, 382, 492
çevgân, 308, 322, 327, 463, 468, 538, 459, 215, 216, 456
Çin, 228, 453

D

dânâ, 161, 171, 172, 183, 470
Dârâ, 210, 281, 386, 387, 463
dâr-ı ğurbet, 256, 274, 339, 404, 409, 413, 474, 515
dâru’ş-şifâ, 322, 350, 455, 474
dâsitân, 254, 316, 380, 412, 414, 454
Dâvûd, 399, 468
def, 247, 248, 382
dehr, 236, 265, 282, 353, 444
dergâh, 198, 199, 241, 300, 301, 310, 346, 350, 403, 436
dergeh, 301, 337, 435
dervîş, 177, 223, 362, 458
destâr, 248, 249, 411
devlet, 192, 206, 210, 218, 219, 222, 224, 232, 243, 251,
251, 255, 259, 264, 278, 283, 318, 322, 329, 334, 337,
350, 365, 366, 366, 378, 404, 413, 435, 447, 459, 486,
487, 488, 493, 504, 505
devr, 207, 236, 258, 259, 330, 428, 435, 436, 457, 535
devrân, 222, 249, 250, 258, 337, 343, 399
dîn, 171, 182, 187, 190, 197, 204, 211, 225, 226, 293,
338, 404, 435, 536
du’â, 168, 171, 184, 264, 284, 320, 328
dûzah, 162, 400, 541
Düldül, 149, 204, 228
dünyâ, 172, 175, 178, 179, 184, 185, 186, 187, 190, 191,
192, 194, 195, 199, 200, 223, 227, 232, 237, 241, 250,
251, 262, 263, 269, 281, 282, 291, 294, 313, 316, 320,
329, 333, 345, 358, 361, 377, 378, 386, 387, 394, 402,

406, 407, 415, 417, 433, 436, 441, 442, 445, 450, 460,
461, 465, 469, 479, 488, 490, 504, 521, 541, 543

E

ebced, 398, 454
Edhem, 464
Efrâsiyâb, 229
ehl-i birr, 194
ehl-i hâl, 163, 173, 292, 405, 185, 504
ehl-i 'irfân, 262, 263, 264, 408
ehl-i şafâ, 253, 288
ehlullâh, 157, 241, 242
ejdehâ, 353, 533
ekrem, 161
elif, 168, 205, 441, 246, 558, 563
enbiyâ, 164, 165, 168, 182, 191, 196, 199, 202, 203, 213,
225, 226, 243, 258, 305, 309, 310, 525
erğanûn, 236, 248, 270
erguvân, 532
esmâ, 161, 164, 167, 388, 466, 479, 495, 526
eş'âr, 248, 364, 392, 455
evliyâ, 168, 181, 196, 202, 203, 213, 226, 258, 302, 305,
310, 525

F

fağfûr, 131, 228
Fağr-i Kâ'inât, 181, 168
Fağru'l-enâm, 197, 202
fağr, 173, 187, 199, 200, 232, 248, 249, 257, 268, 393,
406, 407, 448
Fâtıma, 220, 221, 222
felek, 222, 225, 236, 237, 249, 254, 270, 385, 467, 520
Ferendûş, 228, 389
Ferhâd, 223, 283, 373, 381, 405, 489, 520, 540
ferhunde-fâl, 259, 263
Fırât, 289, 510
Fir'avn, 533
Frenk, 229
fütüvvet, 199

G

Ganî, 255, 258
ğazel, 364
gebr, 184, 544
göñül, 163, 194, 198, 204, 226, 230, 240, 241, 242, 243,
257, 265, 280, 281, 282, 296, 300, 302, 308, 310, 313,
322, 324, 325, 329, 332, 333, 335, 337, 343, 344, 345,
346, 348, 349, 353, 357, 358, 361, 363, 366, 367, 369,
371, 376, 382, 383, 384, 391, 392, 394, 397, 400, 401,
402, 403, 405, 410, 413, 417, 422, 423, 424, 425, 426,
427, 436, 437, 440, 441, 442, 443, 449, 455, 457, 461,
465, 471, 473, 475, 477, 484, 485, 486, 487, 488, 489,
490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 499, 502, 504, 506,
510, 511, 517, 519, 521, 522, 523, 525, 527, 528, 532,
536, 545
günâh, 215
güneh, 194

H

h'âb-ı gaflet, 232, 301
h'âce, 165, 312, 345, 398, 399, 405, 408, 546
habîb, 169, 183, 212, 213, 227, 256, 279, 282, 310, 318,
324, 327, 338, 350, 369, 383, 391, 409, 413, 415, 422,
423, 429, 479, 489, 490, 508, 526, 529, 531, 539
Hacı Bektaş-ı Velî, 238, 239
hadîs, 171, 173
Hağ, 163, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173,
175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186,
187, 190, 192, 193, 194, 195, 198, 199, 200, 201, 202,
203, 204, 206, 211, 212, 221, 222, 223, 224, 226, 227,
228, 229, 230, 230, 231, 233, 236, 238, 239, 243, 244,
249, 253, 254, 257, 259, 261, 266, 267, 269, 274, 278,
281, 282, 287, 289, 290, 292, 296, 302, 305, 306, 307,
308, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 326, 327, 328, 333,
337, 341, 348, 357, 372, 375, 376, 385, 386, 388, 389,
391, 392, 394, 397, 403, 404, 407, 408, 410, 412, 414,
417, 427, 428, 433, 435, 436, 443, 447, 450, 453, 457,
465, 466, 472, 475, 476, 477, 479, 486, 488, 494, 511,
512, 514, 517, 519, 522, 524, 525, 527, 533, 534, 536,
541, 547
Hâlık, 179, 195, 255, 258, 297, 298, 381, 385, 427

həlîl, 523

Həlîl, 168, 376, 487

Həlîlullâh, 212

hânedân, 198, 201, 203, 226, 284, 298, 301, 312, 376,
461, 473

hânkâh, 445, 457, 458

Hâricî, 204, 237, 238, 289, 536

Hâricîler, 198

Hasan, 197, 201, 203, 204, 213, 220, 221, 222, 225, 233,
234, 238, 242, 243, 261, 262, 277, 298, 299, 301, 302,
303, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 375, 385, 439, 477

haşr, 175, 184, 190, 191, 205, 214, 225, 236, 237, 245,
246, 247, 253, 254, 270, 279, 286, 292, 316, 318, 335,
357, 367, 378, 393, 409, 431, 431, 453, 463, 464, 474,
496, 532, 540, 541

Hâtem-i Tay, 139, 210

Hâtif-i ğaybî, 228, 259

Havvâ, 464

Haydar, 237, 238, 242

Hayder, 203, 221, 233, 234, 385

Hayderî, 197, 243, 312

Hayderîler, 438

Hayru'l-beşer, 172, 179, 181, 202, 262, 290

Hayru'l-enâm, 166, 201, 541

Hayy, 166, 242, 255, 385, 497

heft, 200, 228, 229, 354, 389

helâl, 235

Hızr, 211, 289, 387, 412, 463, 532

hil'at, 164, 168

Horâsân, 225

Hudâ, 162, 163, 167, 172, 173, 179, 180, 182, 183, 191,
194, 196, 197, 198, 200, 202, 203, 204, 210, 211, 212,
215, 221, 226, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 255, 258,
264, 271, 274, 278, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288,
293, 298, 300, 302, 306, 308, 309, 313, 315, 327, 341,
358, 375, 385, 390, 436, 437, 439, 456, 464, 511, 517,
519, 522, 525, 528, 535, 547

huld-ı berîn, 214

Hüseyn, 197, 198, 201, 203, 204, 213, 220, 221, 222, 225,
233, 237, 238, 242, 277, 298, 299, 301, 302, 303, 306,
309, 310, 311, 312, 375, 385, 439, 477

I

‘ıyd, 224, 227, 240, 241, 265, 276, 292, 295, 322, 323,
327, 334, 339, 355, 356, 380, 404, 428, 440, 443, 445,
449, 474, 485, 489, 490, 497, 498, 535, 542

i

‘ibâdî, 221

iblîs, 228, 388

ibrâhîm, 168

ilâh, 162, 230, 231, 305, 396, 534, 544

ilâhî, 167, 204, 227, 232, 233, 237, 258, 274, 297, 305,
477, 489, 491, 506, 507, 543, 544

ilyâs, 211, 412, 463

imâm, 166, 196, 197, 204, 225, 237, 277, 298, 418, 535

îmân, 181, 183, 185, 196, 222, 227, 295, 338, 391, 397,
426, 436, 457, 526, 534, 536

ins, 213, 214, 254, 293, 330, 382, 428, 435, 453, 472, 521

insân, 161, 182, 305, 343, 364, 370, 398, 470, 526

‘irfân, 213, 217, 282, 291, 294, 297, 323, 387, 388, 437,
451, 482, 534, 536

îsbanye, 389

‘îsî, 168, 290, 300, 326, 349, 384, 430, 435, 441, 464, 484

îskender, 533

islâm, 196, 204, 278, 311, 422, 493

i’tikâd, 189, 354, 536

J

Jeng, 365

jiyân, 261

K

kâ’inât, 167, 206, 207, 217, 295, 386, 409, 425, 433, 472,
518, 547

Ka’be, 249, 288, 290, 291, 295, 300, 304, 305, 306, 327,
338, 359, 406, 428, 429, 472, 479, 481, 509, 523, 535,
536

Kâdir, 264, 495, 517

Kâf, 186, 292, 388, 454, 533

kâfir, 184, 191, 244, 254, 268, 299, 304, 392, 411, 434,
467, 481, 503, 545

ahhâr-ı Mula, 195
 ahr, 267, 340, 459
 anûs, 275, 362, 548
 al'a-i Van, 463
 anber, 197, 277, 301, 303, 312, 410, 474
 ânûn, 382, 546
 arûn, 251
 Kâzım, 201, 204, 221, 225, 234, 243, 277, 298, 301, 302,
 303, 307, 309, 310, 312
 Ken'ân, 209, 245, 367, 391, 394, 403, 436, 471, 484, 486,
 507, 526, 527, 533
 Kerbelâ, 197, 198, 201, 203, 213, 225, 237, 238, 298,
 299, 301, 302, 303, 306, 310, 311, 312, 375, 439, 567
 Kerîm, 255
 Kerrâr, 203, 221, 242, 385
 ible, 293, 452
 iblegâh, 253
 iyâmet, 176, 183, 187, 212, 234, 235, 239, 240, 254,
 265, 268, 270, 330, 341, 359, 367, 541
 kitâb, 161, 162, 323, 329, 399, 412, 414, 428, 448, 453,
 502, 534
 opuz, 382, 399
 ur'ân, 182, 187, 193, 227, 338, 418, 436, 471, 560
 urbân, 206, 207, 209, 241, 265, 281, 282, 300, 305, 316,
 333, 380, 395, 397, 429, 445, 446, 449, 451, 463, 483,
 493, 523, 542, 547
 Kûfr, 181, 471, 534

L

Lâ, 174, 175, 176, 179, 183, 187, 192, 193, 195, 427, 465,
 470, 480
 la'net, 198, 226, 233, 234, 238, 200, 204, 237, 238, 306,
 311, 461, 478
 levh, 264
 Leylâ, 374, 380, 396, 454, 520

M

mabûb, 208, 209, 321, 327, 362, 462, 477, 484
 Mamûd, 288, 412, 463
 maşer, 243
 Maşûr, 209, 225, 316, 377, 410, 434, 476, 514

mâsivâ, 163, 394, 536, 248, 469, 485, 533, 292, 400, 404,
 461, 212, 544
 mala', 196
 Mecnûn, 224, 250, 283, 374, 380, 395, 414, 454, 489,
 495, 520, 540
 Mehdi, 197, 201, 204, 222, 226, 234, 243, 277, 298, 300,
 301, 302, 303, 307, 309, 310, 311, 312
 melâ'ik, 168
 melâmet, 174, 234, 234, 239, 244, 283, 333, 334, 337,
 342, 355, 358, 361, 382, 408, 422, 424, 425, 434, 444,
 445, 460, 461, 504, 507, 543
 melek, 225, 254, 279, 330, 360, 370, 382, 428, 467, 475,
 487, 503, 520, 526, 539
 Merve, 296, 305, 358, 428, 429, 472, 483, 535
 mescid, 163, 361, 222
 Mevlâ, 166, 222, 227, 229, 337, 388, 390, 395, 454, 465,
 469, 475, 479
 Mevlevî, 248, 249
 mezheb, 170, 443
 Mısr, 205, 209, 244, 281, 297, 390, 391, 394, 397, 403,
 409, 423, 436, 456, 471, 478, 483, 486, 507, 508, 517,
 525, 527, 533, 536
 mihrâb, 418, 546
 Mi'râc, 165
 Mîr-i meclis, 266
 muabbet, 221, 223, 233, 268, 277, 317, 331, 332, 335,
 336, 339, 366, 371, 404, 431, 436, 450, 456, 461, 486,
 529
 Muammed, 168, 176, 183, 197, 200, 201, 202, 203, 204,
 213, 220, 221, 222, 225, 226, 233, 234, 242, 243, 277,
 288, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 307, 308, 309,
 310, 311, 312, 375, 450, 519
 Muibbî, 217
 Murtażâ, 198, 200, 203, 233, 242, 298, 299, 300, 301,
 303, 306, 309, 311, 375, 397, 439
 Mûsâ, 197, 201, 204, 212, 221, 225, 234, 243, 298, 299,
 301, 302, 303, 307, 309, 310, 311, 433, 454, 533
 Muşhaf, 219, 441, 494, 526, 547
 Mûsî, 197, 201, 204, 225, 277, 298, 301, 302, 307, 310,
 312
 Muştafâ, 164, 183, 196, 200, 201, 202, 203, 204, 213,
 225, 226, 227, 233, 237, 242, 253, 254, 284, 288, 298,

299, 300, 301, 302, 306, 307, 308, 309, 310, 337, 341,
375, 410, 429, 439, 450, 472, 519

Muttakî, 197, 243, 277, 298, 299, 310, 311

mü'min, 164, 174, 176, 177, 181, 189, 192, 179, 191,
196, 238, 426

münâfık, 191, 200, 312, 426

mürşid, 251, 287, 380, 404, 440, 495, 521, 537, 540

Müselmân, 181, 193, 254, 457, 467, 545

N

Naķî, 201, 225, 229, 234, 243, 277, 301, 302, 303, 307,
309, 310, 311

naķķâş, 293, 347

namâz, 166, 190, 203, 227, 336, 380

nâr-ı miḥnet, 240

nâr-ı sûzân, 244, 260, 337, 342, 344, 446, 447, 464, 468,
527

naṭ', 222

na't, 167, 202

Nebî, 170, 301

Necâtî, 252

nefs, 166, 344, 345, 374, 448, 466

nefy, 388, 454, 470, 480, 544

neheng, 444

Nemrûd, 79, 86, 168

Neşâṭî, 135, 526

nifâķ, 245, 363, 418

Nîl, 289, 510, 533

Nûḥ, 168, 187, 212, 365

nûr, 164, 168, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 214, 219,
238, 239, 243, 248, 264, 282, 296, 298, 299, 301, 309,
311, 313, 315, 332, 335, 347, 348, 358, 359, 368, 378,
382, 389, 394, 398, 402, 407, 426, 428, 429, 430, 439,
467, 472, 478, 489, 491, 499, 517, 535, 541, 547

nübüvvet, 195, 199, 243

nüh felek, 144, 545

O

On sekiz biñ 'âlem, 161, 168, 174, 391, 365, 400, 408,
439, 455

'Osmân, 214, 218, 219, 245, 263, 298, 375, 387

Ö

'Ömer, 298, 375 68, 85, 89, 234, 255, 328, 365

P

pâşâ, 262

peleng, 212, 229

pelîd, 198

pervâne, 216, 244, 260, 268, 325, 344, 347, 359, 366,
379, 392, 443, 469, 474, 499, 501, 518, 531, 537, 537,
541, 546

Perverdigâr, 255, 258, 381

pîr, 211, 252, 295, 304, 346, 362, 379, 429, 453, 476,
481, 487, 543

pîr-i muġân, 304, 346, 362, 453, 481, 487, 543

put, 376, 501

pût, 442

putḥâne, 216, 304, 347, 411, 481, 537

R

Rabb, 166, 186, 297, 398, 544

Rabbânî, 246, 296

Rabbü'l-'âlemîn, 185, 224, 225, 226

rafz, 211, 463

Raḥîm, 255

Raḥmân, 296, 367, 395, 403, 467, 524, 526, 547

raḥmet, 169, 172, 173, 176, 178, , 230, 255, 258, 274,
376, 464, 544

raķîb, 317, 321, 545, 260, 363, 521, 539, 318, 349, 409,
413, 503

rebâb, 248

resûl, 167, 170, 171, 178, 198, 233, 243, 277, 289, 310

Resûlullâh, 212

Rizâ, 197, 201, 204, 221, 225, 234, 243, 277, 298, 299,
301, 302, 303, 307, 310, 311, 375

rind, 433, 453

rindân, 535

riyâ, 397, 426, 456

rub'-ı meskûn, 228, 264, 389

rûḥ-ı a'zam, 226

Rûḥ-ı Kudsi, 200, 345

Rûhu'l-emîn, 214, 226

Rûm, 217, 278, 285, 368

rusûl, 165, 190

rûz-ı elest, 289, 479

rûz-ı ezel, 203, 212, 213, 299, 325, 233, 242, 353, 422,

459, 273, 466

rûz-ı kıyâmet, 261

rûz-ı rezm, 261, 262

rûkû', 163, 166

rûstahîz, 547

Rüstem, 229

S

şabr, 189, 209, 253, 274, 332, 359, 365, 417, 424, 498,

506, 513, 548

Şafiyullâh, 212

şâhib-kırân, 259

şâhib-livâ, 204, 277, 301

şalât, 165, 167, 202, 203

sâlik, 169, 255, 401, 406

Şamed, 185, 255

secde, 168, 471

sehm-i kazâ, 264

selâm, 165, 166, 167, 169, 196, 197, 198, 201, 202, 203,

226, 227, 237, 262, 460

selâmet, 340, 361, 461

Selîm, 200

semâ, 168, 288

semâ', 417, 418, 419, 438, 467, 530

semâvât, 214, 275

semender, 444, 467, 532

sevâb, 177, 189, 448, 502

seyyâreler, 444

şıdk, 184, 196, 238, 290, 436, 456

Şifâhân, 429, 534

şûfi, 380, 461, 462, 535

Sultân-ı Hicâz, 177, 227

sûzen, 213, 533

Sübhan, 266

sücûd, 163, 166, 293

Süleymân, 214, 246, 264, 264, 343, 343, 371, 373, 426,

436, 437, 466, 497, 497, 518, 518, 541

Süleymânî, 217, 218

Sünnî, 170

Ş

Şâh-ı Hicâz, 185

şâh-ı merdân, 236, 196, 197, 225, 301, 410, 547

şâm-ı hicr, 266, 304, 319, 348, 351, 388, 394, 405, 415,

444, 446, 447, 453, 481, 484

şarâb, 222, 237, 318, 320, 322, 323, 325, 328, 368, 369,

387, 409, 447, 502, 532, 537, 307, 379, 382, 393, 409,

430, 473, 507, 518, 521, 524, 539

şefâ'at, 177, 202, 291, 293, 341, 536

şeff'ü'l-müznibîn, 202

şehâdet, 162, 245, 274, 311

şehîd, 192, 198, 221, 301, 319, 477, 500, 201, 286, 306,

384

şehîdân, 237, 238

şehzâde, 246, 283, 284, 285, 286, 287

şes cihât, 162, 206, 258

şeyâtîn, 180, 411

şeyh, 163, 243, 295, 323, 328, 329, 441, 543

Şibr, 198, 237, 306, 410, 478

Şîr-i Hudâ, 203

şühûd, 162, 247

T

Ta'âlâ, 166, 167, 171, 173, 175, 177, 180, 182, 206, 259,

278, 326, 327, 385, 410, 522, 525

Tahmâs, 40, 131, 132, 133, 389, 411, 463

Takî, 197, 201, 204, 221, 234, 298, 300, 301, 302, 303,

307, 309

taqvâ, 197, 201, 234, 243, 310, 356, 395

Tañrı, 180

târik, 199, 232, 251, 417, 441, 442, 457, 469, 541

tarîk, 170, 200, 239, 244, 339, 401, 460, 508

tavâf, 292, 295, 300, 336, 338, 406, 523, 536

tavşan, 538

teberrâ, 198, 204, 226, 410, 536

tecellâ, 218, 224, 227, 244, 288, 295, 318, 319, 321, 325,

352, 353, 355, 360, 372, 380, 381, 393, 394, 444, 450,

475, 479, 201, 389, 398, 437, 456, 472, 478, 517, 528

tefe'ül, 219, 259
tefsîr, 207, 218, 495
tekye, 272, 393, 464
tersâ, 184, 442, 544
tevekkül, 285, 302, 457
tevellâ, 198, 204, 226, 410, 450, 555
tevîd, 182, 229, 266
top, 212, 215, 216, 229, 322, 327, 373, 376, 413, 447,
455, 456, 459, 463, 468, 537
tövbe, 177, 182, 232, 233, 262, 412, 443, 535, 544, 209,
252, 295, 320, 448, 477
tûbâ, 217, 251, 288, 291, 357, 461, 520
Tûr-ı Sînâ, 227
tüfenk, 229

U

'ukbâ, 172, 173, 294, 320, 543, 316, 479, 214, 253, 254,
274, 386, 387, 436, 461, 465, 488, 469, 521
'uşât, 289, 339
'uşşâk, 196, 197, 198, 199, 205, 248, 341, 349, 356, 374,
394, 395, 431, 438, 447, 455, 473, 485, 494, 536, 540
'uzlet, 404, 461, 509

Ü

ümme, 165, 166, 167, 168, 182, 195, 202, 203, 290, 293,
298, 302, 337, 450
ümmü'l-ḥazarât, 261

V

Vâdî-i ğurbet, 208, 220, 251, 256, 272, 279, 317, 326,
377, 419
vâdî-i hicrân, 249
vaḥdet, 162, 258, 224, 497, 551, 258, 275, 334, 391, 393,
404, 405, 407, 436, 461, 470, 509
Vâhid-i Muṭlaḳ, 226
vâ'iz, 212, 332, 400
Vâmık, 380, 405, 454, 489, 520, 540

vaṭan, 195, 404, 508
vecd, 164, 218, 267, 293, 324, 386, 393, 407, 417, 438,
451, 467, 493, 537, 544
Vedûd, 166
velâyet, 165, 200, 332
vesvâs, 411, 463
vücûd, 162, 163, 167, 176, 190, 205, 344, 350, 419, 427,
439, 458

Y

Yahyâ, 532
yakîn, 193, 204, 225, 226
Ya'kûb, 209, 383, 391, 403, 436, 452, 471, 475, 478, 484,
486, 507, 517, 526
Yâr-ı Gâr, 211, 299, 309, 310, 439
yed-i beyzâ, 454, 479
yedi deryâ, 254, 545, 480, 520
yedi iklîm, 228, 387, 390, 435, 444
yevmi'l-kıyâm, 201, 202, 254, 262
yevmü'l-cezâ, 237, 328
yevmü'l-va'îd, 198
Yezdân, 161, 217, 236
Yezîd, 198, 200, 237, 238, 306, 311, 312, 410, 461, 478
Yûsuf, 245, 352, 367, 369, 391, 394, 397, 403, 436, 471,
475, 478, 484, 486, 495, 507, 517, 526, 527

Z

zâhid, 251, 316, 330, 335, 387, 394, 484
Zâkir, 163
Zebûr, 399, 454, 468
Zeynel'âbidîn, 204, 225, 301
Zeynel'ibâd, 233, 242, 277, 303, 310, 312
zîkr, 183, 190, 243, 306, 336, 352, 494, 522
zühd, 252, 289, 295, 342, 356, 395, 412, 443, 535, 544
Zülfikâr, 197, 228, 439, 547
zü'l-metîn, 242
zünnâr, 411, 442, 501

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Maruf Çakır
Uyruğu : T.C.

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	2006
Yüksek Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2006-2013	MEB	Öğretmen
2013-2015	Sivas Cumhuriyet Üniv. İlahiyat F.	Araştırma Görevlisi
2015-Halen	Kütahya Dumlupınar Üniv. İslami İlimler F.	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı: **YÖKDİL (70)** **YDS (55)** **EILTS (6)**
İngilizce